CONTEXTVS VNIVERSAE GRAMMATICES DESPAVTERIANÆ.

Primæ partis, Syntaxeos, Artis versificatoriæ, & Figurarum: cum suorum commentariorum Epitome, quàm fieri potuit breuissimè concinnata, per

IOANNEM PELLISSONEM
CONDRIENSEM.

VIRTVTE DVCE,



COMITE FORTVNA.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM
GRYPHIVM.
1576.

IOANN. PELLISSO CONDRIENSIS RVDOLPHO DORleno apud Rhomonum Gymnasiarchæ lectissimo S. P. D.

NEMO non in ea est sententia, Rudolphe disertißime, conuenire, ut praeceptor bonus sese accommodet discentium captui: nam ut uascula angusti oris superfusam liquoris copiam, sic animi puerorum, quae nimia sunt respuunt. Nec puto Ioannem Despauterium alio consilio glossemata in artem suam aceruatim congessisse, quàm ut consuleret docentium labori. Quis enim sibi persuadeat id in hoc ab eo factum, ut pueros sic oneraret? imò nō possum quin putem eum tandem, si diu uixisset, prolixi operis breuiarium quoddam fuisse peracturum. Quod quando illi per mortem non licuit, & nemo (ut apparet) ad id uoluit dare operā: potius habui famæ periculum adire, quàm non scholas meas hac parte iuuare, si non admodum multum, certè quantum mihi liceret. Despauterium enim cæteris omnibus recentioribus Grammaticis, uel me non suasore, prætulerant: non quòd non optimos illos censerent, sed quòd nullus uideretur, qui tam propè accederet ad Alexandrum Theopagiten. Id scilicet non parum illexerat, quòd eos aliam uiam ingredi ferè non oporteret. Collegi ergo omnia, atque uelut in arctum coëgi, uniuerso opere epitome quadam circunscripto. Neque id malè omnino proceßit. Laus & gratia CHRISTO. Quippe cùm inde factum uideam, ut saltem apud nostrates, Alexandri ineptum illud & mendosum Doctrinale iam prorsus neglectum sit, & abiectum. Cui lucro in hoc quidem negotio, non aliud prætulerim. Hoc autem quicquid est, quod elaboraui, amicorū suauißime, tibi nominatim dedico, quem multis officijs tibi iandiu obstrinxisti. Vale. Parrhisijs, è Coqueretio, pridie Calend. Febr. M. D. XXIX.

ARTIS GRAMMATICÆ IOANNIS DESPAVTERII.

LIBER PRIMVS DE GENERIBVS *nominum: ad quæ hæc est Ioannis Pellissonis parasceue.*

Ne quid in hoc habeat lector te carmine falsum,
  Nominis & possis noscere quodque genus,
Vocibus inspicito, quæ significatio primùm
  Sit: generalis ea regula multa patet.
Deinde vide, finis qui sit, qui terminet illas:
  E vario ostendunt nomina fine genus.
Vnde ferè innumeri canones: sed eo ordine scripti,
  Vt qui vocales nouerit, hos teneat.
Excipienda tibi fuerint non pauca: tamen quæ
  Tu facilè in memori condere mente queas:
Dum prius in promptu tibi sint generalia cũcta:
  Nam comprehensa sub his, non repetita leges.
Ambiguum fuerit quicquam: certissima lex est,
  Et scop⁹, omne frequẽs ꝙ veterũ vsus habet.

Genera tribus modis noscũtur: Significatione, ut Ioannes est masculini generis, quia uirũ significat. Terminatione, ut uulpes est fœminini generis, quia terminatur in es. Autoritate, ut talpa aliquando est masculini generis, quia Virgilius dixit, Talpæ oculis capti. De significatione habẽtur regulæ generales à regula, Omne uiro soli, &c. usque ad regulam, Hæc dat a, &c. A qua speciales terminationum regulæ

gulæ ad huius primi libri finem usque patent. Quærenti igitur tibi alicuius nominis genus, non segniter uidendum est, an eius significantia ad aliquam generalium regularum spectet: per regulas enim generales bona pars generum patet. Sunt autem hæ memoriæ mandandæ. Nam pleraque apud alios otiosè, & nulla necessitate ex specialibus exempta, generalibus, si rem & significatum introspexeris, abundè continentur: quare hic breuitatis gratia nusquam repetentur. Si uerò significatio nō seruierit, confugiendū ad terminationē, & ad regulas speciales de a, e, i, &c. al, el, &c. Ceteris, quorū genus omnino est anceps & incertum, ut probati autores usi sunt, ita utendum est.

REGVLAE GENERALES DE SIGNIFICATIONE.

Omne viro soli quod cónuenit, esto virîle.
Omne viri spécie pictū, vir dícitur esse.

Omne nomen soli uiro datum, est masculini generis: ut, Seneca, Hercules, Hector, &c. propria uirorum. Gabriel, Raphaël, &c. propria angelorum bonorum. Lucifer, Beelzebub. &c. propria angelorum malorum. Iupiter, Mars, &c. propria deorum. Boreas, Aquilo, &c. propria uentorum. Papa, scriba, &c. appellatiua solis uiris data sub terminatione quā habēt. VIR *hic dicitur esse, quicquid ut uir pingitur, ueluti Adam, Deus, angelus, &c.*

Esto fœmíneum, récipit quod fœmina tantùm.
Fœmina dicâtur fácie pictum muliébri.

Omne nomen solis fœminis datum, est fœminini generis: ut, Paulla, Glycerium, &c. mulierū propria. Iuno, Pallas, &c. propria dearum. Oreas, Naias, &c. propria Nympharū. Alecto, Megera, &c. propria Furiarū. Soror, uxor, obstetrix, &c. appellatiua solis, fœminis data. Obstetrix est, quæ præest parientibus, La sage femme. *Fœmina hic dicitur, quicquid specie muliebri pingitur: ut Dea, Nympha &c.*

Quicquid vtriq; datur, cōmûne locâtur, vt exul.

Omne nomen sub una terminatione mari & fœminæ conueniens, est communis generis: ut exul, qui uel quæ exulat, banni. *Auriga, qui uel quæ currū agit,* charretier, *&c. Dixi sub una terminatione: quia ubi sunt diuersæ terminationes, diuersa sunt genera: ut hic Gallus, hæc Galla: hic poëta, hæc poëtis, hæc poëtria.*

Vm neutrum pones, hóminum si própria tolles.

Omne nomen in um, est neutri generis: nisi fuerit uiri, aut fœminæ proprium: ut hoc mancipium, seruus uel serua: hoc scortum, meretrix, &c. Dixi nisi fuerit uiri, aut fœminæ proprium: quia proprium uiri in um, est masculini generis, ut Dinacium: proprium fœminæ, est fœminini, ut Glycerium.

Adiectiua trium génerum commúnia sunto.

Omne nomen adiectiuum est omnis generis, si unica sit terminatio: ut fœlix, audax, discors, quatuor, quinque, centum, &c. Dixi si unica sit terminatio. Nam si declinatur per duas terminationes, prior est communis generis, ut omnis: posterior neutri, ut omne. Si uerò per tres, prima masculina est, ut bonus: secunda fœminina, ut bona: tertia neutra, ut bonum. Hanc ob rem datur regula generalis.

Esto genus várium, fúerit nisi términus idem.

In substantiuis uirum & fœminam significantibus, & in adiectiuis, si terminationes sint diuersæ, distincta dantur genera: ut hic caupo, uini & epularū uēditor, tauernier: *hæc caupona, quæ id facit mulier, & ipsa taberna,* tauerniere, & tauerne. *Hic citharistes, uel citharista, id est, citharœdus: hæc citharistria, pro fœmina, &c. Hic Lacon, uir Laconiæ: hæc Lacæna, fœmina. Hic acer, hæc acris, hoc acre, id est, fortis & uehemens. Hic celeber, hæc celebris, hoc celebre, id est, nobilis, laudatus & frequens. Hic & hæc melior, & hoc melius: hic & hæc fortis, & hoc forte.*

Móbile pro fixo (tácitum si subsit) habêtur.
Quòd si non tácitum subsit, neutri géneris sit.

Adiectiuū per se positum, propter aliquid perpetuò subauditum, putatur

putatur esse substantiuum, eius generis, cuius est subauditum: ut molaris, substantiuum est masculini generis, quia intelligitur dens, uel lapis. Si nihil subauditur, erit neutri generis, ut antecedens, id est, oratio alteram inferens: consequens, id est, oratio ex altera illata.

Mascúleum flúuij nomen decet vsque repóni.

Nomen fluuij, est masculini generis: ut Tyberis, Sequana, Isara, Rhodanus, &c.

Cõmûnis próprio quándoq; genus lego iunctũ.

Nomen minus commune quandoque genus respicit superioris, uel communioris: ut, Bubo est masculini generis, ut sermo: magis cõmune uel superius. Auis est fœmin. generis: sic dicimus magna bubo, quia intelligitur auis. Ossa est fœminini generis, ut penna, musa: interdum masculini reperitur, quia intelligitur mons. Per hanc regulam fluuiorum nomina fœminina inueniuntur: quia intelligitur aqua, ut, Albula, Allia. nonnunquam neutra: quia intelligitur flumen, ut Iader. Per hanc etiam regulam fabularum nomina sunt fœminini generis, quia intelligitur nomẽ superius fabula, uel comœdia, uel tragœdia: ut, Eunuchus, Orestes, Aiax. & nomina nauium: quia illius generis est superius Nauis: ut, centaurus.

Insula & vrbs, régio capit hæc. Neutrum genus optant

Zeuma, Reáte, Argos, Prænéste, & Tybur, & Ispal,

Cære, Nepet. Neutrũ vel mascúleũ dabit Anxur,

Hoc Cim vult. Hic aut hæc donat Lesbos, Abydos.

Hic Sulmo, hic Acragas. Plurália in i, maribus do,

A plurâle genus neutrum sibi poscit vbíque.

Insularum: ut, Samos, Britannia. Vrbium: ut, Corinthus, Tarraco. Regionum: ut, Aegyptus, Aphrica, nomina fœminina sunt. Neutrum genus, &c. *A regula, Insula & urbs, &c. de-*

 muntur

muntur nomina quæ hic explicantur. Nam Zeuma, Reate, Argos, Præneste, Tybur, Ispal, Cære, Nepet, generis sũt neutri. Anxur, dubij: quia masculini uel neutri. Cim, tantùm neutri. Lesbos, Abydos etiam dubij: quia masculini, uel fœminini. Sulmo, & Acragas, masculini generis tantùm. Zeuma, atis, oppidum ab Alexandro conditum. Reate, ciuitas in Vmbria. Argos, oppidum Græciæ. Præneste, oppidum Italiæ. Tybur, oppidum Italiæ. Ispal, ciuitas Hispaniæ. Cære indeclinabile, uel Cære, itis, aut Cerete, Ceretis, oppidum Vmbriæ. Nepet, oppidi nomen. Anxur, urbs Italiæ. Cim, uici Italici nomen. Lesbos, insulæ nomen. Abydos, urbs Asiæ. Sulmo, Ouidij patria. Acragas, antis, mons, oppidum. Plurália in i, &c. *Nomina in i, quæ tantùm pluraliter declinantur, quicquid significent, sunt masculini generis. Itaque regula generalis est, nõ solùm exceptio à dicta regula: ut Parrhisij, Parrhisiorum: Gabij, Gabiorum, &c.* A plurâle &c. *Cuncta pluralia in a, neutra sunt: ut, Ilia, Exta, Cythera, Susa, Hierosolyma, Hierosolymorum, &c.*

Regula generalis.

Arboris est nomen muliêbre. Dat hic oleáster,
Vt spinus, plátanõ. acer, & thus, robur, habẽt hoc,
Arbor víxque siler. Dabit hic aut hoc tibi suber.
Hic aut hęc libanus, pinus, rubus, atq; cupréssus,

Nomen arboris est fœminini generis: ut pomus, pyrus, &c. In um desinentia, fructum & aliquando arbores significantia, neutra sunt per regulam prius positam, Vm neutrum, &c. ut pyrum, pomum, prunum, &c. Sed nux, ficus, auellana, & quædam alia, eodem seruato fœminino genere, fructum arborémque significant. Dat hic oleáster, &c. *A regula excipiuntur. Oleaster, id est, syluestris olea: Spinus, pruni species: Platanon, arbor, aut potius locus platanis consitus, masculini generis. Acer, arbor, Gallicè,* erable. *Thus, arbor ferens incẽsum, libamen quo Deum ueneramur,* encens. *Robur, aut robor, species durißimæ quercus. Siler, arbuscula, uel potius frutex, neutri generis. Suber, arbor glandifera, masculini uel neutri.*

*tri.Libanus,arbor,quæ thus producit.Pinus,*pin *Gallicè. Rubus,sentis genus,frutex potius quàm arbor.Cupressus,*cypres,*dubij generis.*

Ex se nullius géneris pro nómine sumptum,
Est neutrum:ceu litera:vox quoque materiâlis.

Dictio ex sua significatione non recipiens genus(ut de eo in nomine loquimur)si pro nomine sumatur, erit generis neutri: ut omnis litera, & uox materialiter posita:ueluti pulchrum scire, clarum mane,aliud cras, longum a,magnum b, dissyllabum homo,iucundum benedicamus, pascale kyrie eleeson.

EPICOENVM GENVS.

Nómina quę vólucres signãt, piscésque, ferásq;,
Si non discérnant sexum, dicas epicœna.

*Propria nomina auiũ,ut Anser,Aquila,Passer:piscium,ut Balæna, Muræna,Lucius:ferarum,ut Vulpes,Mustela,Lepus,Cuniculus:in quibus difficulter dignoscitur sexus,epicœni ,seu promiscui generis sunt.*Quod *si abest sexus,non dicentur epicœna:uti nec Pulex,Apes, Musca,Anguilla. Est autem epicœni generis dictio,quæ sub uno articulo,& una uoce significat utrumque sexum,Muræna,*lamproye. *Lucius,*brochet.

Græca suo géneri seruári, & barbara possunt.

Græca,& alia quæ non sunt Latina, sæpe retinent genus suum: ut Lampas, Adamas:etiam terminatione mutata, ut hæc Diphthongus,hic Propheta, hic Organista, hic Sarmata. Aliquando apud nos genus mutatur: quia fœminina sunt charta,cera,amphora,catapulta: quæ Græcè sub os masculina sunt : sic puls fœmininũ est, pultos masculinum. Organista, ludens organo.Sarmata, uir Sarmatiæ, regionis Scythiæ. Amphora,genus uasis uinarij: comme symaise.*Catapulta,iaculum celere, uel sagitta, &c.*

REGVLAE SPECIALES DE TERMINATIONE.

Hæc dat a.Do neutris cũ pascha,mãmona,mãna.

Nomina in a, sunt fœminini generis: ut situla, uas quo hauritur aqua, vn seau. *Musa, carmen, uel carminis Dea, &c.* Do neutris, &c. *Excipiuntur tria, neutri generis: Pascha, æ, id est, transitus: hoc enim die Hebræi mare rubrum transierunt:* CHRISTVS *ad immortalitatem transijt. Mammona, pecunia uel diuitiæ. Manna, cœlestis cibus.*

Hádria mascúlcũ datur, atque comêta, planêta.

Tria sunt masculina: Hadria, id est, sinus maris, uel ipsum mare Hadriaticũ, la mer de Venise. *Cometa, stella crinita. Planeta, stella erratica. ut* Sol, *Venus, &c.*

Hic aut hæc talpa, cum panthéra, dato damæ.

Tria in a, sunt dubij generis: hic uel hæc talpa, animal captum oculis, muri simile. Panthera, animal prorsus ferum, maculosum. Dama, capra syluestris.

Sit neutri géneris per a, quicquid tértia flectit.

Nomen tertiæ declinationis in a desinens, est neutri generis: ut scomma, atis, iocosa irrisio, brocard. *Problema, propositio, aut quæstio, &c.*

E. Hoc dat e. Fœmíneo géneri do Græcula primæ.

Nomen in e, est neutri generis: ut Cubile, lectus. Sedile, sedes, &c. Fœmíneo, &c. *Tolluntur à regula nomina in e, Græca primæ declinationis, quæ sunt fœminini generis; ut hæc Epitome, es, id est, abbreuiatio. Campe, id est, eruca,* chenille. *Ethice, moralis scientia.*

I, O. I, neutrum pono. Finíta per o, máribus do.

Omne nomen in i, singulare, est neutri generis, indeclinabile: ut gummi, uiscus ex arboribus fluens. Sinapi, notæ significationis, moustarde: *&c.* Finíta per, &c. *Nomen in o desinens, est masculinum: ut Cento, stragulum lecti uillosum, & crassum: est etiam cento, carmen ex diuersis locis alicuius poëtæ collectum, quale scripsit Proba ex Virgilio: Tyro, onis, nouus & rudis miles &c.*

Pondo

Pondo loca neutrũ. Verbâle io, cũ caro, vult hæc.
Tálio iungâtur, pósuit quod Valla virîle.

Excipiuntur à regula, Finita per, &c. *Pondo, neutri generis, id est, libra. Secundò excipiuntur nomina uerbalia in io, quæ sunt fœminini generis: & caro, & talio: ueluti religio, à relinquendo, uel religando: id est, Dei cultus. Portio, quasi partio, id est, pars. Cœnatio, locus, ubi cœnatur. Caro, notum. Talio, æqualis redditio.*

Iúngito fœmíneis do, go. Sed máscula sunto
Ordo, vdo, harpâgo, cudo, ligo. Sed dubitâbis
Margo, Cupído, quibus iungũt cũ cárdine bubo.

Nomina in do, & in go, terminata, sunt fœminini generis: ut Formido, timor. Sartago, frixoriũ, paelle à frire, &c. Sed máscula, &c. *Ex hac exceptione quinque masculini generis rursus excipiuntur: hæc sunt, Ordo, in suo cuiusque loco collocatio. Vdo, onis, calceamenti genus. Harpago, onis, telum in summitate aduncum, quo nauigia capiuntur: uel instrumentum, quo capiuntur quæ in puteum, uel in flumen deciderunt: & dicitur harpax. Est & harpago ferramenti genus, quod nonnulli uocant canem: quo ferramento circi uasis uinarijs aptantur. Cudo, onis, capitis ornamentum ex corio. Ligo, onis, ferramentum quo purgantur fossæ.* Sed dubitâbis, &c. *Dubij generis sunt: ut hic uel hæc margo, ginis, id est, cuiusque rei extremitas. Cupido, pro cupiditate. pro amoris Deo, solùm est masculini. Cardo, inis, quo ianua mouetur: & capitur pro polo. Bubo, bubonis, auis feralis, debilis ad uolandum, cauernis commorans.*

V, c, neutra loco, d, vel l, t. Sed hæc dabit halec, V, C, D, L, T.
Aut hoc. Sol, mugil dant hic, vt sal, quod & hoc
vult.

Nomina desinentia in u, c, d, l, t, sunt neutri generis: ut cornu, gelu, lac, quid. Tribunal, sedes iudicis. Toral, uestis, qua torus ornatur, &c. Synciput, anterior pars capitis: occiput uerò posterior

sterior, &c. Sed hæc, &c. *Excipiuntur à regula pauca. Nam halec tam fœminini generis, quàm neutri est, pro pisce, qui sol. aqua nutritur, & pro quodã liquamine ex intestinis piscium.* Hic *sol, mundi oculus,* soleil. Hic *mugil, piscis capitosus, qui in metu abscondito capite, totum se occultari putat, generis sunt masculini. Sal, nunc est masculinum: olim etiam neutrum,* du sel.

An, in, on, máribus dantur. Sint neutra secúndæ.
Hic aut hæc python. Sindon muliêbris, & icon.

Nomina exeuntia in an, in on, sunt masculini generis: ut, Titan, id est, sol. Azan, mons Arabiæ. Delphin, piscis quidam, & astrũ. Agon, id est, certamen. Dæmon, id est, diabolus. Sint neutra, &c. *Excipiuntur à regula nomina in on, secũdæ declinationis, quæ Latini plerunque uertunt in um: & sunt neutri generis: ut* Colon, *id est, Membrum. Pelion, nomen montis. Ilion, arx Troiæ, &c.* Hic aut hæc, &c. *Python, pythonis: uel Phyton, phytonis, serpens quidam, dubij generis est.* Sindon, &c. *Sindon, sindonis, uelum subtilißimum: & Icon, imago, fœminini generis sunt.*

τὸ κῶλον, ν.

En neutrum pono. Mas est cum péctine lichen,
Et ren, siue rien, átagen, splen, iunge liênem.

Nomen in en, est neutrum: ut, flumen, id est, fluuius. Fulmen, foudre. Mas est, &c. *Excipiuntur à regula pauca huic litteræ inserta: quia sunt masculini generis: ut, hic pectẽ pectinis, quo pectitur capillus,* peigne: *& cratis dentata, ad colendam terram: & pubes inferior uiri & mulieris: item instrumentum, quo pulsatur cithara: & piscis, qui etiam pectunculus dicitur: & est instrumentum textorum, dictum quòd fila in telis figat. Hic lichen, lichenis, mentagra, talis morbus. Ren, siue rien, uiscus quoddã,* roignon. *Hic atagen, atagenis, masculini uel potius epicœni generis, auis est quædam delicati saporis, ualde uocalis: sed capta mox obmutescens. Hic splen, splenis, lien, lienis, idem, uiscus,* la rate.

Ar petit hoc, sed lucar auis cum báccare vult hęc.

Nunc iubar hoc tantùm poſcit: iubar hic dedit olim.

Nomina in ar, ſunt neutra: ut lupanar, domus luparum, id eſt, meretricum, bourdeau. *Cochlear, quo ſorbemus, &c.* Sed lucar, &c. *Duo fœminina excipiuntur: lucar, auis quædam ſuauiter canens: baccar, baccaris, herba quædam, ſine aſpiratione.* Nunc iubar, &c. *Iubar nunc tantùm neutrum eſt, olim etiam maſculinum, id eſt, Sol, uel illius ſplendor, à iubis, id eſt, radijs.*

Er petit hic. Terræ hoc fœtus (cúcumer niſi) poſcit.
Vber, iter, verber, cancer ternæ, atque cadâuer,
Ver, ſpinter, tuber. Dabit hic aut hæc tibi linter.

Nomina in er, ſiue declinationis ſecundæ, ſiue tertiæ, ſunt maſculini generis: ut anſer, vne oye. *Agger, ris, alta terra, oppoſita aquis, &c.* Terræ hoc, &c. *Demuntur à regula quædam nomina tertiæ declinationis neutri generis, ut fructus terræ ſignificantia: uelut papauer, herba ſemen ſoporiferum habens. Lauer, eris, alia herba. Cicer, quoddam legumen ſuperius acutum. Siſer herba quædam. ſic Piper, Zinziber, &c. Cucumer tamen maſculinum eſt, uerùm ſæpius, in nominatiuo cucumis legitur,* cocombre. Vber, iter, &c. *Neutra etiam ſunt quæ ſequuntur: Vber, mamma pecoris: aliquando etiam hominis,* tetine: *eſt etiam ubertas, magna agri fertilitas. Iter & itiner eius ſynonymum, itio uel actus eundi, & aliquando uia. Verber, uerberandi inſtrumentum: nominatiuus ſingularis uix inuenitur. Cancer, pro morbo quodam, tertiæ declinationis, neutri generis eſt apud ueteres: at nunc ſecundum Priſcianum tantùm eſt maſculinum, & tenet regulam,* Er petit hic, &c. *Cadauer à cadendo, eſt corpus mortuũ,* charoigne. *Ver, ueris, anni pars tẽperatior. Spinter, fibula, mulieris, id eſt, uncus quo ueſtes nectuntur,* crochet ou agraphe. *Eſt & armilla, qua noſtrates caduceatores hodie utuntur:* Gallicè blaſon.

son. Tuber, priore longa, terræ callus, uulgò, tartufus dicitur in Italia. & nomen habet à tumore. Dab. hic, &c. *Linter, dubij generis est: rectius tamen fœmininum est: & significat nauiculã, & lignum cauatum, quæ nauia dicitur, qua in uindemiis rustici uti solent.*

Ir iunges máribus: neutri géneris tamen est hir.

Nomen in ir, masculinum est: ut, abbadir, lapis, quem Saturnus dicitur deuorasse: Sic uir, & gentile Treuir, &c. Neutri. &c. *Hir eximitur, quia neutrum est, id est, uola manus.*

Hic dat or. Hæc arbor. Cor, adórque hoc, marmor, & æquor.

Nomen in or, masculini est: ut mœror, uehemens dolor: rumor, populi sermo, bruit de ville. Hæc arbor &c. *Vnicũ fœminini excipitur à regula, arbor, satis notũ.* Cor, adórque, &c. *Quatuor sunt in or neutra: Cor, fons & radix uitæ. Ador, frumẽtum quoddam. Marmor, genus lapidis. Aequor, id est, mare: aliquando etiam campus, aut aër. Nam propriè dicitur superficies rei, ab aqua, cui æqua superficies est, cùm non fluctuat.*

Hoc dat vr. Hic furfur cápiet cũ vúlture, turtur.

Nomen in ur, est neutri generis: ut murmur, leuis aquæ strepitus: licet metaphoricè pro quouis strepitu capiatur. Guttur, fistula colli, &c. Hic furfur, &c. *Tria hic excipiuntur masculini generis. Furfur, purgamentum farinæ,* du son. *Vultur, auis uorax, & carniuora: quæ etiam uulturis & uulturius, dicitur. Turtur, auis, uel piscis.*

A S. As petit hæc. Neutrum est vas vasis, fásque, nefásque,
Atque Ceras. Vult as hic assis, vt ómnia primæ
Nómina: queis addes ádamas, élephas, acragásque.

Nomen

Nomen in as, est fœminini generis: ut charitas, cum h, id est, dilectio. Caritas sine h, id est, pretiositas, cherté: *Facultas, id est, possibilitas, ars, possessio, &c.* Neutrum est, &c. *Excipiuntur à regula quatuor neutra. Vas, quando genitiuus est uasis, quod continet aliquid,* vaisseau. *Fas, licitum,* chose de faire, & qui est loisible. *Nefas, illicitū,* le contraire: *aptota sunt. Ceras, adis, teste Prisciano cuiusdam loci nomen.* Vult as, &c. *Masculina uerò sunt as, aßis, pōdus duodecim unciarū, Græcè mna dicitur. accipitur pro tota poßeßione: ut hæres ex asse, id est, ex tota possessione. Masculina sunt etiam omnia primæ declinationis nomina in as: ut Boreas, uentus. Satanas, dæmon. Tyaras, capitis ornamentum, quo reges, sacerdotésque utebantur, &c. Et his iunguntur adamas, id est, lapillus pretiosus. Elephas,* vn elephant. *Acragas, oppidi & montis nomen.*

Es sit fœmíneū. Tudes hic vult, poples & ames, ES.
Pes, áries, páries, palmes, cum límite stipes,
Et fomes, trames, termes, cum gúrgite cespes,
Et verres, merges: quibus áddito Græca, diésque
Témpore pro certo, cum prole: dat hæc ita rarò.

Nomē in es, est fœminini generis: ut apes, mouche à miel. *Moles, magnitudo. Cædes, id est, interfectio,* meurtre, *&c.* Tudes hic, &c. *Excipiuntur à regula quædam in es, nomina masculini generis: ut Tudes, id est, malleus, à tundendo dictus,* marteau. *Poples, curuatura sub genu. Ames, sine h, baculus, quo substentatur rete aucupariū. Pes, pars corporis. Aries, masculus ouium, & quoddam instrumentum bellicum. Paries, murus domus ex quacunque materia. Palmes, ramus uitis. Limes, id est, lignum, aut lapis agros distinguens, & quicunque terminus. Stipes, fustis terræ defixus, & quicunque baculus. Fomes, id est, nutrimentum. Trames, uia, uel transitus. Termes, surculus arboris. Gurges, profundus in flumine locus. Cespes, frustum terræ graminosæ: Verres, procus non castratus. Merges, manipulus spicarum.* Quibus áddito, &c. *Masculina quoque sunt nomina*

nomina Graeca primae declinationis: ut planetes, prophetes, cometes. &c. Et tertiae: ut magnes, nomen lapilli ad se ferrum trahentis. Lebes, uas aeneũ, in quo res bulliũt, chauderõ, &c. Et dies pro tempore certo, ut uiginti quatuor horarum, est propriè masculini generis, licèt etiam reperiatur foemininum. Ab eo compositum meridies, id est, diei medium, solum est masculini. Dies pro tempore simpliciter, hoc est, incerto, foemininum est: unde diecula pro tempusculo: ut, Venit post multas una serena dies.

Hippómanes neutrum dábimus, velut ęs, cacoëthes.

Neutri generis sunt hippomanes, id est, uirus ab equa collectum, uel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad insaniam redigens.
ὁ ἵππος, ου. *Hippos, id est, equus. Mania, id est, insania. Aes, aeris, quod per ae*
ἡ μανία, ας. *diphthongum scribitur, quoddam metallũ, capitur pro pecunia: unde alienum aes, est debita pecunia. Cacoëthes, malus mos.*

Miles, eques, cocles, géneris commûnis, & hospes,
Indiges, antístes, vates, intérpres, & hæres.
Et pedes. Ast hic aut hæc fixum fúscipit ales.

Nomina quae hîc inseruntur, communis generis sunt, quia uiro & foeminae conueniunt per regulam, Quicquid utrique datur, &c. *Vt miles, qui uel quae militat. Eques, equo insidens. Cocles, luscus, uel lusca, id est, alterutro oculo captus. Hospes, qui quae'ue ad hospitiũ recipit, aut recipitur: & capitur pro peregrino. Indiges, homo post mortẽ inter diuos relatus, relatáue: ut cum uulgo loquar, canonizatus, canonizatáue. Antistes, in aliqua re summus, ut ãtistes sacerdotũ. Foemina saepiùs dicitur antistita, ae, aliquãdo etiã antistes. Vates, poëta aut poëtria, & quicũq; futura praedicit. Interpres, qui autores explicat, aut aliquid ex lingua in linguã trãsfert. Haeres, ad quem defuncti*

bona

bona iure perueniunt, heritier. *Pedes*, *pedibus iter faciens*, pieton. Ast hic &c. *Ales substantiuũ,id est, uolucris, epicœnũ est sub hic aut hæc. Diues, locuples, comes, superstes,hebes, teres, præpes, inquies,deses,& multa alia in es in singulari numero omnis generis sunt, per regulam*, Adiectiua trium, &c. *Sed in plurali neutro carent,saltem in nominatiuo, accusatiuo,& uocatiuo.*

Is dabo fœmíneum. Sunt máscula piscis, & axis,
Glis, callis,vermis,sotulâris,acinacis,orbis,
Et cenchris,vectis,postis,cum sánguine fascis,
Et fustis, mensis, collis, caulis quoque, follis,
Et cassis,torris:quibus addes pollis,& ensis:
Sic delphis,cúcumis,vomis, compostáq; ab asse:
In nis finîtum,lapis,vnguis,aquâlis, Aprîlis.

Nomen in is est fœmininum: ut bilis, id est,colera, & ira. Cratis,rata connexio ferramentorum aut lignorum,gril. *Phrasis, locutio, &c.* Sunt másfcula, &c. *Tolluntur à regula multa masful. gen .Piscis,noti significatus.Axis, stipes uel lignum teres,circa quod rota uertitur: & capitur pro toto curru, & pro parte cœli, quem polum uocant.Glis,animal somniculosum,non absimile muri*, liron. *Vnde prouerbiũ*,Il dort comme vn liron.*Callis,uia trita.Vermis,à uertendo: quia sese torquendo repit*, vers. *Sotularis, calceus. Acinacis, id est, gladius: & propriè Medus uel Persicus. Orbis, res rotunda, circulus. Cenchris, quidam serpens: est etiam auis ex accipitrum genere: Latinè dicitur tinniculus: & portus Corinthi. Vectis, instrumentum, quo clauditur ostium: est quoque lignum teres,quo aliquid uehitur uel portatur.Postis,latus ianuæ,aut portæ. Sanguis,est cruor: propriè tamen qui est intra uenas, cruor fusus,siue sanies.ponitur & pro genere,pro uita,pro peccato.Fascis, pondus,aut res ligatæ ad portandum:& pro onere ponitur*:faix ou fardeau.*Fustis,baculus.Mensis,notum est.Collis,monticulus.Caulis, stipes herbæ*,tronc d'herbe.*Follis, instrumentũ,quo attrahitur & emittitur uentus*,soufflet.*Cassis,dum rete significat,masculinum est:*

dum galeam, fœmininum. Torris, lignum ardens uel adustum, tison. *Pollis, flos tritici. Ensis, gladius. Delphis, id est, delphin, maris belua: & signum cœleste. Cucumis, dictum est. Vomis, ferramentum aratri,* le soc. *Masculina sunt etiam composita ab as, assis: ut Semis, dimidium assis. Tressis, tres asses. &c. Masculina item sunt in nis, finita: ut panis. Penis, id est, cauda & mentula. Funis, id est, restis. Crinis, capillus, &c. & lapis. Vnguis, durities digitorum tam in auibus cæterisque bestijs, quàm in homine. Aqualis, uas in quo affertur aqua,* esguiere. *Aprilis, nomen mensis.*

Hic aut hæc finis, clunis, cum corbe canâlis.
Anguis, & halcyonis, torquis, puluis, cinis, amnis.

Nomina hic posita sunt dubij generis. Finis, extremitas in unaquaque re. Clunis, nates, siue natis tumor, fesse. *Corbis, uas uimineum. Canalis, lignum cauatum, aut quiduis aliud, per quod aqua fluit in uijs: dicitur, & hoc canale, canalis,* gotiere, ou conduit. *Anguis, serpens, melius est masculinum. Halcyonis, auis est maritima, in arenis medio ferè hyemis oua ponens: dicitur & hæc alcyo, alcyonis, & hæc alcyone alcyones: Latinè autem alcedo alcedinis. Torquis, colli ornamentum, & summi pectoris, ut circulus aureus flexilis obtortus: dicimus pro eodem, hæc torques tòrquis,* carcan. *Puluis & cinis sæpe masculina: quid significent, apertum est. Amnis, tibi sit masculinum solùm, id est, fluuius.*

Os, márib. detur. Sint neutra chaos, melos, os, os,
Atq; epos. Hæc arbos dices, cui iúngito cos, dos,
Cum multis Græcis: per vs, hæc vertêre Latîni.

Nomen in os, est masculinum: ut Ros *humor qui sereno tempore fluit supernè,* rousee. *Logos, sermo. Flos, &c.* Sint neutra, &c. *Excipiuntur à regula pauca neutri generis Chaos, cõfusa rerum congeries, ex qua multi Philosophi crediderunt mundum à Deo factum: capitur pro nocte, & inferno. Melos, id est, dulcis modulatio. Os, oris, & os ossis, nota sunt. Epos, carmen Heroicum.* Hæc arbos, &c. *Fœminina sunt arbos, id est, arbor. Cos, lapis quo*

fer

ferrum acuitur: & quo probatur aurum, vne queu. *Dos, id est, quod sponso cum uxore datur: capitur pro quouis dono uel gratia,* douaire. *Fœminina sunt etiam multa Græca in os, quæ in us uertunt Latini: ut* Papyros, *aut papyrus, frutex, uel arbuscula Aegypti, ex qua fiebant chartæ, in quibus scribebant: nunc ex linteolis contritis priore retento nomine.* Arctos, *uel arctus, id est, Vrsa, signum cœleste.* Balanos, *uel balanus, id est, nux, & glans.* Eremos, *uel eremus, locus desertus,* ermitaige. *Synodos, uel synodus, conuentus,* senne, &c. *Dictum est cum multis Græcis: quia non omnia Græca in os, quæ Latini uertunt in us, sunt generis fœminini: nam multa etiam sunt masculina: ut hic zelos, uel zelus, id est, æmulatio, & amor: hic Gyros, uel gyrus, id est, circulus, uel ambitus. Gomphos, uel gomphus, id est, clauus. Cyclos, uel cyclus, id est, circulus, &c.*

Vs mas non ternæ: quod ternę est dícito neutrũ.

Nomen in us, secũdæ aut quartæ declinationis, est masculini gen. Secundæ: ut aceruus, cumulus, monceau. *Næuus, macula in corpore. Limbus, fascia ambiens extremam partem uestis,* bord. *capitur pro quauis extremitate: ut limbus inferni, &c. Quartæ: ut Casus, ruina, uel euentus,* fortune. *Census, pecunia & substantiua,* reuenu. *Sensus quo sentimus. Luctus, dolor, &c.* Quod ternæ, &c. *Nomina uerò in us, tertiæ declinationis, sunt neutri generis: ut corpus, quicquid sentitur. Vlcus, collectio corrupti sanguinis in corpore,* apostume. *Olus, omnis herba satiua, quæ in usu cibario est.*

Fœmíneum domus est, & vannus, humus, colus, aluus,
Et tribus atque manus: seu pórticus, ac acus, idus.

A regula, Vs mas non ternæ, &c. *Excipiuntur pauca fœm. gen. Domus partim secundæ, partim quartæ, ut colus: & quæ tantùm sunt secundæ, uannus, humus, aluus. Reliqua sunt quartæ declinationis: & Idus tantùm est pluralis numeri. Domus, est ædificium ad habitandum factum ex tecto & parietibus: impropriè pro quocunque habitaculo sumitur: ut pro templis, & nidis, ferarúmque*

latibulis: sumitur & pro familia, pro gente, pro patria. Vannus, uas uimineum latum, aptum purgando frumento. Humus, terra humefacta. Colus, Gallicè quenouille; *instrumentum, quod pensa continet, à quo fila fuso ducuntur. At colus, tormenti genus, solùm est mascul. gen. Aluus, uenter: sed propriè ea pars, qua sordes effluunt. nonnunquam pro alueo sumitur. Tribus, progenies. Manus, membum notum: à cuius similitudine, manus instrumentum nauticum dicitur, quo naues harpagonibus raptæ tenentur: manus quoque, est multitudo, & potestas, & elephanti proboscis, & scriptura manuum. Porticus, ampla domus, propter repentinos imbres, & umbrarum, ac deambulationis gratia ædificata,* hale. *Acus, instrumentum sartoris,* esguille. *Idus, dies sunt quidam mensis.*

Dat pec⁹ hæc pécudis, ſubſcúſq;, palúſq;, ſalúſq;,
Quæq; ſenex, iúuenis, cũ ſeruo nómina donant,
Et virtus, incus. At máſcula ſunt lepus, & mus:
Et quæ pus donat, véluti chytrápus, volo iungi.

A nominibus tertiæ declinationis excipiuntur pauca fœm. g. quæ sunt hæc: Pecus, quando genitiuus est pecudis: nam si pecoris facit, neutrum est: & utrunque significat omne animal, quod sub hominis imperio, pabulo terræ pascitur, ut sunt boues, asini, equi, capræ, oues, &c. Pecus pecoris, etiam totum gregem significat. Subscus, tabella qua tabulæ inter se configuntur: quia qua immittitur, succiditur, cheuille. *Palus paludis, terra aquosa, uel aqua nigra non fluens: Salus, incolumitas: aliquando etiam remedium. Senectus, senum ætas. Iuuentus, ætas iuuenum. Seruitus, quæ contraria est libertati. Virtus, habitus benè rectéque uiuendi. Incus, ferramentum magnum, super quod fabri cudunt,* enclume. At máſcula, &c. *At mascu. ge. sunt, Lepus, animal notum: & mus. Masculina sunt etiam Græca à pus podis, id est, pes: ut, Tripus, id est, mensa tripes. Chytrapus, ferramentum, cui superponitur cacabus, uel olla super ignem: uel olla habens pedes,* tripier. *Sciopus, pede umbram faciens. Antipus antipodis, homo contra pedes nostros ambulans, &c.*

Cárba

Cárbaſus hic aut hęc, groſſus, dāt grus, atomúſq;,
Lécythus, atque pharus, penus, & ſpecus, & paradîſus:
Sic aluus quondam: iunge íntybus, atq; phasêlus,
Pámpin⁹, atq; arquus, pro fructu ficus: at hic vult
Pro morbo: nunquam declînat quarta virile.
Hoc ſpecus, atque penus dices, dum tértiá flectit.
Hic aut hoc vulgus. Solū hoc virus, pelagúſque.

Quædam in us, ſunt dubij generis: ut hic uel hæc carbaſus: ſæpius tamen eſt fœminini generis, genus lini miræ tenuitatis, unde fiebant uela, quæ ob id, undecunque fiant, nunc carbaſa dicuntur. Groſſus, ficus abortiua, quæ nunquam matureſcit. Grus, eſt epicœni generis ſub hic, uel hæc: auis eſt nota. Atomus, corpus inſecabile: ab à, id eſt, ſine, & tomos, inciſio. Lecythus, ampulla olearia. Pharus, turris altiſsima in aliquo portu propter nauigantium ſalutem ad prælucendi miniſterium fabricata. Penus, eſt omne eſculentum & poculentū, quo homines ueſcuntur: toute prouiſion de viures. *Specus, id eſt, ſpelunca, unde ſpectare licet. Paradiſus, pomarium, & locus amœniſsimus, in quo conſtitutus fuerat à Deo homo. Aluus, non ſolùm fœminini generis eſt, olim etiam maſculini. Intybus, herbæ nomen. Phaſelus, nauicula uelox, & oblonga. Pampinus, uitis ramus. Arcus, uel arquus, pro iride, tam ſecundæ, quàm quartæ declinationis: melius eſt maſculini generis. Ficus, arbor nota, ſolùm eſt fœminini generis per regulam generalem;* Arboris eſt nomen, &c. *& eſt ſic ſecundæ, uel quartæ declinationis. Pro fructu, eſt maſculini uel fœminini generis: pro maſculino quidem ſolùm ſecundæ declinationis, etiam morbum quendam à ſimilitudine fici ſignificans. Pro fœminino genere tam ſecundam quàm quartam declinationem recipit. Penus, & ſpecus, tertiæ declinationis ſolùm ſunt neutri generis. Vulgus multitudo ignobilis, tam maſculini quàm neutri generis. Virus, uenenum, & grauis odor. Pelagus, mare. Tantùm duo hæc neutri generis ſunt.*

Fœmineũ eſt laus,fraus:velut s,cui cónſona iuncta eſt.

Laus, & fraus,& omnia nomina deſinẽtia in s,præcedente conſonante,ſunt fœminini generis:ut trabs,craſſum lignum in ædificio. Plebs, uulgus. Vrbs, oppidum. Laus propriè uirtus, & laudatio: Fraus, deceptio, & periculum.

Máſcula ſunt pons, mons, fons, ſeps dũ dénotat anguem:
Et cum dente chalybs,aſſis cui iúngito partes:
Et polyſyllaba in s, dum p, præpónitur illi.

Excipiuntur à regula, Velut s, cui, &c. *quædam maſculini generis, & ſunt hæc: Fons, à fundendo, quia fundit aquam. Pons, id eſt,per quod ſupra aquam tranſimus. Mons,terræ tumor altiſſimus. Seps, ſerpens quidam. Dens,notum eſt. Chalybs, populus quidam:& ferrum optimum,* acier. *Item maſculina ſunt nomina ſignificantia partes aſſis: ut ſextans, ſexta pars aßis: quadrans, quarta pars aßis, id eſt, unciæ tres. Triens, tertia pars, id eſt, unciæ quatuor. Item maſ. ſunt polyſyllaba in ps,: ut Hydrops, aqua intercus. Aethiops, notum.*

Hic aut hæc forceps, & adeps, frons, cum ſcrobe ſerpens.
Atq; rudens, & ſtirps, dum truncum ſignificâbit.

Pauca in s, deſinentia præcedente conſonante ſunt dubij generis: ut forceps, inſtrumentum quo tenetur aliquid, uulgò tenella uocatur. Adeps, pinguitudo cuiuslibet rei. Frons frontis, anterior capitis pars: frons frondis, arboris folium. Scrobs, foſſa, aut puteus, Serpens, id eſt, anguis. Rudens, funis nauticus. Stirps, pro origine uel progenie,ſolùm eſt fœm. At pro trunco uel radice, tam maſculini quàm fœminini generis eſt.

Hęc petit x. Polyſyllaba in ax,& in ex máribꝰ do.
Dic tamen hæc fornax,ſmilax,carex,velut halex.

Adda

Addátur vibex, cum forfex atque ſupéllex.

Nomina in x, ſunt fœminini generis: ut celox, id eſt, ſcapha: pax, nox, &c. Polyſyllaba in ax, &c. *Excipiuntur tam in ax, quàm in ex, nomina polyſyllaba, quia ſunt maſculini generis: ut* Thorax, *pectus, & pectoris munimentum. Nycticorax, id eſt coruus nocturnus. Antrax, ulcus quoddam,* charbon. *Harpax, uncus quo aliquid trahitur ex puteo. Frutex, medium quiddam inter arborem & herbam. Latex, id eſt, aqua. Vertex, id eſt, ſummitas. Pollex, primus digitus: quia præ cæteris pollet.* Dic tamen, &c. *Inter polyſyllaba, id eſt, habentia plures ſyllabas quàm unam, fœminini generis ſunt. Fornax, caminus ubi coquuntur lapides. Smilax, genus hederæ, flore candido, olente lilium. Carex, herba acuta & duriſſima, ſimilis aſparago. Halex, piſcis. Vibex, ſignum flagelli in corpore. Forfex, inſtrumentum ſartorum, quo aliquid ſcindunt,* ciſeaux. *Supellex, res domeſtica.*

Máſcula ſunt fornix, phœnix, cum máſtige varix,
Et bombyx, ſpadix, & oryx, quódq; úncia præbet.
Grex, & Eryx, ſandix, voluox, calyxq;, calixque.

A regula, Hæc petit x, &c. *tolluntur plura maſculini generis. Fornix, arcus in ædificiis, & quodcunque opus concameratum: Phœnix, auis unica. Maſtix, flagellum. Varix, uena tumida in corpore humano. Bombyx, uermis ex cuius textura bombycinum conficitur. Spadix, quidam color. Oryx, animal in Getulia, ex caprarum genere. Et compoſita ab uncia, etiam maſculina ſunt: ut quincunx, ſextunx, deunx, &c. Grex pecudum multitudo. Eryx, montis Siciliæ nomen. Sandix, herba quædam, & coloris genus. Voluox, quidam uermis. Calyx, cum y Græco priore producta, folliculus quo fructus arboris cooperitur. Calix, cum i, noſtro, priore correpta, eſt uas potorium.*

Hic aut hęc cortex, & onyx, cũ prole, ſilex, lynx,
Imbrex, calx, ramex, pumex, óbicem volo iungi,
Atq; culex, natrix. Sũt qui limax quoque iũgant.

Quædam nomina in x, sunt dubij generis: ut hic uel hæc cortex, est ueluti corium cuiuscunque rei, ut arboris: melius tamen masculini est, escorce. *Onyx, id est, unguis, & gemma cādorem habens unguis humani.* Cum prole: *quæ est Sardonyx, gemma sardi onycisque colorem repræsentans. Silex, lapis durißimus, unde excutitur ignis. Lynx, animal maculosum ex luporum genere, acutißimè uidens. Imbrex, est canalis in tecto, per quem defluit imber. Calx, pes imus, masculinum est: sed quando significat materiam, qua lapides in muro conglutinantur, solùm est fœminini generis,* chaux. *Ramex, id est, hernia, hoc est, ruptura, & descensio intestini in scorteum, id est, saccum testiculorum. Pumex, lapis cauernosus, ad corpora læuiganda laudatißimus. Obex, rarißimè singulariter repertus nominatiuus, significat obiectum uel obstaculum, ut pessulum, seram, &c. Culex uermiculus alatus. Natrix, serpens aquaticus. Limax, est testudo, & cochlea terrestris.*

DE REGVLARI NOMINVM DECLINATIONE, LIBER II.

REGVLÆ GENERALÈS.

Compósitum, simpléxque modo símili gradiúntur.
Démitur exánguis: sine cármine plura reclûdam.

Simplex & compositum plerunque simili modo declinantur: ut pes pedis, bipes bipedis. Nam apes, uulpes, non propriè dicuntur compositæ figuræ, licèt per etymologiam apes, putetur dici ab a, priuatiua particula, & pes: uulpes, quasi uolipes: atque ideo faciunt genitiuos apis, uulpis, non apedis, uulpedis: sicuti nec lepus, facit lependis, licèt putetur dici quasi leuipes. Requies, non demitur à regula, quia

quia requies quintæ declinationis est, ita etiam quies apud ueteres. Afranius, Solicito corde, corpus non potitur quie, &c. Næuius dixit, Suaui quie. Impubis, facit genitiuum similem nominatiuo, ut pubes. Impuber uerò, impuberis, ut puber: ideo perperam excipiuntur. Démitur exánguis, &c. *Demitur autem à regula exanguis, quod genitiuum facit similẽ nominatiuo, cùm simplex sanguis faciat sanguinis: & est carens sanguine, id est, admodum pallidus, uel mortuus. Tolluntur alia: nam à substantiuis facta adiectiua, in ablatiuis & quibusdam aliis casibus aliter erunt quàm simplicia: ut caulis, ablatiuum facit caule: unicaulis uerò, unicauli, &c.*

Rectũ in compósitis tãtúmmodo fléctere fas est.
Altéruter rectum nescit variâre priôrem.

Dictio composita ex pluribus casibus non declinatur, nisi ex parte recti: unde si ex duobus nominatiuis conficiatur, declinatur uterque nominatiuus, si declinationem recipiat: ut Respublica: reipublicæ, ciuitas libera, quæ iure regitur. Si ex recto & obliquo fiat, aut contrà, solus nominatiuus declinabitur: ut tribunus plebis, tribuni plebis, &c. id est, princeps & defensor plebis: urbis præfectus, iurisperitus, &c. Si uerò nomen ex duobus obliquis constet, nullo modo flectitur: ut huiusmodi, eiusmodi, quæ possunt esse orationes. Altéruter, &c. *A parte prima excipitur Alteruter, quod licèt ex duobus rectis constet, tamen posterior solùm declinatur, sic: Nominatiuo alteruter alterutra alterutrum, genitiuo alterutrius, &c. id est, quiuis è duobus, aut unus ex duobus. Aduerte regulam solùm intelligi de compositis ex duobus integris: ideo agricola, & duodecim, huc non pertinent, nec puerpera, nec leopardus, quia potius à nomine lea fit. Item quotiescunque alter nominatiuorum aliquo carebit, tota dictio eodem carebit, ut iusiurandum caret genitiuo, datiuo, ablatiuóque pluralibus: quia illis ius caret. Item suiipsius, caret nominatiuo, ut sui.*

In neutris primus, quartus, quintus, símiles sunt:
Queis in a, plurâlis, semper cùm fléctimus exit.

Nomina neutri generis in quacunque declinatione, habent, tres casus similes, nominatiuum, accusatiuum, uocatiuum in utroque numero. Et hi casus si declinantur in plurali, terminatur in a: ut nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo, scamnũ, & pluraliter scamna: sic corpus corpora, cornu cornua, &c.

Eſt primo quintus símilis. Sed Græcus, s, aufert
Sæpe: velut Thoma, Theſeu, Pátheu, Pari, Palla.

Vocatiuus est similis nominatiuo: ut nominatiuo musa, puer, panis: uocatiuo ô musa, puer, panis, &c. tam in singulari, quàm in plurali. Sed Græcus, &c. *Ab hac regula excipiuntur primò nomina Græca in s, quæ literã s, in uocatiuo sæpe abiiciũt: ut hic Aeneas Thomas, ô Aenea, Thoma. sic omnia primæ in as, terminata: hic Anchises, ô Anchise. sic omnia in es primæ: hic Theseus, ô Theseu. sic omnia in eus per eu diphthongon, desinentia, hic Pantheus, ô Pantheu: hæc Pallas, Palladis, ô Palla. Talia sunt in tertia uirorum propria in as, quorum genitiuus fit in antis. Aeneas, Thomas, & reliqua omnia, propria sunt uirorum. Sunt adhuc duæ à regula exceptiones. Prior est de nominibus in us, secundæ declinationis: ut hic dominus, ô domine. Posterior est in eadem declinatione de propriis in ius: ut hic Laurentius, ô Laurenti habebuntur suis locis.*

Syncopa plurâli nonnúnquam fit genitíuo.

Syncopa aliquando fit in genitiuo plurali: in prima quidem, ut cœlicolûm, pro cælicolarum: in secunda, Deûm, pro Deorum: in tertia, cœlestûm, pro cœlestium: in quarta currûm, pro curruum: in quinta, ut speciebûm sine r, pro speciebrum: sed id exoleuit. Syncopa est ablatio literæ uel syllabæ è medio dictionis: huic est figura contraria Epenthesis, quæ est adiectio literæ, uel syllabæ, in medio dictionis ut alituum, pro alitum.

Plurâlis símilis ſexto vult tértius eſſe.

Datiuus & ablatiuus plurales cuiuscunque declinationis, sunt similes, ut datiuo & ablatiuo, magistris, manibus, &c. ponetur, ergo solius datiui regula: quia per hanc ablatiuus notus est.

Prima

Prima dat as, es, e, rectis, & a. Pátrius æ vult,
Cum terno: sed ab e recto, genitîuus in es fit.
Casibus his Adam tantùm flectunt & Abrâham.

Prima declinatio habet quinque terminationes nominatiui singularis: as, ut Aeneas, Damoetas, propria uirorum: es, ut Alcides, Anchises, propria etiam uirorum: e, ut pentecoste, festum spiritus sancti: a, ut poëta, qui facit carmina: am, ut Adam, Abraham, notæ significationis. Pátrius, &c. *Genitiuus, & datiuus, primæ declinationis, singularis numeri, desinunt in æ, diphthongum: ut patria, huius patriæ, huic patriæ. i. natale solum: musa, musæ, musæ, &c.* Sed ab e, &c. *Excipiuntur à regula quantum ad genitiuum, nomina Græca, in e: quia genitiuum in es, datiuum uerò in æ, diphthongum faciunt: ut, Magdalene, huius Magdalenes, huic Magdalenæ, proprium mulieris, &c.* Cásibus his, &c. *Adam, & Abraham indeclinabilia sunt, ut Balaam. Ecclesiastici tamen in genitiuo datiuóue nonnunquam Adæ, Abrahæ dicunt, uirorum nomina.*

Am fáciet quartus. Finîta per as, vel a, Græca
An quoque dant. En fiet ab es, & ab e, nec habent
em.

Accusatiuus singularis primæ declinationis terminatur in am: ut hæc sella, hanc sellam, id est, sedes, &c. Finita per, &c. *Græca nomina in as, & in a, mittunt etiam accusatiuum in an: ut Satanas, hunc Satanam, uel Satanan, id est, diabolus. & Aetna, hanc Aetnam, uel Aetnan, montis nomen, &c.* En fiet, &c. *Nomina in es, &c. desinentia, faciunt accusatiuum in en, & nunquam in em, per m: ut Anchises, Anchisen, & non Anchisem, uiri Troiani proprium, patris Aeneæ. Niniue, Niniuen, & non Niniuem, maxima olim urbs Syriæ.*

A, sextus donat. Tamen es, ac e, rétinent e.

Ablatiuus in a desinit: ut lagœna, ab hac lagœna, uas in quo uiatores potum ferunt. Sagena, ab hac sagena, id est, rete piscatorium.

rium, &c. Tamen es, &c. *Nomina in es, & in e, desinentia, faciunt ablatiuum in e: ut, Cometes, ab hoc Comete, stella crinita. Strophe, strophes, ab hac strophe, id est, uersutia, uel deceptio.*

Primus plurâlis fit in æ: Genitiuus in arum.

Nominatiuus pluralis in æ diphthongum desinit, cui similis est uocatiuus. Genitiuus fit in arum: ut cataractæ, ô cataractæ, harum cataractarum. Cataracta, dicitur à quibusdam fenestra cœli.

Tértius is poscit. Tamen abus páucula donant:
Fília, mula, duæ, libérta, equa, nata, dea, ambæ.

Datiuus pluralis in is desinit, ut datiuo his musis. Datiuo ablatiuus similis per regulam, Plurâlis símilis, &c. *Octo indubiè habent abus: ut filia filiabus, nata natabus, notæ significationis: mula mulabus, animal notum: duæ duabus, & ambæ ambabus, per se patent: liberta libertabus, mulier libera quæ fuit serua: equa equabus, notum animal: Dea deabus, satis clarum est.*

Accusatîuus semper plurâlis in as fit.

Accusatiuus pluralis in as finitur: ut has animas, has crumenas. Anima, est spiritus corpus uiuificans. Crumena, quæ barbarè dicitur bursa.

SECVNDA DECLINATIO.

Altera sex rectis, er, ir, eus, ur, dat, vel us, aut um.
Addimus è Græcis os, & on, per us, um variánda.

Nominatiuus secundæ declinationis habet sex terminationes, er, ir, eus, ur, us, um. Eus, est terminatio Græca. His iungimus Græcam terminationem os, quam Latini sæpißimè uertunt in us: & on, quam uertunt in um. Exempla sunt: Faber, quicunque artifex qui malleo utitur: ut faber lignarius, faber ferrarius, faber murarius, &c. Vir, id est, mas: unde uirtus tum animi, tum corporis. Orpheus, proprium poëtæ. Satur, cibo plenus, saoul, *adiectiuum: Circus, locus rotundus. Solum, animalis substentaculum: ut, terra est hominis solum, mare piscium, aër auium. Samos, insula. Pelion, mons.*

I, pátrius

I, pátrius seruat. Genitîuus non superâbit.

Genitiuus secundæ declinationis in i, desinit: ut huius magistri, domini, scamni. Genitîuus non, &c. *Genitiuus secundæ declinationis nō habet plures syllabas, quàm nominatiuus: & hoc dicunt, non crescit genitiuus: ut sequester, huius sequestri, id est, mediator inter litigantes, &c. Onager, onagri, id est, syluester asinus.*

Crescit ir, vr, gener, & pſper, puer, asper, adúlter,
Présbyter, atq; tener, miser, exter, gibber, ibérq;,
Et lacer, atque socer, liger, orta gero, fero, liber:
Addimus his dexter, cui syncopa fiet, vt asper.

Crescunt tamen pauca: ut quæcunque in ir, desinunt, ueluti leuir, leuiri, frater mariti, uel uxoris. Et in ur, ut saturi, satur, cum sequentibus. In er, ut gener, generi, maritus filiæ, gendre. *Prosper, prosperi, fortunatus, aut felix. Puer, pueri, filius, aut famulus. Asper, asperi, durus, acutus, auarus, non planus. Adulter, qui matrimonium uiolat. Presbyter, senior, non, ut barbari somniant, præbens alijs iter. Tener, ra, rum, mollis. Miser, infelix. Exter, extera, um, id est, externus. Gibber, eri, gibbosus, uel gibberosus,* bossu: *qui tumorem in dorso habet, qui gibbus dicitur. Iber, eri, Hispanus. Lacer, ra, rum, laceratus, uel laniatus,* deschiré. *Socer, eri, pater mariti, uel uxoris. Liger, ri, uiri proprium. Crescunt etiam composita à gero, & fero: ut clauiger, ra, rum, qui clauam gerit, ut Hercules: uel clauem, ut D. Petrus. Lucifer, ra, rum, ferens lucem, &c. Liber, ra, rum, id est, non seruus: cui licet quod libet, nisi ui aut iure prohibeatur. Liber, beri, id est, Bacchus, Deus uini: & priorem producit. Pro cortice, aut codice, facit libri, priorem corripiens, nec crescit. Dexter, dextera, dexterum, eri, notum est: aliquando idem est, quod prosper: & recipit syncopen, dextri: sicut asper, quod interdum declinatur asper, aspra, asprum, aspri, &c.*

Conséruāt normam pronóminis ista secúndam,
Vnus, vter, neuter, solus, quis, & vllus, & alter,
Atque

Atque álius, totus. Fuit olim pátrius vni.

Hæc nomina, unus, uter, cum suis compositis, uterque, uteruis, uterlibet, neuter, solus, quis, ullus, alter, alius, & totus, habent in genitiuo ius, & datiuo i, quia declinantur ut pronomina secundæ declinationis: ueluti nominatiuo unus una unum, genitiuo unius, datiuo uni, &c. Sub ullus comprehenditur nullus. Vter, quiuis è duobus. reliqua patent. Veteres hæc omnia, præter quis, declinabant, ut bonus, bona, bonum.

ei, vel eï, vel eos, dabit eus: volet Andrógeos o.

Nomen in eus, desinens, facit genitiuum in ei syllabam, uel per duas syllabas in eï, uel in eos: ut Tydeus, Tydei, per duas syllabas, uel Tydeï, per tres syllabas, uel Tydeos, uiri nomen. Androgeos uerò facit in genitiuo Androgeo, & est etiam uiri proprium. Sub hac comprehendi uolo, Apollos, Apollo, id est, deus autor carminis, & præses uaticinij, & proprium uiri. Athos, Atho, mons quidam, &c.

I, vates quándoque iacit: ceu cura pecúli.

Quando genitiuus terminatur in duo ij, solet alterum causa metri quãdoque abiici, ut peculi, pro peculij: & tuguri, pro tugurij, apud Virgil. Peculium, est proprium bonum. Peculiaris, id est, proprius. Tugurium, domuncula rustica.

Tértius & sextus formántur in o, tibi casus.

Datiuus & ablatiuus in o, desinunt: ut huic magistro, ab hoc magistro.

Vm poscit quartus. Quãdoq; per on loco Græca:
Eus, ea, vult étiã. Per e, quintus vertit vs: absque
O fili, Deus, & flúuius, pópulus, chorus, agnus:
Quátuor hęc e, volunt étiã, vt pro rege Latînus.

Accusatiuus in um desinit: ut Mæander Mæandrum, fluuius quidam nimis curuus & flexuosus. Item pro flexura & fraude capitur. Quándoque per, &c. *Nomina Græca faciunt sæpe accusatiuum in*

uum in on, ut diphthongus, diphthongon: Pergamus, &c. urbis nomen, Pergamon, &c. Eus, ea, &c. *Quæ tamen desinunt in eus, sæpiùs accusatiuum in ea mittunt, plerunque penultima breui: ut Antheus, Anthea, uiri Troiani nomen. Nonnunquam penultima longa, ut Ilioneus, Ilionea, uiri Troiani etiam nomen.* Per e quintus, &c. *Nomina secundæ declinationis terminata in us, mutant in uocatiuo us in e: ut lanius, ô lanie,* bouchier, *quem indocti carnificem uocant: & est exceptio à regula,* Est primo quintus símilis. Abſque ô fili, &c. *Excipiuntur à prædicta regula exceptoria paucula: filius, ô fili: Deus, ô Deus: fluuius, ô fluuius, uel ô fluuie: populus, pro hominibus, ô populus, uel ô populé: Latinus, ô Latinus, uel ô Latine, rex Latij: Chorus, canentium cœtus, &c.*

Quum próprium dat ius, dempta us, fit in i, tibi quintus.

Propria in ius, dempta us, faciunt uocatiuum in i: ut Laurentius, ô Laurenti: Terentius, ô Terenti. & est exceptio à regula, Est primo quíntus símilis.

Primus plurális fit in i. Vult pátrius orum.
Græcus in on, fiet: is tértius: os dato quartus.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus est similis, fit in i: ut hi Dei, à Deus, uel Dij, à dius, quod ueteres dixerunt pro Deus. Vult pátrius, &c. *Genitiuus pluralis desinit in orum, ut horum dominorũ, &c.* Græcus in on, &c. *Græcus genitiuus in on desinit, & ita utuntur sæpe Latini: ut, & pluraliter hi logi, horum logon. Logus aut Græcè logos, sermo.* Is tértius, &c. *Datiuus & consequenter ablatiuus pluralis in is desinunt, ueluti datiuo his palis, ablatiuo ab his palis. Palus, est crassus stipes,* vn pal. Os dato, &c. *Accusatiuus in os finitur, ut hos talos, hos pullos. Talus, os quadratum,* vn dez. *Pullus, fœtus auium & omnium mansuetorum animalium: ut pullus asini,*

asini, pullus equi, & cæterorum, præterquam boum, & ouium.

Festa lego per ibus: licet orum dent genitiuis.

Nomina festorum faciunt genitiuum plerunque in orum, per hanc declinationem, datiuum & ablatiuum sæpius in ibus: ut Saturnalia, festa Saturni: genitiuo Saturnaliorum, aliquando etiã Saturnalium: datiuo & ablatiuo Saturnalibus. sic Bacchanalia, festa Bacchi, &c.

Ambo, duo, neutri géneris sunt masculeíque.
Mas o, vel os, quartus donat. vult tértius obus.

Singulari numero carent. Et pluraliter nominatiuo ambo duo, ambæ duæ, ambo duo: genitiuo amborum duorum uel duûm: ambarum duarum, amborum duorum uel duûm: datiuo ambobus duobus, ambabus duabus, ambobus duobus: accusatiuo ambos duos, uel ambo duo, ambas duas, ambo duo: uocatiuo ô ambo duo, ambæ duæ, ambo duo: ablatiuo ab ambobus duobus, &c. Ambo, collectiuum est, non distributiuum.

TERTIA DECLINATIO.

Tértia dat vários fines, dans is genitíuo.
Græcôrum pátrius vel in os, vel in i, vel in us, fit.

Tertia declinatio multas easdémque diuersas in nominatiuo singulari terminationes habet. Sunt enim circiter L X X I, *quæ, cùm de genitiuo disputabitur, ex ordine ponentur. Literæ terminales undecim sunt in hac declinatione, a, e, o, c, d, l, n, r, s, t, x. Litera terminalis, est ultima dictionis litera. Terminatio est ultima litera, aut syllaba, aut in fine consonans: aut consonantes cum uocali adnexæ.* Dans is, &c. *Genitiuus singularis tertiæ fit semper in is: ut conclaue, id est, triclinium, & locus secretior in domo; genitiuo huius conclauis. Pater, huius patris, &c.* Græcôrum pátrius &c. *Græca, si Græco more declinantur, sæpius habent os: ut hic Pan, id est, Deus pastorum, huius panos. Quandoque habent i, ut Achilles, id est, proprium fortißimi Græcorum, huius Achillis, uel Achilli. Et*

li. Et quandoque us, ut Echo, nomen deæ, soni uel uocis relatiuæ, genitiuo huius Echus, &c.

Genitîuus.

Semper a, mittit atis. Vertes, e, per is, genitíuo.

Nomen in a, tertiæ, facit genitiuum addita tis: ut scomma, id est, cauillum, & urbana irrisio, huius scommatis. Vertes, &c. *Nomen in e, uertit e, in is, in genitiuo: ut mantile, id est, linteum, quo manus terguntur, huius mantilis, seruiete, &c.*

Addito nis, post o. Dat inis, muliébre do, góque,
Virgo, ordo, margo, cũ cárdine, Apóllo, Cupîdo,
Turbo, homo, ceu nemo. Tamen vnêdo, póstulat
onis.

Nomen in o, facit onis: ut Aquilo, Aquilonis, uentus Septentrionalis. Dat inis &c. *Excipiuntur à regula, fœminina in do, & in go, quæ faciunt inis: ut capedo, capedinis, id est, uasculum fictile. intercapedo, intercapedinis, id est, distantia, differentia. Salsilago, salsilaginis, salsus humor, Gallicè, saumure. Caligo, caliginis, obscuritas, & ignorantia, &c. cum paucis aliis, quæ sunt, Virgo, uirginis, puella intacta, aut aliquando corrupta, à uiridiori ætate appellata. Ordo, ordinis, in suo quoque loco collocatio. Margo, marginis, cuiusque rei extremitas, marge. Cardo, cardinis, quo ianua mouetur: & capitur pro polo. Apollo, Apollinis, sol. Cupido, Cupidinis, Deus amoris, uel cupiditas. Turbo, turbinis, uertigo uentorum. Homo, Nemo nomina sunt nota.* Tamen, &c. *A fœmininis in do, unicum excipitur quod est, unedo, unedonis, arbor, & ipse fructus: alio nomine arbutus, & arbutum.*

Enis habent Anio, Nério. Caro, dat tibi carnis.

Anio facit Anienis: & Nerio, Nerienis: ideò tolluntur à regula, Addito nis, post, &c. *Anio, fluuius in agro Tyburtino. Nerio, uxor seu fortitudo & magestas Martis.* Caro, &c. *Caro uerò facit carnis, & excipitur: notæ significationis est.*

Græca (velut Dido) muliêbria sic modò flectes:
Vs, cápiat pátrius: réliqui dant o, benè casus.

Nomina Græca fœminini generis mittunt genitiuum in us, reliquos obliquos in ò: ut, singulari nominatiuo hæc Dido, genitiuo Didus, datiuo Dido, accusatiuo Dido, uocatiuo ô Dido, ablatiuo à Dido, nomen reginæ Carthaginis. Sic Sappho, Sapphus, nomen puellæ. Clotho, Clothus, una Parcarum.

Halécis, lactis, Dauìdis, Bógudis effer.

Halec, facit penultima longa halecis, piscis marinus. Lac, lactis, succus maternus, quo animalia nutriuntur. David, Dauidis, penultima longa, nomen regij prophetæ psalmographi. Bogud, Bogudis, penultima breui, rex Mauritaniæ.

Additur is, post l. Sed lis, iungunt sibi mel, fel.

Nomina in l, literam desinentia assumunt in genitiuo is: ut sal, salis: animal, animalis, corpus sentiens. Sed lis, &c. *Mel, & fel, addunt genitiuo lis: ut mel, mellis: fel, fellis, cum duplici ll, clara sunt.*

Additur is, post n. Tamē on, quándoq; dat ontis.
Donat inis neutrū, pecten, flamen, cano natum.

Nomen in n desinens, facit genitiuum adiecta is, syllaba: ut Titan, Titanis, frater Saturni, & sol. Tamen on, &c. *Quædam nomina faciunt genitiuum in ontis: ut Phaëton, Phaëtontis, filius Phœbi, &c.* Donat inis, &c. *Neutra in n, mittunt genitiuum in inis: ut numen, numinis, id est, Deus, uel diuina potestas, &c. cum flamen, flaminis: pecten, pectinis: tubicen, tubicinis: & reliquis compositis à cano, in cen exeuntibus. patuerunt in generibus.*

R, capit is, Far, ris: Lar, tis, própriū maris. Hepar
Hépatos efficiet. Cris móbile cer, dat, vt acer,
Ac álacer. Bris, dant imber cum prole, salúber.
Et céleber. Per tris, ter, formes omne Latînum,
Et pater, & mater, linter. Dat eris, later. Et cor,

Cordis. Iter, ítineris. Iouis, optat Iúppiter vsque.
Robur, oris, iecur, atque femur, tibi præbet, ebúrque.

Nomina tertiæ inflectionis in r, finita, adijciunt genitiuo is: ut lupanar, lupanaris, id est, prostibulum, &c. Far, ris, &c. *Excipiuntur à regula multa: nam far, geminat rr, & facit farris, id est, quoduis frumentum: ut triticum, siligo, hordeum, &c. Lar, nomen imperatoris, facit Lartis: & pro Deo, & domo, Laris. Hepar, id est, iecur, facit in genitiuo hepatos: quia Græcum est.* Cris móbile, &c. *Tria adiectiua alacer, uolucer, acer, mittunt cris, quibus addes mediocer si inueniatur. Alacer, uernaculè,* allegre. *Volucer, leuis. Acer, acetosus, fortis, acutus, uehemens.* Bris, dant, &c. *Imber cum suis compositis, September, October, Nouember, December, quæ sunt mensium nomina: item Saluber & celeber dant bris, in genitiuo: ut Imber, imbris, pluuia. Saluber, salubris, & salubre, quod dat sanitatem, & saluti confert: ut, aër saluber. Celeber, frequens, dignus, honestus, festiuus, qui colitur, & celebratur.* Per, tris, &c. *Omnia Latina in ter, faciunt tris: ut uter, utris, uas uel saccus ex corio uel pelle, &c. Pater etiam facit patris: mater, matris: & linter, lintris: quæ tria è Græcis habemus. Linter, est fluuialis nauicula: & capitur, ut quidam uolunt, pro ligno cauato, quo porcis datur pastus.* Dat eris, &c. *Later, quanuis Latinum sit in ter exiens, non facit tris, sed eris: ut later, lateris, lapis coctilis.* Et cor cordis, &c. *Cor, mittit cordis. Iter, itineris à nominatiuo olim usitato itiner: nam quondam iter, iteris fecit, & itiner, itineris. Iupiter summus deorum apud gentiles: & unus planetarum, facit Iouis, ab antiquo nominatiuo Iouis, qui in usu fuit: & Iupiter, faciebat Iupitris uel Iupiteris.* Robur róboris, &c. *Quatuor in ur, faciunt oris: ut robur, roboris, fortitudo, & quercus durissimæ species. Iecur, iecoris, hepar. Femur, femoris, superior pars cruris, à coxa usque ad genu. Ebur, eboris, os, uel dens elephantis.*

As, interpônit ti. Mas maris. As dabit aſſis.
Hoc vas, vaſis, habet: vas hic, vadis: antis, habénto
Máſcula Grça: volūt per adis, nō máſcula poni.

Nomen in as deſinens, facit genitiuum interponendo ſyllabam ti, inter a & s: ut ſimultas, ſimultatis, id eſt, odium. Mas maris, &c. *Demuntur à regula mas, maris: as, aßis: hoc uas, uaſis: hic uas, uadis, fideiuſſor.* Antis habénto, &c. *Græca in as maſculini generis faciunt antis: ideo excipiuntur: ut Gigas, gigantis, uir altißimæ ſtaturæ, geant, &c.* Volunt per adis, &c. *Reliqua Græca, quæ ſcilicet non ſunt maſculini generis, faciunt adis, uel Græcanicè ados, ut hebdomas, hebdomadis, uel hebdomados, Latinè ſeptimana, ſpatium ſeptem dierum.*

Es mutàbis in is. Græcus dat multa per etis.
Adde quies, lócuples, mãſues. Per etis, teges exit,
Et ſeges, intérpres, præpes, páries, abiéſque.
Indiges, atque áries, perpes, teres, ac hebes addo.

Nomen in es, finitum, mutat es, in is: ut labes, labis, id eſt, macula. Græcus dat, &c. *Excipiuntur à regula multa Græca, quæ habent etis, penultima longa: ut lebes, lebetis, uas æneum in quo res bulliunt: & plurima uirorum propria: ut Chremes, Chremetis. Hermes, Hermetis. Thales, Thaletis, &c. His adduntur Latina, Quies, ſomnus, & tranquillitas: ſub quo comprehenditur inquies, & aliquando requies, requietis. Locuples, locupletis, diues, quaſi loculorum plenus. Manſues, manſuetis.* Per etis, &c. *Quædam faciunt penultima breui: ut teges, tegetis, uile ſtragulum, quo tegitur lectus. Seges, ſegetis, frumentum in ſpicis. Interpres, interpretis, qui autores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. Præpes, præpetis, altè & ſublimè uolans: capitur etiam pro idoneo, & felice, ſiue proſpero. Paries, parietis, murus domus ex quacunque materia. Abies, abietis, arbor,* ſappin. *Indiges, indigetis, homo poſt mortem inter*

Deos relatus, relatáue: & (ut cum uulgo loquar) canonizatus, canonizatáue. Aries, arietis, masculus ouium, & quoddam bellicum instrumentum. Perpes, perpetis, perpetuus. Teres, teretis, rotundus, cum longitudine. Hebes, hebetis, obtusus, & minimè acutus.

Dic verres, verris: vates, vatis. Per itis, fit
Commûnis géneris non dictum, siue marîni.
Pes, dat edis. Natum sédeo dat idis. Volet edis
Hæres, vt merces. Cererísque Ceres retinêbit.
Aes, æris, præs, prædis habet: diphthóngus vtrîque est.

Verres, facit uerris, & est porcus non castratus. Vates, uatis, poëta, aut poëtria, & quicunque futura prædicit: Per itis &c. *Reliqua in es, masculini generis aut communis, de quibus nihil dictum est, utpote appellatiua, mutant es, in itis, penultima breui: ut poples, poplitis, miles, militis, &c.* Pes, dat edis, &c. *At pes, facit pedis: composita cõpes, cõpedis: bipes, bipedis, &c.* Natum sédeo, &c. *Composita à sedeo, faciunt idis penultima breui: obses, obsidis, id est, qui uel quæ pignori datur. Reses, residis, id est, residens & quietus, & otiosus ab opere quod exercere solebat, &c.* Volet edis, &c. *Heres facit heredis, penultima longa. Merces mercedis, penultima etiam longa, id est, præmium, salaire.* Cererísque Ceres, &c. *Ceres, mittit Cereris, id est, Dea frugum. Aes, æris, Præs, prædis, diphthongum æ habent.*

Is, non mutábo. Dant dis, cuspis, lapis, atque
Plúrima Græca. Facis per eos, vel ios, vel yos, vel
Entis, Græcôrum quædam. Charis at Cháritis vult.

Is habet genitiuum similem nominatiuo: ut hæc uis, huius uis, uirtus, possibilitas, fortitudo, uiolentia. Dant dis, &c. *Excipiuntur lapis, & cuspis: quia abiecta s, litera, capiunt dis: ut lapis, lapidis.*

dis. Cuſpis, cuſpidis: & eſt acies haſtæ, uel alterius rei acutæ, poincte. *In idis, genitiuum etiam faciunt plurima Græca: ut caßis, caßidis, galea*, ſalade, ou heaume. *Pyxis, pyxidis, uaſculum unguentarium, uel cui quicquid aliud imponitur*, boëte. Facis per, &c. *Quædam Græca faciunt genitiuum in eos, uel in ios: quædam etiam in yos, per y Græcum: paucißima in entis. De eos: ut phyſis, phyſeos, natura. De ios: ut baſis, baſios, gradus, fundamentum, ſuſtentaculum. De yos: ut chelys, chelyos, inſtrumentum muſicum. De entis: ut Pyroïs, Pyroêntis, unus equorum Solis.* Charis at, &c. *Charis, id eſt, gratia, uult charitis, in genitiuo.*

Quod dedit er, dat eris. Quod in n, fuit, vt prius eſſer.

Pauca nomina in is, faciunt genitiuum in eris: quia olim terminabantur in er: ut puluis, pulueris: cinis, cineris: olim hic puluer, ciner. patuêre ſuprà. Quod in n, &c. *Nomina in is deſinentia, quæ etiam in n, literam deſinere reperta ſunt, obſeruant regulam de n, litera: ut ſanguis, facit ſanguinis, penultima correpta: quia olim dicebant hoc ſanguen, atque huius ſanguinis. Multa etiam Græca faciunt genitiuum in inis, penultima longa: quia nominatiuus, per in, efferri poteſt: ut delphis, delphinis, ſicut dicimus, delphin, delphinis, &c.*

Dis, lis, dant itis cum Samni, iunge Quirîtem.
Glis, ſolùm glitis. Semis, ſemiſſis habébit.

Quatuor in is habent itis, penultima longa: Dis, ditis, diuitiarum, & inferorum Deus. Lis, litis, diſcordia. Samnis, Samnitis, populus quidam Italiæ. Quiris, Quiritis, Romanus. Glis ſolùm, &c. *Glis, pro animali, gliris facit. Glis glitis, pro terra tenace, & gliſſis, pro lappa, barbara ſunt. Semis à ſemi, & as, (eſt enim dimidium aßis) ſemißis facit.*

Os ti, interpônit. Glos, mos, flos, ros, facit oris.
Quod dedit or, fáciet véluti prius. Oſſis, os, optat:

Os

Os, oris, custos, custódis, bos, bouis. Ois
Thos, Minos, & Tros, cúpiunt: quibus ádditur
heros.

Nomen in os, facit genitiuum interponendo ti, inter o, & s, & ita facit otis: ut monoceros monocerotis, id est, unicornis, bestia in fronte cornu habens. Glos, mos, &c. *Excipiuntur à regula glos, mos, flos, ros, quae faciunt oris: ut glos, gloris, mariti soror, uel fratris uxor. Mos, moris, consuetudo. Ros, roris, humor qui sereno tempore superne fluit.* Quod dedit, &c. *Habent etiam oris, quae in os quoque desinunt: ut lepos, lepôris, uel lepor, id est, uenustas & iucunditas in factis aut uerbis. Honos, uel honor, honoris, &c.* Ossis os, &c. *Os ossis, Os oris, satis patent. Custos, custodis, qui uel quae custodit. Bos, bouis.* Ois Thos, &c. *Quaedam Graeca faciunt genitiuum in ois: ut Thos, thois, animal ex luporum genere. Minos, Minois, Cretensium rex iustissimus. Tros, Trois, rex Troiae. Heros, herois, homo nobilissimus: quales dicuntur fuisse Hercules, Hector, Perseus, &c.*

Vs tibi mittet oris: Peius, ceu peior habêbit.

Vs facit oris, penultima breui: ut corpus, corporis, omne sensibile. Peius, ceu, &c. *Comparatiua faciunt oris penultima longa, ut ea quae in or, desinunt, ueluti peius, peioris, melius, melioris, &c.*

Dant eris, vlcus, olus, vellus, Venus, & genus, atq;
Viscus, acus, fœdus, scelus, & cũ póndere vulnus,
Munus, onus, sydus, latus, ac opus, & vetus addo,
Et funus; rudus. Sed oris, vel eris, dare pignus,
Vt fœnus dicunt: mélius per oris fit vtrúnque,

Quaedam nomina in us, mutant us, in eris, penultima breui: ut ulcus, ulceris, collectio corrupti sanguinis in corpore. Olus, oleris, omnis herba satiua, quae in usu cibario est. Vellus, uelleris, pellis cum lana, & ipsa lana. Venus, dea amoris. Genus, progenies, &

rei modus, uel qualitas. Viscus, intestinum. Acus, aceris, frumenti purgamentum. Fœdus, pactum, & pax, quæ fit inter dimicantes. Scelus, graue peccatum. Pondus, quod graue est. Vulnus, læsura, & hians apertura corporis ictu facta. Munus, donum & officium. Onus, pondus alicui iniunctum. Sydus, signum cœleste è stellis formatum. Latus lateris, quod infra alam est. Opus, res facta. Vetus, antiquus, a, um. Funus, cadauer, & exequiæ, & mors. Rudus, lapidum frusta, & ruinarum materies. Sed oris, &c *Pignus & fœnus habent oris uel eris: sed melius, oris, sicut corpus. Pignus, quod creditori datur, ut sit securus, & quod deponitur apud sequestrum. Fœnus, pecuniæ lucrum.*

Vris, habet tellus, véluti monosyllaba. Grus, sus
Dant uis. Intércus, dat vtis. Liguris, Ligus optat.
Dat pecus hæc pécudis. Loca Græca ferúntur in
vntis.
Pus ortum, dat odis. Incus, subscus, palus, udis.
Vtis fœmíneum réliquũ. Laus, fráusq; dat audis.

Tellus & monosyllaba habent uris, penultima longa: ut Telluris: & est dea terræ, & ipsa terra. Ius, iuris, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet: aut liquor rerum, quæ coquuntur. Rus, ruris. Crus, cruris, &c. Grus, sus, &c. *Contra monosyllaborum regulam grus, gruis facit, & sus, suis, nota.* Intércus dat, &c. *Intercus, intercutis facit. Ligus, Liguris. Hæc pecus, pecudis. Intercus omnis generis, id est, intestinus intestina intestinum. Ligus id est, Ligur, nomen gentile, qui uel quæ ab Liguria regione Italiæ est.* Loca Græca, &c. *Quædam Græca nomina locorum mittunt genitiuum in untis. Opus, Opuntis, Achaiæ oppidum. Hydrus, Hydruntis, alterius oppidi nomen.* Pus ortum &c. *Composita à pus, id est, pes, Græca sunt, & faciunt in genitiuo podis, penultima breui: ut tripus, tripodis. Oedipus, Oedipodis.* Incus, subscus, &c. *Tria faciunt udis penultima longa. Incus, incũdis. Subscus, subscũdis. Palus, palũdis.* Vtis fœmineum, &c. *Reliqua*

liqua in us, generis fœminini, faciunt ûtis penultima longa: ut Virtus, uirtûtis. Salus, salûtis. Laus facit laudis, & fraus, fraudis.

Vult i, ſerimédio (b, p, ſi præit ſ) genitiui.

Nomen in bs, aut ps, facit genitiuum interponendo inter bs, aut ps, uocalem i: ut, Trabs, trabis. Lelaps, lelapis, canis nomen. Stips, ſtipis, id eſt, nummulus.

E per i, mutâbunt polyſyllaba. Dat cupis, auceps.

Polyſyllaba habentia e, ante bs, aut ps, mutant e, in i, breuem in genitiuo: ut Cælebs, cælibis. Princeps, principis. Secus eſt de monoſyllabis: ut ſeps, ſepis. Dat cupis, &c. *Auceps, habet aucupis: & eſt qui aues capit.*

Dic hyemis, pultis, cápitis. Cípitis, dabo proli.

Hyemis, pultis, capitis, genitiui ſunt ab hyems, puls, caput. Cipitis, &c. *Compoſita à caput, faciunt, cipitis: ſiue in t, deſinant, ut ſynciput, ſyncipitis: ſiue in ps, ut anceps, ancipitis, id eſt, dubius, uel incertus.*

Ns, aut rs, s demens, tis dabit aptè.

Nomina in ns, aut rs, mittunt genitiuum dempta s, & addita tis: ut amans amantis, demens dementis, ars artis, pars partis.

Dis, vult, glans, nefrens, cápitis lens, & fólium frons,
Libráque cũ pẽdo: & quod cor fáciet tibi nomẽ.
Vntis habénto quiens, & iens: legem ámbio ſpernit.

Pauca habent dis: ut glans, glandis. Nefrens, dis, porculus per ætatem fabam frendere, id eſt, frangere nondum potens. Lens, lendis, pro pediculi pullo: at pro legumine quodam, lens, lentis dicimus. Frons, frondis, folium eſt. Frons, frontis, capitis pars anterior. Libripens, libripendis, à libra & pendo, pro pondero, id eſt, ſtipis ponderandæ penſator. Compoſita à cor: ut miſericors, miſeri-

cordis. Concors, concordis. Vntis habénto, &c. *Iens cum compositis habet untis: iens, euntis: quiens, queuntis: rediens, redeuntis, &c.* Legem, &c. *Ambiens, ambientis facit contra legem compositorum; & superbiens, superbientis.*

X, in cis, muto. Per gis, lex, frux, áquilex, rex.
Grex, remex, flecto: cum Græcis áddito multis
Impétigem. Coniunx, n, tollens, cóniungis edet.

Nomen terminatum in x, mutat x, in cis, in genitiuo: ut Arx, arcis, id est, ut sic dicam, castrum, ab arceo, arces: quia arcet, id est, prohibet hostes accedere, &c. Per gis, &c. *Excipiuntur à regula quæ gis, pro cis faciunt: ut lex, legis, ius scriptum. Frux, frugis, quicquid ex fructu terræ in alimoniam uertimus. Aquilex, aquilegis, putearius. Rex, regis. Grex, gregis. Remex, remigis, qui remigat, id est, remos agit. Impetix, impetigis, id est, mentagra morbus. Coniunx, coniugis, n, ablata, id est, maritus, uel uxor. Sumunt etiam gis plurima Græca, quæ gos, etiam habere possunt, si Græcè uelimus declinare: ut sphinx, sphingis, uel sphingos, monstrum quoddam. Thebis transeuntibus difficile ænigma proponens: quod tandem dissoluit Oedipus. Phalanx, phalangis, id est, exercitus, &c.*

E, per i, mutábunt, polysyllaba: quam retinébunt
Myrmex, & ueruex, áquilex, halécque, reséxque,
Atque lelex, Celex. Tilis optat habêre supéllex.
Dic senis, & noctis, niuis. Actis páucula seruant,
Testis hylax. Solúmque Briax formâtur in axis.

Polysyllaba in ex, mutant e, in i, in genitiuo: ut remex, remigis: apex, apicis, rei summitas. Monosyllaba uerò retinent e: ut lex, legis: nex, necis. Quam retinébunt, &c. *Pauca etiam polysyllaba retinent e: ut, Myrmex, Myrmecis, serui nomen. Veruex, ueruecis, castratus aries: Aquilex, aquilegis: Halex, halecis: Resex, resecis, subsidiarius palmes. Lelex, lelegis. Celex, celegis, fluuij nomen.* Tilis optas, &c. *Supellex, duplex crementum habet,*

bet, facitq; supellectilis. Dic senis, &c. *Senex, senis: nox, noctis: & nix, niuis, habent.* Actis, &c. *Pauca Græca faciunt actis: ut Hylax, hylactis, canis nomen. Astyanax, Astyanactis, Hectoris filius, &c. Vnum tantum inuenitur habere axis, Briax, Briaxis, uiri proprium.*

Datîuus. Accusatîuus.

Téttius i, præbet. Quartus fit in em, tibi casus.

Datiuus fit in i: ut huic pani, patri. Accusatiuus in em: ut leonem, matrem, &c.

Crescéntem Græci per a, quartum sæpe dedêre.

Nomina Græca crescentia, accusatiuum similiter crescentem sæpe in a faciunt: ut, Pan, Panos, accusatiuo Pana. Pean, Peana, id est, hymnus, & Apollo. Delpin, Delphina.

Im, dat vis, cúcumis, rauis, tussis, sitis, atque
Plúrima Græca, quibus rectus fit in is, sed & in dant.

Pauca nomina habent solùm im: ut uim, cucumim. Rauis, rauim, id est, raucitas. Tussis, tussim. Sitis, sitim. Atque plúrima, &c. *In, quoque habent plurima Græca, quæ etiam per im, faciunt: ut Alexis, Alexim, uel Alexin. Diœcesis, diœcesim, uel diœcesin, id est, gubernatio, uel regimen. Solum autem nomen in is desinens, potest facere per im, uel per in, accusatiuum. Hoc adde, accusatiuum per im, uel in, nunquam crescere, licet genitiuus aliquandò crescat.*

Em dat & im, buris, peluis, cum claue, secûris,
Et puppis, turris, restis: sic febris, aquâlis:
Sic pestis, nauis, torquis, coniúnge bipénnim.

Quædam habent em uel im: ut buris, burem, uel burim, aratri cauda. Peluis, peluem, uel peluim, uas in quo pelluimus, id est, lauamus. Clauis, clauem, uel clauim. Securis, securem, uel securim, ferramentum, quo secamus. Puppis, ultima pars nauis. Turris. Restis. Bipennis, bipennem, uel bipennim, securis utrinque scindens,

Ablatiuus.

Sextus e, donâbit, ceu pauper, ſoſpes, & hoſpes.
Mobílibus reliquis e, vel i, dabo. Plus cape pluri.
Quod ſi ſit neutrum per e, tantùm ſextus in i, ſit:
Vt dulcis, dulci: per e, dat quándoq; poëta.

Ablatiuus in e, deſinit: ut Veſper, ueſpere. Lux, luce. Sacerdos, ſacerdote, & non ſacerdoti. Pauper, paupere. Soſpes, ſoſpite. Hoſpes, hoſpite. Pauper, & Soſpes, adiectiua ſunt: propter quæ ponitur regula, Mobílibus, &c. *quæ eſt exceptio prima à præmiſſa regula. Omnia adiectiua, præter pauper, & ſoſpes, faciunt ablatiuum in e, uel i: ut degenere, uel degeneri: ubere, uel uberi. Plus tamẽ tantùm pluri facit.* Quod ſi ſit, &c. *Si neutrum habuerint per e, ablatiuum ſolùm in i, mittunt: ut, hic & hæc dulcis, fortis, & hoc dulce, forte, ablatiuo à dulci, forti.* Per e, &c, *Poëtæ tamen, metri cauſa, quandoque e, pro i, ponunt: ut cœleſte ſagitta, pro cœleſti, apud Ouid. Subſtantiua adiectiuis penitus ſimilia ſeruant e, tantùm: ut Felix, proprium uiri: ablatiuo à Felice tantùm. Et compoſita in ablatiuis non ſequuntur ſimplicium regulam: quia miſericors, tricuſpis, inops, & ſimilia adiectiua, i, uel e, ſeruant: quum ſimplicia ſolùm faciant e.*

Al, vel ar, i, neutris tantùm dat ſicut e. Præter
Sal, iubar, & nectar, far, hepar. Ait mare vates.

Nomina neutri generis in al, uel in ar, uel in e, deſinentia, faciunt ablatiuum in i: ut animal, animali: torcular, torculari: cubile, cubili: Præter, &c. *Tolluntur ſal, ſale: iubar, iubare: nectar, nectare: far, farre: hepar, hepate.* Ait mare, &c. *Poëtæ quandoque e, pro i, ponunt: ut ab hoc mare, pro mari: & id notandum magis, quàm imitandum eſt.*

Ménſibus i, tantùm eſt, vt queis dat quartus in, ímue.
Sextus e, donat & i, quũ quart' in em, vel in im ſit.

Nomina

Nomina mensium fiunt in i:ut Aprili, Quintili, Sextili, Septembri, Octobri: & nomina in is quorum accusatiuus mutatur solùm in im, uel in, faciunt etiam ablatiuum in is, solùm: ut Memphiti, hæresi, &c. Sextus &c. *Quæ uerò habent em, uel a, & im, uel in, habent i, uel e: ut Febri, uel febre. Turri, uel turre.*

I, vel e, dant finis, fustis, pugil, & vigil, imber, .
Vnguis, auis, postis, vectis, cum nepte suppéllex,
Atque tridens, classis cũ ciuis, & amnis, & ignis:
Sic anguis: stı ígilis, strigili: vix strígile dicam.

Nomina hîc posita habent e, uel i, sed sæpiùs e. Strigilis, uix habet e: & est instrumentum, quo abraduntur sudores, siue hominum in balneis, siue iumentorum in stabulis. Tridens, sceptrum Neptuni trisulcum. Classis, est nauium multitudo.

NVMERVS PLVRALIS.

Rectus in es fiet plurâlis: iúngito quartum.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus similis est, cum accusatiuo in es, desinit: homines, ô homines, &c

Quũ genitîuus iũ dat, quartus in eis, quoq; fiet,
Trallis, & Sardis, es spernunt. Quartus in as fit,
Dum per a, quartus erat: ceu démonas, atque gigántas.

Nomina quorum genitiuus pluralis in um, desinit, faciunt plerunque accusatiuum per eis: ut partes, partiũ, has partes, uel parteis: sic treis, omneis, &c. Trallis, &c. *Trallis, & Sardis, in es non possunt desinere, sed solùm in is, nominatiuum & accusatiuum mittunt. Vrbes sunt Lydiæ.* Quartus, &c. *Quando accusatiuus singularis in a desinit, accusatiuus pluralis etiam in as, potest terminari: ut hanc lampada, has lampades, uel lampadas: sic dæmones, uel dæmonas: gigantes, uel gigantas.*

Quod dedit i, sexto (nisi cómparat) hoc ia, ponit.
Vult

Vult ia, plus rarò: nunquam vetus. Effer aplúſtra,
Vel ſtria. Si ſolùm dat ſextus e, non ia, pones.

In omnibus neutri generis: ſi ablatiuus deſinebat in i, ſiue habuerat i ſolùm, ſiue i, & e, ſimul, tunc nominatiuus, accuſatiuus, & uocatiuus, habent ia: ut maria, ſilicia. Niſi, &c. *Comparatiua tamen per a, tantùm mittere debes: ut meliora, dulciora.* Vult a, &c. *plus, plura, & aliquando pluria, & compluria.* Nunquam vetus, &c. *Vetus uetera, & nunquam ueteria.* Effer aplúſtra, &c. *Apluſtre, apluſtra, uel apluſtria: & eſt ornamentum nauis ſuper malum, meliúſque ſine i, ſcribitur.* Si ſolùm &c. *Quæ ablatiuum ſingularem in e, tantùm terminant, ſolùm a, faciunt: ut dogmata, corpora, &c.*

Vm, vel ium, pátrio Látium dat. Græcia vult on.

Genitiuus pluralis tertiæ declinationis, habet Latinè um: ut patrum: uel ium, ut auium, artium. Græcè etiam on: ut, epigrammatôn, geneſeôn, &c.

Præbet ium pátrius, ſi ſextus in i, fuit antè.

Genitiuus pluralis in ium deſinit, ſi ablatiuus ſingularis habuerit i, ſiue i, ſolùm, ſiue i, & e, ſimul: ut hoc ancile, ab hoc ancili, horum ancilium, ſcutum breue rotundum: animal, animali, animalium: à ſilice, uel ſilici, ſilicium: prudente, uel prudenti, prudentium.

Tolle vigil, ſupplex, ópifex, vet⁹ & pugil, & quod
Cómparat (excépto plus) artíficē ſtrigilémque,
Atque ínopem, mémorem, conſórtē: iúngito & ortum
A cápio: diues quibus ádditur. Vm dat e, tantùm.

Excipiuntur à dicta regula quædam ſolùm um, habentia, licet in ablatiuo habuerunt i: ut, Vigil, uigilum. Supplex, ſupplicū, ſupplicās, & humiliter rogans. Opifex, opificum, &c. operis, effector. Cōparatiua, ut melior, meliorum. Fortior, fortiorum. Plus tamen ſolùm

plurium facit. Artifex, artificum, artificiosus. Inops, inopum, uehementer egens. Consors, consortum, particeps. Composita à capio faciunt um tantùm, ut particeps, participum: sic municeps, municipum, &c. sic diues, diuitum. Vm dat, &c. *Nomina habentia, e, tantùm in ablatiuo singulari, habebunt um solùm in genitiuo plurali, ut paupere, pauperum: dogma, dogmate, dogmatum.*

As, dat ium, Latiâle: magis polysyllaba dant um.

Nomen Latinum in as, desinens, facit genitiuum pluralem in ium: ut mas marium, uas uadium. Polysyllaba melius per syncopem efferuntur, tam in prosa, quàm in carmine, ut bonitatum.

Donat ium, Samnis, linter, caro, dos, vter, os, os,
Glis, faux, nix, nox, cor, lis, cos, quódque úncia donat.
S, quoque non crescens, velut ns: iunge Quirîtem.
Excipis inde canis, iúuenis, panis, volucrísque,
Et vates, proles, sóboles, fortè índole iuncto.
Donat ium, cum mure cohors: monosyllaba iunge,
Cónsona bina tenet si finis: finge priôrem
Tantùm plurâli númerum. Signâto figúras.

Ium habent nomina, quæ hic explicantur: ut Samnis, Samnitium: linter, lintrium: caro, carnium: dos, dotium: uter, utrium: os, ossium: & os, orium: glis, glirium: faux, faucium: nix, niuium: nox, noctium: cor, cordium: lis, litium: cos, cotium. Sic composita ab uncia: ut sextunx, sextuncium. Et nomina in es, uel in is, non crescentia in genitiuo singulari: ut sedes, sedium: menses, mensium. Excipis inde, &c. *Præter canis, panis, iuuenis, uolucris, substantiuè captum: ut uates, uatum: proles, prolum: soboles, sobolum: indoles, indolum: si pluraliter legantur.* Velut ns, &c. *Habent quoque ium,*

ium, nomina in us, desinentia: ut dens, dentium: mens, mentium: amans, amantium. His additur Quiris, Quiritis: quia facit Quiritium. Donatium, &c. *Mus, facit murium: cohors, cohortium, multitudo militum.* Monosyllaba, &c. *Nomina monosyllaba in duas consonantes desinentia, faciunt ium, in genitiuo plurali: ut trabs, trabium: plebs, plebium.* Finge priôrem, &c. *Nomina tantùm pluralis numeri, genitiuum faciunt ex analogia: uel proportione numeri singularis, qui uerisimiliter esset, si singulari non carerent: ut penates, penatium: quia singulariter fôret penas, ut optimas.* Signâto, &c *Nota bene figuras, quæ circa genitiuum contingunt, Syncopen & Epenthesin. Syncope iam satis declarata est: ut mensûm, pro mensium: & boûm, à bos, pro bouum: & cœlestûm, pro cœlestium: agrestûm, pro agrestium. Epenthesis, est additio literæ uel syllabæ in medio dictionis, gratia metri: ut ales, alitum: uel per epenthesin, alituum.*

Tértius est in ibus: bos bobus flecto, boúmque.

Datiuus, cui ablatiuus semper est similis, desinit in ibus: ut hominibus, patribus. Bos, &c. *Bos, bobus, pro bouibus: & boûm, pro bouum, per Syncopen facit.*

QVARTA DECLINATIO.

Quarta dat us, recto: dat & u, prius inuariâtum.

Quarta declinatio nominis duas habet terminationes in nominatiuo singulari, us & u, prius inuariatum, id est, in numero singulari non declinatum: ut uictus, quo uiuimus, scilicet cibus, & potus. Cornu, gelu. Inter hæc quædam plurali carent: ut gelu, astu.

Vs, genitîuus habet: per uïs, flexêre vetústi.

Genitiuus in us, desinit: ut hic senatus, huius senatus: quod uulgò parlamentum uocant. Per uïs, &c. *Apud ueteres nomina quartæ faciebant uïs, in genitiuo: ut huius manuïs.*

Tértius optat uï, quándoq; per u, quoq; lectus.

Datiuus fit in uï: ut hic commeatus, huius commeatus, huic commeatui, id est, facultas aliquò proficiscendi, concessa à superiore.

ui fit

ui fit ab antiquo genitiuo uis: & à genitiuo in us, regulariter fit datiuus, in u, qui iam in rariore usu est: ut metu, pro metui.

Vm rétinet quartus. Fit ſextus in u, tibi caſus.

Vm quarto, réliquis u cáſibus optat Ieſus.

Accuſatiuus fit in um, ablatiuus in u, uocatiuus ſimilis eſt nominatiuo: ut fructus, huius fructus, huic fructui, hunc fructum, ô fructus, à fructu, id eſt, utilitas, & quod ex arboribus ad uſum noſtrum naſcitur. Vm quarto, &c. *IESVS, accuſatiuum facit IESVM: cæteri caſus in u, deſinũt: ut hic IESVS, huius IESV, huic IESV, hunc IESVM, ô IESV, ab IESV, interpretatur Saluator: & eſt dictio triſyllaba.*

Primus plurâlis, cum quarto ſemper in us, fit,

Dat genitîuus uum. Per ibus, tibi tértius exit.

Dãt vbus, artus, acus, ficus, tribus, & lacus, arcus,

Et ſpecus, atque veru, partus, quercus, quoque portus.

Fórſitan & queſtus, à deponénte creâtum.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus ſimilis eſt cum accuſatiuo, deſinit in us: ut hæ manus, has manus, ô manus, &c. Dat genitîuus, &c. *Genitiuus deſinit in uum: ut hi ritus, horum rituum, id eſt, mos, uel conſuetudo.* Per ibus &c. *Datiuus cum ablatiuo deſinit in ibus: ut his ſaltibus, ab his ſaltibus: ſaltus, eſt actio ſaltandi, uel ſylua.* Dant ubus, &c. *Pauca faciunt datiuũ, & ablatiuũ in ubus: ut artus, artubus, id eſt, membrum: acus, acubus: ficus, ficubus: lacus, lacubus, locus cum aquis perpetuis ibi natis profundus. Acus, inſtrumentum quo utuntur ſartores. Veru, eſt inſtrumentum quo aſſamus aliquid. Partus, actus pariendi. Valla iungit queſtus pro querimonia, à queror deponente: ſed ueteres differentiam Vallæ non obſeruant.*

QVINTA DECLINATIO.

Rectus vtriúſuis númeri, quartúſque per es, fit

Plurâlis quintæ. Dempta s, capit i, genitîuus,

Cum dandi casu. Quartus volet em. Dabo sexto
E, bene. Vult erum, patrius. Vult tertius ebus.

Nominatiuus & uocatiuus utriusque numeri, quintæ declinationis, cum accusatiuo plurali, desinit in es, longum. Genitiuus, & datiuus singularis in ei. Accusatiuus singularis in em. Ablatiuus in e. Genitiuus pluralis in erum. Datiuus & ablatiuus in ebus: ut hæc res, huius rei, huic rei, hanc rem, ô res, ab hac re: hæ res, harum rerum, his rebus, has res, ô res, ab his rebus: quicquid est. capitur pro negotio, & pro diuitijs: ut Ouid. Re sine nullus eris.

DE PATRONYMICIS.

Patronymicum *est, quod à nomine patris, & abusiuè alterius, deriuatur, secundum Græcam formam: ut Aeacides, id est, Peleus, à nomine patris sui Aeacus, sic appellatus: & eodem modo Achilles à nomine aui: Pyrrhus, nomine proaui: &c. Patronymicum significat filium aut filiam, nepotem aut neptem: aliquando etiam, qui post longa tempora per rectam lineam consanguinitatis natus est: ut Pyrrhus, Epirotarum rex, dictus est Aeacides: quia dicebatur ab Aeaco descendisse. Patronymica formantur abusiuè à nominibus matrum: ut Iliades, id est, Romulus, uel Remus, Iliæ filius. Maiades, Mercurius, Maiæ filius. Phylirides, id est, Chiron Centaurus, Phyliræ filius. A nominibus fratrum: ut Phaëthontias, id est, Lampetie, soror Phaëthontis. Phoronis, Phoronidis, id est, Io, soror Phoronei. A nominibus regum: ut Romulidæ, id est, Romani, à rege Romulo. Cecropidæ, Athenienses, à Cecrope rege. Thesidæ, Athenienses, à rege Theseo. A nominibus filiorum: ut Meleagris, Althea, Meleagri mater. A nominibus maritorum: ut Menelais, Helena, uxor Menelai. A nominibus deorum: ut Phœbas, dis, uel dos, Phœbi sacerdos. A nominibus urbium, gentium, regionum: ut Colchis, Medea, à Colcho. Thessalis, quæ ex Thessalia est.*

Troas, è Troia. Sicelis, è Sicilia. Thebais, è Thebis: sic alia multa, quæ pro possessiuis sumuntur. A nominibus auorum, abauorum, &c. ut Atlantides, Mercurius, Atlantis nepos. Formantur etiam ab aliis, si quis diligenter penitißimos poëtarum locos rimetur. Patronymicorum terminationes, quibus Latini utuntur, sunt quatuor. Vna: masculini generis, es: ut Priamides. Reliquæ fœminini generis, AS, IS, NE: ut Thaumantias, Priamis, Nerine. Patronymica in es, solùm uiros significans, & sunt omnia primæ declinationis: & declinantur ut Anchises, in singulari: in plurali uerò ut poëtæ: sed in genitiuo patiuntur etiam syncopen, ut cœlicolûm. Patronymica in as, declinantur per omnia, ut lampas: ueluti Aeetias, Aeetiadis, uel dos, id est, Medea, Aeetæ filia. Patronymica in is, declinantur per omnia, ut pyxis: ut Aeneis, Aeneidis, uel dos, id est, filia, uel neptis Aeneæ, aut Virgilij de gestis Aeneæ carmen. Patronymica in e, declinantur eodem modo, quo Pentecoste: ut Nerine, Nerines, id est, filia, aut neptis Nerei, ut Galathea. Patronymica propter carmina solùm sunt inuenta, ideò ipsis in prosa non utimur, nisi iam à doctiß mis fuerint recepta. Patronymica, à Latinis non formabis, nisi parcißimè in magno opere: ut Paulides, Scipiades, Memmiades. Et patronymica non habent formationum certas regulas, quia pro metri ratione formantur.

PRONOMINVM DECLINATIO.

PRonóminum declinatio ex Rudimentis satis noscitur. Addam paucula in Rudimentis non declarata. Prima declinatio pronominum mittit genitiuum in i, ut ego, mei: tu, tui: sui, sine nominatiuo: & apud uetustißimos in is, ut mis, tis, & sis: quæ inter se differunt: quia mis, tis, sis, actiuè significant, id est, oratio in qua ponuntur, declaratur per uerbum actiuum: ut amor Prima.

mis, quo aliquem amo: sed mei, tui, sui, significat paßiuè, id est, oratio in qua ponuntur, declaratur per uerbum paßiuum: ut amor mei, quo amor ab aliquo. Pro mis, tis, sis, nunc dicimus meus, tuus, suus. Pro nostrum, uestrum: noster, uester. Tamen nostrum, uestrum genitiuis adhuc utimur partitiuè: ut nemo nostrum, aliquis uestrum. Ego etiam habet, mi, in datiuo: Non mi aurum posco. Secunda declinatio mittit genitiuum singularem in ius, per duas syllabas, ut illius: uel per unam, ut huius. Ab is in nominatiuo plurali dicimus ei, uel ij in datiuo & ablatiuo, eis uel iis: sic dices de composito, Idem. Olim pro ipse, ipsus dicebant: ob hanc causam ipsum non ipsud, in neutro genere flectimus. Ipse, est omnis personæ, uel teste Prisciano, tantùm tertiæ, quia licèt dicamus, Ipse feci, subauditur egò. Hic, ille, iste, sic differunt. Hic, significat me, aut meum, aut quod est, ubi ego sum: Iste significat te, aut tuum, aut quod est, ubi tu es: Ille, quiduis tertium. Tertia declinatio mittit genitiuum singularem in i, æ, i: ut meus, mea, meum: mei, meæ, mei. Meus facit uocatiuum mi: ueteres tamen ô meus, dicebant: unde est ô popule meus. Quum dicitur in sacris, Heu me filia mi decepisti me, interiectio potius blandientis est, quàm pronomen. Quarta declinatio mittit genitiuum in atis: ut nostras, nostratis: uestras, uestratis: quæ declinantur per tria genera, ut Arpinas: unde est, nostratia uerba. Causa cur non dicamus meas, meatis: tuas, tuatis, secundum Priscianum est, quia gens uel patria, non unius est, sed multorum poßeßio.

Secunda. Tertia. Quarta.

PRONOMINVM COMPOSITIO.

Pronômina componuntur inter se, ut ego ipse, tu ipse, sui ipsius. Iste componitur cum hic, seruata aspiratione: ut isthic, isthæc, isthoc, uel comicè isthuc: genitiuo & datiuo caret: accusatiuo isthunc, isthanc, isthoc: ablatiuo isthoc, isthac, histhoc. Pluraliter, generis neutri, nominatiuo & accusatiuo isthæc. cæteris caret. Si inuenitur ille, cum hic, illhic, illhæc, illhoc. Secundò, pronomẽ componitur

Isthic. Illic.

cum nomine: ut huiusmodi: intercedente syllabica adiectione ce, ut Huiusmodi.
huiuscemodi: sic cuiusmodi, cuiuscemodi &c. quæ nomina esse dicit
Priscianus. Tertiò, cum præpositionibus: ut mecum, tecum, secum, Cuiusmodi.
nobiscum, uobiscum, quicum, quibuscum. Quartò, cum aduerbijs: ut idem, ab is, & demum, quasi is demum, id est, præcipuè, uel Idem.
iterum. & declinatur sic: Idem, eadem, idem: eiusdem: eidem:
eundem, eandem, idem: ab eodem, eadem, eodem, Et pluraliter,
eidem, uel ijdem, eædem, eadem: eorundem, earundem, eorundem:
eisdem, uel ijsdem: eosdem, easdem, eadem: ab eisdem, uel ijsdem.
Ab idem fit aduerbium identidem, id est, sæpe: & itidem, id est, similiter. Item is, componitur cum ecce, uel en: ut eccum, eccam,
eccum: eccos, eccas, ecca: sic cum ille, ellum, ellam: ellos, ellas. Eccum, id est, en eum: ellum, id est, en illum, &c. Quintò, hic componitur cum coniunctione interrogatiua ne: ut hiccine, hæccine, Hiccine.
hoccine: genitiuo & datiuo caret: hunccine, hanccine, hoccine: ab
hoccine, haccine, hoccine. Et pluraliter, generis neutri nominatiuo
& accusatiuo, hæccine. cæteris caret. Sic aduerbia huccine, haccine. Item siccine, pro sic'ne. Sextò pronomina componuntur
cum syllabicis adiectionibus, quæ sunt quinque, met, tim, te, ce,
pte: ut egomet, meatim, tute, huiusce, suapte. Syllabica adiectio Syllabicæ
est, syllaba extra compositionem nihil significans, sed in compositione aliquid significationi adijciens. Aliter enim significat egomet, adiectiones.
quàm ego: & suapte, quàm sua. Met, additur pronomini primæ personæ per omnes casus absq; genitiuo plurali: ut egomet, memet, &c. Met.
Item pronomini secundæ personæ in obliquis singularibus, ut tuimet: & plurali toti. Tumet non dicitur: quia in usu non est, aut ne
uerbum esse uideatur: sed pro illo, tute dicimus: unde rursum fit tutemet. Te, soli nominatiuo singulari tu, iungitur: quia tuite non dicitur, &c. Item dicimus suimet, sibimet. Item hæc cum met, composita, rursum componuntur cum ipse: ut nobismetipsis, suismetipsis, Te.
memetipso, à semetipso, &c. Tim, iungitur ablatiuis fœmininis Tim.
mea, tua, sua: ut meatim, id est, more meo. Pte, additur ablatiuis mea, Pte.
tua, sua, nostra, uestra: aliquando etiam meo, tuo, suo, nostro, ue-

stro: ut meapte, id est, mea propria, suopte nutu, & suopte pondere, &c. Ce, iungitur obliquis pronominum hic & ille, ubi finis est s, litera: ut huiusce, hasce, illosce, &c. Quoniam Donatus inter pronomina posuit quis & qui, ideo hic de compositione horum pauca afferam.

QVIS ET QVI, IN COMPOSITIS.

Quis & qui differunt dupliciter, scilicet significatione, & compositione. Nam quis nominatiuus, est nomen interrogatiuum: ut Quis est iste rex gloriæ? Nunquam uerò refert, nisi queis, pro quibus datiui & ablatiui casus: ut, En queis conseuimus agros. *Qui, in singulari semper refert, nisi euphoniæ causa, & comicè dicas: qui uocare? pro quis: ut* Sat diues, qui sanus, & suis contentus est. *In plurali,* Qui, *interrogat: ut,* Qui sunt hi? *Et refert: ueluti,* Beati, qui nunc lugent. *Quis, infinitè capitur: ut,* Venit cum illo nescio quis nebulo. *Quis, olim erat communis generis: ut* Plaut. Quis ea est? non optima est. *Idem,* Dic mihi, quæso, quis est, quam uis ducere uxorem? *Ablatiuus qui, apud Plautum in frequenti usu est: reliqui uix usurpant, nisi dicas quicum, pro cum quo. Quî aduerbium, pro quomodo, ualde elegans est: ut* Quî scis? *Horat.* Quî fit Mecœnas? *Teren.* Quî scis eos discordare? Indocti, quid scis, *pro quî scis, dicunt. Hinc atqui, id est, certè, uel sed quomodo. Quis, id est, qualis: ut Virgilius,* Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes? Quem sese ore ferens? *Ita Hic, pro talis accipitur: Virgilius,* Hunc ego te Euryale aspicio. *Quid & quod differunt. Quid cum suis compositis, substantiuum est, & interrogat, aut infinitè capitur: nunquam refert: ut quid causæ? quid damni? non, quid damnum. Quod cum suis adiectiuum est: ut quod pomum: & frequenter refert. In fœminino genere Donatus dicit quæ uel qua in singulari, & similiter in nominatiuo & accusatiuo plurali neutri generis: id solùm fecit propter composita à quis, uel qui. Nam qua, nominatiui casus, extra compositio*

positionem nihil significat. Vt ergo cognoscas composita à quis & qui, notabis, uersus Badianos.

En,ne,álius,num,si,depóscunt quis sibi subdi:
Et qua volunt,nō quæ, quóties reperîtur vtrúnque.
Post quis,nam,que,piam, non post qui,pone putas,quam.
Dam,vis,cunque,libet,non quis,sed qui sibi subdet.
Nec qua volunt, sed quæ, quóties reperîtur vtrúnque.

Quis in compositione postponitur dictionibus,en,ne,alius,num, si:& dicimus ecquis,ecqua,ecquod & ecquid:nequis,aliquis, nunquis, siquis. Et ubicunque Donatus dicit quæ uel qua,hæc in qua desinunt, non in quæ: ut nequa, aliqua, nunqua, siqua, &c. Quis, præponitur in compositione:quis,nam,que, piam, putas, quam: ut quisquis, quisnam, quisque, quispiam, quisputas, quisquam. His articulis non præponitur qui: sed quatuor aliis, dam, uis, cunque, libet, quibus non iungitur quis,ut quidam,quiuis,quicunque,quilibet,& hæc posteriora tam à quis,quàm à qui solùm quæ habent, ubicunque Donatus dicit quæ uel qua: ut quænam, quædam, &c. Quædam, quidquam, aut quodquam,rarißimè legitur: quidcunque nunquam,sed benè quodcunque. Ablatiui qui & queis, in compositis nunc non leguntur. Quisquis in usu uix habet alios casus, quàm quisquis,quicquid,à quoquo & quaque. Quisque caret genitiuo plurali. Vnusquisque caret toto plurali.

DE HETEROCLITIS LIBER TERTIVS.

QVANQVAM Heteroclita propriè loquendo ea demum dicuntur, quæ cōtra aliorū regulam declinantur: ut cœlum, & uas, uasis, &c. tamen tritiorem uiam secutus, unicum in librum congessi anomala, defectiua, & abundantia, tanquam generali nomine hæc omnia heteroclita dicantur. Diuisi autem librum in tres partes: in anomala, quæ propriè Heteroclita dicuntur: in ecliptica, uel defectiua: & in abundantia. Heteroclitum interpretamur aliter declinatum, ab heteros, id est, aliter, & clitum, declinatum. Heteroclisis, est alia declinatio. Anomalia, id est, irregularitas, ab a, id est, sine, & nomos, id est, lex, quasi extra regulam. Anomalum, irregulare. Heteroclitum igitur, cum uulgo loquendo, tripliciter fit: quia aut uariat, id est, contra aliorum normam declinatur: ut hoc cœlum, hi cœli. aut deficit: ut aurum sine plurali. aut abundat, id est, uario genere, aut uaria terminatione, aut uaria declinatione idem notat: ut hic aut hoc uulgus: tignus, uel tignum: ficus, huius ficus, uel fici. Item una uoce uaria notat: ut literæ, auræ: unde est uersus, Deficit, aut uaria est heteroclita uox, uel abundat Irregulariter declinatur nomen, siue uariat quinque modis. Primò, uariat genus: ut hoc cœlum, hi cœli. Secundò, uariat declinationem tantùm: ut hoc uas, uasis, hæc uasa, uasorum. Tertiò, uariat genus, & declinationem: ut hoc epulum, hæ epulæ. Quartò, uariat, seu irregulariter format obliquos: ut Iupiter, Iouis. Quintò, contra aliorum modum aliquos casus finit: ut ambo. De his primò dicam: inde cum defectiuis abundantia enucleabo. Aspiret cœptis IESVS.

Anóma

Anómala, siue heteróclita, & primùm in singulári masculîna, in plu-ráli neutra.

Máscula sunt primo número, sed neutra secũdo,
Díndymus, inférnus, locus, ísmarus, & ioca, cetus,
Mænala, taygétus, ceu tártara, mássica, auérnus,
Síbila, pangæus, ceu tænara, cárbasa. Dant hi
Quædam plurâli: verùm loca non damus arti.

Nomina hîc posita, in singulari masculina, in plurali neutra sunt: ut hic Dindymus, hæc Dindyma, mons Phrygiæ. Infernus, hæc inferna, infernorum, inferorum loca. Hic locus, hæc loca, uel etiam hi loci, quicquid aliud continet: & quando significat argumenti sedem, id est, orationem notissimam, per quam probamus argumentationem, in plurali solùm est masculini generis, hi loci: & hoc est cum dixit, Verùm loca non damus arti, *scilicet rhetoricæ, aut logicæ. Ismarus, hæc Ismara, mons Thraciæ. Iocus, hi ioci, & hæc ioca, ludus in uerbis. Cetus, hi ceti, & hæc cete, piscis marinus. Mænalus, hæc Mænala, mons Arcadiæ. Taygetus, hæc Taygeta, mons Laconiæ. Tartarus, hæc Tartara, infernus. Massicus, Massica, Massicorum, mons Campaniæ. Auernus, Auerna, lacus Campaniæ. Sibilus, hi sibili, & hæc sibila, id est, flatus, aut sibilatio. Pangæus, hæc Pangæa, promontorium Thraciæ. Tænarus, hæc Tænara promontorium Laconiæ. Carbasus, tam fœminini, quàm masculini generis, patet in generibus. Inter hæc nonnulla sunt etiam masculini generis in plurali, ut uidere est.*

In singulári fœminîna, in plurâli neutra.

Hæc prius, hæc pòst dant tibi Pérgamus, atque suppéllex.

Hæc duo nomina Pergamus, & suppellex, dant prius & pòst hæc, id est, in singulari sunt generis fœminini, & in plurali gene-

tia seruetur. Delicium, *hæ deliciæ, deliciarum, id est, uoluptas & oblectamentum.* Bálnea, &c. *Balneum singulariter neutrum est: pluraliter uerò hæc balnea, uel hæ balneæ, neutrum uel fœmininum, locus in quo lauamus.* Nundînum, &c. *Nundinum neutri generis, apud ueteres solùm, exoleuit: nunc autem nundinæ, nundinarum in usu est, pro diebus ad emendum uendendúmque publicè constitutis.*

Oblíqui heteróclíti.

Anórmes seruant obliquos nómina quædam.
Iúppiter est testis, cum multis antè retéctis.

Multa nomina anormiter faciunt suos obliquos: ut caro, carnis. Lac, lactis. Iupiter, Iouis. Iter, itineris. Hepar, hepatos: & plura antè declarata.

Vas, Iúgerum, Domus.

Vas vasis ternæ, plurâliter esto secúndæ.
Plurâli tantùm número sit iúgera, ternæ:
Attamen effértur cum iúgere, iúgeris aptè.
Partim sit quartæ, partim domus, esto secundæ.

Vas, uasis, neutri generis, in singulari, est tertiæ declinationis, in plurali secundæ, hæc uasa uasorum, Gallicè uaisselle. Plurâli, tantùm, &c. *Iugerum, iugeri, iugero, iugerum, ô iugerum, à iugero in singulari secundæ est. Inuenimus tamen genitiui iugeris, & ablatiuum iugere, ab antiquo nominatiuo iuger: unde mansit totum plurale iugera, iugerum, iugeribus, per tertiam: & est spatium terræ uno die aratæ ab uno pari boum, aut equorum.* Partim, &c. *Domus partim est secundæ declinationis, & partim quartæ, & sic flectitur. Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo huius domi, & domus: datiuo huic domui, accusatiuo hanc domum, uocatiuo ô domus, ablatiuo ab hac domo. Et pluraliter nominatiuo hæ domus, genitiuo harum domorum, & domuum, datiuo his domibus, accusatiuo has domos, uocatiuo ô domus, ablatiuo ab his domibus.*

DEFECTIVA.

Defectiua nomina sunt, quibus aliquid in plena declinatione repertum deest, uel casus uariatio, ut centũ: uel casus aliquis, ut sponte: uel alter numerorum, ut arma.

Aptôta, id est, declinabília.

Nomen in u, nullum número variâbo priôre.
Nusquã nomẽ in i, numerósque, notásq; reflécto.
Hinc duo, tres, vnus, vólumus cum milia demi,
Et quæ dat centum: testem tibi pono ducénti.

Nullum nomen in u, uariatur in numero singulari: ueluti cornu, ueru. Nullum nomen in i, declinatur: ut gummi, sinapi. Numerorum cardinalium, id est, principalium, & primorum, unde alij declinantur numeri, nomina non declinantur: ut quatuor, quinque, &c. centum, biscentum, tercentum, &c, mille, bismille adiectiuum. Hinc duo, &c. *Hinc excipimus duo, duæ, duo: tres, & tria: & principium numeri, unus, una, unum. Hoc mile unico l, substantiuum est, cuius ablatiuus est mili. Plurale, milia, milium, milibus. Et composita à centum, tantùm pluralia, quæ flectuntur: ut ducenti, ducentæ, ducenta, &c.* Notásque, & c. *Nomina literarum cum dictionibus materialiter (ut loquuntur) positis aptôta sunt: ut a, alpha, g, gamma, magistri: si dicas, magistri est genitiui casus. nonnunquam flectuntur: ut, ab homine deriuatur nemo.*

Bárbara multa, id est, nec Græca nec Latîna.

Bárbara multa manent non flexa: quibus dato cæpe,
Pondo, pedum, nequã, nugas, hir, fásq;, nefásq;.
Nil, nihil, instar, ador, tot, quot, cũ prole vtriúsq;.
Adde necésse datis, frit, præstóq;: plúrima iũgũt
Indócti: vt Rhemus: tu Rhemi fléctere debes.

Multa barbara, id est nec Latina, nec Græca, sunt indeclinabilia: ut Balaam, Esther, Noë, Eleazar. Indeclinabilia sunt etiam Cepe, uernaculè, oignon. Pondo, *libra. Pedum, baculus pastoralis.* Nequam, Nugas, Hir, Fas, Nefas, Nil, Nihil, Instar, *id est, magnitudo, uel imago, aut æquiparatio: & significat etiam ad æquiparationem.* Tot, Quot, *cum prole, totidem, quotquot, aliquot.* Necesse, *quod ui aliqua cogente fieri opus est.* Frit, *quod est in summa spica iam matura: minus est, quàm granum. Adde* git, *quoddam semen odoriferum.* Cete, tempe, nepet, cim. Prǽstóque, *id est, paratus, præsens, fauens: & construitur cum substantiuo uerbo. Indocti grammatistæ multa accumulant, quæ benè declinantur: ut pluraliter, hi* Rhemi, Rhemorum: Parrhisij, Parrhisiorum, *ciuitates Galliæ: sic* Brugæ, Brugarum: Bergæ, Bergarum: *sic* Romoni, Romonorum, *urbs Allobrogum,* Romans, *&c. multi etiam indeclinabilia dicunt,* pus, uirus, pyr, Præneste, gausape, præsepe: *quæ tamen à doctioribus flectuntur, &c.*

Nominatíuo singulári caréntia, cum paucis áliis.

Vix rétinet rectum frondis, cum fémine, frugis,
Cum dictióne, dapis, precis, & necis, & vicis, atq;
Rémigis, addis opem, nisi diuam significâris:
Vérberis adiicito, primôris Séruius addit.
Aleo, dat rectos, vt gáneo: iúngitur expes.
Gáneo, vult étiam quartum. Sátias dabit ate.
Non later, aut viscus, cum doctis ferre verêbor.
Nex, remex, & daps, parcè vtens pulchra putâbo.

Frondis, &c. *Quæ hic explicantur, carent nominatiuo singulari. Frons enim, pro folio arboris, iam exoleuit. Feminis, femini, à femine. Et pluraliter femina integrum est. Femina sunt interiora, femora exteriora: differentia tamen sæpe confunditur. Fru-*

gis, frugi, frugem. Ditionis, *ditioni, ditionem, à ditione.* Ditionis, *id est, potestatis, aut imperij.* Dapis, *dapi, dapem, à dape: plurale dapes, dapum, integrum est.* Dapes, *sunt magnifici & opipari apparatus ciborum.* Precis, *preci, precem, à prece: plurale preces, integrum est, id est, rogationes.* Necis, *neci, necem, à nece, id est, mors, uel cædes.* Vicis, *uici, uicem, uice: plurale uices, uicibus: aliquando pro loco capimus: ut faciam uice tua, id est, pro te: item pro fortuna, uel incommodo: ut, uicem tuam doleo.* Remigis, *remigi, remigem, &c.* Opis, *opem, ab ope, id est, potestatis & auxilij: plurale opes, integrum est, diuitiæ.* Ops, *opis, quando integrum est, significat* Deam, *scilicet uxorem* Saturni, *& est* Dea terræ. Verberis, *uerberi, à uerbere: plurale uerbera, integrum est, & significat uerberandi instrumentum.* Primoris, *teste* Seruio, *id est, primi & principalis, plurale primores, integrum est.* Aleo dat, &c. *Aleo, id est, aleator, nominatiuum & uocatiuum solùm habere dicitur.* Ganeo, *id est, helluo & scortator, nominatiuum, uocatiuum, accusatiuúmque apud* Ciceronem *habet, rarò alios casus.* Expes, *sine spe, nominatiuus, & uocatiuus solus est.* Satias, *id est, satietas, nominatiuus & uocatiuus, habens solùm ablatiuum à satiate: pro eodem dicitur saties in nominatiuo & uocatiuo sine obliquis.* Non later, &c. Lateris, *& uisceris à quibusdã adijciuntur frustra: nam nominatiui in usu sunt later, & uiscus.* Later, *est lapis coctus.* Viscus, *Seruius ait esse quicquid sub corio est, id est, omnem carnem inter ossa & cutem.* Nex, remex, &c. Nex, *remex, daps, nominatiui non omnino sunt reijciendi: quia apud doctißimos reperiuntur: possumúsque post tot ac tantos uiros, dum parcißimè id fiat, & impetrata uenia huiusmodi uti.*

Vocatiuo caréntia.

Quęrens, distríbuens, infinitúmque, negánsque,
Et reférens, vocitánte carét, pronómen & omne,
Quátuor excéptis, noster, nostras, meus, & tu.

Vocatiuo carent interrogatiua: ut quis, qualis. Distributiua: ut quisque

quisque, omnis, cuius plurale omnes, collectiuè capitur aliquando, & sic uocatiuum habet. Infinita: ut aliquis, siquis. Negatiua: ut nullus, nemo, neuter. Relatiua, ut qui, talis. Omne pronomen, præter tu, meus, noster, & nostras.

Soli ablatíui.

Est ablatíuus nonnúllis solus in vsu,
Obice, sponte, diu, noctu, natu, ímpete, iussu,
Astu, cum promptu, permíssu, flámine, iungo
Impetis, & spontis, flaménque leges aliquándo.

Quædam in singulari numero solùm ablatiuum in usu habent: ut obice, in plurali, obices, obicibus, bene in usu est, id est, obstacula. Sponte, id est, uoluntate propria, & suapte natura, sine hominis labore: genitiuus est in rariore usu spontis, quo tamen interim licet uti ornatè. Diu, id est, die. Noctu, id est, nocte, plerunque aduerbia sunt, nonnunquam etiam nomina: ut hac noctu, pro hac nocte, apud Gellium. Natu, id est, natiuitate, & ætate: ut maior natu. Impete, id est, impetu, ab antiquo nominatiuo Impes, unde reperitur genitiuus singularis impetis. Iussu, id est, imperio & iussione: contrarium est iniussu. Astu, id est, astutia & calliditate: in plurali astus, hos astus, ô astus, sine genitiuo, datiuo, ablatiuóque. Promptu, id est, manifestò. Permissu, id est, permissione. Flamine, id est, flatu: in plurali flamina, flaminum, integrum est. Cic. usus est nominatiuo flamen.

Flamen quando est masculini generis, sacerdotem significat: dicitúrque quasi filamen, à filo, quo cinctum caput habet: hinc Flamen Dialis, id est, sacerdos Iouis, à Dio, id est, Ioue. Flamen Martialis, id est, sacerdos Martis. Flamen Quirinalis, id est, Quirini. Fœmina dicitur flaminica.

Quibus desunt genitíuus, datíuus, & ablatíuus plurales.

Plurali número, cum sexto, tértius absit,
Et pátrius, quintæ. Res, atque dies, capis inde.

Tália

Tália sunt, ius, thus, æs, os, far, défruta, morum,
Hórdea, mulsâ, forũ, vinũ, mare: iúngito rus, mel,
Oribus, & vinis: & plura legéndo notâbis.

Nomina quintæ declinationis in plurali carent genitiuo, datiuo & ablatiuo. hinc excipiuntur tantùm duo, Res, rerum: Dies, dierum. Tália, &c. *Carent secundùm Grammaticos eisdem casibus, Ius, Thus: Aes, æris: Os, oris: Far, farris. Defrutum, id est, uinum coctum ad mediam usque partem à defruendo dictum. Morum, id est, fructus arboris mori, & ruborum. Hordeum, satis notum. Mulsum, potio dulcis ex uino & melle, Forum, fori: Vinum, uini: Mare, maris: Rus, ruris: & Mel, mellis, quibus aliqui plura iungunt: uelutì Nex: & quantum ad genitiuum crux, lux, labes, &c.* Oribus, &c. *Grammatici loquentur de frequenti usu autorum: quia oribus, uinis, ruribus, iuribus, & plura reperiuntur, sed rarenter, saltem apud uerè Latinos.*

Réliqua certis cásibus caréntia.

Cætera mascúlei rectum remouéto priôrem.
Dic fors forte, luésque luem: macti, dato macte:
Tantúndem, solùm tantîdem debet habêre.
Cum primo quartum, quintúmque specus petit: & plus
Pluris, & à pluri: neutrum plurâle sit omne:
Suppétię, inficię, dant quartum: dica, dat as, am:
Déque veru, véruum tollunt. grates, dato fratres:
Gratis, grate leges: repetundârum, repetúndis.
Vis, vis, vim, vi dat: quondam has vis, nunc fero vires.
Ausim cum magno Fábio bene dícere tabum.

Cætera, cæterum, nominatiuum singularem masculinum in usu non habet, qui esset cæter. Hæc fors, ô fors, à forte, id est, fortu-

na, uel euentus. Lues, *luem: aliquando etiam ab hac lue, id est, contagio, aut pestis.* Macte, *& pluraliter ô macti, dictiones quibus aliquem laudamus, quasi magis aucte, magis aucti, cum exhortatione ad uirtutem & gloriam.* Tantundem, *tantidem, tantundem, ceteris caret.* Specus, *in nominatiuo, accusatiuo, uocatiuóque, dum est neutri generis, dicitur: specoris, specori, specore, in usu non sunt.* Hoc plus, *huius pluris, hoc plus, ab hoc pluri.* Plurale hi *& hæ plures, & hæc plura, integrum est.* Suppetiæ, *has suppetias, id est, auxilia.* Hæ *inficiæ, has inficias, id est, negationes: eo inficias, id est, nego.* Hæc *dica, hanc dicam, has dicas, id est, accusatio, uel causa: uerùm genitiuus in usu non est.* Grates *sine genitiuo, datiuóque, & ablatiuo plurali, in singulari solùm habet genitiuum gratis, & ablatiuum grate: & significat gratias.* Harum *repetundarum, ab his repetundis tantùm, id est, pecuniarum aut rerum, principi, aut populo surreptarum.* Vis, *huius uis, hanc uim, ô uis, à ui.* Et *pluraliter has uis, apud ueteres: nunc uires, uirium, uiribus, id est, robur, & uiolentia.* Huius *tabi, ab hoc tabo tantùm, ut Grammatici uolunt.* Quintilianus *tamen tabum dixit, quem non formidabo imitari. Caret tamen plurali, ut tabes, quod idem significat, scilicet consumptionem & corruptionem, morbúmque, & saniem, sanguinémque corruptum.*

Plurâli número caréntia.

Própria plurâli (nisi sint plurália tantùm)
Cuncta carent, cum mēsurátis, herba, frutéxque:
De spécie lóquimur: tamen hæc quandóque legúntur.
Plurâli número, partes vbi significâmus:
Sicut vina, fabæ. Plurâle tenent quoque rarò
Abstráctū, & nomen quintæ, noménq; eleménti.

Plurali numero carent propria nomina quarumcunque rerum: nisi sint tantùm pluralis numeri. Exempla sunt, propria uirorum: ut Ioannes, Iacobus: *& mulierum, ut* Anna, Phyllis: *montium, ut*

Ossa, Olympus. Sic oppidorum, planetarum, &c. Dixi nisi sint pluralia tantùm, propter Athenæ, Gabij, Artaxata, &c. Cum mensúrâtis, &c. *Carent etiam plurali numero nomina rerum quæcunq; referuntur in pondus, uel in mensuram: ut nomina metallorum, aurum, plumbum, argentum, ferrum, stannum, &c. Nomina frumentorum: ut triticum, siligo, &c. Leguminum, eruum, cannabis. Et multa alia: ut lac, butyrum, lardum, seuum. Loquimur autem de specialibus: nam generalia pluraliter declinari nihil impedit: ut metalla, aquæ, liquores, frumenta, legumina, &c. Quin etiam specialia in plurali numero quandoque leguntur, ubi partem significare uolumus: ut uina, ordea, pisæ, uel pisa, fabæ, &c. quibus uix sunt in plurali genitiuus, datiuus, uel ablatiuus. Item herbarum, fruticúmque nomina rarò pluralem habent: ut apium, siler: nonnulla aliquando habent: ut lolia, croci, rutæ, cæpæ, porri, myricæ, uiburna: cum multis aliis.* Plurâle tenēt, &c. *Nomina abstracta, id est, substantiua ab adiectiuis deducta, cum nominibus quintæ declinationis, & nominibus elementorum rarò tenent pluralem numerum. Exempla de abstractis: hæc eloquentia, sapientia, auaritia &c. de nominibus quintæ: ut fides, rabies, pernicies, &c. de nominibus elementorum: ut terra, aqua, aër, ignis: quæ pluralem admittunt omnia: præter aër, ubi non totum elementum, sed aliquas partes significamus. Habent quoque pluralem numerum ex aliis complura: ut sine dubio dies, res, cum pluribus quintæ declinationis nominibus, & multa abstracta. Ideo dixit rarò, non semper. Eruum, genus pabuli, uel leguminis. Cannabis, herba, ex qua fiunt chordæ. Lardum, uel laridum, caro porcina. Seuum, est pingue durum in bobus, unde fiunt candelæ, quibus quotidie utimur. Apium, herba folia habens petroselino similia, sed maiora. Ruta, herba, à ruendo dicta. Myrica, genus humilis uirgulti. Pernicies, mors, à pernecando. Cætera sunt per se nota.*

Rarò plurália.

Vix plurâle tenent limus, cum sánguine, fumus,
Et fimus, & mundus, muscus, cū némine, Pōtus,
Captôrum

Captôrũ carcer,sopor,& puluis,penus, vncus,
Cestus, seu cultus pro auro,ros, & genuînus.
Glória, fama, lues, pix, galla, fames, fuga, vita,
Culpa, strues, pax, gaza, salus, cúmque índole,
arêna,
Mors, tussis, proles, tabes, labes, soboléſque,
Tálio cum chólera, sitis, atque humus, pituîta,
Lux, plebs, iungántur pubes, contágio,bilis.
Hir,cœnũ,fel,pus, ver,nectar, ador,nihil, hepar,
Nil,iubar, & nihilum,glutẽ, vulgus,pelagúsque,
Aeuũ,sal, bárathrum, cum manna, mámmona,
pascha,
Iustitium,fœnum, virus,cum mane, necéssum,
Atque necésse,salum,fólium,fas,instar, & halec;
Adde nefas,lethum,vitrum,viscum,atque macél
lum,
Et nitrũ,spicum,sinúmque, gelúque, solúmque,
Atque lutum.Sunt his qui longè plura notârunt.
Si bene discútias doctôrum scripta virôrum,
Multa secus cernes,quàm lex vult grammaticô-
rum.

Raró habent pluralem numerum hæc nomina: Limus, id est, cœnum ex terra madida. Sanguis, quod tamen in sacris pluraliter legitur. Fumus, notum. Fimus, stercus animalium, id est, letamen. Mundus. Muscus, lanugo, uel herbula uiridis in muris, ripis, arboribúsq;. Nemo. Pontus, id est, mare, & regio quædam Asiæ. Carcer, captorum locus. Sopor, somnus. Puluis. Penus, uel penum, uel penu, omne ferculentum poculentúmque, quo uescuntur homines, id est, quicquid est necesse ad uictum quotidianum. Vncus, pro ferro, quo

corpora noxiorum, mortuorúmue trahebantur: Cestus, sine diphthongo, cingulum Veneris, & zona sponsæ nubentis legitimo matrimonio: unde incestum dicimus, non legitimo matrimonio, sed sacrilego. Cultus, pro eo quod uulgò folium auri dicitur. Ros. Virgilius tamen rores, dixit. Genuinus, dens in extrema gingiua occultus: is nouißimus nascitur. Dente genuino rodere, est occultè reprehendere. Sequentia fœminina sunt: Gloria, frequens de aliquo fama cum laude. Fama. Lues. Pix. Galla, sutorum instrumentum: est etiam fructus quercuum. Fames. Fuga. Vita. Culpa. Strues, lignorum congeries. Pax. Gaza, quicquid poßidemus. Salus. Indoles, est in pueris significatio quædam futuræ probitatis, & in uiris signum præsentis uirtutis. Arena, cuius plurali liberè utitor. Mors. Tußis. Proles. Tabes. Labes, ruina, uel dedecus, uel macula. Soboles. Talio. Cholera, morbi genus, & unus quatuor humorum. Sitis. Humus. Pituita, morbus quidam, Græcè phlegma dicitur. Lux. Plebs. Pubes. Contagio, morbus contactu nocens. Bilis, id est, cholera: capitur interdum pro ira. Sequentia sunt neutra: Hoc cœnum terra humore resoluta. Fel. Pus, puris, sanies, & quicunque humor in putredinem uersus. Ver. Nectar. Ador. Nihil. Hepar. Nil. Iubar. Gluten. Nihilum. Vulgus. Pelagus. Aeuum, ætas longa. Sal. Barathrum, locus erat Athenis, unde damnati præcipitabantur: & capitur pro immensa profunditate, & pro inferno. Manna. Mammona. Pasca. Iustitium, quasi iuris statio, dicitur iuris dicendi intermißio: ut tempore meßis quoddam fit iustitium, ne agricolæ impediantur. Fœnum. Virus. Mane. Necessum, necesse. Salum, id est, mare, à Græco salo. Solium, sella regia. Fas. Instar. Halec. Nefas. Lethum, id est, mors. Vitrum, Viscum, uel masculinè uiscus, est glutinum quo aues capiuntur. Macellum, locus ubi obsonia uenduntur, non solùm carnes, sed quæcunque. Nitrum, salis species, quo sordes corporum uestiúmque purgantur. Spicum, acumen ad spicæ similitudinem: pro eodem dicitur spicus: & hoc plurale habet. Sinum, pro uase. Solum, terra. Gelu. Lutum, cœnum.

Sunt his, &c. *Quidam Grammatici præter hæc uulgata alia adiecerunt*

iecerunt complusculа: ut Orcus, *pro inferno.* Erebus, *profundior inferni pars.* Halo, *circulus circa Lunam.* Arrhabo, *id est, arrha.* Luna. Vehes, *quædam mensura est, & plaustrum.* Adorea, *id est, gloria.* Altum, *pro mari.* Meditullium, *id est, medium loci spatium.* Album, *pro tabula.* Zaccharum, *est mel collectum in arundinibus, candidum ac fragile, Succre.* Gummium, *oleum ex gummi factum.* Stratum, *equi sella.* Abdomen. Papyrum. Chaos. Sinapi. Temetum. Callum, *& multa alia.* Si bene, &c. *Ex prædictis multa contra Grammaticorum regulas numerum pluralem habere inueniet, quisquis doctissimorum monumenta diligenter euoluerit: sed parcè inuentis, parcè utamur, neque uti formidemus nimium.*

Singulári número caréntia.

Diſtríbuens númerus, cũ cárdine, feſta, libríque,
Cum ludis, vrbs: multa carẽt número iſta prióre.
Dant quidã libri númerum tantúmmodo primũ.

Numeri distributiui: ut bini, terni, &c. Cardinales; *ut duo, tres, quatuor, &c.* Tot, quot, totidem, aliquot, *carent numero singulari, nisi rarißimè: ut* Septeno *gurgite. Item nomina festorum, aut ludorum singulari numero carent: ut* Apollinares, Megalenses, Circenses. *Festorum nomina: ut* Baccanalia, Saturnalia, *&c. Carent præterita singulari numero multa librorum nomina: ut* Georgica, Bucolica, Rhetorica, *rhetoricorum:* Chronica: Biblia, *bibliorum. Postremò multa oppidorum nomina singulari deficiunt numero: Masculina quidem, ut* Parrhisij, Gabij, Locri, *orum, &c. Fœminina: ut* Thebæ, Athenæ, Brugæ, *&c. Neutra: ut* Artaxata, Hierosolyma, *&c.* Dant, &c. *Quædam librorum nomina sunt singularia, fœminini generis: ut* Thebais, Aeneis, *&c.*

Maſculína tantùm plurália.

Maſcúlei géneris ſunt hæc plurália tantùm,
Annáles, ſentes, cancélli, liberi, amóres,
Vepres, carcéribus, Lúceres, cani, lémures do,

Furfúribus, gémnis, natáles, cœlítibus, ceu
Manes,& casses,súperi,lóculi, atque penátes,
Cuique prius foret as,maióres, atque minóres,
Primóres, fasti, vel fastus:adde Quirítes,
Et pugillares, Seres, Caréſque, saleſque,
Atque lares, pisces,signum,ceu ménstrua,mẽſes,
Atque fori,fasces, próceres, sic pósteri, & antes,
Mores ínferi, & ambo dabis, sic codíque cilli.
Intérdum número potiéntur pauca priôre.

Masculina tantùm pluralia sunt: Annales, libri continentes quidquoque anno gestum sit. Sentes, id est, spinæ. Cancelli, ligna uel ferramenta inter se modicis interuallis posita, ut in fenestris. Liberi, id est, filij, & filiæ, & aliquando unicus filius, uel filia. Amores, pro turpibus & uenereis, nisi adiectiuo distinguamus: ut honesti amores. Vepres, rubus, aut spina. Carceres, sunt unde equi incipiunt cursum. Luceres, nobiles quidam Romani. Cani, albi capilli in senectute. Lemures, larue, terrificationes nocturnæ. Furfures, pustulæ, quæ ex capite resoluuntur. Gemini, & gemelli, fratres uno tempore nati. Natales, generis nobilitas, aut nascendi conditio. Cœlites, id est, cœlicolæ, & ex hominibus dij. Manes, animæ defunctorum, & dij inferi. Casses, id est, retia. Superi, cœlites, uel nos respectu antipodum. Inferi, qui Tartara incolunt, uel antipodes. Posteri, post nos uenturi. Loculi, sacculi pecuniarij, uel receptacula seminis. Penates, dij penetrales, quos sua quisque domi colit: et pro domo capitur. Quæ in as desinerent, si singularem numerum haberent: ut primates, summates, id est, ciuium optimi, probißimi, primi, summi. Maiores, antiqui, qui ante nos fuerunt. Minores, id est, posteri. Primores, id est, primi. Fasti, fastorum, uel fastus, liber in quo totius anni res populi Romani scriptæ continebantur, & causæ festorum replicabantur. Quirites, id est, Romani. Pugillares, tabellæ in quibus scribimus. Seres, & Cares, populorum nomina. Sales, dicta mordacia

dacia, dicteria, urbani ioci. Lares, *dij domestici.* Pisces, *signum cœleste.* Menses, *pro menstruis.* Fori, *pars illa nauis, qua à prora in puppim discurritur.* Fasces, *id est, consulatus, aut prætura.* Proceres, *capita trabium, id est, mutuli quidam extantes: accipitur pro eis, qui in ciuitate eminent.* Antes, *ab ante, dicuntur eminentes lapides in ædificio, siue ultimæ columnæ quadratæ, quibus sustinetur fabrica: aut sulci, aut uitium ordines extremi, qui ante stant.* Mores, *pro uitæ modo: nam mos singulare, est consuetudo.* Codíque cilli, &c. *id est, codicilli, epistolæ. Horum nonnulla aliquando reperiuntur in numero singulari, quæ nec penitus effugiemus, nec affectabimus.*

Fœminína tantùm plurália.

Hæc muliébria sunt tantùm plurália, grates,
Suppétiæ, cunæ Charites, látebræ, phaleræque
Antiæ, & ambáges, Alpes, argútiæ, & ædes,
Præstígiæ, Exquiliæ, bigæ, cum frátribus, Idus,
Et décimæ, inficię, nugæ, scalæq;, forcísque,
Cópiæ, & anténnæ, Gades, diræ, atque Caléndæ,
Fériæ, & exéquiæ, gingiuæ, literæ, & antæ,
Et decretáles, inimicítiæ quoque, & aræ,
Næniæ, & illécebræ, genæ, opes, Nonæ, atque tenébræ,
Exúuiæ, indúuiæ, páleæ, sálebræ, scatebræq;,
Cum valuis, tricæ, thermæ cum náribus, atque
Blanditiis, & compédibus, cum sórdibus: adde
Clitéllę, sordes, fortúnæ, diuitiæq;,
Grátiæ, & insídiæ, sic cantes, reliquiæq;,
Quisquiliæ, lactes, mappæq;, minæq;, plagæq;,
Núptię, & excúbię cum primis, primitiísque,

 Inferiæ

Inferiæ, & scopæ: partes, si factio fiat.
Cætera vix versu contingit dicere: verùm
Interdum número potiéntur pauca priôre.

Hæc fœminina carent singulari: Grates. Suppetiæ. Cunæ, infantium lecluli. Charites, id est, Gratiæ. Latebræ, loca ubi homines se occultant. Phaleræ, equorum ornamenta. Antiæ, capilli demissi in frontem. Ambages, uerborum circuitiones. Alpes, montes. Argutiæ, subtilitates. Aedes, pro palatio, & domo priuata. Præstigiæ, oculorum illusio per incantationem. Exquiliæ, mons Romanus. Bigæ, cum fratribus, trigæ, quadrigæ, &c. Bigæ, currus à duobus equis tractus. Trigæ, à tribus. Quadrigæ, à quatuor. Monigæ, ab uno. Idus, quidam dies mensis. Decimæ, pars decima. Nugæ, mendacia, & res friuolæ. Scalæ, notæ significationis. Fores, id est, ianuæ. Copiæ, pro exercitu. Antennæ, lignum ex transuerso arboris nauis positum, unde pendent uela. Gades, duæ insulæ sunt. Diræ, furiæ infernales. Calendæ, primus quisque dies cuiuslibet mensis. Feriæ, dies festi. Exequiæ, funebre officium. Gingiuæ, caro in qua dentes gignuntur. Literæ, id est, Grammatica & epistola. Antæ, lapides, qui utrunque latus ostij muniunt. Decretales, pontificum constitutiones. Inimicitiæ, ira ulciscendi tempus obseruans. Aræ, pro penatibus, & pro loci proprio. Næniæ, carmen funebre: quod etiam epicedion, & monodia dicitur: & capitur pro cuiuslibet cantus, uel sermonis ineptia: Illecebræ, id est, blanditiæ, illectio, diuitiæ, & uoluptates. Genæ, partes uultus inter malas & auriculas. Opes, pro diuitijs. Nonæ, dies quidam in mense. Tenebræ, obscuritas, caligo. Exuuiæ, spolia ab hostibus detracta. Induuiæ, indumenta. Paleæ, follicula ipsa granorum propriè. Salebræ, loca aspera, uel aquosa, per quæ salire oportet. Scatebræ, ebullitiones surgentis aquæ. Valuæ, ianuæ, siue portæ, siue ostia, quæ in se replicantur. Tricæ, capilli pedibus pullorum gallinaceorum inuoluti, qui gressum impediunt: ideo tricæ, dicuntur impedimenta, & res friuolæ, ut apinæ. Thermæ, balnea calefactoria: imperiti dicunt stufas. Nares, nasi spiramina. Blanditiæ, blandimenta.

Compedes, pedum uincula. Sordes, immunditia & auaritia. Clitellæ, instrumenta quibus sarcinæ in equis aut mulis portantur: uulgo bastæ uocantur. Sortes, oracula, & deorum respōsa. Fortunæ, id est, diuitiæ, & bona fortunæ. Gratiæ, deæ quædam. Insidiæ, laquei, & occulti doli, dolosaq; expectatio ad aggrediendum aliquem. Cantes, organorum fistulæ. Reliquiæ, quicquid ex aliqua re superest. Fauces, pro ingressu, & parte corporis. Quisquiliæ, quicquid ex arboribus minutim surculorum, foliorúmque cadit: & purgamenta terrarū: & pro quacunque re parui pretij sumitur. Lactes, intestina per quæ cibus labitur: propriè in homine & oue. Mappæ, quæ sternuntur super mensam. Minæ, minationes, & murorum eminentiæ, quas pinnas uocant. Plagæ, pro reti tantùm. Nuptiæ, legitima maris, & fœminæ cōiugatio. Excubiæ, uigiliæ militum. Primæ, id est, primæ partes. Primitiæ, quæ in aliqua re sunt prima & principalia. Inferiæ, sacra defunctorum, & exequiæ. Scopæ, uerriculum, quo mundatur domus. Partes, pro factione. Iunguntur his alia. Ceremoniæ, omne genus sacrificiorum. Minutiæ, partes partium. Offuciæ, uerba detrahentia, & fallaciæ. Manubiæ, pecunia ex uendita præda. Facetiæ, uerborum rerúmque urbanitas. Fidiculæ, funes quibus torquentur sontes. Vigiliæ nocturnæ: rarum est singulare. Crates. Induciæ, cessationes ad tempus ab armis: Barbari treugas uocant. Falæ, turres ligneæ: & multa alia, quæ carmen strictiori syllabarum lege coërcitum omnia complecti nequit. Reperiuntur autem hæc sæpe singulariter contra Grammaticorum artem.

Neutra tantùm plurália.

Tantùm plurâlis númeri sunt neutra, iuga, arma,
Séria cum rostris, éffata, crepúndia, bactra,
Exta, cibária, tesqua, Ceráunia, clássica, lustra,
Cum castris, flabris, cunábula, iusta, pudénda.
Trāstra, verēda bonis: & múnia do paraphérnis,
Aulæis, láchanis, libis, comítia: lector,

Addes cum spóliis, præcórdia: sunto secúndæ
Hæc carchésia, vti vinácea, & óstia, serta,
Ostrea: Grammátici bellária, pluráque iungunt.
Ilia sit ternæ, ceu lúmina, mœnia, sicut
Pugillária, vti sponsália, mília iunge,
Et vétera, atque mapália, sic magália flecto,
Pluráque, perfácilis mélius quæ prosa reclûdet,
Intérdum número potiéntur pauca priôre.

Neutra tantùm pluralia sunt: Iuga, montium cacumina: singulare inuenitur iugum. Arma, cuiusque artificis instrumenta. Seria, res graues, non iocosæ. Rostra, locus Romæ, ubi concionabatur. Effata, ultimæ augurum precationes. Crepundia, recuulæ pueris ludendi gratia datæ. Bactra, populus in Scythia, & ipsa regio, & in ea urbs: ut Cythera, in Cypro. Exta, intestina, quæ maximè extant, eminéntque: ut cor, hepar. Cibaria, esculenta lautiora. Tesqua, loca aspera, difficilia, deserta, & inculta. Ceraunia, montes Epiri. Classica, concentus tubarum, & ipsæ tubæ. Lustra, ferarum cubilia. Castra, loca sunt in quibus milites tentoria figunt. Flabra, uentorum flatus. Cunabula, & incunabula, id est, cunæ, & rerum primordia. Iusta, id est, exequiæ. Pudenda, & uerenda, sunt uirilia. Transtra, sedilia in nauibus. Bona, pro diuitijs. Munia, grauamina popularia, & officia. Parapherna, præter dotem data fœminis: dicuntur etiam paraphernalia. Aulæa, panni depicti, qui in domibus ditiorum, & nobilium pendent ad parietes: & similiter in scenis & spectaculis. Lachana, omne oleris genus. Liba, panis genus. Comitia, conuentus populi ad magistratus creandos. Spolia, exuuiæ. Præcordia, cartilago circa cor. Carchesia, foramina sunt in malo accipientia funes: sunt etiam pocula quædam. Vinacea, folliculi uuæ iam pressæ. Ostia, patentes fluuiorum aditus. Serta, coronæ ex floribus. Ostrea, conchæ species. Bellaria, secunda mensa: ut poma, placentæ, & id genus, ad irritandum gulam. Addunt quidam plura: ut, Vinaria, se-

pta

pta, in quibus feræ uiuæ pascuntur: quæ etiam roboraria dicuntur: sic apiaria, mellaria, &c. Tripudia, saltationes. Multitia, uestimenta mollia & muliebria. Item menstrua, compita, triuia, rarò singulariter lecta sunt. Omnia iam dicta, secundæ declinationis sunt: sequentia uerò tertiæ. Ilia, intestina. Lumina, pro oculis. Mœnia, quæ urbem cingunt. Pugillaria, unde pugillares. Sponsalia, sunt futurarum nuptiarum promißio. Milia, id est, miliaria. Vetera, pro loco quodam. Mapalia, tuguria rusticorum aut pastorum. Magalia, idem. Adde his Magnalia, id est, res magnificæ & stupendæ. Palearia, pelles pendentes sub collo bouis, uel ubi reponuntur paleæ: sicut fœnilia ubi conditur fœnum. Virilia, genitalia. Ocularia, sunt oculi uitrei, quibus utuntur senes. Naualia, in quibus stant, aut fieri, aut refici solent naues. Penetralia, secretiora loca: legitur aliquando singulariter. Paucaq; ex præmißis singularem numerum quandoque habebunt; ut facile est uidere.

Abundántia.

Múltiplex vno sensu dicátur abúndans:
Tignus, vel tignum sit testis, pilaque, pilum,
Cum penè innúmeris: quæ léctio multa docebit.

Nomen abundans, est quod in eadem significatione multifariam effertur: ut Tignus, uel tignum, &c. Talia sunt multiplicia, ut per modos aliquos declarabo, sed non omnia numerabo: quia propè sunt innumera. Primò quædam sub a, sunt primæ, uel sub es, quintæ: ut materia, uel materies: maceria, uel maceries, &c. Secundò quædam in us, uel in um, desinunt: ut tignus, uel tignum: & in er, uel in um, ut oleaster, uel oleastrum. Tertiò quædam in um, per secundam desinebant: & aliquando in a, per primam: quæ nunc in a, per tertiam desinunt: ut poëmatum: uel poëma, poëmæ: uel poëma, poëmatis. Quartò in er, uel in us: ut Euander, Euandrus: conger, uel congrus: Siler, uel Silerus, nomen fluuij, &c. Quintò, in a, uel in as: ut Byria, Byrias: Damœta, uel Damœtas: Sosia, uel Sosias: Sylla, uel Syllas. Et in a, uel in es: ut cometa, uel cometes. Sextò, in a, uel in e: ut Li

ut Libya, æ, uel Libye, es, &c. Septimò, in eus, uel, in es: ut Achilleus, uel Achilles, &c. Octauò, ab accusatiuo Græco fit aliquando fœmininum in a, primæ: ut æthera, cratera, lampada, &c. Nonò, quædam in eodem sensu proferuntur in singulari, & in plurali: ut hæc Fidena, hæ Fidenæ: hoc Argos, hi Argi: hæc Pergamus, hæc Pergama. Decimò, quædam Græca tertiæ faciunt à genitiuo in os, nomina secundæ in us: ut Titan, Titanos, Titanus: sic Delphin, uel delphinus: elephas, uel elephantus, &c. Vndecimò, quædam desinunt in is, uel in er: ut cucumis, uel cucumer: impubis, uel impuber, &c. Duodecimò, in o, uel in en: Anio, uel Anien: Nerio, uel Nerien: Tertiodecimò in is, uel in en: ut sanguis, uel sanguen: aut is, uel in, ut delphis, uel delphin. Decimoquartò, in or, uel in os: ut arbor, uel arbos: honor, uel honos. Decimoquintò, in e, uel in is: ut Præneste, uel Prænestis: rete, uel retis. Decimosextò, in i, uel in is: ut sinapi, uel sinapis, &c. Decimoseptimò in us, uel in u: ut artus, uel artu: tonitrus, uel tonitru: cornus, uel cornu, &c. Decimooctauò, in os, uel in us: ut Delos, uel Delus: uel on, aut um: ut Ilion, uel Ilium, aut hæc Ilios. Decimononò, in on, uel in os; ut Minos, Athos, uel aliquando Minon. Vigesimò, in o, uel in on: ut Agamemno, uel Agamemnon: Pluto, uel Pluton. Vigesimoprimò, in al, uel in ale: & in ar, uel are: ut penetral, uel penetrale: altar, uel altare: cochlear, uel cochleare, &c. Vigesimosecundò, in as, uel in atis: ut cuias, uel cuiatis, &c. Vigesimotertiò, in as, uel in do, uel in or, &c. ut amaritas, amaritudo, amaror, & amaritia, uel amarities: beatitas, uel beatitudo: albor, & albitudo: dulcor, & dulcedo, &c. Vigesimoquartò, alia penè innumera, de quibus non est certa regula: ut mugil, uel mugilis: Arar, uel Araris: Baccar, uel baccaris: Tybris, uel Tyberis: Oedipus, & Oedipodes: Adam, Adamus: Satan, Satanas: Iter, uel itiner: Ligur, uel Ligus: ambages, uel ambago: contages, uel contagio, uel contagium: compages, uel compago: tapes, tapete, uel tapetum: cantus, uel cantio. Hæc & alia prope innumera declarantur à Marcello, Festo, Prisciano, Tortellio, Iuniano, Perotto, Nestore, Calepino,

no, pluribúsque: in quibus obseruato ne omnino desita usurpes.

Quæ compósita diuersárum declinatiônum efficiunt.

Is, vel us, orta volunt limus, cera, arma, bacíllus,
Norma, iugum, cliuus, neruus, sopnúsque, animúsque:
Pluráque, cū fræno, quæ glossa reclûdet abundè.

Quædam nomina faciunt adiectiua compositæ figuræ secundæ uel tertiæ declinationis, ut à limus fit illimis, uel illimus: à cera, synceris, uel syncerus: sed alia alijs sunt usitatiora. Iam declaremus singula. Limus, molle lutum: limosus, plenus luto: illimus, illima, illimum: uel melius, hic & hæc illimis, & hoc illime, id est, purus, & sine limo. Sublimus, ma, mum: uel sublimis, id est, eleuatus in altum. Cera, notum est: hinc cereus, ex cera, uel mollis. Cereus, substantiuè, id est, candela de cera. Syncerus, syncera, syncerum: uel synceris, syncere, id est, purus. Arma, munimenta corporis: ut gladius, thorax, lorica: & instrumenta: ut libri, sunt arma scholastici. Inermus, uel inermis, id est, sine armis. Bacillus: id est, paruus baculus. Imbecillus, uel imbecillis, id est, debilis. Norma, est regula fabrorum, id est, linea artificum, ad quam diriguntur opera. Anormis, irregularis, & non ad normam factus. Enormis, & denormis, idem. Iugum, summitas montis: & instrumentum quo boues iunguntur, quando arant. Biiugi, uel biiuges, sunt duo animalia coniugata: triiugi, tria: quadriiugi, quatuor: multiiugus, a, um: & omniiugus, ga, gum, pro omnigeno & multiplici capimus: ut homo multiiuga doctrina. Cliuus, id est, collis, uel monticulus. Accliuus, uel accliuis, id est, eleuatus, altus, quasi ad cliuum. Decliuus, uel decliuis, id est, depressus, & inclinatus, quasi de cliuo. Procliuus, id est, inclinatus, aut facilis: ut procliuus in risum. Dicemus per n, liquidam, inclinis, acclinis, reclinis, pro inclinatus, acclinatus. Neruus, naturale uinculum corporis, quo colligata sunt membra: capitur pro uinculo carcerali. Est etiam funis arcualis.

arcualis. Neruosus, id est, fortis. Eneruus, uel eneruis, id est, debilis aut mollis. Sopnus, Græcè hypnos dicitur, unde mutata h, in s, & y, in o, & o, in u, sopnus hinc declinatum est: unde rectè per p, sine m, sopnus, scribitur: hinc insopnus, a, um, uel melius insopnis, & insopne. Semisopnus, uel semisopnis. Insopnus, id est, peruigil. Animus, est mens, uel anima, uel uoluntas, uel audacia. Exanimis, uel exanimus, id est, mortuus. Inanimus, uel inanimis, sine anima. Magnanimus, habens magnum animum. Pusillanimus, habens pusillum animum. Semianimus, uel semianimis, id est, semiuiuus. A frænum, dictus est infrænus, uel infrænis, id est, indomitus: quasi sine fræno. Effrænus, idem significat. Iunguntur plura: ut imberbis, uel imberbus, id est, nondum barbatus, magis in usu est imberbis, à barba. Necessus, uel necessis, id est, necessarius. Perennus, & melius perennis, id est, perpetuus: à per, & annus: ideo aspiratione caret. Ex dictis clarè patet ex multis substantiuis componi adiectiua: ut damnum, indemnis, sine damno. Dyscolus, in usu est. Tibergi dicit etiam dyscolis, id est, difficilis, malus, uel perniciosus. Elumbus, uel elumbis, qui præ debilitate sese erigere non potest, &c.

NOMINA SVB EADEM NOminatiui terminatione, & eodem genere, eadémque significatione, diuersarum declinationum.

Multa tibi flexũ dant quartum, siue secúndum:
Vt domus, & laurus, ficus, colus, & penus adde,
Et lacus, & quercus, pinus, corus, monitúsque,
Vt quondam lectus: véteres ita plúrima flectunt.
Est áliis várius flexus, pro teste sequéster.
Cætera, ne longum fáciam, tibi glossa reclûdet.

Abundant quædam nomina declinatione, ut quæ sunt secundæ, aut quartæ declinationis: saltem in aliquibus casibus: ut domus, ante

antè declinatum: laurus, ficus, &c. Hæc laurus, lauri, datiuo lauro, hanc laurum, ô laure, à lauro, & aliquando lauru: hæ lauri, à lauris, arbor quæ Græcè dicitur daphne. Ficus in generibus declaratum est. Colus, secundæ est, præter ablatiuum singularem, qui per utranque profertur, hac colo, uel colu, hæ colus: uide genera, ubi penus quoque declaratum est. Lacus, huius laci, uel lacus. reliquos per quartam effert. Quercus, genitiuo plurali quercorum. Pinus, has pinos. Cornus, arbor ab hac corno, uel cornu. Quartæ sunt multa, quæ olim per secundam etiam flectebantur: ut monitus, ornatus, quæstus, cestus, artus, æstus, additus, lectus, & plura alia. Plaut. in Amphit. Lectus locus, pro lecti locus dixit: quod exoleuit, quia solùm secundæ est nunc. Est áliis, &c. *Sunt quædam diuersarum declinationum, mutata significatione, aut etiam scriptura aliquantulum: ut acus, anus, arcus, uel arquus, cestus, uel cæstus. Cantus, id est, cantio: Canthus, id est, ferrum quo circundantur rotæ. Hortus, ortus. Sunt & alia diuersarum declinationum, eadem sub significatione: ut cancer, pro morbo. Iber. Mulciber. Acer, a, um olim, nunc acer, acris, & hoc acre. Acer, arbor, est tertiæ. Sequester, sequestris, sequestre: &, hic & hæc sequestris, & hoc sequestre: & sequester, sequestra, sequestrum: is est, apud quem plures eandem rem, de qua controuersia est, deposuerunt. Sunt quæ in obliquis confunduntur: ut res, rei: reus, rei: pyrus, & pyrum, pyri, &c. Postremò abundant æquiuoca, id est, diuersa ratione multa significantia: ut discrimen, differentia, & periculum. Aura, lenis uentus, & fauor. Ludus, res quæ luditur, & schola: unde ludimagister. Ara, deorum. Hara, stabulum porcorum: & alia innumera, pro quibus omnibus datur regula generalis.*

Múltiplex vno sensu dicâtur abúndans.

DE COMPARATIONE LIBER IIII.

COMPARATIO, est rei ad rem collatio. Gradus comparationis sunt tres: Positiuus, Comparatiuus, & Superlatiuus. Positiuus est, qui rem suam sine excessu significat: ut doctus. Comparatiuus, qui rem suam cum excessu non summo significat: ut doctior. Superlatiuus, qui rem suam cum excessu summo significat: ut doctißimus. Hunc excedet comparatiuus, si dixeris: Hector fuit fortißimus, sed Achilles fortior: hic enim significat solùm ualde fortem. Nomina sola comparatiua & superlatiua, nomina ex se faciunt: nam participia per comparationem nomina efficiuntur: ut amans, amantior. Deterior, & potior, fiunt à Deter antiquo nomine, & Potis, non à uerbis detero, & potior. Prior, primus, positiuo carent. Exterior, interior, superior, inferior, &c. sunt à nominibus exter, inter, super, uel superus, inferus, quorum quædam reperiuntur, quædam penitus exoleuerunt: & non ab extra, intra, supra, & cæteris præpositionibus. horum superlatiua sunt extremus, intimus, supremus, infimus. Citer, citerior, citimus. Propior, proximus, positiuo carent: nec ideo ostenditur à prope esse, quia accusatiuum aliquando habet: nam hoc abusiuè fit, & multò sæpius datiuum habet. Ab aduerbijs fiunt comparatiua, & superlatiua aduerbia, non nomina: quia à sæpe, abusiuè fit sæpißimus: sæpior nunquam legitur: sed bene aduerbia sæpius, sæpißimè: ut à penè, penißimè. Penitior, & penitißimus, non sunt ab aduerbio penitùs, sed à nomine penitus, penita, penitum, id est, quod intra est: penitior, interior: penitißimus, id est, intimus. Nuper, facit superlatiuum nuperrimè: ab antiquo nomine nuperus, nupera, nuperum, fit nuperrimus, nuperrima, nuperrimum, sine comparatiuo. Vlterior, ultimus, positiuo carent,

carent: aut forsan sunt à uetustißimo nomine ulter, uel ulterus. Sola adiectiua comparantur. Propria propter aliquod accidens, licenter pro adiectiuis sumpta, comparari leges: ut Nero, Neronior, id est, crudelior. Non omnia adiectiua comparantur, sed ea duntaxat quorum significatio potest augeri, uel minui. Ideo non comparantur unicus, summus, omnipotens, imus, ingens, rudis, mediocris: nec uerbalia in dus, qualia sunt reuerendus, colendus. Comparatio est triplex: Voce tantùm, significatione tantùm, & utroque modo. Comparatio uoce tantùm fit, ubi uox conuenit, significatio discordat: ut à nouus, nouißimus, id est, ultimus: sunt enim maximè noua, ferè ultima: nouior Latinè non dicitur: dic recentior. Comparatio significatione tantùm est, ubi significatio conuenit, uox discordat: ut bonus, melior, optimus. Comparatio uoce & significatione est, ubi cum uoce significatio conuenit: ut doctus, doctior, doctißimus.

Comparatíui formátio.

Dóctior, à docti est: ita formes cuncta secúndæ.
Tollo siniftérior, mélior, peior, minor, & plus,
Cum maior. Donant ficus, & dicus, éntior aptè.

Comparatiuum à nomine secundæ declinationis, fit à genitiuo singulari, addita or, syllaba, pro communi genere, & us, pro neutro: ut amicus, amici, amicior: spurcus, spurci, spurcior. Spurcus, id est, immundus. Pudicus, id est, castus, pudicior. Augustus, id est, sanctus & uenerabilis: augusta, augustum, augusti, augustior, &c. Tollo, &c. *Excipiuntur à regula sinister, sinisterior: bonus, melior: malus, peior: paruus, minor: multus, plus, solùm in neutro genere, & hoc in singulari numero: ut in plurali, hi, & hæ plures, & hæc plura, uel pluria. Magnus, maior donat, &c. A facio, sunt quædam adiectiua in ficus, & à dico uel dicax, in dicus. penultima correpta, quæ comparatiua in entior, efficiunt: ut magnificus, magnificentior, qui magna facit. Mirificus, mirificentior, qui mira facit. sic Munificus, id est, liberalis: Honorificus, qui honore digna facit. &c. Maledicus, id est, mordax, & obtrectans, maledicentior: benedicus, benedicentior,*

qui benedicit, & laudat: sic falsidicus, &c.

Fórtior, à forti est: facias ita cætera ternæ,
Iúnior, excípiunt: à nequam néquior exit.

Comparatiuus, si positiuus fuerit tertiæ, fit à datiuo singulari, addita or: ut forti, fortior: pauperi, pauperior, &c. Iúnior, &c. *Excipitur à regula unicum nomen iuuenis, iunior, pro iuuenior. Georgius Valla tamen dicit iunior, esse à iunis. Nequam, nequior facit: & non excipitur, quia non flectitur nequam.*

Superlatiuórum formátio.

Er rimus adiíciet superánti. Dant timus, exter,
Et citer, & dexter: quibus addes ritè sinister:
Dic étiam extrêmus. Matûrus, dat rimus aptè,
Vel simus: huic iungunt satur: à vetus, est rimus vsque.

Positiuus in er, addit superlatiuo rimus, a, um: ut niger, nigerrimus: pauper, pauperrimus, &c. Dant timus &c. *Excipiuntur à regula exterior, extimus, uel extremus: citer, citerior, citimus: dexter, dexterior, dextimus: sinister, sinisterior, sinistimus.* Matûrus, &c. *Maturus, matura, maturum, facit superlatiuum maturrimus, ab antiquo nomine matur, uel maturißimus. Iungitur satur: quod similiter facit saturrimus, & saturißimus: Vetus facit ueterior, & ueterrimus, à uetusto nomine ueter, ueteris.*

In réliquis simus accípiet pátrius positíui,
Atque datîuus in i, tamen s, simus, vsque præíbit,
Excipe postrêmus, suprêmus, & óptimus, atque
Péssimus, & mínimus, cũ máximus, íntimꝰ addes,
Plúrimus, ínfimus, adiúnges: entíssimus autem
A ficus, atque dicus, fácito. limus, is, dato dempta,
Cum fácilis, grácilis, ágilis, similísq;, humilísque.

Si positiuus non desinit in er, tunc superlatiuus fit à genitiuo positiui

ſitiui in ſecunda declinatione, uel à datiuo in tertia addendo ſ, & ſſimus: ut celſus, celſi, celſiſſimus, & non ſummus: fortis, forti, fortiſſimus. Excipe, &c. *Tolluntur hinc poſterus, poſtremus: ſuperus, ſupremus: bonus, optimus: malus, peſſimus: paruus, minimus: magnus, maximus: interus, intimus: multus, plurimus: multa, plurima: multum, plus, plurimum: inferus infimus,* Entiſsimus autem, &c. *Nomina a facio, in ficus: à dicax, in dicus habent entiſſimus: ut maleficus, maleficentiſſimus: maledicus, maledicentiſſimus, &c.* Limus, &c. *Hæc quinque facilis, agilis, gracilis, humilis, ſimilis, faciunt ſuperlatiuos abijciendo is, addita limus, & ita ſunt duo ll: ut facillimus, agillimus, humillimus, &c. Addit Valla docillimus. Facilis, non grauis. Gracilis, tenuis, non craſſus. Agilis, leuis & mollis. Humilis, non altus: ut humilis arbor, humilis homo: id eſt, uilis, & ignobilis: in ſacris ſignificat non ſuperbum. Docilis, qui facilè diſcit: contrarium eſt indocilis, &c.*

Comparátio imperfécta.

Antérior ſuperánte caret: iuuenísque, ſenéxque,
Sicut adoléſcens, cui diues, pluráque iungunt.
Tempérior, ſolùm eſt, ignórant hæc poſitîuum,
Vltimus, vltérior, prior, & primus, propiórque.
Próximus, ócyor, atque ocyſſimus, adiiciántur.

Anter, uel anterus, ueteres dixêre: hinc anterior, ſine ſuperlatiuo: ut iuuenis, uel iunis, iunior: ſenex, ſenior: adoleſcens, adoleſcentior: diues, diuitior, & quædã alia. Tempérior, &c. *Temperior poſitiuo, & ſuperlatiuo caret: ulterior, ultimus: prior, primus: propior, proximus: ocyor, ocyſſimus, poſitiuum non habent, quo utantur Latini. Temperior, uel rectius temporior, id eſt, tempeſtiuior, à tempus deductum, caret poſitiuo & ſuperlatiuo: hinc aduerbium tempori, id eſt, opportunè, & tempeſtiuè. Ocyor, ocyſſimus, id eſt, uelocior, uelociſſimus. hæc præter plurima carent comparatiuo, ſuperlatiuóque: uti gnauus, id eſt, diligens, magnanimus, uulgaris, nemo fugitiuus, ſylueſter, uagabundus, tremebundus, degener, &c.*

Vs, si vocâlis præeat raró, gradus exit,
More prius dicto. Ténuis non ádditur aptè.

Quando uocalis praecedit syllabam us, in positiuo, aut nunquàm, aut raró comparantur more dicto, id est, in or, & simus: ut idoneus, rubeus, cæruleus, arduus, pius, &c. Sed ubi comparatione opus est, capiunt magis, & maximè: ut magis dubius, & maximè dubius. Ratio regulæ est: quia comparatiuus regulariter formatus, debet superare positiuum una syllaba: ut docti, doctior. Regulariter dixi, propter peior, maior, minor, &c. Et quia i, litera inter duas uocales efficitur consonans, ut maior, comparatiuus non superaret positiuum: ut peior: & si i, non fieret consonans, ut superaret, esset mala sonantia. Ténuis non, &c. *Tenuis, Alexander negauit inscitè comparari posse: habet enim tenuior, & tenuissimus apud probatos autores.*

DE PRÆTERITIS ET SVPINIS VERBORVM, LIBER V.

COmpósitum, simpléxq;, modo flectúntur eôdem.
Excípies quædam pôst clarè notificánda.

Verbum cõpositæ figuræ cõiugatur ut simplicis, & contrà: ut sedeo, sedes, sedi: possideo, possides, possedi. Excípies, &c. *Excipiuntur quędã: quia do, est primæ coniugationis, reddo, addo, tertiæ: maneo, mansi: immineo, imminui, hæc & alia satis declarabuntur: ideo hic nolui ponere.*

A quóties mutâtur in i, per e, pono supîna.
Démitur hinc, do, go, sápio, sálio, statuóque

Si uerbum compositum mutet a, simplicis in i, supinum retinebit e: ut facio, feci, factum: reficio, refeci, refectū, &c. Demitur, &c. *Tolluntur uerba in do: ut cado, cecidi, casum: recido, recidi, recasum. Et in go: ut ago, egi, actum: adigo, adegi, adactum. Et composita à sapio: quia retinent i, in supino: ut desipio, desipui, desipitum, &c. A salio, & statuo, quæ pro a, in supino retinent u: ut insilio, insilui, insultum, &c.* Hoc *etiam notatu dignum, uerba mutantia e, in i, non perdunt e, simplicis in præteritis & supinis: ut emo, emi, emptum: redimo, redemi, redemptum: sic sedeo, insideo.*

Quum géminat simplex, cōpósto tolle priórem.
Quam rétinet do, sto, natum, ceu discere, posco.
Plúrima sic olim : ceu nunc præcúrro, repúngo.

Quum simplex geminat principium præteriti, compositum non geminat: ut mordeo, momordi: remordeo, remordi: pello, pepuli: cōpello, cōpuli, &c. Quam rétinet, &c. *Excipe composita à do, sto, disco, posco, quia semper geminant: ut credo, credidi: resto, restiti: edisco, edidici: reposco, repoposci. Sed olim plura, ut omnia composita à curro: ut decucurri, &c. nunc solùm præcurro, geminat principium: ut præcucurri. A pungo, pupugi, fit repungo, repupugi, &c. Supinum nunquam principium geminat.*

Si sit a, præsénti, non définet esse supino.

Quoties præsenti fuerit a, non aberit supino, licet in præterito mutetur: ut facio, feci, factum: fallo, fefelli, falsum.

Prætéritis quæcúnque carent, spoliâbo supinis.

Quæcunque carent præteritis, carent etiam supinis: ut polleo, glisco, fervesco, &c. Licet præteritorum & supinorum carentia pertineat ad sequentem librum, tamen in hoc libro totam hanc rem absoluam, quia breuius & commodius fiet: nam cæteri carentia præteritis aut supinis, fermè suis locis explicauere, & in defectiuis omnia repetiuerunt: id ego non faciam, quia breuitati, & puerorum utilitati studeo.

PRIMA CONIVGATIO.

PRætéritis aui, facit as, atúmque ſupínis.

Verbum primæ coniugationis facit præteritum perfectum indicatiui modi à ſecunda perſona ſingularis numeri indicatiui modi, præſentis tēporis ablata, s, litera, & addita ſyllaba ui: & in ſupino mutat ui, in tum, uel tu: ut amo, amas, amaui, amatum, amatu, &c.

Excipe do, dedit, atque datum, ſtetit, atque ſtatum, ſto:

Cuius compóſitum ſtitit, atq; ſtitum, capit aptè.

Do, dedi, datum: circundo, circūdedi, circundatū: ſic peſſundo, uenundo, ſatiſdo: ſto, ſteti, ſtatum: huius cōpoſita ſtiti, & ſtitum faciūt: ut præſtiti, præſtitum: inſto, inſtiti, inſtitum: aſto, aſtiti, aſtitum, &c. Do, id eſt, dono, mitto, dico. Circundo, id eſt, circumpono. Venundo id eſt, uendo. Peſſundo, id eſt, calco, uel opprimo: peſſum, id eſt, ſub pedibus. Satiſdo, id eſt, ſatisfacio, aut ſoluo. Sto, erectus ſum. Inſto, propè ſum: ut Paſcha inſtat: uel operam do pro re acquirenda. Aſto, id eſt, iuxta ſto, &c.

Dono, lauo, laui, lotum, lautum, atque lauâtum:

Poto, magis potum: iuui, iutúmque iuuâre.

Lauo, laui, lotum, uel lautum, uel lauatum: ab eo quod olim dicebatur lauaui, & ſignificat rigo, uel aqua purgo, aut quouis humore purgo. Poto, potaui, potatum, & ſæpius potum, id eſt, bibo. Iuuo, iuui, iutum, quod ſupinum non eſt in uſu, ſed pro eo capimus adiutum, quod eſt ab adiuuo: lectum eſt, iuuaui: iuuo, id eſt, auxilium do.

Præber uī, per itum, cubo, cum ſono, ſiue crepâre,

Et domo, ſiue tono, veto, cum plico. Nexo, xui, xum.

Præbet uī, per ctum, frico, cum ſeco, iūge necâre.

Nulla ſupîna creat mico, dans micui. Datur aui,

Nonnúllis: aui tantùm dat ſúpplico, ſicut

Omne plico verbum, quod dat cum nómine iunctum.

Hæc septem uerba, cubo, sono, crepo, domo, tono, ueto, plico, faciunt per duas syllabas ui, in preterito, & itum, in supino: ut cubo, cubui, cubitum, id est, iaceo. Sono, sonui, sonitum, id est, sonum facio. Crepo, crepui, crepitum, id est, uiolentum sonum facio, & frangor. Domo, domui, domitum, mansuetum facio, uinco. Tono, tonui, tonitum, ualde sono, uel facio tonitrum. Veto, uetui, uetitum, prohibeo. Plico, plicui, plicitum, & aliquando plicaui, plicatum, id est, contraho, & rugas facio. Nexo, &c *Nexo facit nexui, nexum, id est, ligo, uel necto.* Præbet, &c *Hæc tria uerba frico, seco, neco, faciunt ui, per duas syllabas in præterito, & ctum, præcedente litera c, ante t, in supino: ut frico, fricui, frictũ: est sicut sonat. Seco, secui, sectũ: scindo, findo, diuido. Neco, necui, nectum: uel necaui, necatũ: quacunq; re occido.* Nulla supîna, &c. *Mico, micui, facit absq; supino, id est, fulgeo, proprie cum motu, uel tremore: ut ensis micat: fulgur micat.* Datur, &c. *Quædã ex dictis etiam dant aui in præterito, & similiter, quod facilè conijcitur, atum in supino: ut increpo, increpui, uel increpaui, increpatum: implico, implicui, uel implicaui, implicitum, uel implicatum: sic dimico, dimicui, sine supino, ut mico, micui, uel dimicaui, dimicatum. Increpo, id est, cum clamore arguo. Implico, id est, inuoluo, innecto. Dimico, id est, pugno, quod re fit.* Aui tantum, &c. *Supplico, solùm facit supplicaui, supplicatum: ut omne compositum à plico, cum nomine: ut duplico, duplicaui, duplicatum: replico, replicaui, replicatum: multiplico, multiplicaui, multiplicatum, &c. Supplico, id est, rogo humiliter, manus scilicet plicans.*

SECVNDA CONIVGATIO.

Prætéritum per uĭ, facit es: per itúmque supînum.

Verbum secundæ coniugationis facit preteritum à secunda persona singulari, præsentis temporis, indicatiui modi, mutando es in ui, per diuisas syllabas: & in supino facit itum: ut habeo, habes,

habui, habitum, id est, possideo, & teneo: terreo, terres, terrui, territum, timere facio, &c. Omnia uerba secundæ coniugationis desinunt in eo: & nulla alia, præter hæc primæ, beo, beas, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauseo, enucleo: & duo quartæ, eo, queo, cum compositis.

Dat dóceo, doctum: téneo, tentum: pateóque
Passum. sic mistum, dat místeo: tórreo, tostum.
Cénseo, dat censum: cáreo, cassum, caritúmque.

Verba hic posita, præterita secundum regulam formant: supina, contra regulam: ut doceo, docui, doctum, id est, doctrina imbuo. Teneo, tenui, tentum, id est, apprehendo, detineo. *Pateo, patui, passum, apertus sum.* Misceo, miscui, mistum, confundo, & perturbo. *Torreo, torrui, tostum, id est, uro, cremo, asso.* Censeo, censui, censum, iudico, uel existimo. *Careo, carui, caritum, secundum regulam: sed contra regulam cassum: non habeo, aut priuor.*

Polleo prætérito caret: & vix nídeo, donat.

Polleo caret præterito: quod nideo uix habet. Calepinus dicit esse nidui: sed non est in usu. *Quia carent hæc præteritis, etiam supinis carebunt, ut dictum est.* Polleo, id est, possum, ualeo. Nideo, & renideo, id est, splendeo.

Quod dat uï, neutrum, timeóq;, carénto supínis.
Tolle valet, nóceo, pláceo, dóleo, taceóque,
Paret, olet, cáreo, páteo, láteo, calet, & li.

Verbum neutri generis secundæ coniugationis, faciens præteritum per uï, diuisas syllabas, cum unico actiuo timeo, caret supino: ut madeo, madui, humidus, & madidus sum. Studeo, studes, studui, studiosus sum, & opem impendo. *Surdeo, surdui, surdus sum.* Sordeo, sordui, sordidus, immundus, & uilis sum. *Candeo, candui, splendidus, & candidus sum, & alia pene innumera, quæ nimis longum esset subijcere.* Timeo actiuum, caret etiam supino, id est, metuo. Tolle valet. &c. *Pauca neutra, quorum præterita per uï, diuisas syllabas fiunt, supina retinent: ut ualeo, ualui, ualitum, id est, possum, ualidus*

&

& sanus sum: ut, non ualeo dicere: Valeo rectè. Noceo, nocui, nocitum, id est, malum infero. Placeo, placui, placitum, id est, gratus sum: leges placitus sum, pro placui. Doleo, dolui, dolitum, tristis sum. Taceo, tacui, tacitum, non loquor: & ponitur aliquando actiuè: ut Taceo hanc rem. Pareo, parui, paritum, obedio. Oleo, olui, olitum, odorem emitto, siue bonum, siue malum: ut, Hoc benè olet, istud malè olet. Careo. Pateo. Lateo, latui, latitum, abscondor, nō compareo: latet me, id est, nescio. Caleo, calui, calitum, calidus sum. Et li, *id est, liceo, licui, licitum: paßiuè significat id quod liceor actiuè. Liceo, hoc est, appretior in auctione.*

Dăt, di, sum, prădet, videt, & sedet. At geminâbit
S, sessum. stridet, stridi, facit absque supino.

Prandeo, dat prandi, pransum, prandium sumo: & ponitur simpliciter pro comedo. Video, uidi, uisum, notum est. Sedeo, sedi, sessum gemino ß, notum est: sedet animo, id est, placet. Strideo, stridi, absque supino, stridorem facio, id est, sonum uiolentum: dicitur etiam per tertiam strido. Prandeo etiam facit pransus sum, quia est neutropaßiuum: ut gaudeo, gauisus sum, &c.

Di, sum prætérito gemináto mórdeo donat,
Vt pendet, spondet, tondet. Donat veo, vi, tum.
Dic fautum, cautū. Veo, neutra carénto supínis.

Quatuor uerba dant di, & sum, geminato principio præteriti: ut, Mordeo, momordi, morsum, dentibus lædo, detraho, pungo, carpo. Pendeo, pependi, pensum, suspensus sum: capitur pro solicitus sum, ut pendet animus. Spondeo, spopondi, sponsum, promitto. Tondeo, totundi, tonsum, crines, aut lanam seco forcipe. Horum composita non geminant principium præteriti, per regulam generalem priùs dictam: remordeo, remordi: respondeo, respondi, &c. Donat veo, &c. *Verbum desinens in ueo, facit præteritum in ui, syllabā, quam supinum in tum, mutat: moueo, moui, motum, de loco in locum muto: capitur pro induco. Foueo, foui, fotum, calefacio, lenio, nutrio. Voueo uoui, uotum, religiosè promitto.* Dic fautum, &c. *Duo irreguli-*

riter supina faciunt: Faueo,*faui,fautum,benè alicui opto.*Caueo, *caui,cautum,id est prouideo,fugio,ac uito.* Veo,neutra,&c. *Reliqua neutri generis sunt,& carent supinis omnia:ut liueo, liui, id est, liuidus sum,hoc est,sord.dus,nig.r,ac inuidus.* Ferueo, *ferui, uel ferbeo,ferbui,id est,ualde caleo,& fluctuo,uel æstuo, bullio.* Conniueo, *conniui,uel connixi,claudo oculos,& consentio.*Paueo, *paui, id est, timeo.* Aueo, *aui, cupio.* Flaueo,*id est, flauus sum.*

Dant quoq; ui,tum,flet,plet,delet,net,ciet: adde
Cum viet,ortum óleo.Sed vult adolēuit, adúltū.
Do simplex óleo,per uī,mage:nata per eui.

Sunt adhuc pauca secundæ coniugationis uerba facientia præterita per ui, syllabam, supina uerò per tum,mutata ui in tum: ut Fleo, *fleui,fletum,id est,lachrymor.*Pleo *non est in usu, sed bene composita:ut compleo,repleo,eui, etum: idem quod impleo, scilicet plenū facio:depleo,depleui,depletum,euacuo:deleo,deleui, deletum, destruo, propriè lineas,aut regulas.*Neo,*neui, netum: unde netrix: proprium mulierum est fila facientium.*Cieo,*cies,ciui, citum : pro eodem dicitur per quartam cio,ciui,citum,id est,uoco,prouoco. cōposita utriusque semper sunt quartæ:ut accio,concio,ex io,&c.* Vieo,*uieui, uietum, uerbum est antiquum, significans ligare, & inflectere.* Oleo, *olui, facit etiam oleui, oletum: hinc oletum, id est, stercus humanum, quod ualde malè olet: & composita, aboleo, id est, deleo, extra consuetudinem duco: aboleui, aboletum,* Exoleo *, extra consuetudinem uenio: exoleui, exoletum.* Inoleo, *inualeo , in usum uenio: inoleui,inoletum.* Obsoleo,*sordeo, uel exoleo: obsoleui, obsoletum, &c,* Adoleo,*adoleui,adultum, adultu, id est, cresco, & cremo,* Do simplex, &c *Oleo simplex,facit libentius ui, per duas syllabas, & itum in supino. Et ab eo composita sæpius habent eui, etum, ut patuit.*

Dant,si,sum,suâdet,ridet,madet,hæret,& ardet,
Et terget,mulcet:iúbeo,géminans ss.

Indúlget

Indúlget, si, tum, cum torquet, sæpius optat.
Sórbeo, psi, ptum, dat: vel normam ritè reséruat.
Dans a, per i, máneo, mínui, facit absque supíno:
Sic vrget, si, vult, cum fulget, turget, & alget.

Quædam habent si, sum: ut suadeo, suasi, suasum, id est, consulo. Rideo, risi, risum. Maneo, mansi, mansum, capitur pro expecto. Hæreo, hæsi, hæsum, arctè rei insideo, figor, imprimor, & dubito. Ardeo, arsi, arsum, uror, inflammor: & capitur pro uehementer amare. Tergeo, tersi, tersum: uel per tertiam tergo, tersi, id est, mundo, & nitidum facio. Mulceo, mulsi, mulsum, uel etiam mulxi, mulctum, lenio, mollio, blandior, mitigo, dulcem facio, ungo, delecto, polio. Mulgeo, mulsi, mulsum, uel mulxi, mulctum, lac è mammis exprimo. Iubeo, iussi, iussum, gemino ss, utrobique, id est, impero. Indulgeo, indulsi, indulsum, sed frequentius indultum, obsequor, & facilè concedo. Torqueo, torsi, torsum, & sæpius tortum, inflecto, iacto, gyro celeri roto, & guberno. Sorbeo, sorpsi, sorptum, uel secundum regulã, Prætéritum per ui, &c *facit sorbui, sorbitũ, quicquã molle deglutio.* Dans a, per i, &c. *Composita, à maneo, quæ mutant a, in i, breuem, abent ui, sine supino: ut Emineo, eminui, uideor, & præ aliis pateo, uel excello. Immineo, imminui, insto. Præmineo, præminui, præcello, &c* Sic vrget, &c *Id est, sine supino urgeo, si, facit: ut urgeo, ursi, premo, cogo, compello, festino. Cui iunguntur fulgeo, fulsi, id est, splendeo. Turgeo, tursi, id est, inflor, & tumeo. Algeo, alsi, id est, frigeo: absque supino.*

Xi, ctum, dant mulcet, mulget, luget, velut auget.
Xi, friget, lucet, conníuet, absque supino.

Hæc quatuor, mulceo, mulgeo, lugeo, augeo, habent xi, in præterito, & ctum, præcedente c, in supino: ut mulceo, & mulgeo, mulxi, mulctum, patuerunt: quia etiam faciunt mulsi, mulsum: & ita eadem præterita, & supina. Lugeo, luxi, luctum, id est, doleo, & tristor, & ualde

ualde fleo, & in lugubri ueste sum. Augeo, *auxi, auctum, id est, maius facio.* Xi, friget, &c. *Tria faciunt xi, absque supino.* Frigeo, *frixi, sum frigidus, ac etiam segnis.* Luceo, *luxi, id est, lucem emitto.* Conniueo, *connixi: habet etiã conniui, ut dictum est suprà in regula,* Donat, veo, vi, &c.

TERTIA CONIVGATIO.

Vult xi, ctúmque cio. Facit, & iacit, ecit, & actum.
Elicio, per uï, dat itum: fratres mage xi, ctum.

Verbum tertiæ cõiugationis desinens in cio, dat xi, in præterito, & ctum per c, in supino: ut aspicio, aspexi, aspectum: inspicio, inspexi, inspectum: despicio, despexi, despectum: *& reliqua composita à* specio, spexi, spectum, *id est, uideo: quod iam exoleuit.* Pellicio, pellexi, pellectum: *compositum à* lacio, lacis, lacit, *id est, in fraudem duco, quod in usu non est, sed bene frequentatiuum* lacto, *& sua composita:* Allicio, allexi, allectum, *blandè attraho:* Illicio, illexi, illectum, *induco:* Pelicio, *id est, pertraho, &c.* Facit, &c. *Excipiuntur* facio, feci, factum: iacio, ieci, iactum, *quorum composita faciunt supina in* ectum *per regulã,* A quóties mutâtur, &c. *ut* inficio, infeci, infectum: inijcio, inieci, iniectum, *&c.* Elicio *magis habet* elicui, elicitum, *quàm* elexi, electum, *id est, blandè educo, & attraho. Reliqua eiusdem compositionis, magis* xi, ctum *faciũt: ut* pellicio, pellexi, pellectum, *&c.*

Di fodi, fossum, gémino ss: fugi, fugitúmque.

Fodio, *facit* fodi, fossum, *gemino* ss: fugio *autem* fugi, fugitum. Fodio, *terram eruo.* Fugio, *id est, uito, & currendo relinquo.*

Iuí, itúmque cupit. Sapit, ui, vel uï, dat, itúmque.
Dic cápio, cepi, captum. Rápio, rápui, ptum.

Cupio, *facit* cupiui, cupitum: *ut* sapio, sapiui, sapitũ: *quod uerbũ etiam & sæpius quidẽ facit* sapui, sapitum. Capio, cepi, captum. Rapio, rapui, raptum: *nec sunt plura his desinentia in* pio. Cupio, *id est, desidero.* Sapio, *id est, saporem habeo, aut per saporem iudico: ut hæc*

caro sapit adustionem: & ad alia transfertur. Capio, apprehendo, accipio. Rapio, uiolenter aufero.

Dat pário, péperi, partum, aut páritum. Quatióque

Dat quassi, quassum. Cussi, cussum, dabo proli.

In rio unicum uerbum pario, dat peperi, partum, uel paritum, id est, prolem produco: & propriè fœminarum est: etiam significat efficio uel acquiro. In tio simplex, unicum est quatio, quassi, quassum: unde est quasso, quassas uerbum, commoueo. Eius composita mittunt cussi, & cussum: ut Concutio, concussi, concussum, gemino ss, in præteritis & supinis, id est, percutio, motito. Excutio, excussi, excussum, expello: Incutio, incussi, incussum, infero. Decutio, decussi, decussum, Gallicè, abbatre: Succutio, secourre, & esbranler: Discutio, examino, &c.

Vult, uö semper uï, dans utum. Vult struo, xi, ctum.

Dátque fluo, xi, xum. Pluo, ui, vel uï, dat & utum.

Vúltque ruo, rui, tum: det vtũ, proles tibi solùm.

Nulla supína dabunt métuo, luo, cóngruo, sicut

Annuo, cũ sóciis, cluo, réspuo, & íngruo, iunctis.

Verba in uö, per diuisas syllabas desinentia, faciunt in præteritis, uï, per diuisas syllabas, & in supino utum: ut arguo, argui, argutum, id est, accuso, & reprehendo: item ostendo, uel indico. Statuo, statui, statutum, id est, pono, uel ordino. Vult struo, xi, &c. *Excipiuntur aliqua à regula: nam Struo facit struxi, structum, id est, paro, aut facio ædificium, aut quidpiam aliud. Etiam Fluo, fluxi, fluxum, proprium est liquorum fluentium: ut aqua fluit, &c. Pluo, plui, uel plui, plutum: raro legitur nisi in tertia persona singulari. Ruo, rui, rutum, id est, cado. Composita huius solùm rutum faciunt: ut diruo, dirui, dirutum, id est, destruo. Eruo, erui, erutum, extraho, & libero. Irruo, irrui, irrutum, impetum facio. Obruo, obrui, obrutum,*

tum, id est, opprimo. Nulla supina, &c *Quædam carent supinis: ut Metuo, metui, id est, timeo. Luo, lui, soluo, sustineo, & patior. Congruo, congrui, concordo, uel conuenio. Item ingruo, ingrui, inuado, immineo, impetū facio. Nuo, id est, caput moueo, uel capite significo, facit nui, nutum: sed composita supino carent: ut abnuo, abnui, id est, nego. Annuo, id est, assentior. Innuo, innui, flendo quid uelim, siue affirmem, siue negem. Renuo, renui, refuto, &c. Cluo, cluis, clui, id est, pugno & splendeo. Respuo, respui, repudio, & sperno.*

Bi, bo, bi, úmque facit. Scabo, lambo, carénto supínis.

Vt cubo, sic proles. Dant scribo, nubóque psi, ptum.

Verbum desinens in bo, facit bi in præterito, & bitum in supino: ut Bibo, bibi, bibitum, cum compositis. Adbibo, ebibo, imbibo, &c. Deglubo, deglubi, deglubitum, id est, excorio. Scabo, scabi, id est, frico: supinum scabitum, non est in usu. Lambo, lambi, id est, lingo: supinum lambitum, non est in usu, Vt cubo, &c. *Composita à cubo, incumbo, per tertiam desinunt: & abiecta in præteritis, & supinis m, faciunt cubui, cubitum, sicut cubo: ueluti, Procumbo, procubui, procubitum, id est, cado. Accumbo, accubui, accubitum, id est, assideo, uel adiaceo mensæ. Incumbo, incubui, incubitum, in aliquo, uel super aliquid iaceo. Incumbo, etiam significat operam do: ut incumbo uirtuti.* Dant scribo, &c. *Scribo, scripsi, scriptū, id est, literas formo, uel librum compono. Nubo, nupsi, nuptum, ultro trador.*

In ui, tum, mutat sco. Pasco, dat tibi pastum.

Agnósco, cognósco, dabis per itum. Nihil autem

Glisco, dabit, velut inceptíua. Popóscit habêto

Póscere. Vult disco, didici. Compéscit, uï, dis.

Hæc per itum, flectam. Conquéxi tolle supînum.

Verbum desinens in sco, mutat sco, in ui syllabam, & in tum: ut nosco,

nosco, noui, notum, id est, non ignoro. Quiesco, quieui, quietum, id est, non moueor, dormio, & quiescere facio: ut quiesco tumultum hunc: tunc est uerbũ actiuũ. Suesco, sueui, suetũ, id est, soleo. Assuesco, assueui, assuetum, id est, consuetudinem habeo. Ascisco, asciui, ascitum, adiungo, assumo, arrogo, attribuo, admitto, aggrego. Pasco, &c. Excipiuntur à regula pasco, cognosco, agnosco, quæ præterita regulariter formant paui, cognoui, agnoui: supina uerò contra regulam, pastum, cognitum, agnitum. Pasco, id est, nutrio: Agnosco uetera, & cognosco noua: propè idem sunt. Nihil, &c. Glisco, caret præterito & supino, id est, cresco: & accipitur pro cupio. Item præteritis & supinis carēt uerba inceptiua, id est, inchoatiuæ formæ, saltem proprijs. Capiunt autem præterita à primitiuis: ut calesco, calui. Tepesco, tepui. Popóscit &c Posco, poposci. Disco, didici. Compesco, compescui. Dispesco, dispescui: quæ quatuor faciunt supina in itum: ut poscitum, discitum, dispescitum, compescitum, licet sint rarò in usu. Disco, doctrinam capio. Posco, id est, peto. Compesco, id est, coërceo, cohibeo, domo. Dispesco, separo, dirimo, quasi diuerso pascuo diduco. Conquéxi, &c. Conquinisco, conquexi sine supino: id est, caput inclino, uel conniueo: capitur etiam pro indignor.

N, mota, ci, ctum, vinco dat. Dicóque xi, ctum.
Vt duco. Parco, si, súmque, pepércit, itúmque.
Icere, ci, ctum, vult. In di, sum, do, benè vertes.

Vinco, facit uici, uictum, ablata n, litera, id est, supero. Dico, dixi, dictum, loquor & nomino. Duco, duxi, ductum, notæ significationis est. Parco, parsi, parsum, uel peperci, parcitum, abstineo, quasi parum tango, ut aiunt: ut parco nummis. Ico, ici, ictum, id est, percutio. In di, &c. Do mutatur in di, & sum: ut mando, mandi, mansum, id est, comedo, uel dentibus conficio. Scando, scandi, scansum. Ascendo, ascendi, ascensum. Descendo: uerba satis nota. Defendo, defendi, defensum, id est, protego. Incendo, incendi, incensum, est accendo, id est, ardere facio.

Tolle

Tolle cado, cécidi, casum. Pandi, cape passum.
Edi, sum, vel stum. Dat pedo, pepêdit, itúmque.
Cædo, cecîdit, habet: sic pendo, pepéndit, & in sum:
Fiet vtrúnque: quibus par tendo est, dant quoq; tentum.

Cado, cecidi, casum, id est, ruo. Pando, pandi, passum, aperio, & patefacio. Edo pro comedo, edi, esum, uel estum. Pedo, pepedi, peditum, uentris crepitum facio. Cædo, cum æ diphthongo, cecidi, secunda longa, cæsum, id est, percutio, & amputo, & interficio. Pendo, pependi, pensum, id est, suspendo: ut pendo furem, uel togam: & significat etiam pondero, æstimo, sustineo. Tendo, tetendi, tensum, uel tentum, id est, expando, excepta sunt à regula, In di, sum, do, benè vertes. *Et horum quinque geminant principium præteriti, cado, pedo, cædo, pendo, tendo, quorum composita non geminant: ut Incido, incidi, à cado. Oppedo, oppedi, id est, contrà pedo. Occido, occidi, à cædo. Appendo, appendi, id est, ad aliquid pendo. Attendo, attendi, id est, considero.*

Quod do compônit didit, atque ditum, dabit vsque.
Dic tamen abscóndit, quod itum poscit magè quàm sum.
Sido, prætéritum nescit: rudo, strido, supînum.

Composita tertiæ coniugationis à do, faciunt didi in præterito, & ditum in supino: ut addo, addidi, additum, id est, iungo. Abdo, abdidi, abditum, aufero, uel abscondo. Condo, condidi, conditum, facio & congrego, uel tego: sepelio etiam. Credo, credidi, creditum, quasi cretum do, id est, decretum & firmum do: quod etiam significat committo. Prodo, prodidi, proditum, manifesto, dolo trado, uel rem alterius aperio, &c. Dic tamen, &c. *Abscondo, sine geminatione abscondi, facit, & absconditum melius, quàm abscon-*

abſconſum. Sido, caret præterito proprio, ergo etiam ſupino: & dicitur præteritum à ſedeo, capere ſedi, propter ſignificationis cognationem: & ſignificat deſcendere, ſiue ad ſedendum, firmandum, manendúmue ponere: propriè eſt auium. Rudo, *rudi:* Strido, *ſtridi, neſciunt ſupinum.* Strido, *id eſt, ſtrideo.* Rudo, *grauiter ſono: propriè eſt aſinorum.*

Tundo, facit tútudi, tūſum: compóſtaque tuſum.
Scindo, ſcidi, ſciſſum dat: findo, fidi, quoq; fiſſum.
Et fundo, fudi, fuſum. Si, ſum, dato ludo,
Díuido, cum vado, rado, ceu lædere, trudo,
Et rodo, plaudo, claudo: & cedo, géminans ſſ.

Tundo facit tutudi, geminans principium præteriti: in ſupino autem tunſum, id eſt, percutio, pulſo, & in uaſe quippiam comminuo. In compoſitis ablata n, litera, tuſum facit: ut, contundo, contudi, contuſum, ſimul tundo. Extundo, *extudi, extuſum, excutio.* Obtundo, *obtudi, obtuſum, hebeto, uel nimijs uerbis moleſto.* Retūdo, *retudi, retuſum, id eſt, reprimo, &c.* Scindo, &c. *Scindo, ſcidi, ſciſſum, & findo, fidi, fiſſum, perdunt n, tam in præterito, quàm in ſupino, ubi geminant ſſ.* Scindo, *& findo notæ ſignificationis,* Et fundo, &c. *Fundo, fudi, fuſum, non geminat ſ, ſed perdit n, tam in præterito, quàm in ſupino: ut, fundo, fudi, fuſum, liquefacio, uel liquidum ſpargo:* Si, ſum, dato &c. *Pauca uerba mutant do, in ſi, & ſum: ut ludo, luſi, luſum, ludum exerceo, & iocor: & derideo, uel decipio, cum accuſatiuo.* Diuido, *diuiſi, diuiſum, partior.* Vado, *uaſi, uaſum, eo.* Rado, *raſi, raſum, id eſt, cultro uel quauis alia re acuta decerpo: ut, rado barbam.* Lædo, *læſi, læſum, dolore afficio, aut malum infero.* Trudo, *truſi, truſum, manibus pedibúſque impello.* Rodo, *mordendo comedo, ie ronge: capitur pro detraho.* Plaudo, *manibus percutio, & geſtu lætitiam indico.* Claudo, *clauſi, clauſum, uel mutata au in u, longum, cludo, cluſi, cluſum, id eſt, operio. Compoſita ſemper au in u longum uertunt: ut includo, excludo, &c.* Cedo, *ceſſi, ceſſum, ſine diphthongo, id eſt, abeo, & locum do.*

Go, vel guo, xi, ctúmque facit. Tamē ista supínis
N, tollunt, pingo, stringo, cum fingere, ríngo.
Tango, facit tétigi, tactū. Dat ago, egit, & actum.
Vult frango, fregi, fractum: pegi, pepigíque,
Et panxi, pactum, pango. Cápiet lego, gi, ctum.
At xi, ctúmque dabunt intélligo, négligo, dili.
Dat pungo, púpugi, punxi: punctum, venit inde.

Verbum in go, uel in guo, desinens, facit xi, in præterito, & ctum, in supino, præcedente c: ut pergo, perrexi, perrectum, id est, in re procedo. Affligo, afflixi, afflictum, crucio, uel molesto. Rego, rexi, rectum, guberno. Tamen ista, &c. *Excipiuntur à regula, quædam: & primò, quæ rectè præteritum formantia in supinis, n, perdunt: ut, pingo, pinxi, pictum, id est, formam alicuius rei ductis lineis repræsento. Stringo, strinxi, strictum, id est, premo, & arcto: significat etiam ensem nudo. Fingo, finxi, fictum, id est, formo, & simulo. Ringo, rinxi, rictum: uel deponentaliter ringor, rictus sum uel fui, id est, os torqueo, ut canes faciunt latraturi: & ex ira in rugas os diduco: unde ringi, pro irasci, indignari, allatrare, repulsare, conuitiari, & murmurare ponitur. Secundò, tango, tetigi, tactum, geminat principium præteriti, & utrobique perdit n: capitur pro ferio & percutio: item intelligo. Ago, egi, actum, id est, facio, dico: ut, ago causam: & duco: ut, ago uaccas in prata, &c. Omnia ferè composita ab ago, mutant a in i, breue: ut abigo, abegi, abactum, id est, depello, adigo, adegi, adactum, id est, ui adduco, uel impello, &c. Item cogo, pro coago, ab ago, facit coêgi, coactum, id est, compello, & in unum ago. Frango, fregi, fractum, id est, rumpo, uel destruo, utrobique perdit n. Composita mutant a, in i: ut, confringo, confregi, confractum, simul frango. Effringo, effregi, effractum, id est, extra fringo, &c. Pango, pepigi, geminato principio præteriti, id est, paciscor: figo, planto, iungo: habet etiam pegi, & panxi, pactum. Ab eo composita plura mutant a, in i: compingo, compegi, compactum,*

compono, & coniungo. Impingo, impello, &c. lego, legi, lectum, uulgatum est. Quædam composita retinent e: ut perlego, totum lego: relego, &c. Pleráque mutant e, in i, breuem: ut colligo, collegi, collectum. Deligo, delegi, delectum. Eligo, &c. At ista tria habent xi, & ctum: intelligo, intellexi, intellectum, scio & cognosco: negligo, neglexi, neglectum, obliuiscor, & non curo: diligo, dilexi, dilectum. Dat pungo, &c. *Pungo, facit pupugi, uel punxi, punctum, id est, stimulo, & morsum uel aculeum infigo, &c. Composita omnia habent punxi, præter repungo, quod significat retaliare.*

Dant, si, sum, spargo, mergo, tergóque. Locâbis
Per xi, xum, figo, frigóque: carénto supínis
Cum dego, sátago, sugo, ceu lingit, & angit.
Vergo tenet neutrũ, velut ámbigit. Ho dato xi, ctum.
Meio, facit minxi, mictum: ne dícito mingo.

Hæc tria uerba, spargo, mergo, tergo, faciunt si, sum: ut sparsi, sparsum: mersi, mersum: tersi, tersum. Spargo, id est, latè proijcio. Composita mutant a, in e: ut, aspergo, aspersi, aspersum, id est, ad aliquem spargo: sacerdos aspersit me aqua lustrali; id est (ut uulgus dicit) benedicta. Mergo Græcè, dicitur baptizo, id est, humori immitto. Tergo, tergeo, idem. Locâbis &c. *Duo habent xi, xum: figo, fixi, fixum, acutare perforo, & firmum facio. Frigo, frixi, frixum, torrere, propriè in sartagine, Gallicè, frire.* Carénto, &c. *Quædam carent, aut saltem rarò habent supina: dego, degi, sine supino, à de, & ago: ut, dego uitam. Satago, sategi, id est, satis ago, laboro, & sollicitus sum. Sugo, suxi, suctum, humorem ore extraho. Lingo, linxi, id est, lambo, & aliquid lingua molliter tango. Ango, anxi, crucio, suffoco, premo, uexo.* Vergo tenet neutrum, velut, &c. *Vergo, uersi, uersum, debuit facere, sed neutrum est in usu, id est, declino. Ambigo, ex an, & ago, propriè significat circumago, circundo, dubito, caret etiam præterito & supino.*

Ho dato, &c. *Duo sunt uerba in ho, & faciunt xi, in præterito, & ctum, præcedente c, in supino. Traho, traxi, tractum, id est, ui ad me rapio. Veho, uexi, uectum, id est, plaustro, uel quadrupe deduco.*
Meio facit, &c. *In io per i, consonantem unicum est uerbum, Meio, faciens minxi, mictum, id est, urinam facio. ne utaris mingo, quamuis olim in usu fuerit: tamen multò elegantius est meio, quod sæpißimè inuenies: mingo, uix unquam.*

Lo, dat uï, colo, cónsulo, & óculo, dantur in vltum:
Altum, alo, siue álitum: mólitum, molo: cellóque celsum:
Cællo facit céculi, culsum: pépuli, dato pulsum:
Velli, vel vulsi, dat vulsum: fallo, feféllí,
Falsum: sublâtum, dat tollo, sústulit: atque,
Sallo facit, salli, salsum: psallo dato psalli.
Nulla supina dabũt psallo, volo: iúngito prolem.

Verbum desinens in lo, facit præteritum in ui, per diuisas syllabas: ut colo, colui: uolo, uolui: alo, alui: consulo, consului: occulo, occului: cello, cellui, cuius composita in usu sunt, antecello, antecellui: excello, excellui, &c. molo, molui. Inter hæc colo, consulo, & occulo faciunt supinum in ultum, cultum, consultum, occultum. Alo, dat alitum, uel altum. Molo, solùm molitum. Cello, sine diphthongò, celsum facit, & significat id, quod cedo, cessi, cessum. Cællo, cum æ diphthongo ceculi, culsum facit, & significat cædo, cæcidi, cæsum: hinc in usu, est percello. Pello, pepuli facit, & pulsum. Vello, uelli, uel uulsi, uulsum. Fallo, facit, fefelli, falsum. Tollo, sustuli, sublatum. Sallo, salli, salsum. Psallo, psalli, sine supino. Caret etiam supino uolo, cum suis: ut, malo, nolo, &c. Colo, adoro, ueneror, exerceo, habito, & diligo. Consulo, cum datiuo, id est, consilium do, & prouideo. Consulo, cum accusatiuo, id est, peto consilium. Occulo, id est, abscondo. Alo, id est, nutrio, & augeo, ubi de incorporeis loquimur: ut, honos alit artes. Molo, id est, mola tero, uel comminuo. Cello sine diphthongo

id est,

id est, cedo: iam absoleuit. Composita in usu sunt, excello, præcello, &c. id est, excedo, præcedo, supero. Cællo, cum æ diphthongo, id est, cædo, uel frango: extra compositionem iam non utimur. Percello, *id est, percutio.* Procello, *id est, euerto: hinc procella, procellæ, uis uenti cum pluuia, propriè in mari.* Pello, *eijcio, remoueo, & percutio: unde pulso, pulsus.* Vello, *extirpo:* Fallo, *decipio: fallit me, id est, nescio.* Tollo, *id est, eleuo, & sublimo, & capio, & aufero: item nutrio.* Sallo, *id est, sale condio, uel conspergo.* Psallo *præcedente p, id est, cano, & propriè instrumento musico: hinc psalmus, psaltes, psalterium.*

Mo, per uï, dat itũ. Tremo pónitur absq; supíno.
Dãt psi, ptum demo, promo, cum súmere, como.
Vult emit, emi, emptũ; géminans ss, dat premo, ssi, ssum.

Verbum desinens in mo, facit uï, per diuisas syllabas, & itum: ut, uomo, uomui, uomitum, id est, per os eijcio. Fremo, *fremui, fremitum, grauiter & confusè sono.* Gemo, *gemui, gemitum, præ angustia in sonum prorumpo.* Tremo pónitur, &c. Tremo, *tremui, caret supino: commoueor, & agitor, le tremble, Gallicè.* Dant psi, &c. Demo, *id est, aufero, dempsi, demptum.* Promo, *prompsi, promptum, profero, eloquor, expono.* Sumo, *sumpsi, sumptum, multum & penè nimium mihi tribuo, & accipio.* Como, *compsi, comptum, orno, & maximè capillos.* Vult emit, &c. Emo, *emi, emptum, cõparo, mercor; ut, emo librum. Composita mutant a, in i, breuem; ut, redimo, redemi, redemptum, id est, rursum emo, uel libero.* Adimo, *aufero, &c.* Géminans ss &c. Premo, *pressi, pressum, utrobique gemino ss, calco, uel innitor alicui rei cum pondere, & stringo: item uexo, &c. Composita mutant e, in i, breuem: ut, supprimo, suppressi, suppressum, occulto, reprimo, &c.*

Pónere, cum gigno, per uï, per itúmque locábo.
Dico cano, cécini, cantum: per uï, fit & entum
Proles. Dat temno, psi, ptum. Vi vértimus in tum,

Prætéritis, ſiui, ſpreui, ſtraui, quoque creui.
Lini, vel liui, leuíve, litúmque ſupínum eſt.

Verba in no pauca ſunt, nec datur hîc regula: ſed ponuntur ſingula: ideo pono, & gigno habent uī per diuiſas ſyllabas, & itum: ut, pono, poſui, poſitum. Gigno, genui genitum. Cano, cecini, cantum. Compoſita faciunt uī, per duas ſyllabas, & entum: ut, præcino, præcinui, præcentum. Concino, concinui, concentum &c. Temno, tempſi, temptum. Sino, ſiui, ſitum. Sperno, ſpreui, ſpretum. Sterno, ſtraui, ſtratum. Cerno, creui, cretum. Lino, lini, liui uel leui, litum, &c. Pono, colloco, conſtituo, & depono: ut, pone metum. Gigno, genero: de uiro, & fœmina dicitur. Cano, canto, carmine deſcribo, & laudo. Præcino, antè cano, Entonner, Gallicè. Concino, ſimul cano, & conſentio. Occino, contra cano, &c. Temno, & contemno, id eſt, ſperno. Sino, id eſt, permitto. Deſino, ceſſo, termino. Sperno, deſpicio. Sterno, proijcio in terram, operio. Cerno, uideo. Lino, aliquid ſuperinduco.

Po, pſi, ptúmq; facit. Rupi, ruptum, dabo rumpo.
Donat uī, per itum, ſtrepo, cū crepo. dat coquo, xi, ctum.
Vult linquo, liqui: lictum, natis dabis aptè.

Verbum deſinens in po, facit pſi, & ptum præcedente p: ut repo, repſi, reptum: animalium eſt uentre gradientium, ut ſunt lumbrici, ſerpentes, &c. Carpo, carpſi, carptum, id eſt, tollo, & reprehendo, & capio, &c. Compoſita mutant a, in e: ut, decerpo, decerpſi, decerptum, id eſt, carpo. Excerpo, eligo, uel ex aliquo carpo, exſcribo. Rupi, ruptum, &c. *At rumpo dempta m, facit rupi, ruptum, id eſt, frango.* Donat uí, &c. *Strepo, ſtrepui, ſtrepitum, ſonum facio. Crepo, crepui, crepitum: ſuperius primæ eſt, coniugationis.* Dat coquo, &c. *Duo ſunt in quo, Coquo, coxi, coctum, id eſt, eſui apto. Linquo, liqui, lictum: quo ſupino uix utemur in ſimplici: quia nuſquam legi, ſed benè in natis, id eſt, compoſitis: ut relinquo, reliqui, relictum. Linquo, relinquo, idem ſunt quod dimitto.*

Ro,

Ro,ui,túmq; dabit:geſſi, gero vult, quoq; geſtũ.
Vro, vſſi, ac vſtum : verro, ri, ſi,dato verſum.
Curro, cucúrrit habet, curſum: dat uï ſero natũ,
Atque ertum: dat & euit,itum,ſub dúplice ſenſu.

Verbum deſinens in ro, facit in præterito ui, ſyllabam, in ſupino tum: ut, tero, triui, tritum, comminuo, frico, tũdo, & conſumo. Quæro, quæſiui, quæſitum, inueſtigo, & interrogo. Sero, ſeui, ſatum, per primam uocalem, ſemino, planto, & genero. Geſsi gero, &c. *Gero, geßi, geſtum, porto, ago, & rego: ut, Petrus ſe benè gerit. Vro, ußi, uſtum, id eſt, ardore, aut frigore, nonnunquam etiam alia ui lædo, & ardere facio. Verro, uerri, uel uerſi, uerſum, id eſt, traho, remigo, mundo. Curro, cucurri, curſum, ſatis patet.* Dat uï ſero, &c. *Compoſita non recedentia à ſignificatione uerbi ſero, faciunt eui, penultima longa. Quando uerò non ſignificant ſeminare uel plantare, habent rui, & ertum: ut diſſero, diſſerui, diſſertum, id eſt, enarro uel declaro: ſic ſero olim habuit ſerui, ſertum.*

So, ui, túmque facit. Si ſúmque facéſſo, capéſſo,
Cum viſo. Pinſo, dat pínſuit, indéque piſtum.

Verbum finitum in ſo, facit ſiui, & ſitum: ut, laceſſo, laceßiui, laceßitum, id eſt, uexo, & incito, aut prouoco. Arceſſo, arceßiui, arceßitum, id eſt, accuſo. Acceſſo, accerſiui, accerſitum, id eſt, eò ad uocandum, uel uoco, &c. Si, ſúmque, &c. *Tria uerba in ſo, faciunt ſi, ſum. Faceſſo, faceßi, faceſſum, id eſt, facio, uel eo ad faciendum, & diſcedo. Capeſſo, capeßi, capeſſum, id eſt, capio, uel ad capiendum eo. Viſo, uiſi, uiſum, id eſt, eo ad uidendum.* Pinſo, &c. *Pinſo, facit pinſui, piſtum, id eſt, tundo, & panem facio: pro eodem eſt pinſo, pinſis, per primam.*

Xi,xum, dat plecto, cum flecto, nécter e, pecto.
Hæcq; xui, duo dant. Iui peto, donat & itum.

Verba in to pauca ſunt: ideo non datur regula generalis. Singula enumerantur. Et primò, Plecto, plexi, plexum, id eſt, percutio,

uel punio. Flecto, *flexi, flexum, id est, inclino, uoluo, duco, curuo, moueo.* Necto, *nexi, uel nexui, nexum; id est, ligo.* Pecto, *pexi, uel pexui, pexum, capillos orno.* Iui peto, &c. *Peto, petiui, petitum, id est, cupio, oro, quæro, adeo, &c.*

Mitto, facit misi, missum, ss, geminándo supíno.
Sque meto; géminãs fuit, & sum: vertóque verti,
Et versum: Sterto dat stértuit; absque supíno.

Mitto, dat misi, missum, gemino ss, in supino, id est, ad aliquem do. Meto, *messui, messum, gemino utrobique ss, id est, segetem uel herbam seco, uel amputo.* Verto *facit uerti, uersum, muto, & uoluo.* Sterto, *stertui, sine supino; dormio, & sonum altum dormiendo emitto.*

Neutrum, sisto, nihil dabit: actíuum stitit, edet:
Deínde statum, format: nobis est Géllius autor.

Sisto, neutri generis, id est, sto, caret proprio præterito atque supino: potest tamen utrunque sumere à sto: ut sisto, steti, statum. Et composita à sisto, capient utrunque de compositis à sto: ut, consisto, constiti, constitum. Sic resisto, obsisto, assisto, desisto, &c. quæ eandem significationem habent cum à sto compositis. Sisto actiuum, habet steti, in præterito, & statum, in supino, ex sententia Gellij: & significat stare facio: ut, siste lacrimas, id est, noli flere. Et præsento: in Euangelio, Vt sisterent eum Domino, id est, præsentarent.

Dat viuo, xi, ctum. Soluo, ui format, & vtum,
Vt voluo. Calui, caluo, facit absque supíno.

Quatuor sunt uerba in uo syllabam desinentia, quorum uiuo, facit uixi, uictum, id est, uitam ago. Soluo, solui, solutum, quod ligatum erat, non ligatum facio, & enodo, & debitum reddo: capitur etiam pro abnauigo. Voluo, uolui, uolutum, id est, uerto. Caluo, calui absque supino, id est, decipio.

Nexo, xui, xum, vult. Texo, xuit, indéque textũ.

In xo, tertiæ uerba duo sunt: Nexo, *nexui, nexum, id est, necto.*

Texo, texui, textum, id est, telam struo: ponitur pro componere, facere, scribere, & huiusmodi.

QVARTA CONIVGATIO.

IVi, quarta facit: ui, semper vértitur in tum.

Verbum quartæ coniugationis facit in præterito iui, & in supino itum: ut, eo, iui, itum: queo, quiui, quitum: audio, audiui, auditum, &c. Eo, *id est,* uado. Queo, *id est,* possum. Audio, *auribus percipio.*

Singúltit, vult singúltum: sepelíre, sepúltum.

Væneo, dat vænum. Veni, ventum, vénio vult.

Excipiuntur à regula quædam. Primò tria secundùm regulam facientia præteritum, & contra regulam supinum: ut singultio, singultiui, singultum, grauiter tußio, & singultum emitto, ut faciunt feßi, & in frigidati. Sepelio, *sepeliui, sepultum, id est, defunctũ condo humi.* Væneo, *ueniui, uenum, id est uendor, quasi uenum eo. At* uenio, *ueni facit, & uentum, notæ significationis.*

Pone amicit, per uï, per ctũ. Dat víncio, xi, ctum.

Sáncio, iungâtur, quod & iui, formať, & itum.

Amicio facit amicui, & amictum, uestio. Vincio, *uinxi, uinctum, ligo.* Sancio, *sanxi, sanctum, uel sanciui, sancitum, id est, firmo: & propriè per hostiæ immolationem.*

Haurit, si, stum, dat: psi, ptum, dat sépio: saltum,

Et sáluï, sálio: proles formátur in vltum.

Dat psi, psum, cambit: legi hæc quandóq; per iui.

Haurio, hausi, haustum, id est, humorem excipio, extraho. Sepio, *sepsi, septum, id est, obstruo, & circundo.* Salio, *salui, saltum, habet etiam saliui, ut audiui: non tamen salitum,* Saulter, *Gallicè. Composita mutant a, in i, breuem: ut insilio, insilui, insultum, in aliquid salio: prosilio, exilio, &c. Faciunt semper supinum in ultum.* Cambio, *campsi, campsum, uel cambiui, cambitum, id est, muto pecuniam.*

Séntio, si, sum, vult, vt ráucio. Fúlcio, si, tum,

Et farsit, farsit. Per uï, mutâtur & ertum,
A pário, natum: ri cómperit, & réperit, vult.

Sentio, sensi, sensum, aliquo sensu percipio: ponitur pro intelligo. Raucio, rausi, rausum, id est, raucus sum. Fulcio, fulci, fultum, sustineo, munio, fortifico. Sarcio, sarsi, sartum, id est, integrum facio, instauro. Farcio, farsi, fartum, saturo, impleo, sagino, pinguefacio. Composita mutant a, in e: ut, confercio, refercio, &c. Per uï, &c. *Composita à pario, quæ mutauerunt a, in e, breuem, faciunt in præterito uï, per duas syllabas, & in supino ertum: ut aperio, aperui, apertum, resero: operio, operui, opertum, tego. At duo habent ri, & ertum. Comperio, comperi, compertum, inuenio. Reperio, reperi, repertum, casu inuenio.*

Aio, prætérito caret, & meditántia verba.
Partúrio, esúrio, cum nuptúrio, volo tolli.

Aio, præterito caret: & est quartæ, quia imperatiuus, est ai, id est, dico. Verba meditatiuæ formæ carent præterito, & proinde supino: ut, Dícturio, id est, cupio dicere. Parturio tamen, parturiui facit: esurio, esuriui; nupturióque, nupturiui.

DEPONENTIVM
PRÆTERITA ET
SVPINA.

EX or, finítis, actîuam, fingito vocem.
Vt pótior, pótio: formábitur inde supînũ.

Verbum deponens, ac etiam commune, facit supinum ex ficto uerbo actiuo in o, per remotionem literæ r: ut potior, deme r: fit potio, potis, potire: hoc haberet potiui, potitum: ergo potior, in supino habet potitum: deinde ex participio præteriti temporis, cum uerbis sum, es, fui, facimus præteritum potitus sum uel fui: significat

cat obtineo. Sic considerabis in lætor, uereor, irascor, opperior, quæ regulariter facient lætatum, ueritum, iratum, oppertum: quia actiua forent læto, lætas: uereo, ueres: irasco, irascis: opperio, opperis. Sic in pene innumeris aliis, &c. Lætor, gaudeo. Vereor, timeo. Irascor, habeo iram. Opperior, expecto, &c.

Nil formant vescor, liquor, médeor, reminíscor.

Supinis, & proinde præteritis carent, Vescor, id est, cibo utor, & pascor. Liquor, id est, liqueo. Medeor, id est, do medelam. Reminiscor, recordor. Id autem semper notandum est diligenter, quoties dictio caret præterito aut supino, caret etiam omnibus, quæ inde fierent, ut participijs præteriti & futuri in rus, uerbalibus in io, &c. ideo timeor, & metuor, præteritis carent: quia timeo, metuo, carent supinis. Nam præteritum uerbi in or, fit ex participio præteriti temporis, & uerbo sum: participium autem ex supino. Ergo si desit supinum, desunt reliqua: ubi uero quid deest, solet per synonyma suppleri: ut, medeor, medicatus sum. Vescor, pastus sum uel fui.

Non seruant normam tutus, túitus, ratus, aptus,
Et fassus, fructus, fruitúsque, profectus, & vltus,
Atque sequútus, & experréctus: iunge loquútus,
Nisus, vel nixus, gressus, velut orsus, & vsus,
Oblîtus, questus, comméntus: iunge misértus,
Et fessus, mensus, lapsus, nactus, quoque pactus,
Mórtuus, ac ortus: sed donat itûrus, vtrúmque.

Formant supina, proinde præterita, contra regulam, uerba quorum participia præteriti temporis in litera posuimus. Tuor secundæ, tutum, id est, defendo, uideo. Supinum est etiam tuitum. Tuor, tueris, infinitiuo tui: sed non est in usu, nisi in compositis contui, intui: & supinum est etiam tutum, uel tuitum, id est, aspicio. Reor, ratus sum, secundæ est, id est, arbitror, uel puto: Apiscor, aptus sum, uetus uerbum, & pene obsoletum, id est, acquiro, & assequor. Composita indipiscor, indeptus sum, & adipiscor, adeptus sum, in usu habentur, & significant acquirere & assequi. Fateor, secundæ

est

est, fassus sum uel fui, concedo me dixisse, uel fecisse. Composita mutant a, in i: ut, confiteor, diffiteor, id est, profiteor, nego, &c. Fruor, frueris, tertiæ, fructum uel fruitum: hinc fructus est, illinc fruiturus, id est, delector. Proficiscor, proficisceris, profectus sum, id est, eo. Vlciscor, ultus sum, id est, uindico. Sequor, secutus sum, notum est. Expergiscor, experrectus sum, id est, euigilo. Loquor, loqueris, loquutus sum, id est, dico. Nitor, nisus sum, uel nixus sum, id est, conor, & agere laboro. Gradior, gressus sum, id est, eo. Composita mutant a, in e: ut, aggredior, id est, adeo, Egredior, id est, exeo, &c. Ordior, orsus sum, id est, incipio. Ordior telam, pro telam texo, facit orditus sum. Vtor, usus sum uel fui, id est, usum rei habeo. Obliuiscor, oblitus sum, id est, è memoria aliquid euolare sino. Queror, questus sum, id est, lamentor. Comminiscor, commentus sum, id est, excogito. Misereor, misertus sum, misericordiam habeo. Fatiscor, fessus sum, uix est in usu: hinc defetiscor, defessus sum, pro eodem, a, in e, uerso. Metior quartæ, mensus sum, mensuro, pondero, consid ro, æstimo. Labor, lapsus sum, cado. Nanciscor, nactus sum, id est, acquiro. Paciscor, pactus sum, facio pactum, & promitto. Morior, participium facit mortuus præteriti & moriturus futuri: tanquam supinum fuerit moritum: est autem mori, è uita decedere, & tertiæ coniugationis est. Orior, infinitiuum oriri per quartam habet: reliqua per tertiam sæpius, licet oriris, non malè dixeris: & significat nascor, surgo, incipio. Participium præteriti temporis, ortus, orta, ortum. Futuri uerò oriturus, oritura, oriturum, tanquam à supino oritum sit.

DE VERBIS DEFECTIVIS ET ANOMALIS,

LIBER VI.

QVæ contra nórmam flectes, anórmia sunto:
Vt fero, sum, fio, volo, eo, queo, sultis, edo, sis,
Ausim, quæso, forem, faxo, cedo, pluráque multo
Defectîua etiam: sic ambest, ínquio, & inquam,
Infit, aue, salue, capsis, ápage, quibus euge
Des, & ait, sodes, ouat: ómnia prosa reclûdet.

Verbum anomalum, uel anorme est, quod contra aliorum regulam coniugatur; ut, sum, es, est. Anomalum, dicitur ab a, id est, sine, & nomos, lex. Ideo sine, r, anomala scribes. Anorme, dicitur ab a, id est, sine, & norma, id est, regula. Eclipticum uel defectiuum est, quod aliquo ad perfectam coniugationem necessario caret: ut, polleo, caret præterito, timeo supino. Verùm de carentibus præterito & supino satis dictum. Anomala ergo sunt: Fero, tuli, latum, ex rudimentis notum, id est, porto, cupio, dico, partior, seu tolero. Composita, affero, attuli, allatum, id est, apporto. Aufero, abstuli, ablatum, id est, tollo. Confero, contuli, collatum, comporto, dono, comparo. Differo, distuli, dilatum, protraho, perendino. Profero, protuli, prolatum, produco, pronuntio. Sum, omninum maximè irregulare est, patet in exercitamentis puerorum, præteritum fui habet, ab antiquißimo uerbo fuo, fuis, id est, sum. Secunda persona præsentis singularis imperatiui est sis, uel es: & in pluralistis,

li sitis, uel este, aliquando site. Caret gerundiis & supinis, licet in Donato mendosè ponantur essendi, essendo, essendum. Ens, in usu doctorum non est, quamuis à philosophis receptum sit. Potens, nomen est: participia uerò præsens, absens. Nihil tale à reliquis compositis est: quia non dicimus prodens, obens. &c. Adsum, ades, adest: adsumus, adestis, adsunt: aderam, affui, affueram, adero. Imper. adsis, uel ades, &c. Sic prosum, prodes, &c. Possum, potes, potest: possumus potestis, possunt. Comicum est, Siem, sies, siet, sient, pro sim, sis, sit, sint. Præsum, præes, id est, præfectus sum: ueluti præsum urbi. Supersum, id est, resto. Intersum, interes, interfui, id est, inter aliquos sum, uel præsens sum. Obsum, obes, id est, noceo. Prosum, utilitatem affero. Desum, deficio: absum, & adsum, sunt contraria. Adsum

Fio. *etiam, aduenio: ut, huc ades ô Melibœe. Fio, id est, efficior, irregulariter fierem, pro firem facit: & fieri, pro firi. Præteritum est factus sum uel fui. Præsens imperatiui capit à futuro optatiui fias, fiat, fiamus, fiatis, fiant: quia fi, non dicitur, nec fite, nec fitote. Fiens & fiendus barbara sunt: in reliquis per quartam coniugationem*

Volo. *coniugatur. Volo, ex exercitamentis notum est. Imperatiuo caret, quia uoluntas libera est. Supino, gerundiisque caret etiam. Compo-*

Malo. *sita similiter eunt: ut, peruolo, peruis, peruult, &c. id est, ualde uolo. Malo, mauis, mauult, malumus, mauultis, malunt: malebam, malui, malueram, malam, males, &c. Imper. caret. Optatiuo, mallem, maluissem, malim. Coniunctiuo malim, mallem, maluerim, maluissem, maluero. Infinitiuo, malle, maluisse. cæteris caret: & significat magis uolo.*

Nolo. *Nolo similiter coniugatur excepto Imper. Nolo, nonuis, nonuult: nolumus, nonuultis, nolunt: nolui, nolueram, nolam, noles. Imper. tempore præsenti, ad secundam personam tantùm noli: & pluraliter nolite. Futuro ad secundam personam, nolito, & pluraliter nolitote. Optatiuo, nollem, noluissem, nolim. Subiunctiuo cùm nolim, nollem, noluerim, noluissem, noluero. Infinitiuo, nolle,*

Eo. *noluisse: & significat non uolo. Eo, & Queo, per quartam coniu-*

Queo. *gantur, & nihil irregulariter habent, nisi ibam, & quibam, ibo, quibo: & in quibusdam temporibus aut personis secundam uocalem*

pro

pro tertia: ut, eo, is, it: & pluraliter, imus, itis, eunt. Ibam, iui, iue=*ram, eam, ies, &c. sed melius ibo.* Imperatiuo, *eat, eamus, eunto, euntote, cætera rectè.* Optatiuo, *futuro eam, eas, &c.* Subiunctiuo *tempore præsenti, cùm eam, &c. cætera rectè.* Gerundia, *eundi, eundo, eundum.* Sic *queo, coniugabitur omnino, cuius gerundia non inueni: necà ueneo participia.* Sultis *comicum est, pro si uultis: & sis, pro si uis: sodes, pro si audes, quibus comici & alij interdum utuntur ad uitandam arrogantiam: quia superbum fore maioribus imperare: ideo addunt,* Sis, *sultis, sodes, pro si uis, si audes, si uultis, si placet: ut uidesis, cauesis, apagesis, capesis.* Dic *sodes, &c.* Sic *coniugatur:* Indicatiuo *modo tempore præsenti ad secundam personam singularem sodes, cæteris caret: sic secunda persona præsentis indicatiui, sis, & pluraliter sultis, cæteris caret.* Edo, *es, est: & pluraliter edimus, editis, edunt.* Edebam, *edi, ederam, edam.* Imperatiuo, *es, uel ede, edat: pluraliter edamus, edite, uel este, edant.* Futuro, *esto, uel edito: pluraliter, edamus, estote, uel editote, edunto, uel eduntote.* Optatiuo, *essem, edissem, edam.* Subiunctiuo, *cùm edam, essem, ederim, edissem, edero.* Infinitiuo, *esse, edisse, esurum esse.* Gerundia, *edendi, edendo, edendum.* Supina *esum, esu, uel estum, estu.* Paßiuum *regulare est, nisi quòd estur, pro editur etiam dicitur.* Composita *eunt similiter: ut, comedo, comes, comest, comedi.* Exedo, *exes, exest, &c.* Veteres, *hoc est, qui longo tempore ante Ciceronem fuerunt, edo, edis, edit, &c. omnino regulariter coniugabant. At meliùs dicemus edo, es, est, &c. & comes, comest, quàm comedis, comedit, &c.* Ausim. Indicatiuo *uel optatiuo futuri temporis, ausim, ausis, ausit: & pluraliter ausint, cæteris caret: id est, audebo, uel utinam audeam.* Quæso. Indicatiuo, *tempore præsenti ad primam personam quæso: & pluraliter quæsumus: irregulariter u, pro i, per eandem personam, id est, rogo, rogamus. cætera exoleuerunt.* Forem. Optatiuo *modo tempore præsenti, & præterito imperfecto: & subiunctiuo modo, tempore præterito imperfecto, utinam, uel cùm forem, fores, foret.*

Sultis. Sis. Sodes. Edo. Estur. Ausim. Quæso. Forem.

& plu

& pluraliter forent, id est, essem, esses, esset, & essent. Infinitiuo *modo tempore præsenti, fore, id est, futurum esse: & ita differt ab esse, contra indoctos: cæteris caret.* Composita eunt eodem modo: *ut, afforem, id est, adessem.* Proforem, *prodessem. sic reliqua per composita à sum, declarantur.* Confore, *simul fore.* Defore, *defuturum esse.* Profore, *prodesse, &c.* Faxo, *indicatiui modi, est futuri temporis, pro faciam.* Coniugatur autem sic: Faxo, *faxis, faxit, & pluraliter faxint.* Dicimus etiam, Faxim, *faxis, faxit, & pluraliter, faximus, faxitis, faxint: pro faciam, facias, &c. uel fecerim, feceris, &c. & est faxim, optatiui modi, futuri temporis, & præsentis subiunctiui.* Lubens faxim, *id est, faciam.* Cedò. Imperatiuo *modo tempore præsenti ad secundam personam, cedò, id est, dic, uel da, & pluraliter ad eandem personam cedite, id est, dicite, uel date: cæteris caret.* Ambest, *tertia persona præsentis indicatiui, pro circum est, sola est.* Inquio, *uel inquam, id est, dico.* Indicatiuo modo *tempore præsenti,* Inquio, *inquis, inquit, & pluraliter inquiunt.* Præterito *perfecto, inquisti, inquit.* Futuro, *inquies, inquiet.* Imperatiuo *modo tempore præsenti ad secundam & tertiam personam, inque, inquiat.* Futuro *optatiui, inquiat.* Hæc *in usu sunt: reliqua olim lecta, inquimus, inquitis, inquiam, inquite, inquirem, &c. inquiens, &c. iam penè omnino exoleuerunt.* Infit, *tertia persona præsentis, & præteriti perfecti indicatiui tantùm est in usu, id est, dicere incipit.* Aue. Imperatiuo *modo ad secundam undique personam, aue, & plur. auete.* Futuro, *aueto, & plural. auetote.* Infinitiuo *modo tempore præsenti, auere.* Sic coniugatur Salue: *utrunque est salutantis uerbum: ut, aue Maria. Salue regina.* Vale, *id est sanus sis, integrum est, quia ualeo, nihil aliud est quàm sanus sum.* Apage. Imperatiuo *modo, tempore præsenti ad secundam personam singulariter apage: & plural. apagete, id est, ab hinc remoue: ab apo, id est, ab, &* Græco *uerbo ago, id est, duco.* Apagesis, *id est, apage si uis. Apage te à me, id est, recede, abduc te à me.* Euge. Imper. *modo, tempore præsenti ad secundam personam singula. euge: cæteris caret, id est, bene age, & confortare.* Aio, *id est, dico.* Indicatiuo *modo tempore præsenti, aio, ais: & pluraliter*

Faxo. Cedò. Ambest. Inquio. Infit. Aue. Salue. Vale. Apage. Apagesis. Euge. Aio.

raliter aiunt. Præterito, aiebam, &c. integrum est. Præterito perfecto, aisti: & pluraliter aistis. Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam personam, Futuro optatiui, & Præsenti subiunctiui, aias, aiat: & pluraliter, aiamus, aiant. Participium est aiens: cætera non sunt in usu. Ouat, id est, lætatur, & gaudium uociferando, aut canendo demonstrat. Phocas solùm ponit hanc tertiam personam. Participium est ouans: reliqua parum sunt in usu. Ouat.
Amabo integrum est: quia coniugatur amo, amas: nec est propriè interiectio, licet interiectionis uel aduerbij officio fungatur blandiendi: regit enim accusatiuum post se: ut amabo te, cura rem meam. Explicit, & expliciunt, censentur à doctis barbara. Latini dicunt, liber est explicitus, aut finitus. Addunt eclipticis, lucescit, dicscit, ningit, pluit: quia solas tertias personas in usu habent: & impersonalia, quia carent futuro imperatiui, gerundiis, & participiis. Amabo. Explicit.

Dor, furo, for, der, fer, vix vnquam súscipit vsus.

Primæ personæ dor, furo, for, der, fer, à fari, non sunt in usu. id de simplicibus intellige: quia pessundor, affor, benè dicimus.

Dic, duc, fac, fer, ais, fice, non fic, dícitur aptè.

Per apocopem dicimus dic, duc, fac, fer: pro dice, duce, face, &c. Sic prædic, adduc, benefac, perfer, &c. Cōposita autem à facio, ubi a, in i uertitur, non patiuntur apocopem, quia perfice, infice dicimus, non perfic, infic, &c. Quid sit apocope, patet per hunc uersiculum, Aufert Apocope finem, quem dat Paragoge.

Syncopa diminuit de vi, formâta frequénter,
Ni dissyllaba sint. Tamen inuénies bene nosti,
Et scisti, flasti, flesti: sic plura notâbis.

Syncopa præteritis in ui, syllabam desinentibus, & inde formatis sæpe contingit, ut petij, pro petiui: formasti, pro formauisti, &c. Ni dissyllaba &c *Dissyllaba rariùs syncopantur: quia nosti, pro nouisti: isti, pro iuisti: tristi, pro triuisti: uix usquam inuenies, præsertim extra compositionem: quia commosti, redi-*

sti, uel redijsti, intristi, & plura aliquando leges: ut frequenter nostri, scisti, flasti, flesti, &c.

Prætéritum signant & præsens præteritiua
Sub voce, hæc. odi, cœpi, noui, meminíque,
Et pépigi: mémini, tote, atque meménto repônit.

Hæc uerba odi, cœpi, noui, memini, pepigi, sub uoce præteritiua significant præsens, & præteritum, tam imperfectum quàm perfectum. Odi, id est, odio habeo, habebam, aut habui. Cœpi, incipio, incipiebam, uel incœpi. Noui, nosco, noscebam, aut noui: sic dices de reliquis. Hæc uerba solùm habent tempora à præterito perfecto indicatiui formata: ut odi, oderam, odissem, oderim, odissem, odero, odisse: sic reliqua. Memini, id est, recordor, uel recordatus sum, facit participium meminens, rarò lectum. Et ultra alia habet in futuro imperatiui, memento tu, mementote uos. Pepigi, id est, paciscor, uel pactus sum.

Sunt neutropaßiua solet, fit, fidit, & audet.
Mœreo, cùm gaudet paßiuum prætéritum dant:
Ast vtrúnque volunt titubo, pláceo, pateóque,
Suésco, caret, iuro, prandet, nubit, miserétq;,
Cœno, piget, tædet, pudet, & licet: áddito poto,
Et libet, & méreor, pro quo méreo quoque legi.

Verbum neutropaßiuum est, quod desinens in o, facit præteritum ac si desineret in or: ut Soleo, *solitus sum.* Fio, *factus sum.* Fido, *fisus sum.* Audeo, *ausus sum.* Mœreo, *mœstus sum.* Gaudeo, *gauisus sum.* Soleo, *id est, de consuetudine habeo.* Fio *quartæ, paßiuum est actiui facio.* Fido, *id est, fiduciam & spem habeo.* Audeo, *id est, sum audax.* Mœreo, *mœstus sum per œ, diphthongum, aut per æ, id est, lugeo, & tristor.* Gaudeo, *lætor.* Ast vtrúnque, &c.
Quædam retinent utrunque præteritum actiuæ uocis, & paßiuæ uocis: ut, Titubo, *titubaui, uel titubatus sum.* Placeo, *placui, & placitus sum.* Pateo, *patui, & paßus sum.* Suesco, *sueui, & suetus sum.* Careo, *carui, & cassus sum.* Iuro, *iuraui, & iuratus sum.*

Prandeo, prãdi, & pransus sum. Nubo, nupsi, & nupta sum. Miseret, miseruit, & misertum est. Cœno, cœnaui, & cœnatus sum. Piget, piguit, & pigitũ est. Tædet, tæduit, & pertæsum est: quia tæsum nõ est in usu. Pudet, puduit, & puditum est. Licet, licuit, & licitum est. Poto, potaui, & potus sum. Libet, libuit, & libitum est. Mereor, merui, & meritus sum: dicitur pro eodem aliquãdo mereo. Titubo, id est, lingua uel pedibus uacillo, nec insistere queo. Iuro, iuramentũ facio, aut præsto. Miseret, impersonale, & significat ex alicuius miseria corde anxiũ esse. Piget, dolere & mœstum esse: & propriè pœnitẽtiæ est. Tædet, tædio esse. Pudet, dedecori. Licet uerò, fas esse. Libet, placet. Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus sum accipere bonum aut malũ.

Passiuè signant sub o, vápulo, væneo, fio.
Exulo, cum nubo, líceo quibus áddimus aptè.

Verbum neutrum paßiuum est, quod in o, desinens paßiuè significat, ut sex hic posita. Vapulo, id est, percutior. Væneo, id est, uendor. Fio, id est, efficior. Defio, id est, deficio. Exulo, exul fio, & à patria expellor. Nubo, id est, uiro trador: de mulieribus tantùm dicitur. Liceo, æstimor.

ABVNDANTIA.

ET PRIMO VERBA COMMVNIA.

Hæc & plura leges commúnia, lárgior, hortor,
Osculor, expérior, stípulor, moror, hóspitor, atq;
Críminor, amplẽctor, véneror, cũ dignor, adûlor,
Obliuíscor: eis intérpretor áddito, solor.

Verbum abundans, est quod sub una uoce actiuè & paßiuè significat, ut uerbum commune: ueluti largior, hortor, &c. Aut quum idem est diuersarum coniugationum: ut lauo, lauas, uel lauo, lauis. Aut cùm reliqua in præteritis supinisque coincidunt: ut

mulceo, & mulgeo, mulsi, mulsum. Aut quum idem multiplex praeteritum aut supinum habet: ut sapio, sapui, uel sapiui. Horum multa ex dictis patent satis: ut arcto, arctas. arctio, arctis. albo, albas: albeo, albes. dico, dicas, consecro: dico, dicis, loquor, &c. Verbum commune est, quod in or desinens, actiuè significat: ut Largior, largiris, id est, tribuo, attribuo. Hortor, hortaris, id est, admoneo, incito. Osculor, oscularis, id est, osculũ do, uel accipio. Experior, experiris, id est, tento uel tentor Stipulor, stipularis, rogo, uel rogor, in obligatione contrahenda. Moror, moraris, in mora teneo, uel teneor, expecto, uel expector. Hospitor, hospitaris, suscipior, uel suscipio hospitio. Criminor, criminaris, accuso, uel accusor. Amplector, amplecteris, circundo, aut circundor, & accipio, uel accipior. Veneror, honoro, uel honoror. Dignor, dignum iudico, uel iudicor. Adulor, commune est: est autem adulari, inseruire, & captare, ut fauorem emereamur, uel uoce, uel gestu: dicimus ergo, ego adulor tibi: & tu adularis à me. Obliuiscor, raró passiuè capitur. Interpretor, declaro, aut declaror. Solor, & consolor, id est, consolationem do, & accipio, &c.

DE VERBORVM FORMIS, LIBER VII.

PRæcípuas verbi formas cognósce quaternas.

Formae uerborum principales sunt quatuor: Perfecta, ut lego. Meditatiua, ut lecturio. Frequentatiua, ut lectito: Inchoatiua, ut feruesco, calesco.

De frequentatíuis seu iteratíuis.

Sic iteratíuum formes, ito, fiat ab atum.

V, per o, mutábunt bene cætera verba supíni.

Si fuit

Si fuit or, manet or. Sunt cuncta frequéntia primæ.
Prætéreunt legem nato, quærito, fúndito, scitor,
Scíscitor, atque ágito, sector, loquitor, pauitóq;.
Perscrutándo libros doctôrum, plura notâbis.

Frequentatiuum uel iteratiuum uerbum est, quod assiduam uel potius frequentem in agendo uim habet, & frequenter agendo iterat affectum: ut salto, saltas: clamito, clamitas. Formatur autem dupliciter. Primò à uerbis primæ coniugationis habentibus in supinis atum, penultima longa, mutando à longum, in i, breue, & u, uel um, in o: ut imperatum, imperatu, imperito, imperitas: clamatum, clamatu, clamito, clamitas: uolatum, uolatu, uolito, uolitas, &c. Reliqua frequentatiua formantur à supino, mutando um, uel u, in o: ut cursum, uel cursu, curso, cursas: saltum, saltu, salto, saltas: dormitum, dormitu, dormito, dormitas. Tueor, tutum, tutu, tutor, tutaris: quia ex uerbis in or, fiunt frequentatiua in or: ueluti minor, minatum, minatu, minitor, minitaris. Frequentatiua uerba omnia per primam coniugationem declinantur. Prætéreunt, &c. *Formantur contra regulam quædam: no, nas, natum, natu, nato, natas: quæro, quæris, quæsitum, tu, quærito, tas, id est, instanter quæro: fundo, fusum, fundito, as, id est, sæpe fundo: scio, scitum, scitor, aris, id est, interrogo, uel inuestigo quæ occulta magis ac secretiora sunt. Sciscor, facit sciscitor, aris, id est, scitor, & est magis in usu, quàm scitor. Ago, actum, agito, as. A sequor, sector, aris, pro secutor, id est, continuè sequor. Loquor, loquitor, aris. Pauco, es, pauito, tas, ualdè pauco, &c. Si quis doctissimorum scripta perscrutetur, plura notabit: nam pasco, pascito facit, pro pasto, pastas: nosco, noscito, &c.*

De incœptíuis seu inchoatíuis.

Præséntis primíque modi, co, iunge secúndæ
Persónæ, si vis verba incœptîua creâre.
Sic ferues, feruésco facit. Sed tóllitur hisco.

Verbum inchoatiuæ uel incœptiuæ formæ est, quod continuum

incrementum paſsionis innatæ ſignificat. Et propriè tantùm à neutris ſecundæ coniugationis fit, addendo ſecundæ perſonæ præſentis indicatiui, ſingularis numeri, ſyllabam co: ut Tepeo, tepes, tepeſco. id eſt, in horas magis tepeſio. Caleſco, id eſt, fio calidus: ſic ægreſco, albeſco, ferueſco, ardeſco, madeſco, &c. Quorundam primitiua in uſu non ſunt: ut igneſco, ſaneſco, herbeſco, liqueſco, iuueneſco, ſeneſco, &c. Hæc omnia licet rectè augmentatiua dicantur, tamen non ineptè appellantur inchoatiua: nam qui caleſcit, incipit aliquid caloris acquirere, licèt non penitus incipiat iam primùm calere. Ita declarato reliquis.

Quæ ſimiliter in ſco deſinentia, formantur tam ab aliis uerbis, quàm à neutris ſecundæ, non propriè ſecunda ſunt inchoatiua, ſed inchoatiuis formatione ſimilia: uulgò tamen etiam inchoatiua dicuntur: ut præſentiſco, id eſt, præſentio. Concupiſco, id eſt, cupio. Pertimeſco, id eſt, pertimeo. Edormiſco, id eſt, edormio. Labaſco, cado, & deficio. Hæc in ſco omnia ſunt tertiæ coniugationis, nec præterita aut ſupina habent, niſi à primitiuis. Sed, &c. *Vnum formatur irregulariter, hiſco ab hio, hias: quia regula poſcit hiaſco. Et eſt hiſcere propriè, oſcitare: item os ad loquendum aperire.*

De Meditatiuis, quæ & deſideratiua dicúntur.

In Meditatíuis quod in u, fit, iunge ſupíno.
V, ſemper bréuians, rio: ſic dabit, éſurit, eſu.

Meditatiuum uerbum eſt, quod cum primitiuo ſignificat cupio: ut eſurio, eſſe cupio: etiam ſignificat famem patior. Formatur meditatiuum à ſupino poſtremo correpta u, & addita rio: ut partu, parturio, id eſt, cupio, aut conor parere. Valla mauult hæc, quæ meditatiua uulgò dicuntur, dici deſideratiua: quia deſiderium, non meditationem notant: non ineptè tamen meditatiua appellantur, quia maximè ſolemus meditari, quæ uehementer deſideramus.

FINIS PRIMÆ PARTIS GRAMMATICÆ DESPAVTERIANÆ.

SYNTAXIS.

GRAMMATICAE DEFINITIO.

GRAMMATICA *quid est? Ars rectè scribēdi, rectéque loquendi, poëtarum enarrationem continens, omnium scientiarum fons uberrimus. Est'ne Grammatici etiam exponere historicos & oratores? Quidni? Cur igitur in definitione poëtarum solùm meministi? Quia poëta uerus, quodammodo omnis scriptor est, uti homo, omnis creatura, & anima, teste Aristotele, omnia, quia omnium imagines in se recipit: ita diuinus poëta omnes scriptores præstat, quod de Virgilio in confesso est. Itaque per poëtarum enarrationem facilè intellexeris etiam reliquorum. Grammatica unde dicitur? A Græco nomine gramma: genitiuo grammatis uel grammatos, id est, litera: & declinatur hæc grammatica, grammaticæ, uel grammatice, grāmatices. Latinè dicitur literaria, literatura, & multitudinis numero, literæ, literarum: quo nomine interim scientiam intelligimus quamlibet. Literæ, etiam epistola est. Quare Grammatica nomen habet à literis? Quia à literis incipit, è quibus docet syllabas efficere, & hinc dictiones, rursúmque orationes, quorum omnium uim, ut rectè loquamur & scribamus, pulchrè enucleat. Infantem Grammaticen, id est, paruam & rudem, literatoriam artem, aut literationem, aut grammatisticen dicimus.* τὸ γράμμα, ατος.

GRAMMATICAE DIVISIO.

G*Rammatica quotuplex est? Duplex. Methodica, & Historica. Quid est Methodica? Quæ rectè loquendi, & scribendi præcepta continet. Vnde dicitur Methodica? A Methodus, id est, uia: quia uiam rationis præstat. Quid est Historica? Est poëtas enarrandi scientia. Vnde dicitur? Ab historeo, id est, enarro.* μέθοδος. ἱστορέω.

METHODICAE DIVISIO.

Quot sunt partes Grammaticæ Methodicæ? Quatuor. Orthographia, Etymologia, Syntaxis, Prosodia. Primæ, litera: Secundæ, dictio: Tertiæ, oratio: Quartæ debetur syllaba. Orthographia quid est? Rectè scribendi peritia: ut Chrysostomus, cum ch aspirato, & y
ὁ χρυσός, ῦ. Græco, à chrysos, id est, aurum. Vnde dicitur orthographia? Ab or-
ὁ ὀρθός, ῦ. thos, id est, rectus: & grapho, id est, scribo: inde orthographia, id est,
γράφω. recta scriptura. Etymologia quid est? Scientia ostendens ueram di-
ὁ ἡ ἔτυμος, ctionum originem, cum reliquis accidentibus: ut rex, à rego: etymon
ὁ λόγος. est. Vnde dicitur? Ab etymos, id est, uerus: & logos, sermo, uerbum, ratio, quasi uriloquium. Syntaxis quid est? Pars grammaticæ, qua congruam orationem ab incongrua discernimus. Vnde dicitur? A
συντάττω. syn, id est, con: & tatto, id est, ordino: & taxis, id est, ordinatio: hinc
τάξις. syntaxis coordinatio, siue constructio. Quid est constructio? Debita dictionum in oratione ordinatio. Quid est congruitas? Oratio secundum Grammaticæ regulam facta: ut amo Deum. Quotuplex est congruitas? Triplex. Quomodo? uoce tantùm, significatione tantùm, & uoce cum significatione, uel sensu. De prima: ut populus cantat. De secunda: ut populus cantant. De tertia: ut Petrus ambulat. Quomodo differunt Grammaticè loqui, & Latinè loqui? Grammaticè loqui, siue congruè, est artem ita custodire, ut nullum admittatur uitium. Latinè loqui, est ubi locutione lucescit oratio, & eleganter loqui. Syntaxis diuiditur: nam quædam est finita, ut amo Deum: quædam infinita, ut me amare. Rursus, quædam est perfecta, ut amo Deum: quædam imperfecta, ut si amares Deum. Prosodia quid est? Carminis, & accentus notitia: ut, Simon, Simônis, penultima longa. Vnde dicitur? A πρὸς, id est, ad, & ᾠδὴ, id est, cantus: hinc est accentus: & scribitur in secunda syllaba cum œ, diphthongo: ut comœdia, tragœdia: quia eiusdem est originis.

SYNTAXEOS DIVISIO.

Syntaxis quotuplex est? Triplex: Præceptiua, Permißiua, Prohibitiua. Præceptiua quid est? Syntaxis quæ sub arte, & præcepto continetur: ut uir fortis: turba sedet. Permißiua quid est? Syntaxis contra

tra artem uitiosa, ratione uel autoritate excusata: ut sola bubo: omnes flere: pars secant. Prohibita quid est? *Syntaxis nobis prohibita, quia uitiosa, nec ratione, nec autoritate excusata: ut, uos estis doctus.* Quotuplex est Syntaxis praeceptiua? Triplex. Familiaris, Media, & Elegans. Familiaris, *quae est circa familiarem loquendi modum perfecta constructio: ut, te laudant omnes.* Media, *quae est circa ornatiorem dicendi modum perfecta constructio: ut, Te omnes quidem honore afficiunt.* Elegans, *quae est circa elegantissimum dicendi modum perfecta constructio: ut, Laus tua non obscuro, nec uario sermone, sed clarissimè, & una omnium uoce profertur.*

SYNTAXEOS ACCIDENTIA.

Syntaxi siue constructioni quot accidunt? Duo. Concordantia, & regimen. Concordantia quid est? *Debita partium orationis conuenientia in genere, numero, casu, uel persona.* Quotuplex est concordantia? Triplex. Quomodo? Adiectiui, & substantiui. Relatiui & antecedentis. *Verbi cum nominatiuo à fronte recto.* Quot accidentia congruitatem mutant? Quatuor. Quae? Persona, genus, numerus, casus. Persona, *inter relatiuum & antecedens, & magis adhuc inter uerbum, & nominatiuum à fronte rectum.* Casus, *inter adiectiuum & substantiuum.* Genus, *inter haec, & relatiuum, & antecedens.* Numerus, *his omnibus communis est.* Casus *etiam undique inter dictionem rectam, & regentem.* Regimen quid est? *Certi casus exigentia, de casus natura nihil amittentis: ut exigentia accusatiui in uerbo amo, est regimen: quia dicimus, amo literas.* Quare dixisti, *de casus natura nihil amittentis?* Propter *casus aduerbialiter sine praepositione positos: ut uado Romam: quia ferè totam naturam casus & nominis amittunt, adeò ut paucissima admittant adiectiua: quia non dicimus, nisi poëticè, uado Romam pulchram: nec, sum domi amplae: sed solùm domi meae, tuae, suae, nostrae, uestrae, alienae.* Iure igitur rectè carere dicuntur ab Alexandro. Regere, *est certum casum exigere, nihil de casus natura amittentem.* Quomodo differunt regere, exigere, deseruire, & determinare? *Boni autores nullam penitus in his differentiam posuère: potes hanc sumere.* Exigere, *latius est quàm regere:*

gere: quia dictio nihil præter casum regit, sed benè exigit: quia uerba proh æretica post se exigunt infinitiuum, non regunt; & uerbum exigit aduerbium, non regit. Deseruire, *nihil differt à regere: ut comparatiuus cui casui seruit, siue deseruit, id est, quem casum regit?* Determinare, *est confusionem significationis tollere, & hoc quàm latißimè se extendit: nam adiectiuum determinat substantiuum, non regitur à substantiuo: infinitum determinat finitum: aduerbium uerò uerbum: cognoménque nomen: & semper unum substantiuorum in appositione determinat reliquum.* Omnis dictio recta determinat regētem. Quotuplex est regimen? Duplex. *Actiuum & paßiuum.* Quod est regimen actiuum? Dictio regens. Quid est regimen paßiuum? Dictio recta. Quid est dictio regens? Quæ *confuse significans declaratur per alteram: ut amo: hic, amo Deum.* Quid est dictio recta? Quæ *dictionem regentem declarat: ut Deum; hic etiam, amo Deum.* Quot partes orationis regunt? Omnes, *præter coniunctionem: ut liber Petri: hæc uolucrum: amo Deum: satis uini: amans Deum: ad patrem: heu me.* Ergò, *apud* Virgilium, *Illius ergò uenimus: non est coniunctio, sed aduerbium fungens officio nominis: ut Abundè hic, Abundè ingenij cui est, facilè docetur; & sic exponitur, Illius ergò uenimus, id est, illius causa: & ita nulla coniunctio regit, nec regitur unquam.* Quot partes orationis regunt, & reguntur? Tres: Nomen, Pronomen, Participium, *quia solus casus regitur: ut liber Petri: hæc uolucrum: amor mei: amaus amantem.* Quot orationis partes regunt tantùm? Quatuor. Verbum, Aduerbium, Præpositio, Interiectio: *ut do tibi: parum uini: ad Petrum: uæh peccanti.* Quot partes orationis nec regunt, nec reguntur? Vna tantùm. Quæ? Coniunctio. *Regitne omne nomen?* Ita *aliquo modo: tamen proprium, & loco illius pronomen, non regunt nisi per subauditionem: ut, Maria Zebedæi, scilicet uxor.* Aeneas *Anchisæ, scilicet filius. similiter eùm dixit* Virgil. *Quid meus Aeneas, &c. scilicet filius.* Item, *ego amo, ego, non regitur: nisi quia subauditur proprium, uice cuius ponitur* Ioannes, *aut simile.*

DE

DE CONCORDANTIA ET REGIMINE, LIBER VIII.

Et primùm de Concordántia.

ADIECTIVI ET SVBSTANTIVI CONCORDANTIA.

Mobile cum fixo, génere & caſu, numeróque
Conueniat: nomen ſic vult cognómini adéſſe.

Adiectiuum, & ſubſtantiuum eſſe debent eiuſdem generis, caſus, numeri: ut acutus gladius, laſciuus paſſer, honeſta uxor, pulchra facies, forte corpus, ingens æquor, ſcholare murmur. Quid eſt adiectiuum? Quod ſubſtantiuo adiicitur, ſine quo ſenſum non perficit: & uariatur per tres diuerſas uoces, aut per tres articulos: ut bonus, bona, bonum: hic & hæc & hoc felix. Quare dicitur mobile? Quia de genere mouetur in genus: ut bonus, bona, bonum. Quid eſt ſubſtantiuum? Quod adiectiuo ſubſtat, & uariatur per unum articulum, aut per duos ad ſummum. Quare dicitur fixum? Quia firmum eſt, nec mouetur de genere in genus. Quotuplex eſt adiectiuum? Triplex. Nomen, ut ſanctus: Pronomen, ut meus: Participium, ut lectus. Ego pauper, utrum eſt ſubſtantiuum? Ego. Quare? Quia pronomina primitiuæ ſpeciei, per ſe pro ſubſtantiuis habentur. Pauper eſt adiectiuum. Quot modis adiectiuum ſubſtantiuatur? Tribus. Primò, in maſculino genere: ut oriens, occidens, pro cæli partibus.

Secun

Secundò, in fœminino genere: ut arida, pro terra: continens, pro terra, non insula. Tertiò, in neutro genere: ut antecedens, id est, oratio alteram inferens. Consequens, oratio illata. Quot modis declaratur substantiuatum in neutro genere? Tribus. Primò, per nomen res: ut triste, id est, tristis res. Secundò, per nomen pars: ut summum domus, id est, summa pars domus. Tertiò, per abstractum, ut, æquum, id est, æquitas. Nomen sic vult cognómini adesse. *Nomen & cognomen concordat in genere, casu, & numero, sicut adiectiuum & substantiuum: ut Pontius Pilatus, Simon Petrus. Idem est de pronomine & agnomine dicendum: ut Marcus Tullius Cicero. Si quis habet cognomen ab oppido, licétne in ablatiuo sic loqui? Petrus de Bruxellis, Ægidius de Roma, Henricus de Gandauo? Minimè: quia doctissimi ita nunquam loquuti sunt, siue cognomen fuerit, siue patrium nomen: & hæc sufficientissima ratio: ut,* IESUS *Nazarenus, Liuius Patauinus, Petrus Hispanus, Cicero Arpinas, Thomas Aquinas, non de Aquino, & ita in reliquis. Licétne dicere Petrus de ponte, Ioannes de lapide, de palude? Non: sed pontanus, lapidanus, paludanus, &c. Dic etiam Martinus magister, non magistri. Iacobus faber, non fabri. Si durius tamen fuerit nomen, & commodè non possit detorqueri ad hanc formam, licebit ponere in ablatiuo, sed cum præpositione à: ut, Guido à rupe forti, &c.*

Concordántia Relatíui & Antecedéntis.

Pone relatîuum, cum præcedénte in eôdem
Et génere, & número, nec non persóna in eâdem.

Relatiuum & antecedens concordant in genere, & numero, & persona: ut, ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum. non fles tu, quia perdidisti patrem? uideo pauperem, cuius misereor. pater est, quem diligo, &c. De quibus relatiuis intelligitur regula? Solùm de qui, quæ, quod, ille, ipse, is: & si quando referant iste, hic. Relatiuum quid est? Antè latæ rei recordatiuum. Quotuplex est relatiuum? Duplex. Substantiæ accidentis. Quod est relatiuum sub

ſubſtantiæ? Quod refert antecedens ſubſtantiuum: ut habeo librum, quem quæris. Da relatiua ſubſtantiæ. Qui, quæ, quod, is, ſuus, ipſe, ſui, ille, idem, alius, alter, reliquus, cætera, cæterum. Quotuplex eſt relatiuum ſubſtantiæ? Duplex? Quomodo? Similitudinis, & diuerſitatis. Quod eſt relatiuum ſubſtantiæ ſimilitudinis? Quod idem refert cum ſuo antecedente: & ſunt hæc, qui, quæ, quod, is, ſuus, ipſe, ſui, ille, idem. Quod eſt relatiuum diuerſitatis? Quod refert antecedens diuerſum à conſequente, cum quo concordat, ſed ſub eodem genere uel ſpecie: ut amo laurum, & cæteras arbores: ex quo infertur, laurum eſſe arborem. Da relatiua diuerſitatis. Alius, alter, reliquus, cætera, cæterum: quia cæter, aut cæterus, non dicitur. Relatiuum accidentis quod eſt? Quod refert antecedens adiectiuum, ut qualis: ueluti, Sum albus, qualis eſt pater. Da relatiua accidentis. Qualis, quantus, quot, quotus, quotannis, quotenus, quotuplus, quotuplex, cuius, cuias. Intelligitúrne regula noſtra etiam de relatiuis antecedentis? Non. Cur ita? Quia ſemper cum ſequenti concordat: ut, Catharina eſt pulchra, qualis eſt eius filius, uel quale eſt eius mancipium. Cur relatiuum non cogitur cum antecedente concordare in caſu? Quia à diuerſis caſibus plerunque reguntur. Coguntúrne aliquando in eodem caſu poni? Etiam. Quando? Cùm antecedens abſolutè, id eſt, ſine uerbo ponitur, ut relatiuum habeat locum: ut, Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. An relatiuum aliquando locatur ſine antecedente? Etiam. Quando? Quum odij cauſa aliquem nominare nolumus, aut quia rem notiſſimam putamus. Prioris exemplum: dicit Iuno de Semele pellice, Ipſa petenda mihi: ipſam (ſi maxima Iuno Ritè uocor) perdam. Poſterioris exemplum in Euangelio Ioannis, Domine ſi ſuſtuliſti illum, dicito mihi ubi poſuiſti eum.

De Relatíuo régula oratória.

Quando relatíuo præcédens ſubdis, eôdem
Ponâtur caſu, quia verbo dantur eîdem.
Quem ſcribo librum bonus eſt, ornátius aio,
Quàm librum quem: nam raró reperîmus in vſu.

Quando

Quando relatiuum qui, quæ, quod, præponitur antecedenti, sic ut antecedens cum eodem uerbo construatur, Latinè & eleganter in eodem ponuntur casu: ut, Quas ad me dedisti literas, iucundæ fuerunt. Si antecedens in eodem casu præcedat, eritne oratio congrua? ueluti, Librum quem scribo, bonus est. Erit nimirum congrua, sed inelegans, & uix satis Latina.

Altera de Relatiuo régula oratória.
Si réferens, ponas inter génerum variôrum
Casus, haudq; sequēs fúerit própriū, dabis vt vis:
Sin próprium fúerit, réferens confórme sit illi.

Quotiescunque relatiuum, qui, quæ, quod, ponitur inter casus diuersorum generum, & sequens fuerit nomen appellatiuum, poterit concordare cum utrolibet. Si uerò sequens sit nomen proprium, cum eo concordabit relatiuum. Da prioris partis exemplum: Video animal, qui asinus dicitur, uel quod asinus dicitur. Viri elegantius conformatur? Posteriori parti: ut, nauigo aquam, qui Rhodanus dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

De coniunctiuis & interrogatiuo.
Consímiles optant casus coniúnctio, quærens,
Consimiléſque modos, si non régimen variêtur.

Coniunctio, & quicquid coniungendi uim habet, petit similes casus, & modos similes. Item interrogatiuum, & responsiuum, eiusdem erunt casus, nisi regimen uarietur. Da exempla prioris partis. Vxor & maritus litigant. Deus uel dæmon malus est. Tu es fortior quàm Petrus. Superbus ambulat quasi rex. Quæ habent uim coniungendi? Quàm, nisi, præterquam, sicut, quasi, uelut, & plura. Da posterioris partis exempla. Cuius est liber? Petri. Cui dabis panem? Inopi. Quis meseretur peccatoris? Mitissimus I E S V S. Quem tremunt barathra? I E S V M, &c. Adde quod coniunctio ita similes casus coniungit, ut tamen necesse sit eos pertinere ad res diuersas: alioqui enim, si ad rem eandem pertineant, nihilominus essent similes & ijdem, sed sine ulla in-

ter

termedia coniunctione: idque per Appositionem, aut Euocationem: de quibus infrà. Item copulatiua coniunctio efficit pluralem numerum, disiunctiua singularem: quia illa simul accipit eà, quæ coniungit, hæc tantùm unum eorum. Quare addidisti, Nisi regimen uarietur? Quia ubi dictiones exigunt, uel regunt diuersos casus, si id necessariò fiat, hæc regula non habet locum: ut dicimus, liber meus, & nullo modo, liber mei: ideo necessariò dicimus, hic liber est meus, & Petri. Cuius penna? est Mea. Quanti emisti? Aureo. Cuius interest? Mea. Accusaris furti, an homicidij, an utroque? Exempla de similibus modis. Terent. Cùm nihil est, nihil desit tamen: à desio. Idem. An quòd uiam ignorant, an quòd iter perficere nequeunt? Notandum quòd quoscunque casus dictio regens possit regere, illos etiam coniunctio potest copulare. Si quis interroget, qualis est? potésne respondere, homo? Minimè. Cur non? Quia interrogatiuis danda sunt debita responsiua? ut, Quis es? Petrus. Quis currit? Homo. Qualis est? Albus, niger, doctus, & cætera qualitatem dicentia. Quantus est? Bipedalis, & cætera quantitatem continuam significantia. Quotus es? Primus, secundus, &c. Quot ludunt? Tres, quatuor, &c.

De nominatiui regimine.

Quot modis nominatiuus ponitur in oratione? Duobus. Priore modo regitur: ut, auis canit. Posteriore ponitur absolutè sine regimine: ut Dominus noster IESVS-CHRISTVS, is facit omnia. Quot modis regitur nominatiuus? Duobus. Figuratè, & sine figura. Figuratè, ut Tu & Petrus luditis. Sine figura, Tu ludis. Quot modis regitur sine figura? Duobus, A fronte, & à tergo. A fronte: ut Deus regnat. A tergo, Sum homo. Quot modis nominatiuus regitur figuratè? Septem. Primò, ubi est appositio: ut Fluuius Tiberis est turbidus. Secundò, per euocationem: ut ego Petrus scribo. Tertiò, per conceptionem personarum: ut ego & tu legimus. Quartò, per prolepsin: [illegible]udemus, ego quidem poëticæ, tu uerò medicinæ. Quintò per zeug[illegible]: ut Hebræi sunt, & ego. Et eiusmodi

ora

orationes non Latinæ modò, uerùm etiam per elegantes sunt. Sextò per antiptosin in prosa prohibitam: ut si quis dicat, Soni alij uoces, alij non uoces: pro sonorum alij, &c. Septimò, per synthesin, rarò utendam: ut, turba strauerunt uestimenta sua.

Régula nominatíui prima.

ANtè capit rectum persôna conueniéntem
Et número, verbũ, quod personâle vocâtur,
Nec non finîtum, rectum persæpe tacémus.
Sæpe loco illius quid pono. ne puer vni
Plurâlem dones sermônem: non honor est hic:
At de me solo númerus dicêtur vtérque.

Omne uerbum personale finiti modi regit ante se expreßè, uel subauditè eiusdem numeri & personæ nominatiuum uel aliquid pro nominatiuo: ut, ego scribo, tu legis. Tyrannum regnare, nocet reipublicæ: pluit: ningit. Quare dixisti in regula personale? Quia impersonale ante se nominatiuum non recipit: ut statur, curritur: pœnitet me peccati. Quare dixisti finiti modi? Quia infinitiuus ante se non nominatiuum, sed accusatiuum recipit: ut, me amare rumor est. Quot sunt modi finiti? Quatuor, Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus. Cur dixisti ante se, siue à fronte? Quia uerbum personale post se plerunque recipit obliquum: ut, misereor tui: amo Deum. Cur dixisti expreßè, seu explicitè? Propter tales orationes, Deus regnat, ego scribo: ubi expreßè ponitur nominatiuus. Cur dixisti subaudité uel implicitè? Quia nominatiuus aliquando in uerbo intelligitur: ut pluit, scilicet Deus, uel natura. Aiunt Cæsarem uenire, scilicet homines. Cur dixisti eiusdem numeri, & personæ? Quia aliter incongruæ & ineptæ essent orationes: ut, ego curris, tu lego, tu dixit. Cur nominatiuum dicis, & non rectum, ut in carmine? Vt uocatiuum excludam, qui rectus est, quia nominatiuo similis: sed nunquam à uerbo regitur. Cur dicis, uel aliquid pro nominatiuo? Quia multa per se nullius casus, nominatiui offi

officio funguntur: ut primò, infinitiuus solus sine casu: ut, furari est malum. Secundò, infinitiuus cum accusatiuo ante se: ut, Tyrannos uiuere, non expedit reipublicæ: & hoc dialectici uocant dictum. Tertiò, infinitiuus cum aliquo casu post se: ut, seruire Deo, regnare est. Quartò, appellatum: ut, quod studes, est tibi conducibile. Est autem appellatum, tota oratio nominatiui & uerbi, præcedente partícula quòd, ne, aut simili. Quintò, quædam aduerbia funguntur nominatiui officio: ut, partim uirorum sunt occisi, id est, aliqui uiri. Satis pecuniæ est mihi. Dictio technice, id est, materialiter posita, est uerum nomen indeclinabile neutri generis: ideò non debet dici, poni in nominatiuo. Cæterùm notandum, quicquid ponitur loco nominatiui, esse neutri generis & indeclinabile nomen. Persius: Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Cur non dixisti, nominatiuum pro supposito, ut grammatistæ? Quia sic nominatiuus non est suppositum: quia Pro, loco alicuius significat. Plinius: Iunipero spina pro folio est. Ne puer vni, &c. Vni, ut uni, non est pluraliter loquendum, sed de seipso potest quis tam pluraliter, quàm singulariter loqui. Exemplum prioris partis: ut, Rogo te amice, uenias ad prandium mecum: non autem rogo uos amice, ut ueniatis, &c. Hoc patet tam per sacram scripturam, quàm per ethnicam: ut, Aue maria. Tu es filius Dei. Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Exemplum posterioris. Cicero ad Brutum: Populo imposuimus, & oratores uisi sumus. Quintilianus: Vtinam hoc fata mihi præstarent, ut residuum laborantis animæ in tuo poneremus amplexu. Ecce quomodo idem de se nunc pluraliter, nunc singulariter loquitur. Cur dixisti, uni, ut uni? Quia si uni loquentes, ad plures sermonem dirigi uolumus, poterit locutio esse pluralis. Virgilius nono Aeneidos: Vos ô Calliope, precor, aspirate canenti. Compellat Calliopen, & ad omnes Musas sermonem dirigit. Quia hodie inuitè audiuntur tu, tibi, tuus, &c. ideò blandiùs poteris sic loqui, per tuam beatitudinem, sanctitatem, maiestatem, dignitatem, paternitatem, nobilitatem, humanitatem, probitatem, &c. Ne tamen uester, pro tuus ponas: quia uester, est intrinsecus plurale.

concipit. Tu mecum gaudemus: aut sine figura, Tu mecum gaudes. Exemplum de genere: ut Petrus & Anna est, pluralis numeri, per ualorem masculini generis: quia pars dignior Petrus, est masculini generis. Nam masculinum concipit fœmininum & neutrum, & non contrà. Ideò dicimus, Petrus & Anna sunt pij. Dominus & mancipia sunt pugnaces. Da regulam, Masculeum réliquis præstat. *Fœmininum concipit neutrum: ut, Lena & scortum sunt impudicæ. Da regulam,* Neutro muliébre. *Conceptio quid est? Mediata indignioris ad dignius reductio: ut ego túque damus, &c. Qui redicis mediata? Quia explicitè uel implicitè mediat coniunctio, uel præpositio cum. Quotuplex est conceptio? Quadruplex. Personarum, generum, numerorum, casuum. Quid est conceptio personarum? Conceptio in qua persona à persona concipitur: ut, ego túque damus. Quotuplex est conceptio personarum? Duplex. Directa, quæ fit sine cum: ut, tu Petrúsque luditis. Indirecta, quæ fit per cum: ut, tu mecum gaudemus. Conceptio generum quid est? Conceptio in qua unum genus concipit alterum: ut, pater matérque sunt boni: bos & iumentum sunt ad præsepe ligati. Dicitúrne rectè, calamus & papyrus sunt mali? Vix bene dicitur. Quia in conceptione generum coniuncta per & uel cum, debent significare res animatas: aliter ferè semper adiectiuum, deberet esse neutri generis: ut calamus, & papyrus sunt mala, per regulam indifferentiæ, quæ paulò pòst ponetur. Quid est conceptio casuum? Conceptio quæ fit per cum: ut, ego tecum ludimus. Quid est conceptio numerorum? Vbi plurale concipit singulare: ut, Petrus & isti ludunt. Quot in quaque conceptione sunt necessaria? Quinque. Quæ? Dictio concipiens, dictio concepta, copula uerbum, uel adiectiuum, concordantia cum dictione concipiente, non concepta.*

Régula indifferéntiæ.

Sint res absq; ánima: ponétur móbile neutrum.
Demonstratiuum, & réferens, plurália iunge.

Quotiescunq; substantiua rerũ inanimatarũ cuiuscunque generis,

uel explicitè, uel implicitè. De nominatiuo: Petrus cupit esse doctus. De genitiuo: Misereor Ioannis cupientis esse docti, cui deest ingenium. De datiuo: Licet mihi esse sacerdoti. De accusatiuo: Audiui Ioannem esse doctum. De uocatiuo non datur exemplum. De ablatiuo: Vtor familiariter Ioanne cupiente esse canonico. Quare dixisti implicitè? Quia aliquando alter casus subauditur: ut huic licet esse probum, &c.

Appositio.

Appónens coniúnge pari casu duo fixa:
Esto res eadem: declaratúmque præîto.

Si duo nomina substantiua ad eandem rem pertinentia coniungantur sine coniunctione, erunt eiusdem casus, præcedente declarato per appositionem: ut, fratres gemini: hic sunt duo substantiua fratres & gemini, pro eisdem rebus accepta, sine coniunctione, ergo ponuntur in eodem casu: & declaratum, scilicet fratres, præcedit. Da plura exempla. Ioannes homo magni ingenij, fluuius Rhenus, urbs Roma, arbor morus, mons Libanus, mensis Augustus. Appositio quid est? Sine coniunctionis medio, substantiuorum ad eandem rem pertinentium in eodem casu pôsitio: ut, urbs Roma. Cur dicis sine coniunctionis medio? Quia ineptè dicitur fluuius & Rhenus, urbs & Roma, &c. Cur dicis in eodem casu? Quia hoc in omni appositione est necessarium. Per quot casus fit appositio? Per omnes: ut, arbor sycomorus: ris, ri, ro: rem, rum: or, re, &c. Possúntne esse diuersorum generum? Etiam, ut flumen Rhodanus, urbs Gandauum, &c. Possúntne substantiua esse diuersorum numerorum in appositione? Vix. Quia non dicamus urbes Roma, sed urbs Roma, nisi ubi alterum altero numero careat: ut urbs Athenæ, pisces signum: & ubi alterum est collectiuum. Ouidius, Turba ruunt in me luxuriosa proci: sic ordina, proci turba luxuriosa ruunt in me. Quot de caussis fit appositio? Tribus. Primò, caussa restringendæ generalitatis: ut, arbor laurus. Secundò, caussa remouendæ æquiuocationis: ut, Leo signum ardet. Est autem æquiuocum polysemum, hoc est, dictio diuersa significatione multa

ſignificans: ut canis, lupus, &c. Tertiò, *cauſa attribuendæ proprietatis: ut*, Plato *homo doctißimus. An appoſitio eſt figura?* Etiam. Quare? *Quia appoſitio eſt arte aliqua nouata dicendi forma.* Nouata, *id eſt, à trito uulgi inueterato loquendi modo remota, & ita elegans: ut*, Molem *magalia quondam. Quid eſt figura?* Arte *aliqua nouata dicendi forma. Quotuplex eſt figura?* Triplex. *Dictionis, locutionis, conſtructionis. Quid eſt figura dictionis? Quæ in dictione fit: ut*, Syncopa, Apocope, *&c. Quid eſt figura locutionis? Quæ circa aliquem loquendi modum, non circa congruitatis regulam uerſatur: ut, ſine Cerere & Baccho friget* Venus, Metonymia. *Quid eſt figura conſtructionis? Quæ circa grammaticas conſtructiones uerſatur: ut* Appoſitio, euocatio, *&c. Quot ſunt figuræ conſtructionis?* Octo. *Quæ?* Appoſitio, *euocatio, conceptio, uel ſyllepſis, prolepſis, zeugma, antiptôſis, ſyntheſis, & ſynecdoche. Quot harum elegantes ſine ullo uitio?* Quinque. *Quæ?* Appoſitio, *euocatio, conceptio, prolepſis, zeugma In quibus nihil eſt uitij, tantùm abeſt, ut ſint rationes excuſantes, ſed elegantiæ & ornatus plurimum.* Antiptôſis *& ſyntheſis plerunque habent uitium ratione excuſatum: ſuntq; ſub grammatica permißiua, ut ſynecdoche.*

Euocátio.

Si ternam primæ des, totum ſit tibi primæ:
Sique ſecúndæ des ternam, totum eſto ſecúndæ.
Pauper ego canto. Luca vir máximus audi.

Quando immediatè primæ uel ſecundæ perſonæ iungitur tertia, tota oratio eſt primæ, uel ſecundæ perſonæ per euocationem: ideo uerbum erit primæ, uel ſecundæ perſonæ: ut, ego pauper canto. Tu *diues trepidas.* Cur *dicis immediatè? Quia non poteſt intercedere coniunctio: quia perſonæ hic ad eandem rem pertinent: poſſet tamen intercedere coniunctio, ſi duæ tertiæ perſonæ connectcrentur uni primæ aut ſecundæ: ut, ego pauper & indoctus neſcio quomodo uictum mihi comparabo. Quid eſt euocatio?* Continua *tertiæ perſonæ ad primam uel ſecundam reductio eleg ns: ut, ego* Ioannes *ſedeo.* Hic *tertia perſona* Ioannes *reducitur ad*

Régula elegántiæ.

Quòd duo si rectos numerûm verbo variôrum
Præpónas, verbum quadrâbit proximióri.
Omnia pontus erat, dic, & domus antra fuérunt.
At vestes sunt lana, feras: est lana, cauêto.

Verbum substantiuum positum post duos nominatiuos diuersorum numerorum, eleganter conformatur secundo nominatiuo: ut, bona arma, gladius est: gladius, bona arma sunt. Ouidius: Omnia pontus erat. Item, Domus antra fuerunt: singularis numeri est domus. At vestes, &c. *Si uerbum substantiuum ponatur inter duos nominatiuos diuersorum numerorum, concordabit cum præcedenti: ut, uestes fuerunt lana, non, uestes fuit lana: mandata tua sunt meditatio mea: non, est. Sermones summi patris sunt meditatio iusti, & non est.*

Secúnda régula principális.

Cum substánte vocãs, & vim quod seruat côrum,
Si sit res éadem, post se rectum retinébunt.

Verbum substantiuum, uerbûmque uocatiuum, & eorum uim habentia, regunt post se nominatiuum, qui significatur accipi pro eodem, cum nominatiuo præcedente explicitè uel implicitè: ut, sum paruus, est homo, Deus est omnipotens, uocor Ioannes, cognominor Pellisso, sedeo lætus. Cur dixisti, qui significatur accipi? Quia nisi acciperentur casus præcedens & sequens, aut saltem significarentur accipi pro eodem: ueluti, tu es asinus: non esset posterior casus nominatiuus: ut, hic gladius est Petri, pater est filio. Vtrum dicemus, Petre esto bone, an Petre esto bonus? Petre esto bonus: quia antè intelligitur nominatiuus tu. Verbum substantiuum quid est? Quod aliis uerbis substat in coniugando uel resoluendo: ut sum, substat uerbo lego, in resoluendo: quia lego, id est, legens sum: legebam, id est, legens eram, &c. Legor, sic non resoluitur, quia caret participio præsentis temporis, ut omnia passiua, sicut omnia actiua carent participiis præteriti temporis. Quotuplici uerbo substat

stat sum in coniugando? Quintuplici. Primò passiuis: ut amor, amatus sum. Secundò, deponentibus: ut loquor, loquutus sum. Tertiò, communibus: ut osculor, osculatus sum. Quartò, neutro passiuis: ut gaudeo, gausus sum uel fui. Quintò, impersonalibus passiuæ uocis: ut sedetur, sessum est uel fuit. Quot sunt uerba substantiua? Vnicum, quod est, Sum. Quomodo excludis fio, exto, & existo, quæ plurimi esse substantiua dixêre? Quia hæc aliis uerbis non substant, sed ipsis, ut cæteris, substat sum: ueluti fio, factus sum: existo, sum existens. Quotuplicia uerba habent uim uerbi substantiui? Triplicia. Primò, passiua, quorum actiua regunt duos accusatiuos pro eadem re acceptos, uel quasi acceptos: ut crederis diues: quia dicimus, credo te diuitem, ubi subauditur esse: sic habeor doctus, &c. Secundò, uerba multa neutra, ueluti eundi, manendi, uiuendi, &c. Veluti, concedo domum potus, parasitus uenit ad cœnam inuocatus, uado cautus, &c. Tertiò, plurima alia uerba actiua deponentia, quorum non constat mihi certa regula: ut, audiui hoc puer, feci inuitus, &c. Vocatiuum uerbum quid est? Quiddam generale, quod per rei nomen præsertim proprium, aliquando etiam commune determinatur: ut, uocor Ioannes. Quot sunt uerba uocatiua? Quinque, Nuncupor, appellor, uocor, dicor, nominor. Cuius generis sunt uerborum personalium? Passiui. Habent enim actiua in o, uoco, nuncupo, &c. quæ regunt duos accusatiuos, qui significantur pertinere ad eandem rem: ut, uoco te asinum. Cur hæc actiua non dicuntur uocatiua? Quia in proposito tantùm scire uolumus, quot sunt uocatiua post se nominatiuum regentia. Quæ habent uim uocatiuorum? Cognominor, agnominor, inscribor, salutor, &c. ut, cognominor Pellisso, Despauterius, cognominor Aphricanus, salutor poëta, scribor hæres, arguor insanus, hic liber inscribitur Syntaxis Despauterij, &c.

Esse infinitum.

Esse pares optat casus. Sed non malè dices,
Huic licet esse probũ: lóquitur sic Quintiliânus.

Esse copulat similes casus, qui pro eadem re significantur accipi,

unus, supple abijt in uillam suam, & alter abijt, &c. Item, *Hi metuunt: hic dominum, ille magistrum: uerbum uel adiectiuum in partibus turpiter exprimeretur. Præterea uerbum uel adiectiuum totius, aliquando in fine pulchrè ponitur: ut Sallustius in Catil.* Exercitus *hostium duo: unus ab urbe, alter à Gallia obstant. Quid est totum? Dictio pluralis numeri, aut dictio collectiua: ut homines, turba, &c.* Tácitam, &c. *Prolepsis est, aliquando implicita.* Terent. *Curemus æquam uterque partem: hic totum Nos, intelligitur in uerbo curemus: & partes continentur in distributiuo* Vterque. *Prolepsis quid est? Attributio proprietatis toti diuiso in suas partes, quæ totius proprietatem uario modo continent: ut omnes student: hic scientiæ, illæ pecuniæ, alius Veneri, &c. Quot necessaria sunt in omni prolepsi? Quinque, Totum, partes, determinationes, proprietas, & ordo. Proprietas, uerbum uel adiectiuum.*

Zeugma.

Vnius est verbi ad diuérsa redúctio Zeûgma,
Aut adiectiui: Nihil hîc nisi cármina desunt.
Irâtus rex est, regináque, non sine causa.

Propter uerbum, uel adiectiuum, congruè cum aliquo casu aut substantiuo constructum, in altero uerbum uel adiectiuum facilè subauditur per zeugma: ut quis fecit? ego: hic propter uerbum fecit, congruè constructum cum quis, facilè subauditur fecit, in ego. Sum ita magnus, ut soror mea: hic propter adiectiuum magnus congruè constructum cum subaudito, ego, facilè intelligitur, adiectiuum magna, in soror mea. Similiter in his orationibus, Tauri mei, & altilia mea occisa sunt. Carus est panis, & uinum. Hebræi sunt, & ego. Hic illius arma, hic currus fuit. Zeugma quid est? Vnius proprietatis ad diuersa reductio, ad unum quidem expressè, ad alterum intellectè: ut ego sicut fœnum arui. Quot sunt necessaria in zeugmate? Quinque. Quæ? Proprietas, uerbum uel adiectiuum, duo substantiua coniungens, & concordantia proprietatis cum uno expreßè, cum altero intellectè. Cum quo debet concordare poprietas in zeugmate? cum propinquiore, nisi fuerit

tanquam partes integrales resolui potest. Quid est pars? Pars integralis, ut hic sumitur, est ex qua & cæteris in easdem resolubile totum constituitur, ac connexum est: ut anima est pars integralis, eadémque principalis hominis: nam homo ex anima & corpore constat. Quándoque synécdoche habébit, &c. *Nomen adiectiuum, aut cum participio suo uerbum paßiuum, aut neutrum significans proprietatem, aut accidens in parte rei, potest illius partis dictionem in accusatiuo uel ablatiuo regere per synecdochen. De adiectiuis, Aethiops albus dentes, uel dentibus: æger pedes uel pedibus: decorus faciem, aut facie. De uerbis & participiis: Doleo caput, uel capite: tremo manus, uel manibus: frangor brachium uel brachio: fractus membra, uel membris. Synecdoche quid est? Attributio partis ad aliquod totum sub proprietate uerbi, uel adiectiui: ut nuda genu: ager depastus segetes: flores inscripti nomina regum. Quot sunt necessaria in synecdoche? Tria: Totum, pars, proprietas, id est, uerbum uel adiectiuum. Est'ne hic synecdoche, potens diuitiis: grauis pietate: præditus dignitate? Minimè. Quia, ut Valla docet, hæc figura tantùm ad animi & corporis qualitatem pertinet, nihil ad externa respiciens: qualia sunt, dolet caput: doleo ilia: pulcher faciem: nuda genu: discincta sinum, &c. Quibus licet uti synecdoche, tam in accusatiuo, quàm ablatiuo? Maximè poëtis, proximè deinde historicis, oratoribus uix unquam. neque enim dicunt doleo caput: frigeo manus: sed dolet mihi caput: frigent mihi manus, &c.*

De opus.

Poscit opus sextũ, tólerans quándoq; secúndum.
Vt mihi opus libro est. At opus dux (Túllius inquit)
Est nobis. Vt opus, Plautus sic vtitur vsus.

Opus regit ablatiuum cum datiuo intercedente uerbo substantiuo: habet quoque, sed rarißimè, genitiuum pro ablatiuo: ut, opus est mihi libro, id est, indigeo libro: &, ut Barbari loquuntur, habeo ad faciendum de libro. Sic, opus est mihi armis, auxilio, &c.

De

ut, Tum Venus, supple dixit. Quid tibi cum illo? subaudi, rei est. Ridiculum, nugæ, apinæ, tricæ, fabulæ, s. d quid opus plura? &c. Notandum *nominatiuum aliquando penitus absolui à rectore: apud Psalnographum, Disciplina tua ipsa me docebit.*

REGIMEN GENITIVI.

Si duo continuè iungántur fixa, nec vna
Sit res, in pátrio rectè casu dabis vnum.

Omne nomen substantiuum, regit alterum substantiuum in genitiuo, si ipsa pro diuersis significentur accipi, coniunctione nec explicitè nec implicitè intercedente: ut, ager Petri, crista galli, facundia Ciceronis, patera uini, dies lætitiæ, princeps sacerdotum, scriba regis, uicinus Ioannis, osor uxoris, epistola Pauli, potio sopni, lumen solis, uirtus Dei, quid rei, crater argenti, pater filij, discipulus magistri, cathedra lætitiæ, flos florum, homo parui prætij, puer unius diei, ager trium iugerum, iris pluuiæ, Aeneas Anchisæ, custos templi, scire Persij, esse Dei, quia infinitiuus fungitur officio nominatiui. Liber illius, quia pronomen primitiuæ speciei fungitur officio nominis substantiui. Cur dicis, si ipsa pro diuersis significentur accipi? Quia aliter ponerentur in eodem casu: ut, urbs Roma per appositionem. Cur dicis, coniunctione nec explicitè nec implicitè intercedente? Quia sic alterum non staret in genitiuo: ut chlamys, & aurum.

Ex qua vi dictio áliqua regâtur.
Quærénti vires, sit pro ratiône volúntas,
Assiduúsque vsus magnôrum Grammaticôrum,

Si quis, ex qua ui dictio regatur, quærat: de quocunque casu id quæratur, respondebis ex ui uoluntatis, & assidui usus doctissimorum uirorum.

Temporis, atque loci, quantíq; aduérbia quædã
Hunc optant casum: dic, Vénimus íllius ergô.

Quædam aduerbia temporis, loci, & quantitatis regunt genitiuum. Exemplum de aduerbio temporis, tunc temporis. Loci, ubiuis

uis gentium, eò discordiæ. Quantitatis, satis eloquentiæ, parum uini: &c. Ergò, etiam aliquãdo est aduerbium, teste Seruio, cum genitiuo: ut, illius ergò uenimus, id est, causa illius.

De mei, tui, sui, nostri, uestri.
Posséssum spernit pátrium, quo pássio fertur.
Fílius ergo mei, ne díxeris: at meus inque.

Nomen significans rem possessam, uel habitam, non potest pro poßidente, uel habente, regere genitiuos paßiuè significantes, mei, tui, sui, nostri, uestri: ut, de filio quem habeo, non licet dicere, filius mei: nec de agro quem habes, ager tui. Similiter non licet dicere, ager nostri, mos uestri, liber sui: quia mei, tui, sui, nostri, uestri, non significant possessorem, sed paßiuè, rem scilicet de qua, aut in quam aliquid habetur: ut amor mei, id est, amor, quem quis habet in me, non quem ego habeo, nisi cum habeam erga me. Ouidius, Vror amore mei. Quomodo dicendum est ergo, si dicere non licet filius mei? Veteres dicebant filius mis, tis, sis, nostrum, uestrum: nam hi genitiui actiuè significabant: nunc mis, tis, sis, non sunt in usu: nostrum, uestrum, ferè partitiuè ponuntur. Ideo per possesiua loquemur, filius meus, tuus, suus, noster, uester. Quot modis genitiuus capitur? Tribus. Actiuè, quando propter ipsum alterum actiuè declaratur: ut, prouidentia Dei, id est, per quam Deus prouidet. Paßiuè, quando propter ipsum alterum paßiuè declaratur: ut, timor Dei, id est, quo timetur. Possesiuè quando propter ipsum alterum possideri significatur: ut, regnum Dei, quod Deus poßidet.

Quot genitiui tantùm actiuè sumuntur? Quinque, mis, tis, sis, nostrum, uestrum: quorum mis, tis, sis, exoleuerunt: nostrum, uestrum partitiuè ponuntur. Loco horum utimur possesiuis, meus, tuus, suus, noster, uester, quæ actiuè & possesiuè tantùm sumuntur. Quot genitiui tantùm paßiuè capiuntur? Quinque, Mei, tui, sui, nostri, uestri, primitiuæ speciei: ut amor mei, quo ego amor. Quot genitiui possesiuè capiuntur? Quotquot & actiuè significare possunt. Qui genitiui tam actiuè quàm paßiuè significant? Reliqui omnes: ut amor Petri, id est, quo amat, aut quo amatur

aduerbium similitudinis, aut comparandi. Virg. Nec Deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est. Quare dixisti nisi fuerit aduerbium similitudinis, aut comparandi: Quia sic proprietas concordat cum remotiori aut principaliori: ut, Montes sicut cera fluxerunt. Ego rectiùs, quàm tu scribo, &c. Quot sunt species zeugmatis? Tres: Zeugma à superiori, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in principio: ut Virg. Silet omnis ager, pecudes, pictæq; uolucres. Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. Zeugma à medio, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in medio: ut, Vitiati erunt donec hominis. Si radix sancta, & rami. Zeugma ab inferiori, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in fine: ut, Nihil hîc nisi carmina desunt. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

Antiptôsis.

Antiptôsis erit, pro casu ponito casum.

Antiptôsis est casus pro casu positio, sub aliqua proprietate: ut, Quot lætitias inspiratas modo mihi irrepsêre in sinum, pro lætitiæ inspiratæ: hæret pede pes, pro pedi, &c. Súntne nobis licitæ orationes eiusmodi per antiptôsim? Non: nisi essemus tanti, quanti fuerunt hi, apud quos reperiuntur, & æquè parcè uteremur. Est tamen antiptôsis quædam adeò ab oratoribus usurpata, ut omnibus liceat, & elegans habeatur: ueluti, id genus, pro eius generis: omne genus, pro omnis generis: ut, Aristotelis libri sunt omne genus, elegantiæ referti, &c. Est'ne Antiptôsis, Petrum ludit, pro Petrus? Non, sed solœcismus: quia Antiptôsis debet habere autoritatem pro ratione excusantem.

Synthesis.

Synthesis, haud vocem, sed cernit significâtum.
Rem magis inspiciũt quàm vocem sæpe poëtæ.

Oratio aliquando congrua est sensu, non uoce, per synthesin: ut populus clamant, turba strauerunt, congruè dicimus per sensum: quia populus & turba significant simul multos, & ita per significationem sunt pluralis numeri: sed tales orationes sunt incongruæ secundùm uocem: quia populus & turba secundùm uocem sunt

sunt singularis numeri. An omnes orationes per synthesin sunt nobis permissæ? Non, nisi in poëmatis, & historiis, & tum quoque cauendum est, ne quid nimis. Synthesis, quid est? Attributio proprietatis uni, uel pluribus copulatis: quod fit non gratia uocis, sed significatus: ut, pars in frusta secant, id est, aliqui.

Aduérbia & interiectiónes.

En, ecce, hem, primum, quartúmque aliquándo requírunt.

Heu, petit & quintũ, velut ô. Hei, væhq; datîuũ.

Proh, primũ, quartũ, quintúmq; notâtur habére.

Hæc aduerbia demonstrandi, en, ecce, hem, petunt post se nominatiuum uel accusatiuum. De nominatiuo: ut, ecce homo: en diritas fati: hem Dauus. De accusatiuo, Ecce magistrum: hem astutias: en Paridis hostem. Heu, petit &c. *Istæ interiectiones heu, & ô, petunt post se nominatiuum, accusatiuũ, aut uocatiuũ: ut, heu dementia: heu me miserum: heu socij: ô festus dies hominis: ô fortunatos agricolas: ô magna uis ueritatis, &c.* Hei, væh'que datîuũ, &c. *Duæ interiectiones hei, & uæh, regunt datiuũ post se: ut hei mihi: uæh tibi.* Proh, primum, &c. *Proh, interiectio dolentis, uel indignantis, & aliquando admirantis, construitur cum nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo: ut proh dolor: proh Deûm atque hominum fidem: proh sancte Iupiter.*

REGIMEN NOMINATIVI, ET OBITER ALIORVM IMPLICITVM.

Cuiúsuis tácitam do casus sæpe regéntem.

Súpprimit orátor, quæ rústicus edit ineptè.

Dictio regens tam nominatiui, quàm aliorum casuum, aliquando etiam dictio recta, eleganter subauditur: ut, Laus regi superno. Gloria tibi domine. Dominus uobiscum. Pax tibi, &c. In quibus nominatiuus regitur à uerbo substantiuo, sic implicitè posito. Homilia sancti Gregorij, est supple, uel sequitur. Et, ut uno uerbo dicam, quotiescunque subauditio obscuritatem non parit, ornatè multa subticemus:

Affínis, símilis, commûnis, par, propriúſque,
Finítimus, fidus, contérminus, atque ſupérſtes,
Cónſcius, & ſócius, confórmis, ſiue propinquus,
Et vicînus, amîcus: habet iungi his aliénus.
Hæc caſum ternum donábunt, ſiue ſecúndum.
Cætera queis damnum ſignábitur, vtilitáſve,
Cum terno ponas. Armis fer, & aptus ad arma.

Quædam adiectiua regunt genitiuum, uel datiuum: ut affinis ſenectutis, uel ſenectuti. Similis patris, uel patri. Communis omnium, uel omnibus. Par tui, uel tibi. Proprius hominis, uel homini. Finitimus fluuij, uel fluuio. Fidus amici, uel amico. Conterminus fontis, uel fonti. Superſtes dignitatis paternæ, uel dignitati. Conſcius ſcelerum, uel ſceleribus. Socius belli, uel bello. Conformis imaginis, uel imagini. Propinquus urbis, uel urbi. Vicinus oppidi, uel oppido. Amicus uentris, uel uentri. Alienus conſilij, uel conſilio, &c. Cætera queis damnum, &c. *Cætera adiectiua quibus ſignificatur quæpiam utilitas, uel damnum, regunt datiuum: ut album eſt nigro contrarium: hyems eſt nobis grauis: moleſtus omnibus. Infeſtus hoſti, id eſt, ualde moleſtus. Infenſus diſcipulo, id eſt, uehementer iratus. Dulcis amicis. Gratum opus agricolis. Iucundus omnibus, &c.* Armis fer, & aptus, &c. *Quædam pro datiuo poſſunt accuſatiuum habere cum præpoſitione ad: ut, aptus armis, & ad arma. Idoneus huic rei, & ad hanc rem. Vtilis agris, & ad agros, &c.*

De partitiuis.

Partitîua volunt genitîuum, vt ſigna, gradúſque,
Pronômen, númerus duplex, aduérbia quædam.

Dictiones partitiuæ poſtulant genitiuum pluralem nominis non collectiui, uel ſingularem collectiui. Et ſunt primò ſigna uniuerſalia, ut quiſque hominum: & particularia, ut aliquis diſcipulorum, quis uirorum, uter horum, &c. Secundò gradus comparationis. Poſitiuus quidem, ut nigræ lanarum. Comparatiuus, ut

fortior manuum est dextera. Superlatiuus: ut doctißimus poëtarum, optimus plebis. Tertiò, omne ferè pronomen, ut hæc uoluerum, hic iuuenum, illa sororum, &c. Quartò duplex numerus, cardinalis, id est, principalis, quo uulgò numeramus, duo, tres, quatuor, &c. ut duo istorum. Et numerus ordinalis, quo ordinem indicamus: ut primus hominum, septimus sapientum, &c. Quintò, aduerbia quædam: ut ubique locorum, nusquam scripturarum, &c. Quid est dictio partitiua? Adiectiuum, uel ex eo aduerbium, multitudinis partem indicans: ut nullus, quicunque, maior, maximus, maximè, &c. Debétne adiectiuum partitiuum cum genitiuo in aliquo accidente concordare? Etiam, quia debet esse eiusdem generis, ut unus fratrum, una sororum: non, una fratrum, &c. Da regulam.

Sit confórme genus, partítio quando notâtur,
Ni collectiuum, vel vox heteróclita detur.
Rectè étiam dices, Quid agis dulcíßime rerum?

Adiectiuum partitiuum conuenit cum genitiuo in genere: ut quisque uirorum, quæque fœminarum. Ni collectiuum, &c. *Ab hac regula sunt tres exceptiones. Prima in collectiuis: ut optimus plebis, &c. Secunda heteroclitis: ut infimum cœlorum. Tertia, ubi adiectiuum partitiuum respicit præcedens: ut, Quid agis dulcißime rerum? Dulcißime, respicit præcedens subauditum, ad quod dirigitur sermo. Item, Leo est fortißimus animalium, &c.*

De comparatíuis & superlatíuis.

Res símilis géneris, médius gradus atq; suprêm⁹
Poscunt, ille duas, hic plures vsque duâbus.
Sin minus ista áderũt, médio grádui dato sextũ.

Comparatiuus & superlatiuus, ut regant genitiuum per regimen partitionis, requirunt comparationem inter res eiusdem generis uel naturæ. Comparatiuus facit comparationem inter duos: Superlatiuus inter plura duobus: ut, dextera est fortior manuum, benè dicitur, quia fit comparatio inter duas res, scilicet dexteram & sinistram: & sunt eiusdem generis uel naturæ, quia ambæ sunt

hæ sunt manus. Dextera *est fortior digitorum, malè dicitur, quia sunt plures, quàm duæ res: nec sunt eiusdem generis: quia dextera non est digitus.* Pollex *est fortißimus digitorum, rectè dicitur, quia fit comparatio inter res plures duabus, inter pollicem scilicet, & cæteros digitos: & hæ res sunt eiusdem generis uel naturæ: quia pollex est digitus.* Ideò malè *dicimus,* Hector *est, fortißimus* Græ*corum: quia non fit comparatio inter ea, quæ sunt eiusdem generis, quum* Hector *non sit* Græcus, *sed* Troianus. *Esse eiusdem generis, ut hîc sumitur, est rem excedentem significari per casum comparatiui uel superlatiui: ut,* Hector *fuit* Troianorum *fortißimus.* Ideo *non est bona comparatio,* Leo *est fortißimus lyncum, quia* Leo *non est lynx.* Sin minus ista, &c. *Vbi comparatio non fit inter duo eiusdem generis, comparatiuus habebit ablatiuum: ut doctior illo uel illis.* Et *per comparatiuum cum ablatiuo loquendum est, quoties comparatio non fit inter res eiusdem generis uel naturæ: ut,* Hector *fuit fortior quouis* Græco. Leo *est fortior lynce.* Penelope *est castior sororibus suis: non tamen est castißima sororum suarum: quia* Penelope *non est soror sua, &c.*

Genitîuum vel ablatîuum regéntia.

Dat pátrium, aut sextum tibi cópia sicut egéstas:
Plenus, inops, sáturat, cum frátribus, implet, abúndat,
Atque égeo, cáreo, testes: quibus ádiice sanus,
Et miser, & dignus cum plúribus, & bene multa
Verba: velut crúcio, cum péndeo, lætor, & ango,
Desípio, abstíneo, pótior: sic ponis, alóque,
Indóleo, récreo: quæ, pluráque glossa reclûdet.

Adiectiua, & uerba quædam copiæ, & egestatis, cum nonnullis aliis, regunt genitiuum uel ablatiuum. Adiectiua quidem, plenus, locuples, satur, diues, abundans, refertus, fœcundus, egenus, immunis, pauper, inanis, truncus, oneratus, orbus, orbatus, dignus, indignus, uiduus, uacuus, contentus, saucius, lapsus, miser, sanus, & plura:

ra: ut plenus rimarum, plenus lacte: locuples pecuniæ, locuples metu: satur omnium rerum, & satur succo ambrosiæ: diues auri, & auro: abundans uerborum, & uerbis: refertus sibi, & cibo: fœcundus frugum, & frugibus: egenus auxilij, & auxilio: indigus opis, & ope: immunis mali, & malo: pauper prædiorum, & prædiis: inanis ueri, & uero: truncus manuum, & manibus: oneratus tritici, & tritico: orbus parentis, & parente: orbatus oculi, & oculo: dignus, indignus salutis, & salute: uiduus uxoris, & uxore: uacuus rationis, uel ratione: contentus libertatis, & liberate: socius itineris, uel itinere: lapsus animi, uel animo: miser animi, & animo: sanus mentis, & mente: & plura, ut suspensus animi, & animo: liber legum, & legibus: nimius sermonis, & sermone: onustus auri, & auro: cumulatus sceleris, & scelere: frustratus spei, & spe: copiosus rerum, & rebus: tenuis opum, & opibus, &c. Verba *uerò, egeo, indigeo, careo, saturo, impleo, cum fratribus compleo, repleo, expleo, depleo, oppleo, &c. abundo, affluo, crucio, discrucio, excrucio, pendeo, lætor, ango, despio, abstineo, potior, alo, indoleo, recreo, & pauca alia: ut egeo defensionis, & defensione: indigeo pecuniæ, & pecunia.* Reliqua *sæpius ablatiuum habent: careo tui, & te: saturo gregem pabuli, & pabulo: impleo granarium tritici, & tritico: compleo te metus, & metu, &c. abundo amoris, & amore: affluo frumenti, & frumento: discrucior animi, & animo: pendeo animi, & animo: lætor huius rei, rarò, frequenter hac re: ango me animi, & animo: despio mentis, mente: abstineo iræ, & ira: potior rerum, & potior* Gallia: *alo te pane, nunc tantùm: olim panis dixerunt: indoleo hac re, aliquando huius rei: recreo me animi, & animo.* De *aliis, ut fallor animi, uel animo: participio te consilij, & consilio: scatet mendarum, & mendis, id est, affluit, & plenus est.*

Dat patrium, aut quartum, fastidio, sed mage quartum.

Fastidio hanc rem, per accusatiuum nunc dicimus: olim etiam, fastidio huius rei.

Re géntia genitîuum, uel datîuum.

Dic sátago rerum: pátrium, aut dantem miseréri,
Sed mage vult pátriũ: dóminor dat ritè datîuũ.
In sacris étiam, pátrium velut auxiliâri.
Grammáticæ leges plerúnque Ecclésia spreuit.
Tu viuéndo bonos, scribéndo sequâre perítos.

Satago regit genitiuum rerum: ut satago rerum mearum: id est, anxius & solicitus res meas curo. Misereor uult genitiuum, uel datiuum, sed melius genitiuum: ut, miserere mei Deus, miserere nobis Christe. Dominor, & auxilior, datiuum ritè regunt apud omnes ecclesiasticos, qui cum genitiuo etiam construunt: ut auxilior miseris: dominor uictis. In sacris in genitiuo leguntur auxiliatus sum tui, & dominatus est bestiarum: sed non imitabimur. Cæterùm si rectè uelimus uiuere, sanctos imitabimur, etiam indoctißimos. Si uenustè cupiamus scribere, aut loqui, linguæ Latinæ doctos imitari studebimus, licet Nerone peiores.

Verba genitîuum vel ablatîuum habéntia.

Accûso, damno, móneo, contrária laudo,
Críminis, aut pœnæ, vel laudis, habênto secúndũ,
Aut sextum. Sed Valla dedit tantúmmodo sexto
Altero, & ambóbus, neutro, vel vtro, vel vtróq;.

Verba accusandi, damnandi, monendi, laudandi, & his contraria, ut excusandi, absoluendi, uituperandi, regunt genitiuum uel ablatiuum criminis, pœnæ, admoniti, laudis, uituperij: ut accuso te furti, uel furto. Incuso te negligentiæ, uel negligentia. Arguo te mendacij, uel mendacio. Admoneo te debiti, uel debito. Laudo te uirtutis, uel uirtute. Absoluo te iniuriarum, uel iniurijs, &c. Omnia penè genitiuum frequentius habent, quàm ablatiuum, demptis quinque ablatiuis, altero, ambobus, &c. Quia per genitiuum hic loqui non licet, teste Valla: ut utro accusatus est furti, an homi-

cidij? non utrius: neutro accusatus sum, non neutrius, &c. Accusandi uerba sunt, accuso, ago, postulo, arcesso, insimulo, arguo, noto, alligo, astringo, corripio, reprehendo, criminor, & si quæ sunt similia. His contraria, excuso, purgo, &c. Damnandi, damno, condemno, multo, admulto, punio, plecto, conuinco, redarguo. His contraria, absoluo, libero, &c. Monendi, moneo, admoneo, commoneo, commonefacio, commemoro, consulo, &c. Laudandi, laudo, miror, probo, commendo, &c.

In quo casu poni debet prétium.

Vérba volunt sexto prétium: ponas sine fixo
In pátrio pluris, tanti, quanti, atque minôris:
Cum fixo in sexto. Raró quartum, váleo vult.
Vílius & mélius, peius, vel cárius emi.
Valla negat rectè dici per nómina posse.

Omne uerbum, cuius actus aliquo pretio constat, potest regere post se nomen pretij, uel ualoris in ablatiuo: exceptis quatuor sine substantiuis in genitiuo semper ponendis: tanti, quanti, cum natis, tantilibet, tantidem, quantiuis, &c. pluris, atque minoris, qui cum substantiuis in ablatiuo ponuntur, ut cætera: ut, emi abs te equum decem aureis: doceo discipulum paruo, aut uili, id est, quod barbari dicunt, pro bono foro. Triticum uenditur magno, aut multo. Quanti mercatus es istum librum? non quanto, nec pro quanto: quia ablatiuo pretij nunquam additur præpositio pro. Ideo dices, quanti pransus es? aut quanto pretio? non pro quanto. quanti cupis cœnare? quanti habitas? quanti portat nuntius epistolam? quanti huc aduectus es? quanti licitaris librum? quanti æstimas uirtutem? &c. non pro quanto, nec quanto, nisi addas pretio. Bené tamen dices, quantum das pro domo? quia hic pro, non additur pretio. Pluris opinione librum emi: quanticunque comparaueris, dignus est. Emi Ciceronem quinque libellis: & ego tantidem. Raró quartum, &c. *Valeo huc pertinet: ut quanti ualet hæc uacca? decem florenis: minimo ualet hæreditas: quanto pluris ua*

ris ualet doctrina, tanto minoris æstimatur. Aliquando hoc uerbum regit pretium in accusatiuo: ut, illud non ualet trientem nummum. Quintil. *Idem significent, & idem ualeant, &c.* Vilius & melius, &c. *In quibusdam solùm aduerbialiter loqui licet, teste* Valla: *ut emo uiliu, & meliùs uendo, id est, quod* Gotthicum *uulgus ait, pro meliori foro. Latini, emo minoris. Emo peius, aut carius, id est, emo pluris.*

De verbis plures genitíuos regéntibus.

Aéstimo, curo, puto, fácio, cum cónsulo, duco,
Pendo, hábeo, refert, est, inter & est, bene iungo;
Antè dabunt dictos pátrios, cũ plúrimi, & æqui,
Et parui, níhili, nauci, floccíque, boníque,
Magni, infiníti, maiôris, máximi, & assis,
Et mínimi, multi. Quædam bene pónito sexto.

Verba æstimandi, ut æstimo, existimo, curo, puto, facio, consulo, duco, pendo, & habeo, præter genitiuos tanti, quanti, pluris, minoris, regunt etiam genitiuos plurimi, æqui, parui, nihili, nauci, flocci, &c. quibus additur pili, & forsan plures. Pro quibusdam possunt habere ablatiuum. Et significant omnia hæc uerba æstimare: ut, parui te æstimo, uel etiam paruo: quid de me fiat, parui curas: ego hanc rem nihili duco: semper te plurimi feci: quod polliceris, æqui bonique facio: optimi consule, id est, æstima, iudica: rogat ut boni consulas: æqui bonique consule, id est, in bonam partem accipe: flocci non facio, aut pendo, aut curo: ac nauci facio, id est, sperno, contemno, nihil æstimo. Floccus uernaculè, vn borion de laine. *Nauci, putamen nucis, nullius certè pretij. Item, magni refert, quo loco quæq; dictio posita sit: parui mea interest, an claris sim natalibus, an obscuro genere, modò sim bonus & sapiens: mea nihil refert, dum modò potiar.* Refert, & interest, *In reliquis sæpiùs habent uel nomina, uel aduerbia, multum, plus, plurimum, magis, minus, parum, maximè, minimé, pauxillulum:*

nihil, aliquid, quod, siquid, & si qua sunt similia: ut, Multum interest unde quis gaudeat: quod mea refert scire, fac sciam, &c. Pluris opes sunt nunc, quàm prisco tempore: non assis faciunt: noli Grammaticam parui putare: infiniti uirtus æstimanda est.

Quæ regunt genitîuum vel accusatîuum.

Pauca recordándi pátrium, quartúmve requírũt,
Vt mémini, mémoror: sic obliuíscor habẽtur.

Pauca uerba recordandi, ut recordor, memini, memoror, reminiscor, & hoc uerbum obliuiscor, regunt genitiuum uel accusatiuum. De genitiuo: ut recordor pueritiæ, memini nuptiarum sororis: memoror beneficiorum: reminiscor historiæ: obliuiscor carminis. De accusatiuo: Recordor pueritiam: memini lectionem hesternam: memoror nouissima mea: reminiscor acta mea: obliuiscor historiam. Memoror hîc deponens est.

De refert, interest, & est.

Refert, inter & est, est signans commoditâtem,
Officiúmve, petit quosuis pátrios, nisi septem,
Refert, inter & est, nostráq;, meáque reférto,
Cum réliquis. Cápiet cuia, vel cuius vtrúnque.
Est nostrum, vestrúmque, meúmque, tuúmque,
suúmque.

Hæc tria uerba, refert, interest, & est, ad alicuius rei commoditatem uel utilitatem, uel officium pertinentia, regunt quosuis genitiuos, præter septem primitiuæ speciei, mei, tui, sui, nostri, uestri, uel nostrum & uestrum. Pro quibus refert, & interest, regunt ablatiuos mea, tua, sua, nostra, uestra, quibus iungitur cuia. Est uerò, capit nominatiuos, meum, tuum, suum, nostrum, & uestrum. Exempla, ut hæc uerba regunt genitiuum: Vxoris refert, quid rerum gerat maritus, nosse: boni scholastici interest, diligenter studere: boni præceptoris est breuem esse: interest omnium rectè agere, id est, omnium officium est, uel ad omnes pertinet, aut utile est.

Iudic

Iudicis est in causis semper uerum sequi. Exempla de refert, & interest, cum mea, tua, sua, nostra, uestra, cuia: ut cuia interest fures suspendere? uel cuius interest: tua interest concionari: mea refert auscultare: nihil tua refert: id quod tua referebat, aut nostra, aut ipsorum interest. Cuius interest? mea: aut cuia refert? Petri, &c. Exempla de est, cum meum, tuum, suum, &c. ut meum est, te, si quid pecces, punire: tuum est parenti parêre: uestrum est, ô tyrunculi, temporis rationem habere: haud nostrum est, gulæ operam dare, &c.

Genitîuum cum accusatîuo habéntia.

Pœnitet, & tædet, míseret, pudet, & piget, optant
Accusatîuum patiéntem, cum genitíuo.

Hæc quinque impersonalia actiuæ uocis, pœnitet, tædet, miseret, pudet, piget, regunt accusatiuum patientis rei cum genitiuo agentis: ut pœnitet me peccati: tædet te uitæ: miseret Christum peccatoris: pudet te probri: piget illum laboris. Sub miseret comprehenditur miserescit. Sub alijs composita: ut pertædet, dispudet, &c.

De Tenus, ac óbiter de áliis præpositiónibus.

Sępè tenus, pátriũ número præeúnte caréntem,
Aut res signántem géminas, vult Valla tenêre.
Vult ad, cum sóciis quartũ: velut absq; Latînum.
Sub, super, in, subter, casu iungúntur vtrîque
In vário sensu. fácilis docet ómnia prosa.

Tenus præpositio petit genitiuum pluralem res geminas significantem, aut numero singulari carentem: alioqui uult ablatiuum in plurali, etiam quandoq; genitiuum. Exemplum ubi res sunt geminæ: ut, sto in aquis aurium tenus: sum armatus crurum tenus, id est, usq; ad aures, uel crura: nam tenus significat usq; ad, aut non ultra, &c. Exemplum de singulari carentibus: ut nuptiarum tenus soror mea collusit pueris. Cumarum tenus caluerunt, &c. Exemplum quando tenus habet genitiuum pluralem, nec res geminas si-

gnificantem, nec singulari carentem: ut Olympus *attollitur nubium tenus. Temerarius miles solus penetrauit hostium tenus, &c.* Exemplum de *tenus cum ablatiuo plurali: ut costis tenus: capillis tenus.* Cum *ablatiuo singulari: ut stolidè uitam egisti senectute tenus: & uulneratus sum corde tenus: docti sunt sophistæ titulo tenus.* Vult ad, &c. *Ad, apud, ante, &c. quæ simul ponuntur in Rudimentis, regunt accusatiuum casum: ut ad patrem, apud uillam, ante ædes, &c.* Velut absque, &c. *A, ab, abs, & cætera, quæ cum his ponuntur in* Rudimentis*, regunt* Latinum *casum, qui est ablatiuus: ut à domo, ab homine, &c.* Sub, super, &c. *Quatuor sunt præpositiones accusatiuum uel ablatiuum regentes, in, sub, super, & subter, sed plerunque in diuerso sensu: nam cùm motum significant, certa ratione utrunque casum tenent: accusatiuum, cum de loco in locum motum significamus: ut uado in urbem: labor in piscinam: sub umbras succedimus: postésque sub ipsos* Nituntur *gradibus: super oppidum profectus: super astra uolauit: super lodicem ingredior, desiliit subter mœnia.* Si *autem motum, aut statum, seu quietem in loco significant, ablatiuum quærunt: ut, in agro curro: in urbe deambulo: ambulo in porticu: sum in pago: uici te in templo.* Tityrus *recubat sub tegmine fagi: nos quiescimus sub tecto: dormimus super fronde uiridi, & super frondem sæpius dices: nocte super media studui, & super mediam noctem: subter densa testudine situs: subter lodice reclino.* Fácilis docet ómnia, &c. *Ex longa autoris glossa hæc habes in primis scitu necessaria. Ad, & apud differunt: quòd Ad, tam motus, quàm quietis uerbum admittit: ut uado ad* Petrum*, sto ad ignem. Apud, solùm quietis uerbum desiderat: significátque in loco, uel persona, ut maneo apud* Petrum*, legi apud* Virgilium. Inter *apud, & penes, hoc interest, quòd apud, aut locum, aut personam innuit: ut, uidi te apud forum: fui apud patrem.* Penes*, potestatem significat: ut, penes te est salus mea: id est, in potestate tua.* Est *autem penes esse, non apud aliquem esse, sed in, quasi in potestate alicuius esse. Ante, & post, contraria sunt: ut ante me, post me.* Contra*, & erga, à se inui-*

cem

tem dißident: quia contra in malam partem capitur: ut, arma inuenta sunt contra hostes: nisi significet è regione, ex opposito: ut habito contra Ioannem, *id est, ex diuerso* Ioannis. *Erga, in bonam sæpius: ut, erga parentes pius. Extra, & intra, aduersatur, ut, Iliacos intra muros pugnatur, & extra. Infra, locum significat: ut infra tectum. & ad dignitatem refertur: ut infra dignitatem meam est, id est, minus quàm dignitatem meam decet: & opponitur supra. Supra, & super, discrepant: nam supra, interiectum requirit spatium: ut, auis supra me uolat. Super uerò significat contiguum: ut sedeo super lapidem. Sic se habet subter, sed non infra, &c. A, ab, abs, hoc discrimine distant, quòd, à, solùm consonantibus iungitur: ut à* Petro. *Ab, uocalibus, consonantibus, l, & r, liquidis: ut ab* Andrea, *ab* Ioue, *ab lege, ab rege, ab duce, &c. Abs, tantùm q, & t: ut abs* Quinto, *abs* Tito. *Coram, & clam, contraria sunt. Coram, & ante, differunt. Coram, proximitatem significat: ut coram iudice causam egi. Ante significat personam, locum, aut tempus: ut ante me, ante templum, ante duos annos. Inter Coram, & palam id unum controuersum est, quod coram ad certas personas pertinet, palam ad omnes: & fere aduerbium est, pro manifestè, siue in aperto. De, & A, hanc habent inter se differentiam, quòd* De, *materiam significat: ut anulus de auro factus.* A, *nunquam materiam innuit, sed causam efficientem. De tamen aliquando pro* A, *sumitur:* Emi de Petro, *pro à* Petro. E, Ex, *idem sibi uolunt: sed* E, *consonantibus iungitur: ut è iure, è republica.* Ex, *tam uocalibus, quàm consonantibus: ut ex arbore, & ex dignitate.* Ex, A, *uel* Ab *hoc discrimine ponuntur: Ex significat plerunque locum, in quo quis fuit: ut ex amphitheatro uenio.* A, *uel* Ab, *locum alicui proximum: ut à fonte, uel ab amphitheatro uenio. Sic ad, & in: ut, ad tribunal uenit litigator, id est, iuxta. In tribunal uenit iudex, id est, intra.* In, *ubicunque significatur diuisio, mutatio, aut conuersio, accusatiuum habebit: ut* Vxor Lot *uersa est in statuam salis.* Troia *uersa est in cineres.* Daphne *mutata est in laurum:* Lycaon *in lupum.* Partior *in socios prædam.* Diuiditur *nomen in*

duo

duo membra, &c. Super, ablatiuum habet pro de, ubi de re aliqua mentionem facimus: ut, Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Subtus, perperam ponitur à quibusdam: quia aduerbium est, non præpositio. Etiam inepte dicimus, de post sectantes, de sub pede, de prope fontes: licet hac parte utantur uiri doctißimi.

Régula última de genitíuo, & óbiter de áliis cásibus pro aduérbiis loci, quam caréntiam rectôris vocat Alexánder.

Quæstio si fiat per vbi, noménque priôris
Sit númeri, & próprium, seu primę, siue secúndę,
In pátrio dabo, quando locũ desígno minôrem.
Milítiæ, belli, atque domi, sic ponis, humíque.
Addimus intérdum dictis terræq; , togæq;.

Propria nomina pagorum, & oppidorum (quæ minora loca dicuntur) primæ uel secundæ declinationis, singularis numeri, cum appellatiuis militiæ, belli, domi, humi, terræ, & togæ, cum uerbo, uel participio, ubi quæstio fieret per ubi, ponuntur in genitiuo pro aduerbijs loci: ut si quæratur, Vbi est Papa? optime respondebis, Papa est Romæ. Vbi studuisti? studui Gandaui, Louanij, Antuerpiæ. Vbi est segnis? Domi. Vbi est temerarius? Militiæ. Sic, poma iacent humi, id est, super terram: condo corpus terræ, id est, in terra: gratus principi, belli, togæq;, id est, in bello, & in pace. Toga uestis erat Romanorum, qua utebantur in pace tantùm: ideò pro pace capitur. Cur dixisti in regula, propria nomina? Quia appellatiua cum in, præpositione, in ablatiuo ponuntur: ut, Vbi oras? In templo. Herba hæc crescit in agro: auia mea moratur in pago, amus in oppido. Cur dixisti in regula, propria oppidorum & pagorum? Quia propria aliorum locorum, aut regionum, &c. stabunt in ablatiuo cum præpositione in: ut Petrus studet in Francia: bellum est in Aegypto. Cur dixisti primæ uel secundæ declinationis? Quia si essent tertiæ declinationis, ponerentur in datiuo uel

uo uel in ablatiuo: ut Natus Carthagini, *uel* Carthagine. *Cur dixisti numeri singularis? Quia si essent numeri pluralis, in datiuo uel in ablatiuo ponerentur: ut natus* Athenis: *studet* Parisiis. *Cur dixisti, ubi quæstio fieret per ubi? Quia si fieret quæstio per quò, quà, uel unde, non responderetur in genitiuo: ut quò uadis? uado* Romam, *non* Romæ, *&c.*

Si ternæ nomen fúerit, numeríve secúndi,
Cum ruri, dábitur terno, aut sexto: mage terno.

Nomina propria oppidorum aut pagorum tertiæ declinationis, aut pluralis numeri, ubi quæstio fieret per ubi, ponũtur pro aduerbijs loci in datiuo uel ablatiuo: elegantius autem in datiuo cũ appellatiuo ruri: ut, egi Auenione. *Sic, moratus sum* Vernone, *&c.* Philosophatus *sum* Athenis. *Tarquinius uixit* Gabijs, *&c.* Ioannes *est ruri, & rure.*

Tu sextum casum, si quando per vnde, rogâris,
Aut quà, respónde. Si per quò, pónito quartum
In própriis, quibus vsq; cupit rus, cũ domus addi.

Nomina propria oppidorum aut pagorum, ubi quæstio fieret per unde, aut quà, ponuntur pro aduerbijs loci in ablatiuo sine præpositione, cum appellatiuis duobus, rus, domus: ut, Vnde uenis? Venio Valentia, Tybure, Lutetia, Lugduno, *rure, domo.* Quà ibis Romam? Mediolano: *sed hic per accusatiuum, & per præpositionem sæpius loquimur, propter amphibologiam uitandam.* Si per quò, &c. *Nomina propria oppidorũ, & pagorũ castrorum, ubi quæstio fieret per quò, ponentur sine præpositione in accusatiuo cum appellatiuis rus, & domus: ut, quò uadis?* Vado Auenionem, Valentiã, Brugas, Belgas, Remos, Parisios. *Cur dixisti propria oppidorũ, pagorum, aut castrorum? Quia appellatiua, aut propria regionũ, ponuntur in accusatiuo cum præpositione ad: ut, concedo in urbem, ad uillam, iter est mihi ad Asiam, &c.*

Bárbarus haud fies appónens præpositúras.

Si quis contra regulas dictas doctissimos parcè imitetur, ubi

usur

usurpauerunt contrarium, aut præpositionem omittendo, ubi regula exigit addi, aut addendo, ubi regula exigit ut omittatur, non censebitur barbarus. Verbi gratia: regula exigit, uado domum, est domi, uenio domo. Aliquando tamen teste Valla inuenimus, uado ad domum, sum in domo, & uenio de domo. Virgil. Italiam uenit, dixit, pro ad Italiam, &c.

Compositum nomen nolunt rectôre carêre:
Sed tamen vt simplex pósitũ, quándoq; legêtur.

Grammatistæ negant nomen compositæ figuræ posse sine præpositione poni pro aduerbio loci, quia malè dici putant, Ioannes iuit Montem Pessulanum, Sanctum Chamundum, &c. Ego uerò rectißimè dici assero: quia si uera esset grammatistarum regula, non tacuissent de hac re Priscianus, Donatus, Seruius, & cæteri: nec ipse Alexander. Præterea in Græcis manifestè hoc falsum est: ut Neapolis, Constatinopolis, &c. Præterea apud doctißimos, inuenio nomina Latina compositæ figuræ, aut orationes carere rectore: ut sunt, Noua Carthago, Theanum fidicinũ, Nouũm comũ, & plura.

REGIMEN DATIVI.

Fixa dabunt ternum, substantíuo mediánte
Verbo: quod per habet, contíngit sæpe resólui.

Omne nomen substantiuum potest regere aliud substantiuum in datiuo, mediante uerbo substantiuo: mihi liber est, tibi pecunia: & exponitur per habeo: ut, est mihi pater, id est, habeo patrem: & sunt tales orationes multò pulchriores, quàm orationes de habeo.

Ternum pro quarto, aut sexto, cum pręposítúris
Pónimus: it clamor cœlo: mihi filia curæ est.
Cur tibi despíciorʔ nunc ómnibus itur ad aurum.

Datiuus ponitur sæpe pro accusatiuo uel ablatiuo cum præpositione: ut, it clamor cœlo, id est, ad, uel in cœlum. Inferrêtque Deos Latio, id est, in Latium. Tu es mihi uisus, id est, à me. Filia est mihi curæ, id est, ad curam. Curritur omnibus, id est, ab omnibus. Pugno tibi, id est, tecum.

Acqui

Acquisitiuè si ponas verba, datîuum
His dato. Cōmûnis ferme ómnibus esto datîuus.

Omne uerbum acquisitiué positum, potest regere datiuum casum rei acquirentis, aut cuius causa aliquid fit: ut, doce mihi prolem, id est, ad petitionem, aut fauorem meum: oro te mater, roga magistrum mihi ueniam. Hic casus communis est omnium ferè uerborum, & significat honorem, uituperationem, utilitatem, damnum, lætitiam, iucunditatem, fauorem, petitionem, similitudinem, uelut apud Virgil. It hasta Tago per tempus utrunque, id est, in perniciem, uel necem Tagi. Idem, Centum cui templa Sabæo Thure calent, id est, in cuius honorem. Idem, Cui pendere sua patereris in arbore poma, id est, cuius gratia, &c.

Verba datiuum, vt próprium
casum regéntia.

Tértius est verbis próprius natis fore, sum, fit:
Aq; manénte facit: ab, ad, & con, sæpe: quibus do
Occúrro, fáueo, stúdeo, medeórque, & adûlor,
Auxílior, fámulor, nóceo. Sed dat iuuo quartum.
Páreo, præsídeo, pugno, cum párcere grator:
Quæq; frequénter erunt impersonália iunge,
Contíngit, restat, placet, éuenit, áccidit, & fit,
Súfficit, & constat, libet, & liquet, & dolet: adde
His vacat, & condûcit, & éxpedit, & licet, atque
Cónuenit, & præstat: Sed dícito, pértinet ad me.
Attinet, & spectat, rectè coniúngimus isti.
Multa regūt ternū, quibus haud est régula certa.

Datiuum ut proprium casum regentia uerba sunt undeuigecuplicia. Primò, composita à fore: ut spero hæc mihi profore. Vtinam Pellisso adforet nobis, id est, adesset, &c. Secundò, composita à sum: ut adsum pugnæ, præsum exercitui, desum nuptijs, obsum tibi, &c. Tertiò, composita à facio, ubi non mutant a in i: ut

satisfa

satisfacio tibi: malefacio, benefacio tibi: & à fio: ut satisfit tibi: desit mihi æs. sic bene cupio uel opto tibi, & male uolo tibi, &c. Quartò, uerba plurima cum præpositione ad, composita, & aliqua cum præpositione con, regunt datiuum: ut annuo tibi, acclamo illi: sic assuesco, asto, acquiesco, &c. Condormio Petro. Consonat ueritati, &c. Quintò, uerba occurrendi: ut occurro tibi: sic obuio, obsto, obsisto, occurso, obuenio. Sextò, uerba fauendi: ut faueo amico, annuo tibi. Sic arrideo, subscribo, consentio, assentior. Hæreo, adhæreo, astipulor. Concinno, suffragor, accedo, acquiesco. Aspiret Deus cœptis. Septimò, uerba studendi, & diligentiam adhibendi: ut studeo Grammaticæ: inuigilo pecuniæ: incumbo laudi. Studendi uerba hæc sunt, Studeo, incumbo, incubo, attendo, indulgeo, insisto, insto, inhio, insudo, inuigilo, indormio, innitor, uaco, inhæreo, operam do, impendo, nauo, adhibeo, &c. Octauò, medeor, & medicor, aris, & si qua sunt his significatione conformia. Virgil. senibus medicantur anhelis: mederi uulneribus. Nonò adulandi uerba: ut adulor diuiti, blandior matri, assentior magnatibus, palpo, & palpebro, &c. Decimò, uerba auxiliandi: ut auxilior tibi, subuenio pauperi. Sic adminiculor, opitulor, patrocinor, succurro, commodo, incommodo, id est, noceo, &c. Vndecimò, famulandi uerba, ut famulor diuiti. Sic ancillor, seruio, & inseruio, &c. Duodecimò, nocendi uerba: ut noceo nemini, resisto potenti. Sic inimicor, reluctor, obnitor, insidior, obloquor, detraho, succenseo, indignor, irascor, insurgo, derogo, obtrecto, incommodo, officio, renitor, aduersor, refragor, inuideo, &c. Tertiodecimò, uerba parendi, siue obediendi, ut pareo magistro, obedio patri. Sic obtempero, acquiesco, morigeror, obsequor, geniculor, id est, genu flecto: ut geniculor uictori, supplico, audio, ausculto, pro obedio. Decimoquartò, uerba præsidendi: ut præsum imperio: & præsum gymnasio, &c. Decimoquintò, pugnandi uerba poëticè datiuum regunt: apud oratores & historicos ablatiuum habent, intercedente, cum, præpositione: elegantissimè uerò accusatiuum cum præpositione in, ut pugno tibi, uel tecum, uel in te. Sic

certo,

certo, digladior, concurro, congredior. Vísne mecum certare literis? &c. Decimosextò, uerba parcendi, & ueniam dandi: ut parce mihi domine: ignosce mihi bone magister: stultitiæ, adolescentiæq; ignoscas. Potest habere accusatiuum: *ut nunc hoc mihi ignoscas quæso, sicut, condona mihi hanc culpam.* Decimoseptimò, *uerba gratulandi: ut gratulor amico, gratulor sorori. Gratulor, & grator, id est, propter alterius uel meam secundam fortunam gaudere me dico, uel ostendo. Decimooctauò, quædam uerba cum infinitiuo impersonalia, sine eo personalia: sed rarò aliter, quam in tertia persona, regunt datiuum: ut contingit, restat, & quæ in litera sequuntur, ueluti, contingit mihi legere: restat tibi potare. De personali, contingit mihi uirtus: nescis quid mihi obtigit. Placet mihi insanire: sic perplacet, & displicet: euenit mihi ducere uxorem: sic obuenit tibi uxor, &c. Accidit illi uiro bono esse. Fit mihi interdum magno dolore affici, id est, contingit: & sine infinito ponitur plerunq;: Sufficit homini scire quod bonũ est. Constat mihi te dixisse, id est, liquet & manifestum est. Libet, uel lubet mihi scire, quid agas, id est, placet, & desidero. Collibet, idem. Libido est scire, id est, libet. Liquet mihi, id est, certum est, & manifestum. Dolet mihi tam inhonestè uiuere: non uocat mihi audire fabulam, id est, non est mihi otium uel tempus. Conducit tibi studere bonis literis, id est, utile est: expedit tibi uapulare: licet tibi esse sacerdoti. Conuenit tibi dicere. Præstat mihi ridere, quàm flere, id est, melius est.* Sed dicito, &c. *Pertinet, attinet, spectat ad me, non autem mihi, dicendum est: ut, liber pertinet, ad Ioannem, non Ioanni. Decimononò multa regunt datiuum: de quibus certa non constat regula: ut sto iudicio tuo: renuntio liti: cano receptui: cano progressui, id est, ut milites à pugna redeant, uel ad pugnam progrediantur: diffido uxori: sapio mihi: præiudicat religioni: afficior tibi non uulgariter, id est, te amo: erubescit fortunæ, desuescit honori. Regunt etiam datiuum obumbro, moderor, dominor, & multa alia.*

ACCVSATIVI REGIMEN.

Antè volunt quartum verba infinîta, suôrum

Pòſt caſum. Præ nulla ſupîna, gerúndia nulla
Dant caſum. Dábitur rectè pòſt caſus agéntis,
Ni ſit in u. Pòſt nil capit hoc: vult móbile præ ſe.
Pòſt étiam ſéquitur ſua participans bene verba,
Nam régimen fit idem, ſi ſignificátio par ſit.

Omne uerbum perſonale infinitiui modi, regit ante ſe accuſatiuũ, poſt ſe autem caſum uerbi à quo deſcendit: ut hominem parêre Deo, æquum eſt. hîc infinitiuus parêre, ante ſe accuſatiuum hominem regit, poſt ſe datiuum Deo, ut pareo. Cur dixiſti perſonale? Quia impersonale ante ſe accuſatiuum non habebit: ut intereſſe, ſederi: &c. Præ nulla ſupîna, gerúndia, &c. *Nec ſupinum nec gerundium regit ante ſe ullum caſum, ſed poſt ſe regit caſum agentis, hoc eſt, quemcunq; regit uerbum: præter caſum patientis, uidelicet ablatiuum cum præpoſitione à uel ab. Supinum tamen in u, nec poſt ſe quidem ullum habet caſum, ſed ante ſe recipit adiectiuum: ut non dicimus, Scribentem habendum eſt pennam, Tempus eſt Petrum legendi hiſtoriam, &c. ſed Scribenti habenda eſt penna, Tempus eſt Petrum legere hiſtoriam. Exemplum de caſu à tergo recto: ut ſicut dicimus, lego hiſtoriam, ita, ueni huc cauſa legendi hiſtoriam: uado lectum hiſtoriam. Cur dixiſti caſum agentis? Quia gerundium, & ſupinum, teſte Valla, non regunt, ubi paßiuè capiuntur, ablatiuum cum præpoſitione à uel ab: quia malè dicitur, iſte liber eſt difficilis ad intelligendum à nobis: non uenio uapulatum à te. Cur ſic non loquimur? Quia non eſt doctißimorum uſus, qui ſemper ablatiuum talem ſubticent. Virgilius: Alitur uitium, creſcitque tegendo. Idem: Aegreſcitq; medendo. ſic, Memoria excolendo augetur, id eſt, dum excolitur. itaque ſupinum in u, quia paßiuè ſemper ſignificat, abſolutè ponitur, nec ullum regit caſum, adhæret tamen ubicunq; adiectiuis: ut rarum inuentu, miſerabile uiſu, dignum auditu, difficile dictu: id eſt, ut inueniatur, uideatur, audiatur.* Pòſt etiam ſequitur, &c. *Omne participium regit poſt ſe caſum uerbi ſui: ut ſicut dicimus, amo Deum, ita amans & amaturus Deum: ſicut amor à*

Deo,

Deo, ita amatus, & amandus à Deo: sic seruiens Deo, uapulans à magistro, &c. Osculans te, non à te: quia à communibus participia in ans, & in ens, & in rus, solùm actiuè significant: in dus, solùm passiuè: in tus, utroque modo: de qua re sunt uersiculi:

Verbum commune quamuis agat & patiatur,
Sola per ans, ens, rus, tamen actio significatur.
Dus, solùm patitur: sed præteritum dat utrunque.

Quæ est ratio cur infinitiua, gerundia, supina, participia regant casus uerborum à quibus descendunt? Quia est nobilis regula, Nam régimen fit, &c. *Vbi significatio est eadem, regimen erit idem: ut amo, regit accusatiuum: ergo etiam ardeo, pro uehementer amo, regit accusatiuum: ut ardeo* CHRISTVM. *Virgil. Corydon ardebat Alexin. Sic rideo te, pro derideo. Virgil. Nec uox hominem sonat, id est, sono indicat. Oles ceruisiam, id est, odore repræsentas. Et ubicunque neutrum pro actiuo capitur: ut Exultabit lingua mea iustitiam tuam. Obuiam tibi, similiter illi, ut obuius, similis: doctior pilæ, ut doctus, &c.*

Omne dat actîuum (tolle interdícere) quartum:
Hoc verbum sextum, pro quarto, sæpius optat.

Omne uerbum actiuum, uel actionem significans, regit post se accusatiuum rei patientis, qui in oratione paßiua fit nominatiuus: ut amo Deum, Deus amatur à me: cædo hostem, hostis cæditur à me: aro terram, terra aratur à me: puer osculatur matrem, mater osculatur à puero. Si actiuum paßiuo caret, ad synonymum, aut significatione proximum recurrendum est: ut Loquor uerum, uerum dicitur à me: furaris aurum, aurum surripitur à te, &c. Dixi actiuum, uel actionem significans: ut comprehendam uerba actiua actiui generis, id est, desinentia in o, & habentia paßiua in or: & uerba neutri generis pro actiuis sumpta: ut quiesco, requiesco, pro requietem facio, coëo, duro. &c. Deponentia & communia, ea quæ significant actionē. Tolle interdícere, &c. *A regula excipitur interdico, quia pro accusatiuo sæpius ablatiuum habet: ut Interdi-*

terdico tibi domo mea: domus mea interdicitur tibi: aliquando etiam, Interdico tibi domum meam, &c.

Celo, rogo, doceo, géminant, vt véstio, quartos
Diuérsos. dices veniam bene póscimus abs te.
Induo veste Petrũ dic, aut vestem induo Petro:
Rem tibi, vel de re te celo, dícimus aptè.
Te dóceo de grammatica, tu dicito parcè.

Celo, cum uerbis rogandi, docendi, uestiendi, regit duos accusatiuos pro diuersis acceptos: ut celo te arcana mea: doceo discipulos pœsin: rogo magistrum ueniam: uestio te subuculam: induo te tunicam. Cur dixisti duos accusatiuos pro diuersis acceptos? Quia duos accusatiuos ad eandem rem pertinentes, aut qui significantur ad eandem rem pertinere, bene regunt alia uerba: ut uoco te hominem, facio te sacerdotem: uoco te asinum, &c. Rogandi *uerba, rogo, oro, precor, posco, postulo, obsecro, flagito, exigo, peto, interrogo, percontor, moneo, admoneo, &c. quæ pro altero accusatiuo significante animal rationale, possunt ferè habere ablatiuum intercedente præpositione: ut ueniam poscimus abs te, exigo à te, uel de te pecuniam: peto à te, uel ex te, uel de te hanc rem.* Item *quære ab illo, &c.* Docendi *uerba, doceo, dedoceo, perdoceo, erudio, instruo, instituo, &c.* Vestiendi *uerba, uestio, induo, cingo.* Sic *exuo, &c. Hæc pro altero accusatiuo rei animatæ regunt etiam datiuum: ut induo tibi tunicam: cingo mihi zonam.* Et *ablatiuum: ut induo te tunica: exuo te castris, id est, spolio, &c.* Celo, *triplicem constructionem habet.* Dicimus *enim, celo te hanc rem, celo tibi hanc rem, & celo te de hac re.* Doceo *itidem pro accusatiuo significante rem, habet interdum ablatiuum cum de, apud classicos.* Sallust. *Qui Senatum docerent de cæde fratris.* Non *tamen libenter dicerem, doceo te te grammatica: pro doceo te grammaticam.*

Deléctat, decet, atq; iuuat, da quarto, & opórtet.

Hæc quatuor uerba, delectat, decet, iuuat, oportet, accusatiuum post se cupiunt: & cum infinitiuo impersonalia dicuntur: cum nominatiuo

natiuo ante se, personalia: ut delectat me studere, aut delectat me studium: decet te castè uiuere, aut te decet casta uita: iuuat nos aspicere arua, aut iuuat nos aspectus aruorum, id est, delectat. Oportet te ire. Inuenitur hoc uerbum personale interdum, sed sine ullo casu post se. Terentius: Quæq; assolent, quæq; oportent, &c.

Compósitum quándoque dabit sibi præpositúræ
Casum. Quocírca quartum, sextúmque dat Exit.
Sæpe quidē docti répetunt bene præpositûram.

Verbum compositæ figuræ regit aliquando casum præpositionis, cum qua componitur: ut Exeo, ab extra, regit accusatiuum: Exeo, ab ex, regit ablatiuum. Sic egredior, ut exeo: egredior domum uel domo: adeo Petrum: circunsistimus magistrum, &c. Cur dixisti in regula, Quandoque, id est, aliquando? Quia sæpe uerbum non regit casum præpositionis suæ: ut arrideo tibi, applico littori, intersum lectioni. &c. Ideo autorum usus magis considerandus est, quàm regula. Sæpe quidem, &c. *Sæpe præpositio repetitur: ut apud Ciceronem, Extra cancellos egredi conabor: accedo ad ignem: adeo ad urbem, &c.*

Quàm poscéndo diu, quartū vel pónito sextum
Cum quouis verbo. Secus ablatîuus adésto.

Omne uerbum regere potest accusatiuum, ablatiuum temporis, sine præpositione, accusatiuum cum præpositione per, ubi fieret quæstio per quandiu, aut quandudum. At quæstione facta per quando, aut quanto tempore, pro intra quantum tempus, solus ablatiuus datur: ut, quandiu habitasti Lutetiæ? Tres annos, uel tribus annis, uel per tres annos. Quandudum obijt pater tuus? Ab hinc tres menses, uel tribus mensibus: & sæpius quidem hoc per accusatiuum dicitur. Quandudum & quampridem, id est, quod rusticè dicitur, quandiu præterijt quòd. Sed quandudum quærit de re non adeò diu præterita. Quampridem, de re ante multos etiā annos facta. Quando uenisti? Hora tertia. Quanto tempore hæc scripsisti? Tribus horis.

Aequiualens géminis, harum si iúngitur vni

Dictio, pro réliqua tantúmmodo debet habéri.

Quoties dictio æquiualet duabus dictionibus in significãdo, si ipsi altera illarum iungatur, capietur solùm pro reliqua: ut egredior domum, id est, gradior extra: egredior extra domum, id est, gradior. Cedo, id est, do locum: cedo loco, id est, do, &c.

Quantum sit spátium, quarto, vel dícito sexto.
Ast vbi quid factum, sexto tantúmmodo prome.

Verbum eundi, uel distandi, regit accusatiuum uel ablatiuum distantiæ aut spatij: ut ambulaui septem milia uel milibus. Lutetia abest hinc iter, uel itinere decem dierum, &c. Ast vbi quid, &c. *Si ubi quid factum sit quæratur, respõdetur ablatiuus: ut captus est latro sexto ab urbe lapide, non sextum lapidẽ, &c. Sed opus est ut nomẽ distantiæ sit, alioqui præpositio addetur: ut Petrus mortuus est in carcere.*

REGIMEN ABLATIVI.

Natúra fáciens régitur sine præpositúra
In sexto, à verbis permúltis, mobilibúsque.
Sic dabis efficiens quodcúnq;: modò bene possit
Hoc, per, præ, propter, reserâre: pudôre tacêmus:
Te virtûte colo: tardus sénio: grauis ære:
Rex dono Christi: diuíno númine præsul.

Omne ferè uerbum, & plurima adiectiua regere possunt ablatiuũ causæ efficientis, præcipuè naturalis, sine præpositione: qui ablatiuus declaratur per præpositionem per, præ, uel propter. De uerbis: ut taceo pudore, rubesco ignorantia: tremo metu: eiulo dolore: bacchatis ebrietate: id est propter pudorem, ignorantiam: &c. aut præ pudore, &c. Sic expergiscor clamore: hic stupet uitio: lamentor tristitia: pinguescit glis sopno: ægroto labore: fatigor itinere: amo te uirtute: fulges claritudine natalium: uapulas à præceptore petulantia. Feci amore tui, causa efficiens est, non finalis: sic ieiuno Dei amore: ueni gratia tui uidendi: gratia Dei sum, quod sum: auxilio tuo euasi, id est, per auxilium tuum: consumor cura: dolore maceror. De adie-

ctiuis

Aliud: pallidus morte: albus frigore: tardus senio: grauis ære: superbus honore, &c. id est, propter mortem, frigus, &c. Rex dono, *&c. Quædam substantiua dignitatum nomina regunt ablatiuum causæ efficientis: ut Dei gratia rex: diuino auxilio Papa, &c. Loquimur sic Christiani, scientes omnem potestatem esse à Deo.*

Matéries ex qua, rarò sine præpositúra
Pónitur: vt, fuluo nummos cudit faber auro.

Materia ex qua aliquid fit, in ablatiuo exprimitur sæpius cum præpositione de, e, uel ex: ut facit faber ex auro calicem: homo factus est de limo terræ. Aliquando præpositio subauditur, sed ferè apud poëtas. Virgilius: Sectáque intexunt abiete costas, &c.

Matériam circa quam propríetas habet esse,
Móbile, cum verbo, sexto capit: auctus honôre,
Lactéq; disténtus. Sic adiectiua dabúntur
Plúrima, cum verbis fungor, vescor, fruor, vtor,
Victito, fraudo, beo, dono, afficio, colo, sterno,
Cum multis iunges, quæ prosa reclûdet abundè.

Plurima adiectiua, & uerba, regunt materiam circa quam proprietas uersatur, in ablatiuo. Exempla de adiectiuis: ut, auctus honore, muneribus: uber distentum lacte: duplex auro: uir duplex animo: fœcundus prole: fœtus armis: loca fœta furentibus Austris, id est, plena ac referta: dignus & indignus laude: immunis crimine: uacuus culpa, & à curis: mundus uitia: orbus liberis: nudus uestibus. Sic certa adiectiua carentiæ: cassus lumine: extorris patria: liber peccato: exul natali solo, &c. Exempla de uerbis: fungor magistratu: uescor carne: fruor amici aspectu: utor nummo: uictito lacte: fraudo te iure: beo te diuitijs: dono te equo: afficio te honore: colo te modico munere: sterno lectum tapetis: libero te curis: spolio te ueste, &c. Ex prosa, muneror deponens, uel munero actiuum, id est, dono: ut, te muneror equo: dignor te laude, id est, dignum iudico: sic indignor, id est, indignum iudico: exonero te fasce: expedio te solicitudi-

ne: impleo nauem frumento: abundo, affluo omnibus rebus: magnifico te uerbis: delibuo te unguentis, id est, ungo: potant me aceto: oblecto te carmine: communico te consilijs meis: instruo te armis: infamo te opere: euacuo animam uitijs: purgo me obiectis, &c.

Forma modúsve datur per casum ritè Latînum.

Nomen formæ, uel modi, regitur in ablatiuo sine præpositione, à uerbo, & adiectiuo nomine, aliquando etiã à substantiuo, quotiescunque aptè fieret interrogatio per quomodo: ut, canto alta uoce: aspicio te toruis oculis: facies miris modis pallida. Ecce si quis quærat: Quomodo cantas? aptè respondebis, Submissa uoce: graui accentu. Quomodo hic est magister: nomine, & titulo, non re: nomine Petrus, Ioannes: *cognomine* Pellisso: *sum tibi natura pater, præceptor consilijs:* Troianus *origine* Cæsar: *spe diues, re pauper: more meo doceo.*

Móbile vel verbum, mensûram dat sibi quarto,
Vel sexto: longus treis vlnas, vel tribus vlnis.

Adiectiuum, uel uerbum regit mensuræ nomen in accusatiuo, uel in ablatiuo: ut, hic pannus est longus tres ulnas, uel tribus ulnis: muri, ducentos pedes alti, quinquagenos lati: Niniue *magna itinere trium dierum.*

Mensûram excéssus verbum, vel móbile sexto
Optat: vt excédo dígito, pede lóngior vno.

Dictio significans excessum, regit ablatiuũ, qui significat quantitatem excessus certã, uel incertã: ut sum te longior capite: hoc lignũ excedit illud digito: sum te modico doctior: multo fortior, &c. annosior me es duobus annis: sum te iunior octiduo, aut nouendio, non ultrà, nec septidio, sexdio, quindio, sed bene quatriduo, triduo, biduo.

Passiuis sextum dábimus cum præpositúra
A vel ab, Accípiens sic do, distans, Remouénsq;.
Sic álius ponas: & quæ confórmia noris.

Omne uerbum passiuum potest regere post se ablatiuum mediante præpositione à uel ab: ut, amor à Petro: *liber legitur à magistro*

gistro: uapulabis à præceptore: infans osculatur à matre. Per *paßiuum, intellige id omne quod pati, uel tanquam pati significat, siue in o, siue in or desinat: ut audior, uapulo, fio, nascor, &c.* Accipiens sic do, &c. *Verba* Accipiendi, Distandi, & Remouendi, *regunt ablatiuum cum præpositione à uel ab: ut accepi literas à* Petro: *habui à* Paulo: *audiui à nuntio: didici à monitore: conduxi domum à* Paulo: *intellexi à matre, &c.* Longè *distat à nobis* India: *absum ab* India: *non abhorret à ueritate, id est, non alienum est: non secus abhorres à literis, quàm* Satanas *à signo crucis: discedite à me: homo differt à bruto: discordat, discrepat à tuo sermone: dißident à se inuicem: facesse à me, &c.* Remoue *à me lapidem: aufer à me aurum: summouit omnes philosophos ab urbe: arce felem à butiro: auerte iram tuam à nobis: à morte perpetua libera nos domine: eripe me domine ab homine malo, &c.* Sic álius ponas, &c. *Quædam adiectiua regunt ablatiuum cum a uel ab: ut alius ab ipso. sic alter, diuersus, &c.* Pri*mus à rege: secundus à principe: integer à uitijs: castus à ueneris: oriundus à* Troia: *uacuus à curis: immunis à peccato, &c.*

Instruménta dabis sextis, sine præpositúra.

Quoduis uerbum potest regere instrumentum in ablatiuo, cui nullo modo addi potest præpositio: licet in uernacula lingua addatur cum: ut aro equo: scindo panem cultro: pugno gladio: nitor baculo: scribo calamo, &c.

Absq; regénte dúos sextos bene pone sequélæ.
Discunt discípuli, me præceptóre docénte.

Quoties duæ orationes nominatiui & uerbi, sic se habẽt, ut alteri apponatur talis particula, dum, quando, postquã, &c. lepidè priorem mutamus in duos ablatiuos, qui non reguntur, sed absolutè ponuntur in designatione sequelæ: ut pro, dum magister legit, discipuli scribũt, elegãter dicitur, magistro legente discipuli scribunt. Sic, Magi *apertis thesauris suis obtulerũt munera, id est, postquã aperuerunt, &c. lectis sacris, reuertor ad poëtas: cœna facta, cantamus: magistro recitaturo,* Petrus *iuit in forum, id est, dũ magister paratus est recitare, &c.*

DE ORDINE DECLARATIONIS GRAMMATICÆ, ET DE SYNTAXI Reciprocôrum,

LIBER IX.

Optándi debent aduérbia, siue vocándi
Súmere princípium, véluti interiéctio, sæpe,
Ecce, agè, & heus: post hæc casum decet áddere quintum.
Hinc rectum séquitur verbum. Tibi sis generâlis
Régula: Quæ à tergo régitur, vult díctio cuncta
Postpóni. Si quid daclârat, iuris idem sit.
Si quid sit tacitè pósitum, supplêre iubêbo.

Regulæ ordinis Grammaticæ declinationis sunt septem. Prima regula, Excitandi particulæ, ut aduerbia optandi, uocandi, demonstrandi, hortandi, & respondendi, & interiectiones plerunq; sumunt principium in ordine Grammaticæ declarationis. Secunda regula, Post hæc sequitur uocatiuus. Tertia, Post uocatiuũ sequitur nominatiuus à fronte uerbi rectus. Quarta regula. Post nominatiuum sequitur uerbum personale finiti modi. Semper intelligo, si sit in oratione: nam si hæc absuerint, ab impersonali inciperemus: ut tædet animam meam uitæ meæ. Quinta, Dictio recta à tergo, sequitur dictionem regentẽ. Itaq; post uerbum personale aliquando sequitur nominatiuus: ut sum homo. aut genitiuus: ut miserere mei. aut datiuus: ut seruio Deo. aut accusatiuus: ut amo Deum. aut ablatiuus: ut, careo nummis.

Propter

Propter eandem regulam, aliquando ante nominatiuũ ponitur obliquus: ut, hei mihi, amore pereo. & ante uerbum obliquum: ut studens uirtuti laudatur. Ideo diligenter considerandum, quem quæq; dictio casum regat. Sexta regula, Declarans declarato postponitur, ut adiectiuũ substantiuo, aduerbium uerbo, infinitiuus finito. Item infinitiuus, & supinum, & gerundium postponitur adiectiuo: ut certus mori, aut moriendi: turpe dictu, &c. Ideo ante uerbũ finiti modi aliquando ponitur infinitiuus. Accusatiuus præponitur infinitiuo, si à fronte regitur. Præpositio semper regit casum à tergo, ideo in declaratione præcedit. Præpositio cũ suo casu, postponitur uerbo per hanc regulam: quia ipsa, cum casu, declarat significationem uerbi: ut uado ad forum. Septima, In declaratione orationis diligenter uidendum est an aliquid subaudiatur: quia hoc suppleri debet: ut, miseram me, uereor. subauditur ô, uel heu. Vnde mihi lapidem? Hebræi sunt, & ego, &c. Quid est declaratio Grammaticæ? Ordo quidam, quo singulæ dictiones ad naturam, propriũmq; regimen reducuntur, clarioris intelligẽtiæ gratia. Hanc uocat Alexãder constructionẽ, non satis propriè, quia construere propriè, est aliquid debitè cõponere. Qui autem orationẽ puero declarat, non cõstruit, sed ab alio cõstructam resoluit, aut destruit, aut ordinat, ut à pueris intelligatur. Quocirca rectius dixeris ordinem, aut destructionẽ, aut resolutionẽ, aut declarationẽ.

Exceptiónes à præmíssis régulis.
Quod rogat, atq; refert, & habet ꝙ vim referẽtis,
(Vt q, verba petit semper duo, dum, quia, donec)
Atq; negans præit: ob lógicam mutábitur ordo.
Præcédens semper præpónitur & referénti.

Prima exceptio, Interrogatiuum semper præcedit: ideo ab obliquo, uel aduerbio sæpè inchoamus ordinem: ut Quem quæritis? Vbi uidistis hominem? Quem tædet uitæ? &c. Secunda exceptio, Nomen relatiuum, & hinc aduerbium, præcedit dictionem à qua regitur: ut, hic est, quem uidere diu cupiui: uidi campum, ubi Adam habitauit: Relatiuum pronomen non præcedet: ut, dedit amicus ad me carmen,

ego

ergo misi ei aurum. Cur magis praecedit relatiuum nomen, quàm relatiuum pronomen? Quia qui, qualis, quantus, &c. exponuntur per coniunctionem, &, quae uult praeponi: illam nunquam includit pro nomen: ideo etiam tantus, talis, non praecedent, quia non includunt eam coniunctionem. Tertia exceptio est, Dictiones uim relatiuam habentes; ut quae ad sensus perfectionem plura uerba petunt, debent in declaratione grammatica praecedere. Quae sunt tales dictiones? Nomina, uel aduerbia infinita, cùm, deinde, deinceps, sic, sicut, sicuti, dum, quum, quando, quia, quoniā, licet, postquam, quàm, quamuis, & similia hic plurima. Quarta exceptio, Dictio negatiua debet praecedere: ut neutiquam faciam: neminem uideo. Aduerbium prohibendi, etiam negandi uim habet, ergo praecedit: ut ne feceris. Quinta exceptio, Propter logicorum regulas, oportet interdum contra dictas regulas partes orationis ordinare: ut, cuique homini anima est: aliquo homine sum doctior, &c. Sortorum, alius uox, alius non uox, &c. Sexta exceptio, Relatiuum necessariò postponitur antecedenti: ideo obliquus contra dictas regulas aliquando praeponitur nominatiuo, aut uerbo: ut, Ciceronem diligit filius suus. Defendite Caesarem ô sui milites. A Cicerone diligitur filius suus. Piget Ciceronis suum filium. Fratrem iam pigere incipit uxoris suae.

DE RECIPROCIS.

Reciprocum, est relatiuum reflexiuum, quod ad id, unde prodijt, reuertitur: ut primitiuum sui, & deriuatiuum suus: uelut, iste amat se, ecce hîc amor reflectitur ad amantem. Sic iste diligit filium suum, hîc dilectio tendit in rem diligentis. Sic spiritus reciprocatur, cùm recipitur. Similiter & unda uicißim alluens litus reciprocatur. Euripus etiam fluuius ad pristinum subinde cursum rediens reciprocus est. Vt autem facile pateat ad reciprocorum notitiam iter, ante omnia diligenter considerandum est principale suppositum, ad quod fieri debet reciprocatio: ut, Superbus est sui laudator: Ioannes amat patrem suum: expectat te Ioannes, ut se iuues: principale suppositum est Ioannes. Sic in omnibus orationibus de ut, & ne, principale suppositum, est suppositum prioris orationis: ueluti,

ueluti, magister praecepit ut ad se uenirem. Ioannes timet ne sibi noceam. Ioannes diligit Petrum & fratrem suum, de fratre Ioannis intelligitur. Ioannes diligit Petrum & fratrem eius, de fratre Petri intelligitur, quia hîc ad obliquum, illic ad principale suppositum fit relatio. Ideo in Euangelio bene dicitur, Iacob genuit Iudam & fratres eius. Qui surgens accepit puerum, & matrem eius de nocte. Et uocabis nomen eius IESVM, *ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum: eorum dixit, non suis, ne de peccatis* IESV, *quae nulla fuêre, loqui uideatur. Misertus est Dominus timentibus se. Quaesiuit Dominus ex Petro, an se diligeret. Intercedente coniunctione non reciproco utimur, ut dictum est. Terentius: Pamphilus dat fidem, uxorem fore sibi hanc: nam pater aliam ei desponderat. Antecedenti non erit annexum reciprocum; quia nollem dicere, filium suum diligit pater suus. Quamuis autem interdum communiter per reciprocum, ac non reciprocum loqui liceat, non tamen id semper licere putabimus. Verbi gratia, Indifferenter dicere licet, omnes optant quod sibi utile est, & quod eis uel ipsis utile est. Non tamen dicam, Omnes optant quod eis utile putant, sed quod sibi, &c. Item quando per reciprocum generaretur amphibologia in alio relatiuo, ut is, & ille: sine amphibologia uti licet, uitabimus dubietatem, ut apud Ciceronem in Bruto, Praesertim cùm ille Quintum Scaeuolam, sibi minorem natu generum praetulisset. Dubium an sibi ad socerum, an ad Fannium referatur: & si dixisset ei, de Fannio utique locutus intelligeretur. Item non dicemus, suus est illius seruus, aut doceo suum solius seruum, more Prisciani, quem praeter eum nullus obseruat. Neque per solum nominatiuum, sed etiam per alios casus loquemur, quando ad possessorem possessio transitionem facit, & non ad alium: ut, Ciceronis suum filium piget. Praetereà quoties nomen proprium, pronomen, aut aliud ad quod fiat reciprocatio, praeponitur cum uerbo, & sequitur aliud suppositum cum uerbo, licet supposito addere suus, propter reciprocationem factam ad priorem sermonem, aut pronomen non reciprocum, propter respectum ad secundum. Quando uerò tantùm unus casus sine uerbo praecedit, si ad ipsum fieri potest*

reciprocatio, non ponetur aliud pronomen. Exemplum prioris: ut, ille, aut Ioannes, aut seruus tuus rogat te, ut suus, aut eius apud te cœnet filius. Exemplum secundi: ut Pythagoram uenerabantur sui discipuli, non discipuli eius. Præterea, quando ablatiui absoluté cum reciproco præcedunt, non habet aliud pronomen locum: ut non dicam, Tradito ei, sed sibi puero, uir dicendi peritus ingenium eius perspiciat. Præterea, in construendo, ubi suus præponitur, utemur interdum resolutione in non reciprocum: ut illud Senecæ, Sæpe in magistrum scelera redierunt sua. Sic ordinabitur, scelera magistri sæpe redierunt in ipsum, aut in eum. Difficilis tamen est resolutio, ubi suum est substantiuum: ut hic, Suum cuique persoluatur: nisi dicatur, Quod cuiusque est, id ei persoluatur: & similiter, ubi suus pro proprio ponitur: ut, Sunt & sua dona parenti: sua, id est, propria dona. Præterea, bona censebitur reciprocatio, quando pronomen reciprocum ad principale suppositum refertur: quod fit, quando loco reciproci poni potest in uero sensu ipsemet, aut ipse idem cum dicto supposito. Verbi gratia in illo Teren. Orare iussit, si se amas, hera, iam ut ad se uenias: si se, scilicet ipsam heram: ad se, id est, ad semetipsam. Non tamen licet dicere, Petrus non adest, sed filius suus, imò filius eius: bene autem dicitur, Petrus filium suum misit. Præterea ubi principale suppositum est quisque aut unusquisque, ferè locum habet reciprocatio, si tamen superior seruetur regula: ut, Quisque sui memor est. Vnusquisque ad proximum sum respicit: non tamen dicas, Ioannem nemo diligit, sed unusquisq; liberos suos fouet, si de liberis Ioannis loquare: dicendum est enim, liberos eius. Præterea, quoties suus ponitur pro debito aut proprio, aut substantiuum est, ferè locum habet: nec eo facilé quis abutetur: ut, Suis horis id facit. Sua & suos conseruat diligens pater familiâs. Præterea, quoties gemina est locutio, ita ut bina complectatur supposita, licet ad prius dare reciprocum, aut ad posterius non reciprocum: ut Quisque uult quod sibi, aut ei expedit: Iuuenis non petit, ut illum aut se miserum putetis. Præterea, quoties sic ante hanc præpositionem inter, ponitur genitiuus, datiuus, aut ablatiuus, licet non reciprocum, & reciprocum subdere: ut Grammaticorum inter se, uel inter ipsos: Grammaticis inter se, uel inter ipsos:

sed

ſed Grãmatici inter ſe, & ſcio Grãmmaticos inter ſe diſſentire, &c. non inter ipſos. Ad hoc, quando uerba ſingula ſunt, ſed duplex reſpectus, alter ad ſuppoſitum, alter ad obliquum, ſi pronomen reſpicit ſuppoſitum, erit reciprocum: ſin obliquum, potius non reciprocum: reperitur tamẽ & reciprocũ. Exemplũ prioris: ut, tueatur nos Deus propter bonitatem ſuam, non eius. Secundi: ut, Cepi columbam in nido ſuo, & eius: quia reſoluitur, columba capta eſt in nido ſuo. Si uerò dixero, Ioannes cepit columbam, addam, in nido eius. Si tamẽ obliquo addatur uerbum, uel aduerbium, ad quod reciprocatio fieri debeat, erit ei locus: ut, Inueni leonem iratũ ob amiſſam prædam ſuam, non eius. Eſt enim idẽ quod iraſcebatur. Poſtremò, quoties inter obliquos interuenit coniunctio, non eſt reciproco locus: unde non dicam, cepi leonem, & catulos ſuos, ſed & catulos eius. In reciprocis multi errauerunt: aut ipſis ex induſtria abuſi ſunt, ut Valla oſtendit: ſed, ut bene cum Valla dixit doctiſsimus Badius, cautè uidendum, ad quid ſit relatio: ne non illi, ſed nos erremus cenſura. Hactenus in genere.

ARS VERSIFICATORIA,

LIBER X.

Cárminis & metri, ſeu verſus definítio.

QVID eſt carmen? Oratio ſtrictiori pedum lege coërcita, & ornatiſsimum dicendi genus. Vnde dicitur carmen? A canendo, quod ſit aptum cantibus: non quòd lenocinio uocis cantanda ſint carmina, ſed cum quadam grauitate pronuncianda. Nam auctore Cæſare, Qui bene legit

legit carmina, bene cantat: qui uerò bene cantat, malè legit. Quomodo aliter dicitur carmen? Metrum: ex eo quòd certa pedum mensura carmen metiri soleamus. Quomodo aliter? Versus, quòd tandiu uerti debeat, quoad rectè constituatur: uel quia uno uersu finito, ad principium alterius uertamur.

DE PEDE.

Quid est pes? Metrica syllabarum constitutio. Dicti autem sunt pedes, quia quemadmodum pedibus ambulamus, sic carmina quibusdam quasi pedibus incedere uidentur: uel quia per eos ueluti scalarum gradus, carmina scandimus. Quid est scansio? Legitima metri in singulos pedes distinctio. Dic aliquot ex uulgatioribus carmina. Hexametrum, Pentametrum, Sapphicum, Asclepiadeum, Phaleucium. Habésne super his regulas? Habeo. Ostende.

Hexámetrum carmen, eiúsque compositio.

Hexámetrum senis carmen pédibus fit, & vsque
Dáctylus est quintus, sextam sibi vult regiônem
Spondêus, reliquísque locis fit vtérlibet horum.

Dic sensum. Carmen hexametrum sex pedibus constat: quorum quatuor primi sunt dactyli uel spondei, quintus tantum dactylus: sextus uerò spondeus. Quid est dactylus? Est pes constans tribus syllabis, quarum prima est longa, & duæ ultimæ breues: ut scrībĭtĕ, cārmĭnă. Quid est spondeus? Est pes constans duabus syllabis longis: ut Dōrēs, scrībūnt. Affer exemplum carminis hexametri. Arma uirúmque cano Troiæ qui primus ab oris. Scande. Armă ui dactyl. rūmq̄ ĕ cā, dactyl. nō Trō, spond. iæ quī spond. prīmūs ăb, dactyl. ōrīs, spond. Scandēs id est, distingue pedes, metire carmen, &c. Cur dicitur hexametrum? Quia sex pedum ictibus ipsum metimur: ab hex, id est, sex, & metrum, id est, mensura. Quid in id annotari præcepit Despauterius? Hæc sequenti litera contenta.

Pedes nothi siue illegítimi in hexámetro.

Hæc

Hæc legitime docui: nam sæpe poëtæ
Ipsa minus seruant. tu quanta licéntia cautus
Est permíssa, vide, ne quando túrpiter erres.
Nanque rei gráuitas quinta in regiône locâuit
Spondêum: véluti, Magnū Iouis increméntum.
Dátque pedes álios Maro. tu puer élige legem.

Explica. Heroici uersus pedes legitimi, id est, ex carminis lege debiti, sunt dactylus & spondeus. Admittuntur tamen nothi, id est, illegitimi per poëticam licentiam, quam cauebis, quia rarò occurrit: nec nisi in magnis operibus eorum poëtarum, qui extra omnem inuidiæ aleam positi sunt. Poëtæ itaque in quinta regione sæpe spondeum locant, ubi rei grauitas & maiestas significatur, aut mœror & languor: tamen id rarò est faciendum. Virgil. Chara Deûm soboles, magnum Iouis incrementum. Idem, Tú ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchisæ? Et iterum de Sinone maximam tristitiam languorémque simulante: Constitit, atque oculis Phrygia agmina circunspexit. Hi uersus spondaici dicuntur. Quandoque sexto loco est dactylus, sed uix nisi hypermeter locum habeat. Virgil. At tuba terribilem sonitum procul excitat horrida. Ob eam rem tales uersus dactylici appellantur. Reperiuntur & alij pedes in diuersis locis hexametri, qui sunt Iambus, Anapæstus, Proceleusmaticus, nisi cæsuræ licentiam esse uelis. Tu licentiam caue bis, nisi tantus fueris, quanti hi apud quos ea licentia reperitur: & tum ita cautè, & ita parcè uteris, ut ueteres. Qui sunt hi pedes, quorum modò meministi? Iambus, est pes constans ex duabus syllabis, priore breui, altera longa: ut dŏcēs. Anapæstus, pes constans tribus syllabis, quarum duæ primæ sunt breues, & ultima longa: ut ănĭmās. Proceleusmaticus, pes qui constat quatuor syllabis breuibus: ut ărĭĕtĕ, & uertitur in dactylum per synæresin, quasi i, uocalis fiat consonans. Est autem synæresis, duarum syllabarum in unam propter uersum contractio. Subiice reliqua.

Vltima versus anceps.

Vltima cuiúsque est commûnis syllaba versus.
Ne credas esse in sexta regiône trochæum.

Vltima syllaba cuiuscunque uersus est anceps, id est, communis, siue ad placitum, quod dixit Alexander.

Penthemímeris, cum áliis cæsúris.

Per pẽthemímerin, breuis est prodúcta licénter.

Penthemimeris est, ubi post duos pedes manet syllaba partem orationis finiens: ueluti, omnia uincit amor, hic post duos pedes ōmnĭă uĭncit ă, manet syllaba mōr, finiens hanc orationis partem amor: cuiusmodi syllaba inuenitur licenter produci, si naturaliter sit breuis, ne dicatur tertio loco esse Iambus, *quem non recipit heroicum, teste* Quintiliano, *Alibi*, At tibi Tymbre caput Euandrius *abstulit ensis.*

Pentámetrum cármen.

Pentámetrum vult quinq; pedes, pes tértius esto
Semper spondêus, quartus, quintúsq; anapæstus,
In réliquis spondêus erit, vel dáctylus, vt vis.

Pentameter uersus constat quinque pedibus, quorum tertius semper spondeus est: quartus & quintus anapæsti: reliqui spondei aut dactyli: uel his misti, ut uis. Semper autem *adsit penthemimeris, siue cæsura.* Exemplum: *omnibus inuideas liuide, nemo tibi,* Metire. *ōmnĭbŭs, dactyl. ĭnuĭdĕ, dactyl. ās lī, spond. uĭdĕ nē, anapæstus: mŏ tĭbī, anapæstus.* Alij *scandendo post duos primos pedes faciunt cæsuram, deinde duos dactylos sumunt cum altera cæsura: sic,* Arte leuis currus, arte regendus amor: *ā-tĕ lĕ, dactyl. uĭs cūr, spond. rus, cæsura. artĕ rĕ, dactyli. gēndŭs ă, dactyl. mor., cæsura.* Vnde *dicitur pentameter?* A *pente, id est, quinque, & metron, mensura, quia quinque habet mensuras, seu pedes.* Pentameter *uersus cum hexametro iunctus facit carmen elegiacũ miseriis, aliis etiam rebus scribendis aptum: quale est,* Fortunam *reuerenter habet quicunque repentè* Diues *ab exili progrediere loco.* Et *debet cum eo*

sensum

ſenſum concludere, aut ſuſpendere, ita ut in ſequentibus duobus penitus abſoluatur.

Aſclepiádeum carmen.

Vult Aſclepíadis verſus ſpondêon habêre
Princípio: binos hinc ritè capit choriámbos.
Pyrrhíchius ſéquitur, quo non velócior alter.

Aſclepiadeus uerſus conſtat ſpondeo, duobus choriambis, & pyrrhichio: ut ſanctorum meritis inclyta gaudia. Diſtingue pedes. Sānctō, ſpond. rūm mĕrĭtīs, choriam. īnclȳtă gău, choriamb. dĭă, pyrrhic. Quis pes choriambus? Qui conſtat quatuor ſyllabis, quarum prima eſt longa, ſecunda breuis, tertia breuis, quarta longa, ut nōbĭlĭtās. Quis pyrrhichius? Qui ex duabus breuibus conficitur. Vnde dicitur uerſus Aſclepiadeus? Ab Aſclepiade inuentore.

Sápphicum carmen.

Quinq; pedes Sapph⁹ carmẽ capit: eſſe trochęus
Vult primus, quartúſq; & quintus: tértius autem
Dáctylus: ipſe locum ſumes ſpondêe ſecúndum.
Hoc carmen poſt treîs verſus ſibi iungit Adónis
Metrum, quod ſic fit, ſpondêum dáctylus antéit.

Carmen Sapphicum conſtat trochæo, ſpondeo, dactylo, duobus trochæis: ueluti, Vt queant laxis reſonare fibris. Metire. ūt quĕ, trochæus: ānt lā, ſpondeus: xīs rĕsŏ, dactylus: nā ĕ, trochæus: fibrīs, trochæus. Huic carmini, poſt tres uerſus ſubditur Adonium, ſiue Adonicum, ſic dictum ab Adone puero, uel ab Adone inuentore, dactylo & ſpondeo conſtans: ut nūbĭbŭs ātrīs, cōndĭtă nullum, &c. Nomen habet à Sappho puella, primum hoc genere apud Græcos uſa. Quid eſt trochæus? Pes qui ex longa & breui conſtituitur: ut ſōlĕ.

Phalcúcium carmen.

Quum fácies carmẽ, quod cõpoſuiſſe Phalcûcus
Dícitur, prima ſpondêus erit regiône:
Dáctylus inde datur, tríplicẽ cui iunge trochæũ.

Phaleucium constat spondeo, dactylo, & tribus trochæis: ut Passer deliciæ meæ puellæ. Scande. Pāßēr, spon. dēlĭcĭ, dactyl. æ mē, trochæ. æ pŭ, trochæ. ēllæ, trochæ. Nomen accepit à Phaleuco inuentore: & dicitur aliàs hendecasyllabum, quòd sine sinalœpha, & ecthlipsi undecim est syllabarum. Quæ sunt scansioni figuræ potißimum deseruientes? Synalœpha, Ecthlipsis, Synæresis, Diæresis. Profer de his regulas.

M, necat ecthlípsis, ceu vocâlem synalœpha:
Díctio dum séquitur, quæ à vocâli incipiatur.

Ecthlipsis, est m, literæ cum sua uocali detractio, absumptio, uel interemptio, quoties dictio aliqua in m, literam desinit, & dictio sequens à uocali inchoatur: ut in hoc uersu: Virtutem primam esse puta, compescere linguam: Scande. Vīrtū, spond. tēm prī spond. mēßē pŭ, dactil. m, & a absumpta. tā cōm, spond. pēscĕrĕ, dactyl. linguām, spond. Item, Multum ille & terris, &c. Scanditur sic, Mūltĭl, lĕt tēr, &c. Aliquando tamen non interimitur. Ennius: Insignita fere tum millia militum octo. Priscianus: Et formam contra positarum imagine coni. S, quoque sola aliquando interimitur. Lucretius, Arboribus ueteres decidere falcibus ramos. Aliquando cum uocali præcedente. Virg. Aut ouium fœtus, aut urentes culta capellæ. Sic scanditur: Aūt ŏuĭ, dactyl. ūm fœ, spond. tāut ū, spond. rēntēs, spond. cūltă că, dactil. pēllæ spond. Synalœpha, est uocalis detractio, quoties in eam dictio desinit, & sequens à uocali exordium sumit: ut, Sera nimis uita est crastina, uiue hodie. Scande. Sēră nĭ, mīs uī, tēst, crāstĭnă, uīuŏdĭ, ē. Quod si uersus finiatur in m, uel in uocalem, & sequens à uocali incipiatur, nulla erit ecthlipsis, aut synalœpha, preterquam in paucis uersibus, qui dicuntur hypermetri, ubi in uersu finito manet syllaba, in m, uel in uocalem desinens, quæ à principio alterius uersus absumitur. Virgil. Sternitur infœlix alieno uulnere, cœlúmque Aspicit, & terras, &c.

Vocâlis non absúmpta, sed corrépta tantùm.
Non périmens longam raro breuiâre poëta
Consuéuit, véluti, Sunt ínsulæ ore canéndæ.

Vocalis ante uocalem non semper absumitur, sed aliquando longa solùm corripitur: quod notandum magis, quàm imitandum censeo. Virgilius: Et longum formose uale, uale, inquit Iola. Idem: Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingũt? Priscianus: Nunc magnó nobis sunt insulæ ore canendæ.

Vocâlis ante vocâlem immutáta.

Id mirâre magis: vocâlem nil variâtam
Intérdum cernes: velut; Iónio immênso.

Aliquando uocalis manet inuariata, sed id quoque magis notandum, quàm imitandum. Ouid. Iactari quos cernis in Ionio immenso: uersus est spondaicus. Virgil. Et succus pecori, & lac subducitur agnis &c.

O, ET HEV.

Heu, ô, non périmes: at ô, intérdum breuiâbis.

O & heu, ante uocales, integræ manent. Ouidius: O utinam tunc cùm Lacedæmona classe petebat. Virgilius: Te Corydon, ô Alexi, trahit sua quenque uoluptas. Ouidius: Heu ubi pacta fides? ubi quæ iurare solebas? &c.

Vocâlis ante vocâlem in eâdem dictiône absúmpta.

Vocâlem périmunt plerúnq; in nómine eôdem:
Sic Maro docte refers, alueária vímine texta.

Synalœpha fit nonnunquam in eadem dictione. Virgil. Seu lento fuerint aluearia uimine texta. Scande, ālŭārĭă. Propertius: Eosdem habuit secum, quibus est elata, capillos. Scande, ŏs dhăbŭ, it sē. &c.

Synæresis nulli vitánda.

Omnibus ista licent, huic, cui, dij, diis, quoque dehinc, dein,
Proin, deest: semiánimis, prout, deórsum præhéndere seórsum:

Sic ij, ſic iiſdem. Quædam diuiſa legúntur.

Synæreſis, eſt duarum uocalium naturaliter diuerſarum in unam contractio: ut Theſ, *pro* Theſei. Phaeton, *pro* Phaëton: *aurk, pro aureis: ut* Atria dependent lychni laquearibus auris. *In ſequentibus ſolet eſſe licita in carmine, huic, cui, dij, diis, dehinc, dein, proin, deeſt, ſemianimis, ſemiuſtus, ſemihomo, prout, deorſum, ſeorſum, prehendo, ij, ijſdem: ut,* Huic coniunx Sichæus erat. Cui pendêre ſua patereris, &c. Quædam diuiſa, &c. *Nam huic interdum diſſyllabum eſt.* Sidonius: *Aſſurrexit huïc coxit quod torridus Auſter.* Albinus: *Ille cuî ternis Capitolia celſa triumphis.*

Diæreſis.

Scándere ſi bene vis, tu noſce diæreſin aptè,
Ex vna per quam duplex fit ſyllaba ſemper:
Sic ſylüæ vates lyricus triſſyllabon effert.

Diæreſis, eſt unius ſyllabæ in duas diuiſio: ut ſyluæ diſſyllabum eſt: ſed uates lyricus Horatius, *per tres ſyllabas ſylüæ dixit: ideo notitia huius figuræ ad ſcanſionem neceſſaria eſt.* Diæreſis, *id eſt, diuiſio.* διαιρέω, *id eſt, diuido.*

I, vocâlis vbi malè putâtur eſſe cónſonans.

Nomínibus Græcis nō cónſonat I, uel Hebræis:
Quaprópter dices Iacôbus, Iámbus, Iáſpix:
Profer Iûlus, Iáſpis, Ioánnes, & Iéſſe,
Suauéque ab indóctis laniâtum nomen IESVS.

I, *litera neque in Græcis, neque in Hebræis unquam eſt conſonans: unde* Iacôbus, *quatuor ſyllabarum eſt, non trium:* Iambus, Iaſpix, Iulus, Iaſpis, Ieſſe, Iaſon, Ioſeph, Iacob, Ionas, *&c. trium:* Iob *duarum.* IESVS *autem ſemper triſſyllabum eſt: in quo bis peccauit Alexander ibi,* Dat IESVS um quarto, &c. *quod* IESVS *diſſyllabum protulerit, ut, i, fit conſonans, & e, ante s, producendum breuiauerit.*

QVOT ſunt régulæ generáles quantitâtis ſyllabáriæ? Duódecim. Planum fac.

Prima

Prima, de Positiône.

Dum postponúntur vocáli cónsona bina,
Aut duplex,lōga est pósitu. Quod si duo subsint
Fináli,rarò pósitu prodúcitur illa.

Vocalis naturaliter breuis, quam duæ consonantes continuò sequuntur, ita ut una consonantium in eadem dictione cum uocali ponatur: aut quam in eadem dictione sequitur duplex, id est, x, & z, uel i consonans in medio dictionis non compositæ, inter duas uocales posita, ut Maia, producitur ea uocalis positione, siue positu consonantium, uel duplicis. Cur dixisti uocalis? Quia omnis syllaba gratia uocalis, quanta dicitur. Cur dixisti, ita ut una consonantium? &c. Quia non oportet utranque in eadem syllaba locari: uerbi gratia, a, in at corripitur: eadem, si consonans in principio sequentis dictionis ponatur, produceetur. Virgil. At regina graui, &c. Exempla regulæ sunt, tempus, annus, lustrum, dixerunt, azymus, aio, &c. Consonans bis posita, pro duabus habetur, ut prima in annus, &c.

Régula secúnda, de liquescéntia.

Cum muta líquidam scribens in syllaba eâdem,
Ancípitem ponas vocâlem, quæ breuis esset:
Hanc tamen in prosa semper breuiâre iubêmus.
Sunt l, & r, liquidæ: queis rarò iúngimus n, m.

Quando uocalem naturâ breuē sequūtur muta & liquida, eādem cum sequente uocali constituentes syllabam, ita tamen, ut præcedens uocalis in eadem dictione ponatur, ipsa est anceps in uersu, in prosa uerò semper correpta. Mutæ sunt b, c, d, f, g, k, p, q, t,. Liquidæ l, & r, & aliquando m, & n. Ouid. Et primo uolucri similis, mox uera uolucris. Virgil. Albaniq; patres, &c. Oui. Tempus Atla ueniet. Sic ibidem: Id metuens solidis pomaria clauserat Altas, &c. De m, & n, rariora sunt exempla: ut Arithmos, i, numerus, cignus, quæ corripiuntur: Cur dixisti in regula uocalem natura breuem? Quia quæ sitie positione producitur, nulla liquescentia potest corripi: ut

prima in mātrimonium, &c. cur dixisti eandem cum sequente? &c. Quia alioqui liquescentia locum non haberet: ut abnuo, obruo, &c.

Régula tértia, de diphthóngis.

Diphthóngum produc in Græcis atque Latínis:
In Græcis semper: verùm subeúnte Latína
Vocáli bréuio: véluti præit, atque præústus.

Omnis diphthongus naturaliter producitur, tam in Græcis, quàm in Latinis: ut musæ, cœna, audio, euge. In Græcis quidem etiam subeunte uocali: ut Aeacus, Oeagrus. &c. In Latinis uerò tum corripitur sæpius: ut præesse, præhendo: tum omnia à præ composita sequente uocali: Virgil. Stipitibus duris agitur, sudibúsue præustis. Ouid. Reptatúrque comis per uim noua nupta præhensis. Quid est diphthongus? Duarum uocalium uim suam retinentium in eadem syllaba complexio. Vnde dicitur? A dis, id est, bis, & phthongos sonus, quasi duarum uocalium sonus. Quot sunt diphthongi? Sex, æ, œ, au, eu, ei, yi: ut sæpe, fœnum, aula, Euterpe, treis, Harpyia.

Régula quarta de vocáli ante vocâlem.

Vocâlis breuis ante áliam manet vsque Latínis.

Vocalis ante uocalem in Latinis dictionibus corripitur: ut Marĭus, Marĭa, Lucĭus, Lucĭa.

Quinque exceptiónes.

Ni capit r, fio, produc: & nómina quintæ
E seruant longum, si præsit i, ceu speciéi.
Anceps ius erit pátrio: dic semper alius:
Altérius bréuio tantùm: commûne sit ohe.
Cáius, & Cai produc: confórmia iunge.

Exceptiones sunt quinque. Prima, Fio producitur, ubi abest r, ut fiebam, fiam: ubi uerò adest r, corripitur, ut fĭeri, fĭerem. Secunda, Nomina quintæ declinationis producunt e, ante i, in genitiuis datiuísque, si præcedat i, sicut speciēi: secus corripiunt, ut fidĕi, rĕi.

Ter

Tertia, Pronomina secundæ declinationis, & nomina habentia secundam declinationem pronominum, uariant i, ante us: ut unius, illius, quæ in prosa tantùm producuntur. Alius, in genitiuo tantùm producitur. Alterius solùm corripitur. Quarta, ohe, interiectio exclamãtis & satiati, uariatur. Quinta, Pompei, Cai, Vultei, similésque uocatiui producuntur, & ubicunque i, consonans in uocalem uertitur, ut fit in Caius trisyllabo.

De vocáli ante vocâlem in Græcis.
Hîc Græci váriant: nec certa lege tenéntur.

Græcorum quædã producũt uocalẽ ante uocalem, ut ãer, latrĩa: quædam corripiunt, ut sophĭa: de quibus non põt dari certa regula:

Régula quinta, de Deriuâtis.
Deriuâta patris seruâbit dictio normam,
Cónsona si patris máneat: docet istud arâtrum.
Multa tamen tolles pòst declaráta, vel antè.

Syllaba tanta est in deriuatiuo, quanta fuit in ea primitiui parte, unde immediatè deriuabatur, si consonans primitiui maneat in deriuato: ut legi, præteritum, priorem producit: ergo etiam legerim, legíssem, legero, legisse, quia à legi formantur. Lego autem, priorem corripit: ergo etiam legebam, legam, legerem, &c. Item supinum arâtum producitur: ideo etiam quod ab illo fit aratrum, non positu tantùm, sed natura ipsa, &c. Cæterùm multa contra primitiuorum regulas aut producuntur, aut corripiuntur, quorum nonnulla iam dicta sunt: plura declarabuntur.

Régula sexta de Compositiône.
Símplicis obséruat mensûram composit uum.
Quanuis diphthóngus, vel vocâlis variêtur.
Hanc legem spernũt, dicus, à dico: ínnubus, atq;
Prónubus, ambîtus, níhilum, cum semisopîtus,
Péierat à iuro, tum déierat, ágnitus, & cog.
Connúbium váries: ab itum, comítia, dicas.

Compositum sequitur simplicis regulam, & contrà etiam diphthongo aut uocali mutata; ubique tamen sunt regulæ obseruandæ positionum, & uocalium ante uocales: ut ludo, colludo: lædo, illido: amicus, inimicus: tabeo, intabeo: taceo, reticeo: facio, reficio. &c. Per hanc regulam præpositiones in compositione quantitatem priorem seruant: ut ábeo, ádamo, súbeo, éuoco, dedûco, amóueo, &c. Hanc legem, &c. *Ab hac regula demuntur: A dĭco, nomina in dĭcus, ut causĭdĭcus, maledĭcus, &c. A nūbo, pronŭba, innŭba. Connubium uariatur. Ambītus, ta, tum, participium ab ambio, ambis, producitur: Ambĭtus nomen semper corripitur. Nihilum, à ni, id est, non, & hilum, res nullius pretij, ut pote, fabæ nigrum, quod producitur: nihĭlum autē corripitur. Lucret. De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti. Sōpio, primam producit: at semisŏpitus eandē corripit. Cætera satis patent, præter cōmitium, quod à simul itando dictum uolunt, & producit primam etiam, &c.*

SE, & DI.

Se, produc, & di, præter dĭrimo, atque disértus.

Se, & di, præpositiones Latinæ inseparabiles producuntur: ut sēgrego, dīduco, &c. Corripiuntur tamen dĭrimo, & dĭsertus.

R E.

Est re, breue: at refert à res, prodúcere debes:
Réiicit, & réicit. Nam quæ iácio tibi format,
I, prius intérdum tollunt, vt corripiántur.
Addit vel demit metri grauitâte poëta.

Re, præpositio inseparabilis corripitur: ut rĕdeo, rĕditus, pro annuo prouentu: rĕnuo, &c. At refert, &c. *Refert à res compositum, producitur: alioqui corripitur. Reijcio, à re & iacio, producitur positu, quia in eo uerbo i, duplex efficitur: ubi autem corripitur, i, consonans abijcitur: quod etiam contingit in alijs compositis à iacio: ut adijcio, uel adicio: abijcio, uel abicio: subijcio, uel subicio, &c. Et abiectio, in prosa barbarismū facit in carmine in his compositis à iacio, omnibus licet. Poëtæ profectò plerumq;*

metri gratia aliquid addunt, aut demunt: id in prosa esset barbarismus, preterquam forte in paucis iam olim in prosa admissis.

P R O.

Est pro breue in Græcis: pro longum ritè Latinis.

Prŏ, Græca præpositio, pro ante, semper corripitur: ut prŏlepsis, prŏlogus, prŏpheta, &c. Prō, Latina præpositio producitur: ut prōdo, prōjicio, &c.

Pro, corréptum.

Corrípias prónepos, prófugat, prófugit, proficiscor,

Et prócio, peto signíficans: cui iunge procéllo,

Atq; profâna, proféssa, pfúnda, proféʃta, profâri.

Propíno, vário, procûro, iungo, profúndo.

Sic benè doctè locas propéllo, propâgo, Lucréti.

Dictiones literæ insertæ corripiunt prŏ. Inter quas propino, procuro, profundo, propello, propago, propagas uerbum, uariant. Propello quidem & propago, apud Lucretium potissimum.

I, & O, in compóʃitis.

Pars si compónens, fini prior i, vel o, donat,

Sit breue: cunctipotés, & Timótheus maniféstât.

Quòd si non semper manet i, prodúcito semper.

Habet hæc regula partes duas, quarum prior est, Dictiones compositæ, siue Latinæ, siue Græcæ terminantes in i, primam partem compositionis, breuiant i, ut bĭfidus, trĭfidus, sesquĭpes, semĭu r, uitĭsator, &c. Posterior, dictiones Græcæ terminantes in o, primam partem compositionis, breuiant illud o: ut Dorŏthea, Samŏthracia, Thimŏtheus, &c. Quòd si non, &c. *Hoc si ex declinatione tantùm proueniret, produceretur: tantīdem, tantīcunque, quantīcunque, &c.*

Excéptio.

A quótus, atque dies, rectè variâto: at ibîdem.

E.

Et tibîcen erit longum, cui iungis vbîque.
Prótrahit Aufónius matrícidam grauitáte.
Lagópus, geólophus, atque Theóphila produc
Cum Leucópetra: Geómetra iúngitur aptè.
Quod médius facit atq; dies, prodúcito ſemper.

A quotus, & dies, fit, quotidie, & hinc quotidianus, & uariari poteſt utrunque. At ibîdem, tibîcen, ubîque, producunt i, ſcilicet ſecundo loco poſitum. Auſonius metri grauitate producit matrīcida, in Monoſtichis Cæſarum, Matrīcida Nero proprij uim pertulit enſis. Lagōpus, auis leporino uillo pedes habens. Geōlophus, id eſt, terræ tumulus. Theōphilus, Theōphila, propria. Leucōpetra, loci nomen, & interpretatur alba petra. Geōmetra, notæ ſignificationis, producunt ō. Meridies, quaſi medius dies, producitur ſemper.

Régula ſéptima, de prætéritis diſſyllabis.

Præterita tenent primam diſſyllaba longam:
Tolle bibit, ſcidit, & fidit, ac tulit, ortáque do, ſto.

Præterita diſſyllaba producunt priorem: ut uēni, fēci, uīdi, &c. Tolluntur ſex, bĭbi, ſcĭdi, fĭdi, tŭdi, dĕdi, ſtĕti, quæ breuiant.

Régula octâua, de geminátis prætéritis.

Corrípiunt binas geminántia, ceu cecidérunt.
Tolle cecidérunt à cædo, à pêdo, pepédi.

Præterita geminantia principium, primam & ſecundam ſyllabas corripiunt, niſi poſitio impediat: ut tetigi, peperi, pepuli, tutudi. In cècidi uerò, à cædo, & pĕpedi, prima tantùm corripitur: ideo excipiuntur.

Régula nota, de ſupíno diſſyllabo.

uncta
C[redacted] ſupína tenēt primam diſſyllaba longam:
Præter nata ſero, cíeo, lino, ſto, ſino, ſiſto,

Do

Do, ruo, cum queo, eo, reor. At ſtatûrus, atū dat.

Supina diſſyllaba producunt priorem ſyllabam: ut uīſum, lūſum, &c. Præter nata, &c. *Eximuntur, Sătum, à ſero: cĭtum, à cieo: lĭtum, à lino: ſtătum, à ſto, & ſiſto: sĭtum, à ſino: dătum, à do: rŭtum, à ruo: quĭtum, à queo: ĭtum, ab eo: rătum, à reor: Stāturus contra primitiui naturam primam producit.*

Régula décima.

Præ tum, vocâlem de ui, réliquis dabo longam.

Omne ſupinum non dictum, mutans ui, ſyllabam, in tum, producit uocalem ante tum: ut expedītum, petītum, &c.

Régula vndécima, de verbôrum creméntis.

A, in crémentis verbôrum.

A, créſcens produc: niſi creménto Dare primo.

Crementum uerbi, eſt ubi exceditur ſecunda perſona ſingularis numeri, præſentis temporis, indicatiui modi, actiuæ uocis: quæ ſi defuerit, qualis foret oſtenditur: ut amamus creſcit, quia excedit hanc perſonam amas. Oſcularis creſcit, quia ſi ſecunda perſona actiuæ uocis foret, ipſa eſſet oſculas. Vocalis in primo cremento eſt, quæ erat ſecundæ perſonæ ultima; reliquæ in ſecundo cremento eſſe dicuntur. A, igitur in omni cremento producitur: ut amāmus, legebāmus. Excipitur in primo cremento do, das, dăre, cum primæ coniugationis compoſitis: uenundăbam, peſſundăbam, &c.

E, in creméntis.

Ni ſubit r, produc e, ſemper: quum ſubit r, do
Cum ſócio ternæ breue præſens: prótrahe reris.
Semper e, corrípitur præ ram, rim, ro: beris adde.
In réliquis produc, quamuis ſtetérūt, Maro dicat.

E, in utroq; cremento producitur: ut amēmus, amarēmus, docēmus, legēbam, niſi poſtponatur r. nam tunc corripitur omne præſens tertiæ coniugationis: ut lĕgor, lĕgeris, lĕgere, legerĕmus,

lege

légerem, cum socio, id est, præterito imperfecto subiunctiui modi. Re, ante re, uel ris, producitur: ut legerêris. E, ante ram, rim, ro, semper corripitur: ut légeram, légerim, légero. Sic amaueram, &c. Beris, uel bere, corripitur: ut amáberis, amábere. Cætera producuntur: ut stetērunt, legērunt, qualia Virg. & plures licenter corripuere: nos non imitabimur.

I, o, & u, in creméntis verbôrum.

I, produc primo creménto, dúmmodo quartæ
Est verbum: debet semper prodúcier iui.
Córripe prætéritis imus úndique: vénimus edit.
In subiunctíuo rimus, ritísque licénter
Inuênies: nolîto, velîto, velîmus, & itis,
Et simus, sitis, produc. Erit u, breue, non o.

I, in primo cremento uerbi quartæ coniugationis semper producitur: ut audîmus, audîtis, audîre, audîrem, &c. ibam, ibo, &c. Item præteritum in iui, producit ubique i, ante ui: ut petîui, petîueram. Imus, in omni præterito, corripitur, ut uenĭmus, audiuĭmus, nisi in subiunctiui præterito, in quo rîmus & rîtis, licenter producuntur, &c. O, in cremento producitur: ut amatōte: V, uerò corripitur, ut uolŭmus: cætera nota sunt.

Régula duodécima de nóminum
creméntis.

Crementum nominis, pronominis, & participij, est excessus obliqui, in syllaba uel syllabis, supra nominatiuum eiusdem numeri, ut puer pueri, qui quorum. In cremento autem plurali, a, e, & o, producuntur: ut harūm, rerum, horum. Is & u, corripiuntur: ut artĭbus, artŭbus. Prima declinatio in singulari non crescit, nisi pro æ, dicatur, ai, de quo satis dictum est. Nec quarta, nisi in datiuo, ubi est uocalis ante uocalem, ut dictum est. Ergo à secunda auspicabimur.

Creméntum secúndæ declinatiônis.

Quæ séquitur primam, tantùm prodûcit Ibéri.

In

In secunda declinatione unicum producit penultimam genitiui, Iber, Ibēri, & eius compositum Celtiber, Celtibēri.

Tértiæ creméntum A,& O.

Dic atis:onis,ab o,fer:inis, breue:prótrahis enis.
On si vertis in o. mensus sit qui fuit, antè.

A, corripitur, ut poëma, poëmătis. Ab o producuntur ōnis, & ēnis, ut Cato Catōnis, Anio Aniēnis. Inis ab o, corripitur: ut uirgĭnis, &c. Si Græca in on, amittunt n, seruant in obliquis quantitatem, quam habuerunt: ut Agamemno Agamemnŏnis: Briton Britŏnis. sic Brito Britŏnis, Saxo Saxŏnis, Macedo Macedŏnis, &c. quæ corripiuntur.

C.

Dices halêcis: nec spernes Melchisedêcis.

Halec Halēcis, Melchisedec Melchisedēcis producunt penultimam genitiui.

D.

Dauid Daûdis dices. Bógudis Bógud optat.

Producitur etiam Dauīdis. Bogud Bogŭdis corripitur.

L.

Mascúleum dat alis: neutrum formâtur ab alis:
Elis cum solis, produc: réliquis breuiátis.

Al, alis, mascul. gen. corripit penultimam: ut sal sălis, Annibal Annibălis, &c. Neutra producuntur: ut capital capitālis, &c. Sic Michaēlis, Daniēlis, &c. Sol sōlis. Reliqua corripiuntur.

N.

On, nimis incértũ est. En, inis dat. cætera produc.

En, ĭnis, corripitur, ut nomĭnis. Cætera producuntur, ut Pæânis, Damônis, &c. Delphīnis. De on, non potest tradi certa regula: nam multa producuntur, ut Babylon Babylônis: multa corripiuntur, ut canon canŏnis, &c.

R.

Aris, prodûco neutris. Nectar, iubar, aufer.
Prótrahe nar, naris, furis, veris, Ricimêris.

Bizer

Et Psophis, Crenis, Nesis: Græcum quod in n, fit.

In is, corripiunt penultimam genitiui: ut, lapidis, Isidis, cineris, &c. Sed porrigunt glis gliris: & quæ habent itis: Dis Ditis. Sic Samnis, Quiris, Lis, & Psophis, idis, urbs: Crenis, idis, Nymphæ nomen: Nesis, idis, insula adiacens Campaniæ. Adde Græca in is, quæ per n, etiam finiuntur: ut Salamis Salaminis: Thracis Thracinis, &c.

O S.

Prótrahit os: tria corrípiũt, bos, cõpos, & impos.

Os, in obliquis penultimam producit: ut, Rhinoceros, Rhinocerôtis: custos, custôdis: flos, flôris: Tros, Trôis: Minos, Minôis: Heros, Herôis. Tria, bos, bŏuis: compos, compŏtis: impos, impŏtis, corripiunt.

V S.

Vs, bréuiat. Tollas præ, dis, ris, tis, quod habêbit
V: præter pécudis, Liguríſque: intércutis, addo.
At mélius meliôris habet: confórmia iunge.

Vs, penultimam genitiui corripit: ut, corpŏris, uellĕris, tripŏdis, Oedipŏdis, &c. Producunt quæ habent utis, udis, aut uris: ut uirtūtis, subscūdis, iūris, sic incūdis. Corripiuntur, pecŭdis, Ligŭris, à Ligus: & intercus intercŭtis. Comparatiua producuntur, ut meliōris, &c.

BS, PS, MS.

Cónsona cùm præit s, pátrij penúltima cutta est.
Hinc cyclops, seps, gryps, conops, cercops, remouêto,
Atq; Europs, hydrops. Fuge Cyclôpis, atq; Dolôpis.

Nomen in s, præcedente consonante, ut B S, M S, P S, penultimam genitiui corripit: ut, Lelaps, Lelăpis, nomen canis, &c. Producuntur Cyclops, Cyclôpis, gigas unoculus. Dolôpis fuge, id est, caue producas, contra Sulpit. Seps, sepis, serpens: gryps, gryphis, animal: conops, conōpis, id est, culex: Cercops, Cercôpis, populus: Europs, Eurôpis, proprium regis: Hydrops, Hydrôpis,

pis, aqua intercus. Fuge cyclopis, &c. *Cyclôpis producitur tantùm contra Sulpitium: Dolŏpis uerò corripitur.*

X.

Præ gis, vocâlem bréuio, Prodúcito lex, rex.
Ex, icis, abbréuiat, vibex nisi. Cætera produc,
Præter abax, smilax, atrax, cum drópace, candax,
Fax, & atax, pharnáxq;, panáxque, storaxque, coláxque,
Pix, & onyx, illix, histrix, cum mástiche, varix,
Coxéndix, & eryx, forníxque, calíxque, cilíxque.
Dic filicem, sálicē, láricē, natricémq;, niuémq;,
Cappádocē, célocē, cum præcoce. Iúngitur istis
Dux, trux, nux, crux, atq; volux. Variâbo Syphâcē
Et Bébrycem: rarò nomen prodúcimus istud.

Vocalis ante g, corripitur: ut remex remĭgis, grex grĕgis, Phryx Phrȳgis, &c. Sed producuntur lex lēgis, rex rēgis. Corripe item icis, ab ex: ut uertex uertĭcis, &c. Vnum producitur, uibicis. Cætera producuntur in obliquis: ut, myrmex myrmēcis, halex halēcis, pax pācis, &c. Quæ sequuntur in textu, breuiantur: abax abăcis, mensula numeratorum: smilax smilăcis, species hederæ: Atrax Atrăcis, fluuius: dropax dropăcis, unguenti genus: Candax, insula, uulgò Candia. Fax făcis: Atax Atăcis, fluuius: Pharnax, uiri proprium: panax panăcis, herba: storax storăcis, genus aromatis: Colax Colăcis, parasiti nomen: pix pĭcis: onyx onȳchis, unguis, & lapillus preciosus: illix illĭcis, id est, fraudulentus: histrix histrĭcis, herinaceus: mastix mastĭchis, resina lentisci arboris: mastix mastĭgis uel mastĭgos, flagellum: hinc mastigia, id est, uerbero uerberonis: uarix uarĭcis, plus æquo intumescens uena: coxendix coxendĭcis, coxa: Eryx Erȳcis urbs, montisque nomen: fornix fornĭcis, arcus lapideus: Calix, notum: Cilix, ĭcis, populus: filix, herba: salix: larix, ĭcis, arbor: natrix, ĭcis, serpens: nix, niuis: Cappadox Cappadŏcis, quispiam in Cappadocia natus: præcox præcŏcis, præmaturus: dux, tru-

trux, cis, crudelis: nux, crux, uolux. Syphax, proprium uiri, uariatur: & Bebryx, populus, rarò producitur.

EXPLES *animum, sed nō omnino: nam supersunt plura multò, sine quibus dissyllabaria quantitas non sit futura in promptu. Generalia percurri, specialia de finalibus potißimùm subiecturus. His aut illis si non satisfecero, ubi minus satiaris. Despauterij commentarios legito diffusiores: qui si nequibunt explere, nunquam expleberis. Omittam istud. Generatim de singulis dißeris. Sit ita sanè de dictis. Quid de primis & mediis adeò uariis & incertis, generatimne maximè ex sequentibus Badianis uersibus deprome.*

De primis, régulæ generâles.

A, solum trahit l, quódque, & dissyllaba mamnas.
E, dissyllaba d, simul l, tardant, sed & n, s,
T q; vel u, conso. Cætera corrípiunt.
I, tradant d, vel l, n, s, ceu consónitans u,
M, vel r, in dissyl. Cætera corrípiunt.
O, bogomoso, dissyllabá d, modo tardant.
V, rápiunt, b, l, p: polyssyllaba t, neque solum u.

A, in primis corripitur ante omnes consonantes simplices, præterquam ante l, & dissyllaba mamnas, id est, ante m, n, s. E, corripitur ante omnes consonantes simplices in primis, præter dissyllaba, d, & l, & præterquam ante n, s, t, & u, consonantem. I, quoque corripitur, præterquam ante d, l, n, s, & u, consonantem, & præter dissyllaba in m, & r. O, corripitur, nisi ante b, g, m, s, & dissyllaba ante d. V, uerò producitur, nisi ante b, l, p, & polysyllaba in t, & ante u, cum alia litera: ut, pluuia: nam si sola sit, producitur: ut, uua.

De médiis.

A, tardant g, vel u, médiis: sed cætera curtant.
E, c, d, tardant l, m, n, t, vel u, mihi sola.
I, nisi sit super u, vel q, poscit breuiári.
O, médio tardant s, t: sed cætera curtant.

V, curtant b, vel f, l, p, ceu consónitans u,
Dum subsunt médiis: cætera longa dabis.
Excipiénda suæ ponúntur in órdine normæ.
Nunc satis est primam significâsse viam.

A, in mediis producitur ante g, & u, consonantem: ante cæteras corripitur. E, producitur in mediis ante, c, d, l, m, n, t, u consonantem: ante cæteras corripitur. I, corripitur in mediis ante omnes, præterquam ante q, & u. O, producitur in mediis ante s, & t: ante cæteras corripitur. V, corripitur ante b, f, l, p, & u consonantem: ante cæteras producitur. Exceptiones quærendæ sunt in codice Despauteriano maiore: ubi omnia fusißimè explicantur. Hic enim satis est uelut quoquo modo uiam indicasse.

De últimis. A, terminâle.

A, declinâtum bréuia: sed prótrahe sextum,
Et quintum, cuius rectus prodúcitur: & mna.
Prodúcunt nostri quædam muliêbria Græca
In recto, vt Tégea: sine teste nihil volo tale.
Non declinâtum producita, cum quia, demptis,
Et puta, non verbo. Ginta mélius loco longum.
Póstea, & vltra, leges cum contra, curta licénter:
Eia, breue est Flacco.

Vltima syllaba noscitur positu: ut post, ast, est, amant. Diphthongo, ut heu, musæ. Regula, ut A declinatum corripitur: ut musa, Anna nominatiui & uocatiui casus. Loquimur de declinatis per casus, non per tempora. Sed prótrahe, &c. *Ab hac regula tollũtur ablatiui, quia producuntur, ut musā, meā, lectā: & uocatiui à nominatiuis productis: ueluti Aeneā, Anchisā, Atlā, Mna monosyllabum cuiuscunque casus producitur.* Prodúcunt, &c. *A, in nominatiuo Græco fœminini generis, à nostris corripitur, licèt illi producant: ueluti Scyllă, Medeă, Lernă, &c. Quosdam tamen nominatiuos nostri produxerunt ad imitationem Græcorum,*

ſic tamen, ut aliqua cæſurarum locum habeat: ideo nihil tale producemus ſine autoritate, idq́; faciemus rariſſimè, quia poterunt in e, terminari: ut Tegea, *uel* Tegee, *&c.* Non declinâtum, &c. *A, in omnibus per caſum non declinatis producitur: ut clamā, fruſtrā, prætereā, ſuprā, &c. Corripiuntur autem ită, quiă, & pută, aduerbium. Numeralia in gintā, rectiùs producuntur, ut trigintā, quadragintā, &c. Produc quoque prætereā, intereā, anteā, poſteā, contră, ultrā, quæ interim corripiuntur. Eiă, Valerius Flaccus corripit, & alleluiă, Sidonius.*

E, in últimis.

E, bréuia. Primæ produc, & nómina quintæ,
Cum natis addes plurália cuncta: ſecúndæ
Iunge doce, & ſócias. Monoſyllaba lōga repónō:
Inclinatiuàs præter. Malè, cum benè, dempto,
Omnia prodúces aduérbia, ſi qua ſecúnda
Præſtíterit, ſummíque gradus aduérbia quæuis.
Sunt fermè, atque ferè prodúcta, quibus dabis ohe.

E, corripitur: ut docerĕ, Ganimedĕ, Herculĕ, Achillĕ, & ſimiles uocatiui, & ablatiui tertiæ. Primæ, &c. *E, in prima & quinta declinatione in quocunque caſu reperitur, producitur: ut paraſceuē, Anchiſē, &c. uocatiui, & ablatiui ſpeciē, diē, rē: hinc hodiē, pridiē, poſtridiē, quotidiē, quarē. Produc quoq; pluralia in e: ut cetē, tempē.* Secúndæ, &c. *Producitur omnis ſecunda perſona uocis actiuæ, ſingularis numeri, præſentis temporis, ſecundæ coniugationis, imperatiui modi: ut docē, monē. Monoſyllaba producuntur: ut mē, tē, ſē, dē. Hinc demuntur coniunctiones encliticæ, quĕ, nĕ, uĕ, & in compoſitis quiſquĕ, nónnĕ, &c. producuntur aduerbia in e ab adiectiuis ſecundæ declinationis, ſiue comparentur, ſiue non: ut piē, egregiē, æquē, doctē, &c. corripiuntur tamen benĕ, & malĕ, atq; magĕ pro magis. Aduerbia ſuperlatiui undecunq; fiunt, producuntur: ut maximē, minimē, &c. Produc etiam ferē, fermē, & ohē.*

I, finâle

I, longum pono: vocitántem cóntraho ternæ.
Sæpéque Græcôrum ternum, Minóidi, testis.
Sed nisi, siue quasi, mihi, ibi, sibi, vbi, variâbis,
Et tibi iunge cui: tantùm breue moly, locâtur.

I, producitur. Corripitur uerò cunctus tertiæ uocatiuus: ut Alexĭ, Amaryllĭ, Phyllĭ, &c. Datiuus quoque tertiæ Græcus corripi inuenitur: ut, Palladĭ, Minoidĭ, &c. Sed nisi, &c. *Variabis in litera posita, inter quæ nisi, & quasi, rectiùs corripiuntur. Cui, sæpiùs est monosyllabum. Moly, tantùm breue, herbæ nomen.*

O, in fine.

O, commûne datur: produc monosyllaba, iungẽs
Cum terno sextum: atq; aduérbia nómine nata.
At variâbo cito, cum sédulo, mútuo, crebro,
Seróq;. sit curtum modò, solum: sed breuiári
Ergò, pro causa non vult: prodûco quatérno
In casu nomen, sit cuius in us genitîuus.
O, pátrij produc: variáque gerúndia verba.

O, uariatur: ut, Cato, leo, Apollo, &c. Produc untur tantùm monosyllaba: ut dō, stō, prō, &c. Producuntur tantùm datiui & ablatiui: ut dominō, meō, amatō, &c. Producuntur tantùm & aduerbia ex nominibus ducta: ut tantō, quantō, falsō, primō, &c. Variantur autem citò, sedulò, mutuò, crebrò, serò. Ergō, pro causa producitur. Produco, Græcum in o, faciens genitiuum in us, in nominatiuo, datiuo, accusatiuo, & ablatiuo: ut Didō, Clothō, Argō, Cliō, Sapphō, &c. Genitiuus in o, producitur tantùm: ut Apollos Apollō, Androgeos Androgeō, &c. Varia gerundia uerba, ut, Pluribus hic æger moritur uigilando, sed illum, &c.

V, & B.

V, semper produc. B, cóntrahe. Bárbara deme.

V, produc: ut IESV. B, *corripitur: ut ăb, ŏb. Demuntur barbara in b, quia producuntur: ut Iōb, Aminadāb, Iacōb, &c.*

C, in últimis.

C, produc, præter nec, donec. Sed variâbis
Hic, bene pronômen: fac, verbum iúngimus isti.

C, producitur: ut, Sīc. Corripiuntur nĕc, donĕc. Hīc, aduerbium producitur: pronomen uariatur, & fac, uerbum.

D, & T.

D, breue ponâtur, ceu t, nisi syncopa fiat.

D, corripitur: ut apŭd, Bogŭd. Sic nomina in t: ut capŭt, amăt, docĕt: nisi aliquando per syncopen producantur: ut fumāt, pro fumauit, obīt, pro obiuit.

L.

L, breue sit. Cum sol, sal, nil, tollúntur Hebræa.

L, corripitur: ut Annibăl, Hiempsăl, mĕl, fĕl. Producuntur sōl, nīl, & sāl. Hebræa quoq; producuntur: ut Michaēl, Raphaēl, &c.

N.

N, produc. Demas an, in, & prolem, tamen, atque
Fórsitan, & forsan, viden, huic cōfórmia iunges.
Quod dat inis, curtum est, velut on, quod tertia nescit.
Corrípitur quart⁹, quādo breuis última recti est.

N, producitur: ut Hymēn, Titān, Delphīn. Et omnia nomina tertiæ in on: ut Agamemnōn. Tolluntur à regula ăn, ĭn cum prole, deĭn, exĭn, subĭn, proĭn, tamĕn, attamĕn, forsăn, forsităn, uidĕn, & quæcūq; per apocopen, n, habent: ut mĕn', pro mene: tĕn', tene: egŏn', egone, &c. Quod dat, &c. *Corripe en habēs ĭnis, in genitiuo: ut pectĕn, crimĕn, &c. corripitur quoque in on, secundæ declinationis quod Latini in um, uertere solent: ut Iliŏn, Peliŏn, &c. Corripitur similiter accusatiuus, cuius nominatiui ultima corripitur: ut Medeăn, Maiăn, &c. Accusatiui à longis nominatiuis producuntur tantum: ut Aenean, Anchisēn.*

R.

R, bréuies. Produc cuius dat pátrius eris:
Addito iber,aër,æther. Sit Céltiber anceps,
Vt cor, non longum mélius. Prodúcito tantùm
Cur,far,lar,fur,nar,par:vix prolem breuiâbo.

R, corripitur: ut muliĕr, patĕr, matĕr, &c. Producuntur nomina in er, habentia eris penultima longa, in genitiuo: ut cratēr, charactēr, clystēr, &c. Vēr, ibēr, aēr, æthēr, adduntur. Celtiber uariatur, & cor: quod tamen melius corripitur. Producuntur tantùm, cūr, fār, &c. pār, cum compositis impār, &c. quæ non omnino rectè breuiantur quandoque.

A S.

As produc. Sed adis, quæ dant pátrio, breuiántur.
Et ternæ quarto: vates, bonus Hélias, inquit.

As, producitur: ut forās, &c. Corripiuntur tamen omnia nomina tertiæ, quorum genitiuus in adis, uel ados, desinit: ut Arcăs, &c. Corripe quoq; accusatiuum pluralem tertiæ in as: ut rethorăs, &c.

E S.

Pónitur es longum. Plurália córripe Græca,
Quę crescũt, velut es, de sũ: penes, ínquies, adde
Cum neutris: & si pátrio est penúltima curta
Ternæ. Tolle Ceres, áries, páries ábies, pes.

Es, producitur: ut Anchisēs, Darēs, &c. Corripiuntur autem omnia Græca pluralis numeri, tertiæ declinationis crescentia in singulari: ueluti, Dæmonĕs, Vasconĕs, Britonĕs, Pæanĕs, delphinĕs, craterĕs, castorĕs, gigantĕs, pyxidĕs, & quamplurima alia. Es, à sum, corripitur: ab edo, producitur: Penĕs item præpositio, & inquiĕs nomen, corripiuntur: quemadmodum & nomina neutri generis, ut Hippomanĕs, cacoethĕs, &c. Corripiuntur & nomina tertiæ in es, penultimam genitiui breuiantia, utpote quæ ĭtis, ĕtis, aut ĭdis, penultima breui obtinent: ut milĕs, terĕs, desĕs, &c. Producuntur solùm Cerēs, ariēs, pariēs, &c.

I S.

Is bréuio : verùm plurâles prótraho casus:
Isq; quod in pátrio mutâtur in itis, & inis,
Aut entis. Thetis, vário. Glis, vis quoque nomen,
Cùm verbo, longum est. véluti persôna secúnda
Prótrahit is, quóties itis, plurâle repônit.

Is, corripitur : ut inquĭs, quĭs, bĭs, &c. Producito omnem casum pluralem in is: ut queīs plurale, dominīs. &c. Item treīs, omneīs, &c. Produc etiam nomina in is, quæ penultima longa faciunt genitiuum crescentem in itis, uel inis: ut līs, Dīs, Samnīs, Salamīs: aut in entis, ut Simoīs, Pyroīs, &c. Thetis, uariatur. Produc adhæc glīs, uīs, siue nomen, siue uerbum, cum suis: ut sīs, pro si uis, quamuīs, uteruīs, &c. Producuntur etiam secundæ personæ singulares, quando plurales habent ītis, penultima longa: ut uelīs, nescīs, &c.

O S.

Os produc. pátrius breuis est: & cõpos, & impos,
Osque ossis, præbens. rectos breuiâto secúndæ.
Os, recti produc, quóties tibi pátrius, o, dat.

Os producitur : ut flōs, nepōs. &c. Corripitur quicunque genitiuus in os: ut Palladŏs, Tydeŏs, &c. Et compŏs, & impŏs, & ōs, oßis, breuiantur. Os, oris, producitur. Omne nomen in os, secundæ declinationis, ut Samŏs, synodŏs, &c. corripitur. Producuntur & nomina, quæ per tertiam declinationem Atticam faciunt genitiuum in o: ut Athōs, Androgreōs, &c.

V S.

Vs corrépta datur. Monosyllaba, cum genitíuis
Ternæ vel quartæ produc, numerique secúndi.
In quarta primũ, quartum, quintúmq;: & in vris,
Dúmque vtis, pátrius, vel in vdis, & vntis, odísue:
Aut quintus fit in u : longus tum rectus habêtur.

Ergo prodúces venerábile nomen IESVS.

Vs, corripitur: ut tempŭs, pecŭs, &c. Producuntur uerò monosyllaba: ut rūs, thūs, iūs, &c. & genitiui tertiæ: ut Cliūs, Didūs, &c. & genitiui quartæ, & in plurali eiusdem declinationis nominatiui, accusatiui, & uocatiui, ut uisūs, manūs, &c. Et in vris. &c. *Producitur us, in nominatiuo singulariter, ubi genitiuus terminatur in uris, in utis, uel in udis: tellūs, uirtūs, palūs. Simile est, ubi genitiuus desinit in untis, ut, Cerasūs, Cerasuntis, Opūs, &c. Græca quoque à οῦς, producuntur, ut Sciopūs, Melampūs, &c. Produc quoque ubi uocatiuus in u, desinit: ut Panthūs, quia uocatiuus est Panthu. Sic quia per ου diphthongon scribitur doctissimi produci testantur dulcissimum Domini & Dei nostri nomen* IESVS.

DE DECEM VITIIS IN CARMINE VITANDIS.

Bárbara nulla ínerit vox, aut incóngrua metro.
Nulla redundâbit, nulla integritâte carêbit:
Nil transponétur: nil confúndet malè sensum.
Nec rápies longam, nec prodúces breuiándam.
Nec post vocâlem, vel post m, versu in eôdem,
Pártibus à váriis vocâlis ritè sequêtur,
Syllaba ni péreat præcédens, vt modò dixi.
Nec succussántes, nec pones molle crepántes.
Nec paucis númeris tibi multa licêre putâbis.
Nec tibi ꝓpônes nisi summos quosq; imitándos.

Monemur uulgata decem uitia in carminibus contexendis uitare: Primò, ne barbarum aut incongruum quicquam admisceamus. Secundò, ne quid redundans, aut deficiens sit, ut quique, quoque, aut aliæ particulæ propter metrum duntaxat ingeramus. Qui pedum nimis, aut non satis ponunt, qui sensum non explent, aut frustra repetunt. Tertiò, ne quid malè transponatur. Quartò, ne sensus cōfundatur. Quintò, syllabarum quantitas non uiolabitur. Sextò.

Sextò, nec post uocalem, nec post m, ponetur in eodem uersu dictio incœpta à uocali, nisi fiat ecthlipsis, aut synalœpha. Septimò, non ponemus succussãtes literas, syllabas aut pedes: ut, O Tite tute Tati tibi *tanta tyranne tulisti.* *Octauò, ne quid sit affectatum, nimis turgidè aut molliter sonans. Nonò, uitabitur in paruo poëmate magna licentia. Et decimò, cauebimus, ne non probati autoris carmina imitemur. Sed finem facio. Si præceptores hæc diligenter declarabunt, multùm iuuerit rudes adolescentulos.*

IOANNIS PELLISSONIS

Condriensis appendix ad quantitates syllabarum.

De accéntibus.

ACCENTVS, *est certa & legitima pronuntiandi ratio. Estq; triplex, Acutus, Circunflexus, & Grauis. Acutus est, quo syllaba attollitur: ut prima à genitiuo cárminis, & insignitur hac nota´. Circũflexus, quo syllaba & attollitur pariter & demittitur: ut prior à rôre, & notatur hoc insigni^. Grauis, quo syllaba deprimitur: ut duæ postremæ à dóminus, & figuratur hoc signo`: ut falsò, hic* Sororem falsò creditam, *&c. Nam propter consequentiam partiũ orationis, id est, quòd in contextu orationis partes aliæ alias consequuntur, acutus transit in grauem.*

Notârum accéntuum vsus.

Huiusmodi notulis Græci passim utuntur, rarò Latini, nisi sicubi hæreri possit, utri accentuum principalium sit locus, uel quia anceps sit dictio: ut úna nomen, unà aduerbium: pláne nomen, planè aduerbium: ã, ẽ, uocales literæ, à è præpositiones: quod, extra notam accentus, nomen: cum accentus nota, coniunctio, &c. uel quia sit ita, ut tametsi in promptu sit uidere germanum accentum, tamen cum plerũque non nisi exercitatus statim uideat, ut scripsérunt, nõ scripsérunt. Rursum scripsêre, non scripsère, cùm prolatione nihil hæc interesse uideantur, certè ut hodiè proferimus.

Quó

Quómodo fiant accéntus.

Accentus ita fiunt. Nam in proferenda dictione qualibet, in ea attollimus certam quandam syllabam, atque ita fit accentus, aut acutus, aut circunflexus: & reliquas deprimimus, id est, æquabili sono, ac uelut uno uocis tenore proferimus. Atque hoc ipsum est grauis accentus. Differunt quidem ipsa re acutus, & circunflexus, ac diuersæ sunt naturæ, sed hoc nos quidem sono & uoce non internoscimus: utrobique enim syllabam pronuntiando attollimus. Porrò acutus, & circunflexus sunt principes accentus, ut de illis tantùm laborandum sit: nam grauis uel non quærentibus obuius est. Quod nunc ita interpretari libet, Quotquot syllabæ sunt in dictione, una tantùm attollitur, id est (ut nunc accipimus) acuto aut circunflexo accentu effertur, reliquæ omnes syllabæ grauantur seu demittuntur, etiam si mille essent: ut grauis accentus iure dicatur syllabicus, quòd sit in omni syllaba dictionis, præterquam in illa una, quæ attollitur: ut Gratianopolitanôrum. *Itaque cùm de accentu cuiuspiam dictionis loquimur, tantùm de horum altero, qui sunt eximij, hoc est de acuto, aut circunflexo intelligimus, unde de his tantùm præcipi solet. Nam grauis nihil habet, quod regulis egere poßit.*

Accéntuum sedes.

Ante tres syllabas nulla in dictione syllaba potest attolli: ergo acutus accentus in antepenultima tantùm, id est, tertia à fine, aut in penultima, aut in ultima ponendus est. Nam circunflexus apud Latinos in penultimam tantùm cadit. Neque enim si qua monosyllaba circunflexum habent, ideo in ultima habere censeri possunt. Exempla de acuto: ut ómnia, fácit, recté. De circunflexo: ut mâter, flês.

Accéntuum régulæ:

Accentuum autem huiuscemodi ut tibi ratio constet, prius noscenda penitus, ac memoriter complectenda est syllabaria quantitas: nam apud Latinos pendet accentus, præsertim ex penultimæ

syllabæ seu tempore, seu quantitate: id quod à sequentibus regulis colligas facilè licebit.

Omnis dictio monosyllaba, natura breuis licet positione producatur, acuitur: ut súm, és, ést, núx, níx, fáx.

Monosyllaba dictio natura producta, circunflectitur: ut dôs, rôs, spês, rês. Vbi eam natura produci non constiterit, ad acutum confugito: nunquam enim circunflexus ponitur super syllabam natura breuem, aut tantùm positione productam, id est, quæ, nisi obstaret positio, breuis esset.

Dissyllaba dictio priorem natura producens, & posteriorem corripiens, illam circunflectit: ut mâter, Rôma. Aliàs acuit: ut páter, népos.

Polysyllaba dictio penultimam producens, & ultimam corripiens, circunflectit penultimam: ut Românus, equitâre: ultimam uerò producens, acuit penultimam: ut poténtes, amauérunt: nunquam enim longa ante longam circunflectitur.

Dictio polysyllaba penultimam corripiens, acuit antepenultimam: ut dóminus, áffatim, mulieris, scátebra, uólucres, sóphia, philosóphia: quanquam in his duabus postremis seruari poterit, autore Quintiliano, Græcanicus accentus, philosophía, sophía, non Latinè id quidem, sed tamen citra reprehensionem.

Exceptiônes.

Ab his canonibus exceptiones sunt numero sex. Prima, Interrogatio accentum mutat: quia ultima interrogationis semper acuitur, ut egoné? Quis furor ô ciués? Secunda, Distinctionis & differentiæ gratia mutatur accentus, ut uná aduerbium ultimam acuit, ne uideatur esse nomen. Sic poné præpositio uel aduerbium: sic eó, aliquó, illó, seduló, repenté, palám, forté, eá, aliquá, &c. ultimam acuunt, dum aduerbia sunt, ne putentur esse nomina, uel uerba, uel pronomina, uel participia. Tertia, Concisio accentum mutat, ideo nomina tertiæ in as, quæ in atis olim desinebant, ultimam circunflectunt, ut olim penultimam: ut Aquinâs, Arpinâs, nostrâs, cuiâs. Olim dicebant cuiâtis, pro cuiâs, &c.

Con

Concisa sunt quoque donēc, pro donēcum, quod in Plauto legitur: adhūc, illūc, istūc, hīc, &c. dīc, dūc, fāc, &c. pro adhucce, illucce, &c. Item petît, pro petiuit, fumât, pro fumauit. Quarta, Accentū transpositio mutat, ueluti omnes præpositionum, coniunctionúmque syllabæ, dum præponuntur, grauantur, ut dè qua re. Postpositæ autem acuuntur, ut qua dé re, &c. Cum præpositio, que, ne, ue, encliticæ coniunctiones, præcedentem syllabam acuūt, ut quícum, mécum, &c. Cæsar, Papáque: hominésne, fíræ'ne, &c. Quinta, Compositio quandoque accentum uariat, ut compositio noscatur esse, non oratio. Itaque hæc exceptio particula est secundæ exceptionis: unde tertia à fine acuitur in sequentibus: Sábinde, éxinde, déinde próinde, périnde, aliquando, néquando, húcusque, álonge, délonge, déinceps, dúntaxat, sinistrorsum, deorsum, quápropter, enimuerò, quínimo, nimirum, nihilóminus pro tamen, paulóminus pro ferè, quómodo pro qualiter, insuper, désuper, intérea, póstea, uerúntamen, háctenus, quátenus. Vbi autem diuisæ essent dictiones, diuersos haberent accētus. Sexta, Idioma, id est, linguæ proprietas, accentum mutat, cùm unaquæque lingua habeat accentum sibi peculiarem, ac proprium. Nam secundum Latinorum regulas ἄνθρωπος & ἥπειρος penultimam acuerent, quia producitur: hanc tamen apud Græcos grauem habent. E diuersò Simōn, quia penultimam corripit apud Græcos, grauem habet, acuta antepenultima. Item & parácletus contra usum linguæ nostræ in antepenultima habet accentum, cùm penultima eius sit longa, ut fit in agápetus, & eléeson, quæ Græcè per η, scribuntur. Ex his patet in Græcis accentum quantitati plerunque esse contrarium. Sed hactenus.

DE

DE FIGVRIS

LIBER XI.

Figúræ definítio.

ARte nouâta áliqua dicéndi forma, Figûra est.
Sunt eius spécies, Metaplásmus, Schema, Tropúsque:
Quas manifestátis vítiis referábimus amplè.

Figura est aliqua nouata forma dicendi: Figurarum notitia est poëtis, oratoribúsque necessaria. Figuræ species sunt tres, Metaplasmus, Schema, & Tropus. Cæterùm fuerit operæpretiũ uitiorum naturam antè manifestare, ut ea à figuris separare sciamus.

De vítiis.

Vitia orationis generalia, sunt tria: obscurum, inordinatum, barbarum. Obscuritatis species sunt octo: Acyrologia, Pleonasmos, Perissologia, Amphibologia, Tautologia, Eclipsis, cum Aposiopesi, Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orationis species sunt quinq;: Tapinosis, Cacophaton, Cacosyntheton, Aeschrologia, Cacozelia. Barbaræ orationis species sunt duæ: Barbarismus, & Solœcismus. Eiusmodi uitia utpote in primis uitanda declarabuntur.

Bárbarus est, quisquis scribéndo, siue loquéndo,
Verbum corrúmpit: peregrînũ est bárbara lexis.

Barbarismus, est unius dictionis corruptio, scribendo aut loquendo commissa: ut tollero, cum duobus ll. Busiris, penultima correpta. Barbara lexis, est dictio peregrina: ut guerra, bladum, stuffa, fardellus, charreria, &c. Barbarismus, dicitur à barbarus, id est, dissonans: quia à uera Latinitate dissonat, & dissidet. Barbarismus,

in prosa nomen suum retinet: apud poëtas Metaplasmus, & pathos nuncupatur. Ideo licèt ex poëtis depromantur Barbarismi exempla, ne credas ipsos locutos esse barbarè, siue (ut ueteres sæpius dicebant) rusticè: sed intelligas barbarismum fore, si quis ita loqueretur in prosa. Itidem censendum est de solœcismo, cui Schemati apud poëtas nomen est.

Esto solœcísmus, vitiôsa orátio quæuis.

Solœcismus, est impar & inconueniens compositura partium orationis: ut, Acuta gladius: saluete reuerende magister. Veteres solœcum dixerunt potius, à quo solœcisso solœcissas, id est, incongruè loquor.

Obscúræ ignobilísque orationis spécies.

Impropriè sumptum verbum dicâtur Acyron.

Acyrologia, est impropria dictionis usurpatio: ut spero, pro timeo: accede ad hunc ignem, id est, ad hanc meretricem. Acyrologia, interpretatur impropria loquutio, ab ἄκυρος, id est, improprius, & λογία, id est, loquutio.

Omne superuácuum Pleonâsmos ritè vocâtur.

Pleonasmos, est adiectio superuacua ad plenam significationẽ: ut, Sic ore loquuta est. Vidi his oculis. Et interpretatur superabundantia, à πλεονάζω, id est, plusquam oportet facio, aut dico.

Esto Perissólogus tibi sermo supérfluus omnis.

Perissologia, est adiectio uerborum superflua, sine ulla ui rerum: ut ibant quà poterant, quà non poterant, non ibant. Viuat rex, & non moriatur. Transfertur autem Perissologia, superflua locutio, à περισσὸς, id est, superfluus: & est penè eadem, quæ Pleonasmos.

Amphíbolon, dúbius Románis sermo ferêtur.

Amphibologia, est uitio cõpositionis ambiguæ, posita sententia: ut, Aio te Aeacida Romanos uincere posse: & fit ab ἀμφίβολος, id est, dubius.

Tautólogus, verbis váriis rem signat eándem.

Tautologia, est diuersorum uerborum aut orationum eandem rem

rem significantium inculcatio: ut, Ipse egomet uenio, exultans re-deo, gaudénsque reuertor. Tautologia dicitur à ταυτότης, id est, identitas, & λογία, locutio. Est enim eadem locutio.

Macrólogos, sermo nímium prolixus habêtur.

Macrologia, est longa sententia, res non necessarias compre-hendens. Virgil. Postera lux summo spargebat lumine terras, Orta dies, cùm primum alto se gurgite tollunt Solis equi, lucémque elatis naribus efflant. Satis fuerat dixisse orta dies Macrologia, traducitur longus sermo sine necessitate, à μακρὸς, id est, longus.

Eclípsis verbum, Reticéntia verba subáudit.

Eclipsis, unicum uerbum, id est, dictionem subaudit: Reticentia uerò, id est, aposiopesis, plures dictiones supprimit. Eclipsis, id est, defectus seu defectio. Aposiopesis, Latinè dicitur reticentia.

Est Aenígma, grauis nímium tibi sermo solútu.

Aenigma, est obscura sententia per obscuram similitudinem re-rum: ut, Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me: significatur enim aquam in niuem conuerti, & ex eadem rursus effluere. Aenig-ma, dicitur ab αἰνίττομαι, id est, obscurè loquor.

Inordinátæ oratiônis spécies.

INordinatæ orationis species sunt quinque: Tapinosis, Aeschro-logia, Cacephaton, Cacozelia, Cacosyntheton.

Magna Tapínosis ténui sermône reclûdit.

Tapinosis, est humilitas magnæ rei, non id agente sententia quod demonstrat, ut apud Virgilium: Dulichias uexasse rates, pro atrocißimè raptasse, ac laniasse. Tapinosis, à ταπεινὸς, id est, humilis.

Aeschrólogos, nobis obscœna orátio fertur.

Aeschrologia, est uitio compositionis inuerecunda oratio, ut compositio uerborum obscœnæ significationis: quale est futuo, cun-nus, &c. aut obscœna pronuntiatio, ab αἰσχρὸς, id est, turpis, & λόγος, id est, sermo.

Est Caco ritè phaton, quicquid sonat haud bene nobis.

Cacophaton, aut cacephaton, est obscœna pronuntiatio, uel in compositione, uel in uno uerbo: ut, arrige aures Pamphile. κακὸν, id est, malum: φατὸν, dictum, hoc est, malè sonans dictum.

Esto Cacozélon praua affectatio nobis.

Cacozelia, est per affectationem decoris corrupta sententia, cùm eo ipso dedecoretur oratio, quo illam uoluit autor ornare: ut Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo, &c. Cacozelon, id est, mala affectatio.

Haud bene cōpósitū Cacosynthetō esto Latinis.

Cacosyntheton, est uitiosa dictionum compositio, uel indecens scriptura: ut, terga fatigamus hasta. Cacosyntheton, transfertur malè compositum.

DE METAPLASMO.

Dictio transformâta poëtæ fit Metapláſmus.

Metaplasmus, est trāsformatio quædam recti solitique sermonis in alteram speciem, metri, ornatus, necessitatisue causa: ut cœlicolûm, indu perator, dicier. à μετὰ, id est, trans, & πλάσμα, id est, figmētū. Metaplasmi sunt species quatuordecim. Prothesis, epenthesis, paragoge, aphæresis, syncope, ectasis, systole, apocope, diæresis, synæresis, synalœphe, ecthlipsis, antithesis, metathesis.

Adiice princípio quicquam, sic Próthesin edes.

Prothesis, est appositio quædam ad principium dictionis, literæ, uel syllabæ: ut Gnate, pro nate: tetulit, pro tulit: astat, pro stat. Dicitur à πρὸς, id est, ad, & θέσις, positio, hoc est, appositio.

Adiice quid médio, sic fiet Epénthesis aptè.

Epenthesis, est appositio quædam ad mediam dictionē literæ uel syllabæ: ut relliquias gemino ll, pro reliquias: alituum, pro alitum. Epenthesis dicitur, ab ἐπὶ, & ἐν, quæ coniuncta significant inter, & θέσις, positio, ut sit interpositio. Eandem significationem habet Parenthesis.

Adiice quid fini, puchlram fácies Paragôgen.

Paragoge, est appositio quædã ad finem dictionis: ut potestur, pro potest. à παρὰ, id est, ad, & ἀγωγὴ, id est, ductio, hoc est, adductio.

Aufert quid cápiti vates, vt Aphæresin edat.

Aphæresis, est ablatio de principio dictionis, literæ uel syllabæ, contraria Prothesi: ut, pone metuar, pro depone. ab ἀφαιρέομαι, id est, aufero.

E médio quicquam tollas, ita Syncopa fiet.

Syncopa, est ablatiuo de media dictione literæ uel syllabæ, contraria Epenthesi: ut audacter, pro audaciter: à σὺν, id est, con, & κόπτω, incido. Est enim concisio: ut dixti, commôrat, pro dixisti, & commouerat, &c.

Est Apo nempe cope, quicquam de fine recídens.

Apocope, est ablatio de fine dictionis, literæ uel syllabæ, cõtraria Paragogæ: ut Achilli, pro Achillis. ex ἀπὸ, id est, ab, & κόπτω, scindo.

Ectasis extêndit tibi iure puer breuiándam.

Ectasis, est extensio syllabæ contra naturam uerbi: ut naufragia, media longa, quæ breuis est: & Italia, prima producta, quæ natura alioqui corripitur. Dicitur ad ἐκτείνω, id est, produco. Eadem Diastole uocatur.

Producénda foret, quam Systola córripit ipsa.

Systole, est correptio syllabæ contra naturam uerbi facta, contraria Ectasi: ut aquosus ŏrion, pro ōrion producte. à συστέλλω, id est, corripio.

Syllaba per binas diuîsa, Diæresis esto.

Diæresis, est diuisio unius syllabæ in duas: ut aulaï, pro aulæ. à διαιρέω, id est, diuido.

Syllaba de binis est facta Synæresis vna.

Synæresis, est conglutinatio duarum syllabarum in unam, contraria Diæresi: ut Phaeton, dissyllabum, pro trisyllabo. à σὺν, con,

& ἄιρεσις, diuiſio, quaſi diuiſorum coniunctio.

M, necat Ellipſis, ceu vocâlem Synalœpha.

Ellipſis, uel Ecthlipſis, eſt m, literæ cum ſua uocali ante uocalem eliſio. Synalœpha, eſt uocalis ante uocalem interemptio in diuerſis dictionibus: ut O curuæ in terras animæ, & cœleſtum inanes. Ellipſis ab ἐκ, & λείπω, id eſt, deficio: & interpretatur eliſio. Synalœphe, id eſt, colliſio, à συναλείφω, id eſt, coniungo.

Antítheſis fiet tibi, lítera ſi variêtur.

Antitheſis, eſt literæ pro litera poſitio: ut olli, pro illi. ab ἀντὶ, id eſt, pro, & θέσις, poſitio, quaſi alius pro alia poſitio.

Eſt Meta nempe theſis, ſi tranſpónas eleméntum.

Metatheſis, eſt literarum in alium locum transformatio, nulla litera è dictione ſublata: ut Euandre, Tymbre, pro Euander, Tymber. à μετὰ, id eſt, trans, & θέσις, poſitio, quaſi tranſpoſitio.

Præpoſitûra quidem mutâta, Parállaga fiet.

Protheſeon parallaga, aut parallage, eſt præpoſitionum mutatio, cùm altera pro altera ponitur: ut Cui de te tantum licuit, pro in te. Protheſeon parallage transfertur præpoſitionum mutatio, à πρὸ, id eſt, præ, uel ante, & θέσις, poſitio.

DE SCHEMATE.

Schémata dant ſpécies tibi Léxeos, & Dianœas.

Schema, eſt quicquid à ſimplici atque in promptu poſito dicendi modo uel poëticè uel oratoriè mutatur. Schematis ſpecies ſunt duæ. Dianœas, id eſt, mentis, uel ſenſus, uel ſententiarum: Lexeos, id eſt, dictionis, uerborum, ſermonis, orationum. Schematis autem Lexeos ſpecies multæ ſunt, ſed neceſſariæ traduntur, per quas ſimiles colligentur: Prolepſis, Zeugma, Hypozeuxis, Syllepſis, Aſyntheton, ſeu Dialyton, Polyſyntheton, Anadiploſis, Anaphora, Epanalepſis, Epizeuxis, Paronomaſia, Scheſiſonomaton, Paromœon, Homœoteleuton, Homœoptoton, Polyptoton, Hyrmos, Climax. Schema transfertur cultus, figura, habitus. Dianœa, id eſt, ſententia. Lexis, dictio.

Per partes totum, aut réferat pòst facta Prolépsis.

Prolepsis, est præsumptio rerum ordine secutarum, uel quum numerus ante uerbo redditur, quàm personæ definiantur: ut Intereà reges (ingenti mole Latinus Quadrijugo uehitur curru: bigis it Turnus in albis: Tum pater Aeneas Romanæ stirpis origo, Et iuxtà Ascanius magnæ spes altera Romæ) Procedunt castris, &c. Et dicitur prolepsis, à πρὸ, id est, ante, & λῆψις sumptio.

Verbo vno plureis sensus per Zeugma reclûdo.

Zeugma, est unius uerbi conclusio, diuersis clausulis aptè coniuncta: ut, aduersatur libidini castitas, auaritiæ liberalitas, mediocritati luxuria, modestiæ superbia, strenuitati acedia. Zeugma interpretatur adiunctio, à ζευγνύω.

Iungit Hypozéuxis sua rebus verba quibúsque.

Hypozeuxis, est figura zeugmati contraria, ubi suum cuique clausulæ redditur uerbum. Virgil. Regem adit, & regi memorat nomenque, genúsque, Quídue petat, quidue ipse ferat, &c. ab ὑπὸ, id est, sub, & ζεῦξις, coniunctio.

Verbo vno vária est Syllépsis, cláusula nexa.

Syllepsis, est diuersarum clausularum per unum uerbum conglutinata conceptio: ueluti, Hîc illius arma, Hîc currus fuit. à σὺν, id est, con, & λῆψις, captio, ut sit conceptio.

Cópula supprímitur, quo fiat Asyntheton, aptè.

Asyntheton, est oratio sine coniunctionibus necessariò subaudițis: ut Dum ætas, metus, magister prohibebant. ab α priuatiua particula, & σὺν, id est, con, & θετὸν, id est, positum, quasi incompositum.

Cópula multiplicáta facit Polysyntheton vsque.

Polysyntheton, est oratio multis nexa coniunctionibus. Virgilius, Athamásque, Thoásque, Pelidésque Neoptolemus, primúsque Machaon. à πολὺ, id est, multum, & σύνθετον, id est, compositum, quasi multipliciter compositum.

Finem princípio répetens Anadíplosin edes.

Anadiplosis, est uersus finis in principio alterius repetitio: ut Sequitur pulcherrimus Astur, Astur equo fidens, &c. ab ἀνὰ, id est, re, & διπλῶσις, duplicatio.

Princípium fit idem nonnúnquam vérsibus aptè:

Anaphora, est relatio uerbi eiusdem, aut similis per principia complurium uersuum: ut Nate meæ uires mea magna potentia solus, Nate patris summi, &c. ab ἀνὰ, id est, re, & φορὰ, latio.

Princípio & fini reperîtur versus eôdem.

Epanalepsis, est cùm eadem dictio & principium uersus, & clausulam tenet: ut, Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa, & interpretatur reacceptio, siue replicatio. ab ἐπὶ, & ἀνὰ, quæ cõiuncta significant re, & λῆψις, acceptio.

Díctio format Epizéuxin, cum vi gemináta.

Epizeuxis, est eiusdem dictionis sine medio geminatio, cũ impetu pronuntiationis: ut Meme adsum, qui feci: in me conuertite ferrum, O Rutuli, &c. Interpretatur coniunctio, aut combinatio.

In símili verbo ludit quandôque poëta.

Paronomasia, est ueluti quædam denominatio, uel quoties aliud nomen efficitur de alio: ut Nam isthæc incœptio est amentium, haud amantium. à παρὰ, id est, iuxta, & ὀνομασία, nominatio.

Móbile cuíque suum fixo connéctitur aptè.

Schesisonomaton, est cùm singulis nominibus epitheta cõnectuntur: ut Marsa manus, Peligna cohors, festina uirûm uis. componitur ex nominatiuo σχέσις, id est, habitus, & genitiuo ὀνομάτων, id est, nominum, quasi habitus, uel habitudo nominum.

Prinpcípiis éadem est Parómœon, lítera multis.

Paromœon, est quando ab eiusdem literis diuersæ dictiones sumũt initium: ut, Machina multa minax minitatur maxima muris. Paromœon, id est, simile. à παρὰ, id est, iuxta, & ὅμοιος, id est, similis.

Verbôrum símilis fit finis Homœotéleuton

Homœ

Homœoteleuton, est quum simili modo plurimæ dictiones finiuntur: ut bella horrida, bella. ab ὅμοιος, id est, similis, & τελευτὸν, id est, finitum.

Casus Homœoptôton, erit símilis tibi multus.

Homœoptoton, est oratio unò similíque casu compacta, & excurrens in eosdem & similes casus. Ennius: Mœrêtes, flentes, lachrymantes, ac miserentes. ab ὅμοιος, id est, similis, & πτῶσις, casus.

Bella Polyptôton várij sit cláusula casus.

Polyptoton, est oratio casuum uarietate distincta, aut clausula uarios casus retinens: ut Littora littoribus contraria, fluctibus undas. & dicitur à πολὺς, id est, multus, πτῶσις, casus.

Sermônis séries prælónga vocábitur Hyrmos.

Hyrmos, est series aut constructio orationis continuæ, tenorem suum in multos uersus protendens. Virgil. Principio cœlum ac terras, campósque liquentes, Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque astra, &c. Et dicitur Hyrmos, quasi syrmos, id est, tractus, à σύρω, id est, traho.

E verbo in verbum Climax it, pulchra figûra.

Climax, est de uerbo in uerbum gradatio, quæ dicta repetit: & prius quàm ad illud descendat, in prioribus resistit: ut Aphricano uirtutem industria, uirtus gloriam, gloria æmulos comparauit. Interpretatur scala, uel gradatio.

DE TROPIS.

Vertit ad impróprium Tropus ómnia significâtum.

Tropus, est uerbi, uel sermonis à propria significatione in aliam cum uirtute mutatio: ut uulpes, pro astuto. Bacchus, pro uino. Dicitur à τροπὴ, id est, uersio, uel mutatio. Tropi species sunt tredecim: Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia, Antonomasia, Epitheton, Synedoche, Onomatopœia, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria, Homœosis. Cæteri omnes huius speciei uidentur.

Propter rem símilem pro verbis verba repônes.

Metaphora, est rerum uerborúmque per similitudinem translatio: ut rident prata à μεταφέρειν, id est, transferre.

Esto Catachrêsis bona vocis abúsio nobis.

Catachresis, est usurpatio nominis alieni, ut parricidam, matris quoque, aut fratris interfectorem dicimus. à κατὰ, id est, contrà, & χρῆσις, id est, usus, quasi contra usum.

At Metalépsis, erit transúmptio facta gradâtim.

Metalepsis, est transumptio gradatim facta, cùm dictio aliud à sua propria significatione, ex his, quæ præcesserunt, denotat: ut, Post aliquot, mea regna uidens, mirabor aristas. Post aliquot aristas, ergo post segetes, & sic post æstates, & proinde post aliquot annos. à μετὰ, id est, trans, & λῆψις, id est, sumptio, uel acceptio.

Dico Metonymiam, Bacchum bibo, vina coró-
nant.

Metonymia, est nominis trāsmutatio, quoties pro inuentore inuentum, pro continente contentum, pro efficiente effectum, pro possesso possessorem, aut contrà, capimus. Metonymia transfertur nominis transmutatio. à μετὰ, id est, trans, & ὄνομα, id est, nomen.

Appellatîuum próprij vice sæpe locâtur.

Antonomasia, est uocabulum, quod sine nomine positū proprio eius loco fungitur: ut magnanimus Anchisiades, pro Aenea. Saturnia, pro Iunone. Transfertur pronominatio, aut pronomen. ab ἀντὶ, id est, pro, & ὄνομα, id est, nomen.

Exórnat carmen fixo bene móbile quadrans.

Epitheton, est appositum nomini adiectiuum, perpetuam fermè naturam rei indicans: ut alma Ceres, pulchra Venus, tristia bella. ab ἐπὶ, id est, ad, & θετὸν, positum, quasi appositum.

Pro naui puppis contráue Synécdoche habêtur.

Synecdoche, est figura, cùm à parte totum intelligitur, aut contrà, numerúsque pro numero sumitur: ut, Da requiem puppi, uenit

cùm

cùm frigidus annus: pro naui, & hyeme. Interpretatur comprehēsio.

Sæpe sonus causam fingéndi nómina præstat.

Onomatopœia, est dictionis ex sono confictio: ut mugio, hinnio, pipio. ab ὄνομα α̃τος, id est, nomen: & ποιῶ fictio: inde est nominis fictio.

Rem circumlóquimur, fit quando Períphrasis apta.

Periphrasis, est circunlocutio quædam, quum id quod uno aut paucioribus uerbis dici potest, pluribus explicatur. Virgil. Et iam prima nouo spargebat lumine terras Tithoni croceum linquens Aurora cubile: id est, dies oriebatur. dicitur à περὶ, id est, circum, & φράσις, locutio: ut sit circunlocutio.

Valde turbâtus vocum, fit Hypérbaton, ordo.

Hyperbaton, est transcensio quædam uerborum ordinem perturbans. Virgil. Interea reges (ingenti mole Latinus
Quadrijugo uehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis sex radij fulgentia cingunt,
Solis aui specimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Aeneas, Romanæ stirpis origo,
Sydereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis:
Et iuxta Ascanius, magnæ spes altera Romæ)
Procedunt castris.

Hyperbaton, uerbi transgreßio interpretatur: ab ὑπερβαίνω, id est, transcendo. Cuius species sunt quinque: hysterologia, siue hysteron proteron, anastrophe, parenthesis, synchesis, tmesis.

Hysteron est próterō, postpônas si antè locánda.

Hysteron proteron, est sentētiæ cum uerbis ordo mutatus: Virgilius, Et torrere parat flammis, & frangere saxo. Prius enim frangunt saxo, quàm torrent. Hysteron, id est, ultimum uel postremum. Proteron, id est, prius. Hysterologia, præpostera locutio.

Ordo inuérsus, erit tibi Anastropha, præpositúrę.

Anastrophe, est uerborum tantùm ordo præposterus, ut Italiam *contra.* Maria *omnia circum.* Anastrophe, *est reuersio, uel inuersio, ab* ἀναστρέφω, *id est, reuertor.*

Interiécta Paréntheſis eſt, ſenténtia quæuis.

Parenthesis, est interposita formatio diuersæ sententiæ: ut, Aeneas *(neque enim patrius consistere mentem* Passus *amor) rapidum ad naueis præmittit Achaten.* Interpretatur *interpositio.*

Syncheſis, eſt prorſum vocũ, aut cõfúſio ſenſus.

Synchesis, est hyperbaton obscurum, & omni parte confusum: ut Treis *notus abreptas in saxa latentia torquet:* Saxa *uocant* Itali, *mediis quæ fluctibus aras, &c.* Synchesis, *id est, confusio, à* σὺν, *id est, con, &* χέσις, *fusio.*

Quoquã interpóſito ꝑ Tmeſin, vérbula ſcindo.

Tmesis, est unius compositi uel simplicis sectio, una dictione, uel pluribus interiectis: ueluti, Est Boreæ *regio septem subiecta trioni.* Tmesis *dissyllaba dictio est, idem significans quod sectio, à* τέμνω, *id est, scindo. eadem uocatur* Diacope, *id est, intercisio.*

Excéſſus fidei maniféſtus Hypérbola fertur.

Hyperbole, est oratio excedens fidem, augendi uel minuendi causa: Augendi, *ut niue candidior: minuendi, ut uix ossibus hærent. ab* ὑπὲρ, *id est, super, &* βολὴ, *uel* βόλος, *id est, iactus.*

Dic Allegóriam, ſenſu ſi verba repúgnent.

Allegoria, est tropus, quo aliud significatur, aliud dicitur: & ita uerba sensu, id est, sensui repugnant. Virgilius, *Sed nos immensum spatio confecimus æquor:* Et *iam tempus equûm fumãtia soluere colla, id est, quæ tractanda fuerant, affatim explicuimus.* Dicitur *ab* ἄλλο, *&* ἀγορεύειν, *id est, ab aliud dicendo.*

Illúdens ſermo rectè Ironia ferẽtur.

Ironia, est dissimulatio, aut illusio, qua contraria ostẽduntur sensui, quem uerba præ se ferunt: ut, Egregiam *uerò laudem, & spolia ampla refertis* Túque, *puérque tuus, &c.* Et *dicitur ab* εἰρωνεύομαι, *quod est dissimulo, & cauillatorie decipio.*

Anti

Antíphrasis, verbum sit per contrária dictum.

Antiphrasis, est unius uerbi ironia: ut bellum, quòd minimè bellum sit: & lucus, quòd minimè luceat. Antiphrasis, est per contrarium locutio, ab ἀντὶ, id est, contra, & φράσις, locutio.

At Charientísmos, tibi molliet áspera dictu.

Charientismos, est tropus quo dura dictu gratius proferuntur: ut si interroganti, Num me quæsiuit quispiam? responderis, bona fortuna, id est, nemo. Charientismos, id est, gratificatio, & urbanitas. à χαρίεις, ἰωῖκς, id est, gratus, gratiosus.

Sermo procul notus, festiua Parœmia fertur.

Parœmia, est accommodatum rebus, & temporibus prouerbium: ut Lupus est in fabula, id est, adest is, cuius præsentia loqui uetamur. à παρὰ, id est, iuxta, & οἴμη, id est, cantus, uel cãtilena, quasi iuxta omnium cantilenam.

Hósticus irrísus nobis Sarcásmos habêtur.

Sarcasmos, est plena odio, atque hostilis derisio: ut Pyrrhus ad Priamum, Referes ergo hæc, & nuntius ibis Pelidæ genitori: illi mea tristia facta, Degeneremq; Neoptolemum narrare memento.

Simplícitas, Asteismos erit, si rústica desit.

Asteismos, est tropus multiplex, numerosæq; uirtutis, Nam est quicquid rustica simplicitate caret, & faceta satis urbanitate exprimitur: ut apud Virgil. in Bucol. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, Atque idem iungat uulpes, & mulgeat hircos. Dicitur ab ἀστεῖος, id est, urbanus.

Nota parum demónstrat Homœosis, mage notis.

Homœosis, est rei minus notæ per similitudinem eius, quæ magis nota est, demonstratio. ab ὅμοιος, id est, similis, quòd sit similitudo.

Est Icon, quóties formæ bene cónfero formam.

Icon, est personarum inter se, uel eorum quæ personis accidunt, comparatio, ut, Os humerósque Deo similis. Icon, iconis, imago, uel similitudo.

Iure

Iure disértus erit quisquis rem cómparat aptè.

Parabola, est rerum genere dißimilium comparatio: ut, Qualis mugitus, fugit cùm saucius aram Taurus, & incertam excußit ceruice securim. Parabola dicitur adiectio, à παρὰ, id est, iuxta, & βολὴ, iactus: βάλλω, iacio: ut sit adiecta cuique rei comparatio.

Exémplum facti vel dicti sit Paradígma.

Paradigma, est exempli hortantis uel dehortantis enarratio. Hortãtis, Antenor potuit mediis elapsus Achiuis, Illyricos penetrare sinus, &c. Dehortantis, At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, Ledæámque Helenam Troianas uexit ad urbes, &c. Paradigma est exemplum, παραδείκνύω, id est, exemplifico, à παρὰ, id est, iuxta, & δεῖγμα, id est, signum.

Miscellánea reliquârum figurârum declarátio.

Multa figurârum descríptio nómina sumit.

Figurarum descriptiones uariis è rebus uaria sortiuntur nomina: descriptio temporis, Chronographia: Loci, Topographia: Natalis, Genethliacum: Pugnæ, ut Monomachia, duorum singulare certamen: Naumachia, pugna naualis.

Inuénies versum repetîtum sæpe decénter.

Epimone, est eiusdem uersus frequens repetitio, ut in ludicro. Virgilius, Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus, &c. Interpretatur perseuerantia, & instantia. ab ἐπιμόνως, id est, constanter.

Respondêre solum scriptóres obiiciéndis.

Anthypophora, est ad obijcienda responsio: ut Sum pius, heu doleo: nam mihi sæpe nocet. Posset quæri, cur doles te pium esse? huic tacitæ quæstioni sic occurritur, nam mihi sæpe nocet. Anthypophora, est solutio. Hypophora namque obiectio dicitur, ab ἀντὶ, id est, contra.

Quas tibi declârat Syntáxis non repetêmus.

De

De appositione, euocatione, conceptione, prolepsi, zeugmate, antiptosi, synthesi, & synedoche, &c. quæ in syntaxi dicta sunt, haud operæprecium fuerit hîc repetere: itaque illis supersedendum censeo.

Rem nimis vt notam férimus nos sæpe tacêre.

Parasiopesis, est quum aliquid nos reticere dicimus, utpote omnibus notum, aut cùm suspicionem excitare maiorem reticendo possumus: quale est illud, In præsentia, Iudices, iniussu populi, quæ improbißimè gesserit, reticebo: Dicitur à παρὰ, id est, apud, ab, præter, & σιωπὴ, id est, silentium.

Fíngere persônam, res est percrébra poëtæ.

Prosopopœia, est personæ fictio, quoties inanimatum ad animatum loquitur, aut contrà, animatum ad inanimatum: ut Ouid. Parue, nec inuideo, sine me liber ibis in urbem. Et apud eundem in Metamorph. ubi terra loquitur. Dicitur à πρόσωπον, id est, persona, & ποιέω, id est, facio, uel fingo.

Laudâtur verbi repetítio facta decénter.

Epanodos, est cum decore dictionis repetitio, siue regreßio: plerunq; cum negatione, & interdum sine ea: ut Principatus bonus est, &c. non bonus autem, qui in tyrannidem conuertitur. Fit ex ἐπὶ, & ἀνὰ, quæ coniuncta, iterum uel retro indicant, & ὁδὸς, uia, quasi in priorem uiam regreßio.

Virtûtum vítiis intérdum nómina dantur.

Paradiastole, est cùm rem nostram dilatamus per interpretationes: ut cùm astutum, sapientem uocamus: prodigum, liberalem: temerarium, fortem. Componitur ex παρὰ, id est, iuxta, & διαστολὴ, id est, dilatatio.

Hendíadyn fácias, soluens in móbile fixum.

Hendiadys, figura est, quum resoluitur substantiuum in adiectiuum: ut, Chalybem, frenósque momordit, pro Chalybeos frenos. ad ἓν, id est, unum, & διὰ, id est, per, & δύο, id est, duo: quando unum per duo dicitur.

Quan

Quando pati quod agit fero, contráue, Hypállage habêtur.

Hypallage, est figura cùm uerba per aduersum intelliguntur, quum quod patimur, agere dicimur, aut contrà: ut, trade rati uentos, pro trade ratem uentis: ex ὑπὸ, id est, sub, & ἀλλαγὴ, id est, mutatio.

Líptote erit, quóties plus signíficans minus aio.

Liptote, figura est, qua minus dicimus, quàm significamus: ut, Haud parum doctus, id est, multum. à λείπομαι, id est, deficio.

Antítheton fiet quóties contrâria nectes.

Antitheton, est figura, qua contraria contrariis opponuntur: ut Frigida pugnabant calidis, humentia siccis, Mollia cum duris, &c. Antitheton, id est, contra positum, ab ἀντὶ, id est, contra, & θέτον, positum.

Quæstio Erotêma est inter numerâta figúras.

Erotema, est interrogatio: ut Quis furor ô ciues? quæ tanta licentia ferri? ab ἐρωτάω, id est, interrogo.

Dicta prius declârat Epexegêsis apertè.

Epexegesis, est antè dictorum expositio uel declaratio: ut, Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatis. Dicitur ab ἐπὶ, id est, supra, & ἐξήγησις, id est, expositio.

Emphasis, est sensus maior, quàm verba reclúdant.

Emphasis, est figura altiorem præbens intellectum, quem quem uerba per seipsa declarant: ut, Semper ego auditor tantum? in ego, est emphasis apud Iuuenalem. Emphasis interpretatur significatio, ab ἐμφαίνω, id est, demonstro.

Quod nihil ad sensum facit, esto Parelcon vbíque.

Parelcon, est dictionis, aut syllabæ nihil ad sensum facientis adiectio: ut, Adesdum, paucis te uolo. dum, Parelcon, est syllabica adiectio. Dicitur à παρέλκω, id est, produco.

Ob

Ob pulchram vocem quid factum, Euphónia fertur.

Euphonia, est mutatio quædam uenustioris gratia soni: ut redeo, pro reeo. ab εὖ, id est, bene, & φωνὴ, uox, quasi bona uox.

Versus ad absentem dicêtur Apóstropha, sermo.

Apostrophe, est ad absentem sermonis conuersio: ut, Te nunc appello Aphricane, &c. ab ἀποστρέφω id est, auerto.

Dic Allœothétam, contra artem quid variâtum.

Allœotheta est accidentium contra artem mutatio: ut, Pars in frusta secant, &c. Continet enim sub se antiptosin, synthesin, & plures alias figuras. Et interpretatur, aliter posita. ab ἀλλοῖος, id est, alius, & uarius, & θετὸν, id est, positum. Thesis, positio.

FINIS.

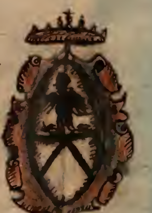




PHILIPHVS
CARDINALIS
VASTAVIL
LANV
S



GREGORIVS
PON: MAX:
XIII



ROMOLVS. AMA
SEVS BONO
NIEN
SIS